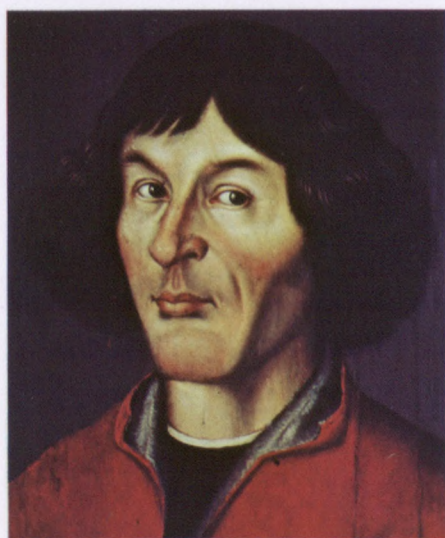

NICHOLAS COPERNICUS
complete works

IV

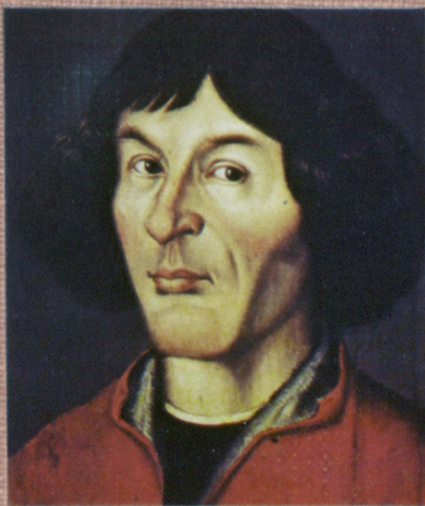

NICHOLAS COPERNICUS
complete works

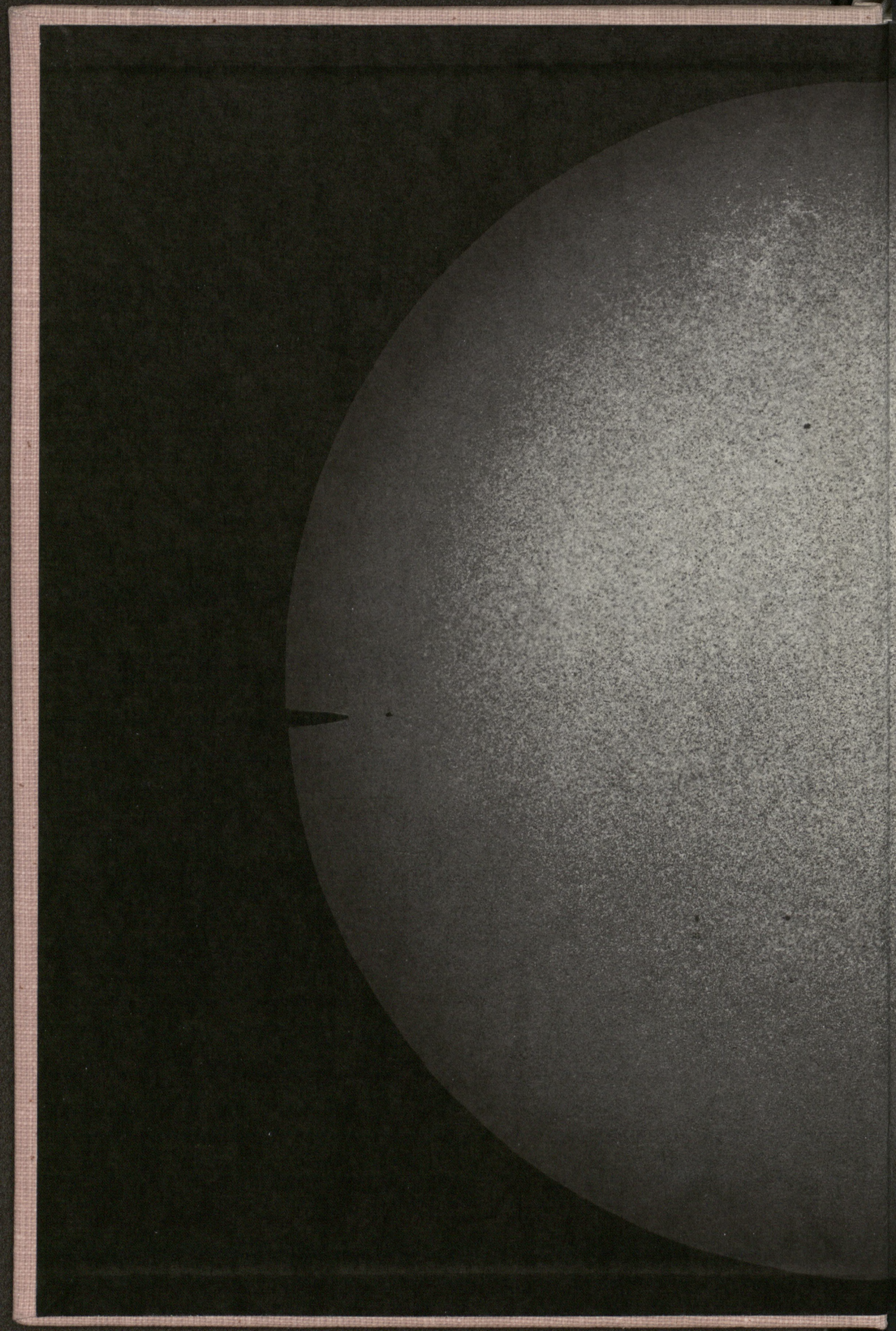

NICHOLAS
COPERNICUS
complete works

IV

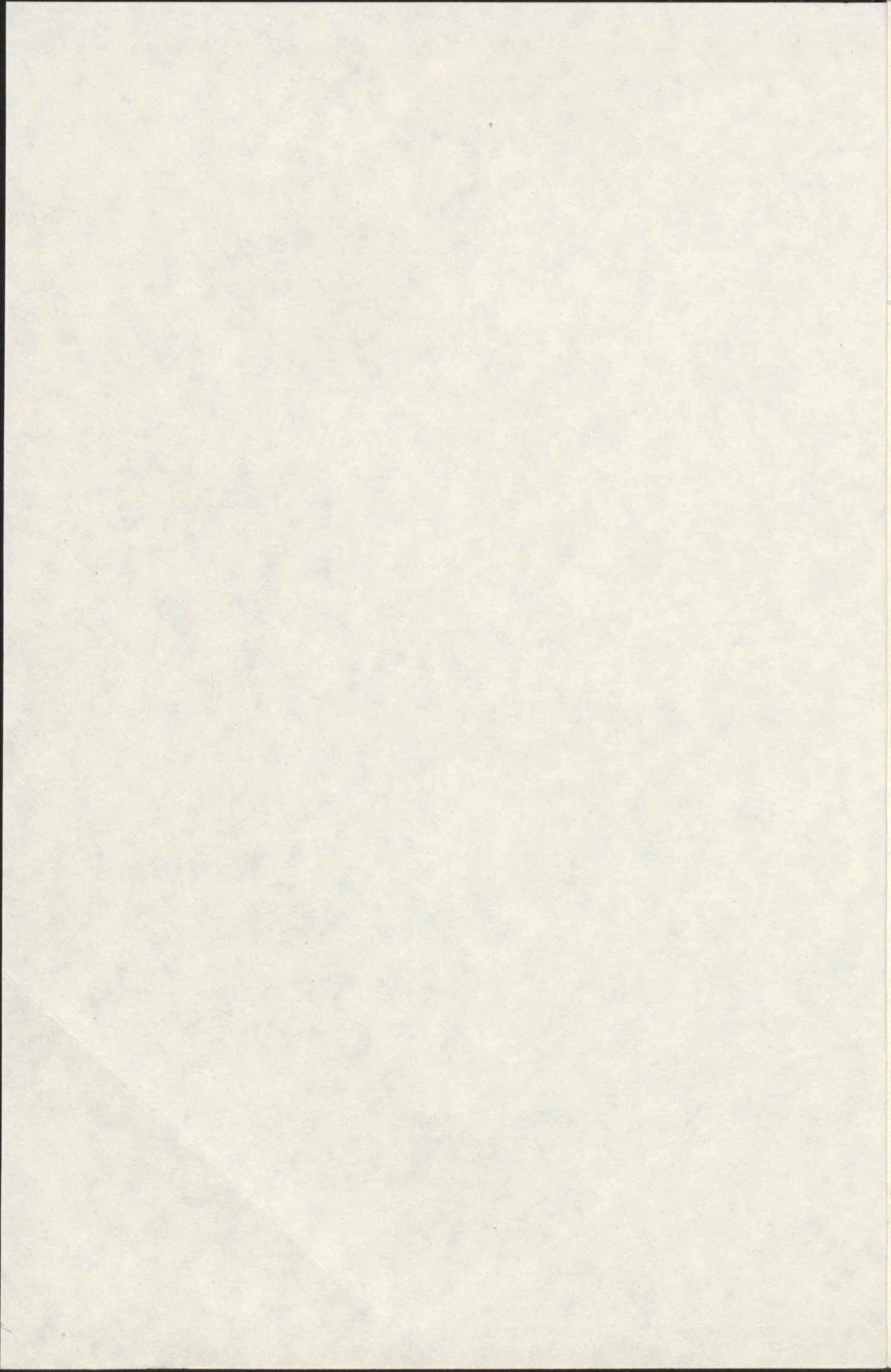

VI

POLISH ACADEMY OF SCIENCE

NICHOLAS
COPERNICUS
COMPLETE
WORKS

IV

POLISH SCIENTIFIC PUBLISHERS

THE
MANUSCRIPTS
OF NICHOLAS
COPERNICUS'
MINOR WORKS
FACSIMILES

WARSAW — CRACOW MCMXCII

POLISH ACADEMY OF SCIENCES
THE
MANUSCRIPTS
OF
COPIES
MINOR WORKS
FACSIMILES

IV

POLISH ACADEMY OF SCIENCES

415282
Stawodruki

E. 511 / 93

VOLUME PREPARED AT THE CENTRE
FOR COPERNICAN STUDIES
OF THE INSTITUTE FOR THE HISTORY
OF SCIENCE, EDUCATION, AND TECHNOLOGY
OF THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES

VOLUME IV

THE MANUSCRIPTS OF
NICHOLAS COPERNICUS'
MINOR WORKS
FACSIMILES

Edited by Paweł Czartoryski

*Tables assembled by Małgorzata Golińska-Gierych
and prepared for publication by Jacek Soszyński*

Reproduction technique by Władysław Trojanowski

1992 © Wydawnictwo Naukowe PWN Sp. z o.o.

All rights reserved

Graphic design: Stefan Nargiello

Published in Poland
by Polish Scientific Publishers Ltd Warszawa-Kraków 1992

ISBN 83-01-10562-3

Printed in Poland
Drukarnia Narodowa, Cracow

C O N T E N T S

INTRODUCTION by <i>Paweł Czartoryski</i>	9
LIST OF PLATES	14
LIBRARIES AND ARCHIVES POSSESSING DOCUMENTS REPRODUCED IN THE PRESENT VOLUME	23
ORIGIN OF THE PHOTOGRAPHS	23
PLATES I-LXVIII	25

1	INTRODUCTION
2	THE PLATE
3	LIBRARY AND ARCHIVE DOCUMENTS REPRODUCED IN THE
4	PRESENT VOLUME
5	ORIGIN OF THE PHOTOGRAPH
6	PLATE LIST

THE PLATE

LIBRARY AND ARCHIVE

DOCUMENTS REPRODUCED

IN THE

PRESENT VOLUME

ORIGIN OF THE

PHOTOGRAPH

PLATE LIST

INTRODUCTION

The fourth and last volume of *Nicholas Copernicus' Complete Works* contains the facsimiles of the original sources which were published in Volume III. This is comparable to the relation between the facsimile of the autograph of the *Revolutions* contained in Volume I and its edition in Volume II.

The initial project of the *Complete Works* involved three volumes only. The idea of reproducing all of Copernicus' minor works in a facsimile edition matured during the preparation of Volume III. The decision to issue Volume IV was in a sense a natural consequence of Copernicus' rank among the founders of modern science. But it was also due to the fact that a unique collection of photographs of manuscripts preserved in twenty libraries and archives of eight European countries has been assembled over the years at the Centre for Copernican Studies of the Institute for the History of Science, Education and Technology of the Polish Academy of Sciences. The publication of such a complete set of documents, reflecting more than forty years of Copernicus' creative life, seems to be bringing a certain stage of historical research to a close. His personality and his writings are now easy of access, and easily placed within the framework of the general culture of his times. This should eliminate, once and for all, errors and misunderstandings due to the lack of direct access to the sources.

Unlike Volume III, which was arranged according to subject matter and chronology, in what follows, Copernicus' autograph texts are presented first, followed by manuscript copies of his writings on money and on astronomy, and by two printed books published during his lifetime.

Plate I opens the volume, showing, greatly enlarged, the seal of Copernicus' signet-ring with the image of Apollo, which he used in his private correspondence. In turn, the series of official letters written by Copernicus on behalf of the Varmia Chapter is preceded by the seal of that Chapter showing the Madonna and Child (Plate XX).

Plates II–IV present drawings and photographs of watermarks G, H, I, found on paper used for documents written by Copernicus. These watermarks follow the watermarks C–F found in the manuscript of the *Revolutions*, which were reproduced and described in Volume I. A drawing of the watermark from the *Uppsala Notebook* (Plate XXXIV) featuring an ox head may be found in L. A. Birkenmajer, *Mikolaj Kopernik*, Cracow, 1900, p. 155.

Watermark G pictures a hand with a rolled sleeve and a clover-leaf on a rod above the middle finger. This watermark is found on paper used in four letters of the Varmia Chapter written by Copernicus in 1520 (Plates XXIII–XXVI), and also in Copernicus' *Inventory* from the same year (Plate XXXIX). Watermark G resembles closely watermark no. 11465, coming from Maestricht, 1516, reproduced in C.M. Briquet, *Les filigranes*, Paris–Genève, 1907.

Watermark H features a double cross beneath a crown. It is found on two folios of the Guardians accounts, one of which, f. 6 (Plate XL, 124/125) filled with Copernicus' writing, is dated 1531, while the other, f. 8, not reproduced in this volume, is filled with Tiedemann Giese's writing and dated 30 April 1532. Watermark H resembles closely watermark no. 1805, known from Kaunas, 1532, and reproduced in E. Laucevicus' catalogue *Popierius lietuvoje*, Vilnius 1967, as well as watermark no. 138, dated 1527, known from the State Archives of Gdańsk, document 300,53 (file II) reproduced by

J. Siniarska-Czaplicka, *Filigrany papierni położonych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od początku XVI do połowy XVIII wieku*, Wrocław 1969. According to this last author the double cross was the emblem of the Order of the Holy Spirit, which possessed, at Czerwony Prądnik near Cracow, land on which the first paper mill in the vicinity of this city was erected in 1493. Paper produced by this mill after 1506 had no other watermark but the double cross.

Finally, watermark I depicts a pot of flowers with the letters RP in its middle part. It is found only once, that is, in Copernicus' letter to Duke Albert of Prussia, dated 21 June 1541 (Plate XIV). None of the watermarks representing a pot, reproduced by Briquet nos 12701–12814, contains all the features of watermark I.

Copernicus' manuscripts include his private correspondence (Plates V–XVI), as well as letters which he himself wrote on behalf of the Varmia Chapter (Plates XXI–XXXI). The later ones are published in the Polish and Latin versions of Volume III, but not in its English version.

Plates XXXII–XXXVI show annotations in books. Here again the tables and notes to be found in the *Alphonsine Tables*, in Regiomontanus' tables (Plate XXXIII), and in the *Uppsala Notebook* (Plate XXXIV), as well as medical prescriptions inscribed in Montagnana's *Consilia* (Plate XXXVI, 88–91) are only published in the Polish and Latin versions of Volume III. Its English version, however, along with all the other language versions includes the recipes for the 'imperial pills' (Plate XXXV) and for the 'pills for the stomach' (Plate XXXVI, 87, not in Copernicus' hand).

Copernicus also wrote personally most of his administrative documents, namely: the draft proxy concerning his Wrocław scholasty (Plate XXXVII), the *Leases of Abandoned Farmsteads* (Plate XXXVIII, 93–106), the *Inventory* of 1520 (Plate XXXIX), the Guardians' accounts (Plate XL), and the *Bread Tariff* (Plate XLIII, 129). One page of the *Leases*, however, was written by Tiedemann Giese (Plate XXXVIII, 107), and one folio of the *Bread Tariff* by Felix Reich (Plate XLIII, 130). Furthermore, two of Copernicus' letters have been preserved in later copies (Plates XVII, XVIII), and his approval of a financial transaction is found in a document written by a scribe (Plate XLI).

Copernicus' draft proxy mentioned above is preserved in the Archivio Notarile at Padua. The Diocesan Archives at Olsztyn possess three letters of the Varmia Chapter to Bishop Maurice Ferber and the draft of the Chapter's letter to Plotowski, all four items written by Copernicus, as well as the extant folio of his *Leases* and the complete text of his *Inventory* of 1520. Six personal letters to Bishop Dantiscus, one letter from the Varmia Chapter to the same bishop, four letters from the Chapter to Bishop Fabian of Lossainen and a letter from Henry Perigh to this last bishop, all written by Copernicus, are preserved at the Czartoryski Library at Cracow. Two letters to Duke Albert of Prussia written by Copernicus in German, the Varmia Chapter's Guardians' accounts and the Chapter's letter to King Sigismund I of Poland, all coming from the former Königsberg archives, are now preserved at the Geheimes Staatsarchiv at Berlin, while one personal letter of Copernicus to Dantiscus may be found at the Staatsbibliothek in the same city. Finally, the Library of the University at Uppsala possesses Copernicus' books with the notes reproduced in the present volume, his *Bread Tariff*, one of his letters to Bishop Ferber, and one to Dantiscus.

One of Copernicus' lost letters has been preserved in a facsimile published in Edinburgh in 1821 (Plate XIX), while a photograph of another one, lost in the interwar

INTRODUCTION

period, is available at the Olsztyn Diocesan Archives (Plate V). A part of the *Leases* (Plate XXXVIII, 93–104) and Copernicus' letter to Felix Reich (Plate XLII) are preserved in photographs taken before 1945, now in Hans Schmauch's collection in Munich. These photographs are our most immediate records of the originals.

Copernicus' writings about money and his minor astronomical works are preserved in various handwritten copies.

His earliest study of money, described as *Meditata* (private reflections) and dated 15 August 1517 is known from three copies. One of these copies, from 1522, was lost during the second world war at the archives of Gdańsk; it is reproduced here from a photograph, now in the Hans Schmauch collection in Munich (Plate XLIV). Two other contemporary copies come from the *Libri legationum* at the Central Archives of Historical Records at Warsaw (Plate XLV), and from *Górski's Files* at the Ossolineum Library at Wrocław (Plate XLVI). Both copies are almost identical: the former was found by Marian Biskup in 1984, while the latter has been known since the nineteenth century. A single page of an eighteenth-century copy of the same text, coming from Gdańsk, is also reproduced (Plate XLVII).

The manuscript of 1522, containing the German version of the *Meditata* prepared in 1519, and labelled *Denkschrift* in Volume III of the *Complete Works* is preserved at Gdańsk (Plate XLVIII). The *Denkschrift* was published by Caspar Schütz in *Historia rerum prussicarum* (Plate XLIX, first edition, Zerbst 1592). Toruń archives are in possession of a unique copy of a Latin translation–summary of the *Denkschrift*, dating from the end of the sixteenth century (Plate L). This Latin translation–summary has not been included in the English version of Volume III.

Copernicus' *Essay on the Coinage of Money* (1525–1526) has been preserved in three contemporary copies. One of these copies was written by Felix Reich (Plate LI), one belonged to Friedrich Fischer, chancellor to Duke Albert of Prussia (Plate LII, both copies now at Berlin), while the third belonged to Bishop Maurice Ferber (Plate LIII, now at Cracow).

The *Commentariolus*, being a first draft of Copernicus' planetary system, written before 1514, is known from three manuscript copies, namely: Duncan Liddel's copy dated 2 November 1585 and preserved at Aberdeen (Plate LIV), a copy which survived in Stockholm, bound together with a copy of the second edition of the *Revolutions* which belonged to Johannes Hevelius, a seventeenth-century astronomer from Gdańsk (Plate LV), and a copy, made after 1589 for Christian Sørensen Longberg (Longomontanus) preserved at Vienna (Plate LVI).

In a letter of 3 June 1524 to the cartographer and royal secretary Bernard Wapowski, his fellow-student at the University of Cracow, Copernicus gave a report on a short treatise by a Nuremberg astronomer, Johann Werner on the *Motion of the Eighth Sphere*. A passage from this letter, which has come to be known as Copernicus' *Letter against Werner*, was published in *Tychonis Brahe Dani de mundi aetherei recentioribus phaenomenis*, 1588 (Plate LVII). Three manuscript copies of the letter are preserved at Oxford (Plates LVIII–LX). They were made by professors Henry Savile in 1578, Thomas Smith in the seventeenth century, and Stephen Peter Rigaud at the beginning of the nineteenth century. An earlier copy, now at Schweinfurt (Plate LXII), was made in 1569 by the German astronomer Johann Praetorius. The copy preserved at Vienna (Plate LXI) is dated 30 March 1575, the copy preserved at Berlin (Plate LXIII) was

probably written after 1571, while that which survived at Uppsala (Plate LXIV) bears no date and no indications of its origin.

The Strasbourg manuscript of the *Letter against Werner* had been copied in Prague in January 1531, and it was destroyed when the Strasbourg municipal library burned down in 1870 during the Franco-Prussian war. Luckily, the manuscript was copied at Strasbourg in June 1839 by Antoni Makowski. Makowski's copy, the fate of which is unknown, was in turn transcribed before 1875 by Leonard Niedźwiedzki, who inserted a Polish translation between the lines of the Latin text (Plate LXV). A second transcription of Makowski's copy, prepared at the Academy of Arts and Sciences in Cracow in 1899, was offered to the municipal library of Strasbourg to replace the old manuscript destroyed in 1870 (Plate LXVI).

The facsimiles of two small books printed during Copernicus' lifetime complete the volume. First comes his translation of Theophylactus Simocatta's, *Ethical, Rustic and Love Letters*, Cracow, 1509 (Plate LXVII; the booklet was reproduced once before: Wrocław, 1953); next comes the table of sines published as an Appendix in his *Sides and Angles of Triangles*, Wittenberg, 1542 (Plate LXVIII). This table of sines has never been published since its first edition. It is reprinted and explained in the Polish and Latin versions of Volume III, but not in its English version.

All the manuscripts reproduced in the present volume were inspected by its editor in the various libraries and archives in which they are preserved. Their detailed descriptions made on those occasions were of great help in preparing the edition. The dimensions of the separate documents are given in the List of Plates to an accuracy of 5 mm. Documents bigger than the size of our volume have been reduced in size, while all remaining materials are reproduced to a 1:1 scale.

The facsimile was prepared at the Drukarnia Narodowa (National Press) in Cracow, using modern scanner techniques. It is based on black and white photographs, but the colours of the final reproduction match the originals as closely as possible, with the exception of red, found in the *Uppsala Notebook* (plates XXXIII, 59 and XXXIV). Throughout, our goal has been to produce plates faithful to the originals, with the least sacrifice of their beauty, harmony and legibility.

The preparation of Volume IV of *Nicholas Copernicus' Complete Works* has lasted many years, and involved the labours and aspirations of many persons. Acknowledgements are due, first, to those libraries and archives, in many countries, that have made their collections accessible for research, and granted permission to reproduce Copernican sources in the present volume. In particular Professor Heribert Nobis from Munich should be mentioned here with gratitude for providing genuine photographs from Hans Schmauch's collection for reproduction. Next, thanks should be expressed to numerous photographers, who prepared prints, which served as the basis of the facsimiles. Their names, as well as the list of the respective libraries and archives, follow the List of Plates in the present volume.

Acknowledgements are due to staff members of the Centre for Copernican Studies: Małgorzata Golińska-Gierych, who took care of the work from its very beginning till 1986, Jacek Soszyński, who continued and completed her work, and Marek Troszyński, who typed the introductory parts of the separate language versions. Particular thanks are due to Mrs Ewa Krasieńska for reading the English version, and to Professor John D. North for its final revision.

INTRODUCTION

Also, acknowledgements are due to the members of the staffs of the National Press (Drukarnia Narodowa) in Cracow, and of the Polish Scientific Publishers in Warsaw and Cracow. Władysław Trojanowski prepared the scanner technology for producing the facsimiles, while Barbara Baran worked on retouching the photographs, together with Maria Kaniowa from the Polish Scientific Publishers in Cracow, who, moreover, edited the volume. Mrs. Maria Bujnowska from the Warsaw branch of the Polish Scientific Publishers and Władysław Negrey, director of its Cracow branch supervised the whole work.

Thus, after twenty years, Volume IV concludes the English version of *Nicholas Copernicus Complete Works*.

Paweł Czartoryski

LIST OF PLATES

Plate I.1. Copernicus' signet-ring seal with the image of Apollo considerably enlarged.
Nicholas Copernicus' letter to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 11 March 1539. See Plate XII.

Watermarks

- Plate II. 2-3. Watermark G, drawing and photograph.
Letter of the Varmia Chapter to King Sigismund I of Poland. Olsztyn, 16 November 1520. See Plate XXV.
- Plate III. 4-5. Watermark H, drawing and photograph.
Varmia Chapter's Guardians's accounts. See Plate XL, 124/125, f. 6, dated 1531.
- Plate IV. 6-7. Watermark I, drawing and photograph.
Nicholas Copernicus' letter to Duke Albert of Prussia. Frombork, 21 June 1541. See Plate XIV.

Letters written and signed by Nicholas Copernicus

- Plate V. 8. Letter I. Nicholas Copernicus to the Varmia Chapter. Melsac, 22 October 1518. Original lost c. 1930. Photograph of recto.
Olsztyn, Diocesan Archives, Dok. Kap. L 97.
- Plate VI. 9-10. Letter II. Nicholas Copernicus to Maurice Ferber, bishop of Varmia. Frombork, 29 February 1524.
Uppsala, Library of the University, H. 157.
27.5 × 21 cm.
- Plate VII. 11-12. Letter VII. Nicholas Copernicus to Joannes Dantiscus, bishop of Chełmno. Frombork, 8 June 1536.
Cracow, Czartoryski Library, MS 2713, pp. 1-2.
27.5 × 18.5 cm.
- Plate VIII. 13-14. Letter VIII. Nicholas Copernicus to Joannes Dantiscus, bishop of Chełmno. Frombork, 9 August 1537.
Cracow, Czartoryski Library, MS 2713, pp. 7-8.
28 × 19.5 cm.
- Plate IX. 15-16. Letter IX. Nicholas Copernicus to Joannes Dantiscus, bishop of Varmia. Frombork, 25 April 1538.
Uppsala, Library of the University, H. 154, f. 163^{v-v}.
29 × 20 cm.
- Plate X. 17-18. Letter X. Nicholas Copernicus to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 2 December 1538.
Cracow, Czartoryski Library, MS 1596, pp. 519-520.
28 × 20 cm.

LIST OF PLATES

Plate XI. 19–20. Letter XII. Nicholas Copernicus to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 3 March 1539.

Cracow, Czartoryski Library, MS 307, pp. 123–124.
27 × 19 cm.

Plate XII. 21–22. Letter XIII. Nicholas Copernicus to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 11 March 1539.

Cracow, Czartoryski Library, MS 1596, pp. 557–558.
28.5 × 19.5 cm.

Plate XIII. 23–24. Letter XIV. Nicholas Copernicus to Duke Albert of Prussia. Frombork, 15 June 1541 (in German).

Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, XX. HA StA Königsberg, HBA, C 1a, Kasten 497.
30 × 21 cm.

Plate XIV. 25–26. Letter XV. Nicholas Copernicus to Duke Albert of Prussia. Frombork, 21 June 1541 (in German).

Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, XX. HA StA Königsberg, HBA, C 1a, Kasten 497.
30 × 21 cm.

Plate XV. 27–28. Letter XVI. Nicholas Copernicus to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 27 June 1541.

Berlin, Staatsbibliothek, Preussischer Kulturbesitz, Darmstädter Collection, MS J 1530(1).
29 × 19.5 cm.

Plate XVI. 29–30. Letter XVII. Nicholas Copernicus to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 28 September 1541.

Cracow, Czartoryski, Library, MS 1619, pp. 99–100.
29 × 19.5 cm.

Copies of Nicholas Copernicus' lost letters

Plate XVII. 31. Letter V. Nicholas Copernicus to Bishop Maurice Ferber. Frombork, 27 July 1531 (18th century copy).

Cracow, Czartoryski Library, MS 284, p. 169.
34.5 × 20 cm.

Plate XVIII. 32. Letter XI. Nicholas Copernicus to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 11 January 1539. Copied in the 17th century by Jan Brożek on a flyleaf of his copy of the *Revolutions*, Amsterdam, 1617.

Cracow, Jagiellonian Library, St. Dr. 311204–311205.
22 × 17 cm.

Plate XIX. 33. Letter VI. Nicholas Copernicus to Joannes Dantiscus, bishop designate of Chełmno. Frombork, 11 April 1533. "Notice Respecting Copernicus". *Edinburgh Philosophical Journal*, 1821, 5, Plate III (facsimile).

London, British Library.

Letters of the Varmia Chapter written by Nicholas Copernicus

Letters contained on Plates XXI–XXXI are not published in the English version of Vol. III of *Complete Works*. In other versions they are numbered 18–28.

LIST OF PLATES

- Plate XX. 34. Seal of the Varmia Chapter with the Madonna and Child, enlarged $\times 2$. Letter of the Varmia Chapter to the City Council of Gdańsk. Frombork, 24 June 1524.
Gdańsk, State Archives, 300 D. 42, no. 304.
- Plate XXI. 35–36. Letter 18. Varmia Chapter to Fabian of Lossainen, bishop of Varmia. Olsztyn, 7 March 1520.
Cracow, Czartoryski Library, MS 1594, pp. 585–586.
23 $\times$ 19 cm.
- Plate XXII. 37–38. Letter 19. Varmia Chapter to Bishop Fabian of Lossainen. Olsztyn, 29 April 1520.
Cracow, Czartoryski Library, MS 1594, pp. 593–594.
28 $\times$ 21 cm.
- Plate XXIII. 39–40. Letter 20. Varmia Chapter to Bishop Fabian of Lossainen. Olsztyn, 14 June 1520.
Cracow, Czartoryski Library, MS 1594, pp. 605–606.
21 $\times$ 20.5 cm.
- Plate XXIV. 41–42. Letter 21. Varmia Chapter to Bishop Fabian of Lossainen. Olsztyn, 11 September 1520.
Cracow, Czartoryski Library, MS 1594, pp. 639–640.
29 $\times$ 21 cm.
- Plate XXV. 43–44. Letter 22. Varmia Chapter to King Sigismund I of Poland. Olsztyn, 16 November 1520.
Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, XX. HA StA Königsberg, OBA 24345.
28.5 $\times$ 21 cm.
- Plate XXVI. 45–46. Letter 23. Henry Perigh, military commander in Olsztyn, to Bishop Fabian of Lossainen. Olsztyn, 22 December 1520.
Cracow, Czartoryski Library, MS 1594, pp. 725–726.
14 $\times$ 20 cm.
- Plate XXVII. 47–48. Letter 24. Varmia Chapter to Paul Plotowski, provost of Varmia (draft). Frombork, after 8 November 1523.
Olsztyn, Diocesan Archives, Vol. D. 122, f. 1^{r-v}
28 $\times$ 19 cm.
- Plate XXVIII. 49–50. Letter 25. Varmia Chapter to Bishop Maurice Ferber. Frombork, 23 March 1524.
Olsztyn, Diocesan Archives, Vol. D. 122, f. 7^{r-v}
25 $\times$ 18.5 cm.
- Plate XXIX. 51–52. Letter 26. Varmia Chapter to Bishop Maurice Ferber. Frombork, 14 May 1524.
Olsztyn, Diocesan Archives, Vol. D. 122, f. 8^{r-v}
27.5 $\times$ 18.5 cm.
- Plate XXX. 53–54. Letter 27. Varmia Chapter to Bishop Maurice Ferber. Frombork, 6 June 1524.
Olsztyn, Diocesan Archives, Vol. D. 66, f. 80^{r-v}
28 $\times$ 20.5 cm.
- Plate XXXI. 55–56. Letter 28. Varmia Chapter to Bishop Joannes Dantiscus. Frombork, 17 March 1539.
Cracow, Czartoryski Library, MS 1595, pp. 997–998.
28.5 $\times$ 20 cm.

LIST OF PLATES

Astronomical tables and medical prescriptions written in books owned and used by
Nicholas Copernicus

Plate XXXII. 57. Johannes Crastonus, *Dictionarium Graecum cum interpretatione Latina*,
Modena, 1499–1500. Flyleaf α with Copernicus' ownership signature inscribed
in Greek characters.

Uppsala, Library of the University, Copernicana 5.

31.5 × 21 cm.

This Plate is referred to in Vol. III of *Complete Works* (p. 5, note 4) as Plate XXXIV.

Plate XXXIII. Astronomical tables and notes in: Alfonsus X, *Tabulae astronomicae*,
Venice, 1492; Johannes Regiomontanus, *Tabulae directionum et projectionum*,
Augsburg, 1490, bound in a single volume together with a handwritten quire of
sixteen folios called the *Uppsala Notebook*.

Uppsala, Library of the University, Copernicana 4.

22 × 16.5 cm.

The astronomical tables and notes from Uppsala, Library of the University, Copernicana 4 (Plates
XXXIII and XXXIV) are not published in the English version of Vol. III of *Complete Works*.

58. Front page with Copernicus' ownership signature, f. 1^r.

59. The Sun and the Moon. A table of parallax for 51°, f. 113^v.

60. A table of sines for $R = 60$, f. 136^r.

61. Note concerning Regiomontanus' table of declinations, f. 142^v.

62. A table of secants inscribed in Regiomontanus' table of tangents, f. 143^r.

63. Note concerning the table by Regiomontanus, f. 155^v.

Plate XXXIV. The *Uppsala Notebook*.

64. A table of the motion of the Moon, f. 270^r.

65. Page prepared for inscribing a table, f. 270^v.

66. A table of mean conjunction and opposition of the Sun and the Moon. A table
of revolutions, f. 271^r.

67. Two tables concerning the motion of the Moon, f. 271^v.

68. A part of Peurbach's solar apogee table, f. 272^r.

69. A table of equations of the Sun, f. 275^v.

70. A table of equations of the Sun, continued, f. 276^r.

Tables of the latitudes of the five planets with a canon

71. Saturn, f. 276^v.

72. Jupiter, f. 277^r.

73. Mars, f. 277^v.

74. Venus, f. 278^r.

75. Mercury, f. 278^v.

76. Tables of deviation and declination for Venus and Mercury, f. 279^r.

77. A table of proportional minutes for the five planets, f. 279^v.

78. A table of proportional minutes for the reflection of Mercury, f. 280^r.

79–80. A canon concerning the tables of latitudes of Venus and Mercury,
ff. 280^v–281^r.

81. Blank page, f. 281^v.

82. Apogees of the four planets, f. 284^r.

LIST OF PLATES

83. A note concerning the theory of the solar system, f. 284^v.
 84. A table concerning eclipses, and an auxiliary multiplication table, f. 285^r.
 85. Astronomical notes, f. 285^v.
- Plate XXXV. 86. Recommendation of the imperial pills, attributed to Arnold of Villanova. Matthaeus Silvaticus, *Liber pandectarum medicinae*, Venice, 1498, f. 182^v.
 Uppsala, Library of the University, Copernicana 14.
 30.5 × 21 cm.
- Plate XXXVI. Nicholas Copernicus' prescriptions.
87. Copernicus' prescription for pills for the stomach, 24 February 1532, written by an unknown hand. Mesue, *Opus medicinale cum expositione Mondini super canones universales*, Venice, 1502, end paper of front cover.
 Uppsala, Library of the University, Copernicana 23.
 29.5 × 21.5 cm.
- 88–91. Copernicus' prescriptions in: Bartholomeus Montagnana, *Consilia* (etc.), Venice, 1514, ff. 345^v, 346^r, 349^r and 406^r.
 Uppsala, Library of the University, 42:52 (Obr).
 31 × 22 cm.
 The prescriptions from B. Montagnana's *Consilia* are not published in the English version.
- Copernicus' administrative documents
- Plate XXXVII. 92. Copernicus' proxy concerning his scholasty. Padua, 10 January 1503. Copernicus' draft with annotations by the notary public.
 Padua, Archivio di Stato, Archivio Notarile, Stefano Venturato's files, vol. I, f. 175^r.
 29 × 22 cm.
- Plate XXXVIII. *Leases of Abandoned Farmsteads*, reduced (scale 0.8).
- 93–104. Leases in the district of Olsztyn for 1516–1519, and the first page of leases in the district of Melsac for 1517, written by Copernicus. Original lost; before 1945: Diocesan Archives Frauenburg, Schbl. II, 55.
 Munich, Deutsche Copernicus-Forschungsstelle, photographs from Hans Schmauch's collection.
- 105–106. Leases in the district of Melsac for 1517–1519, continued, written by Copernicus.
 Olsztyn, Diocesan Archives, Dok. Kap. II, 55, f. 42^{r-v}.
 32 × 10.5 cm.
107. Copernicus' leases in the district of Olsztyn for 1521, written by Tiedemann Giese.
 Olsztyn, Diocesan Archives, Dok. Kap. L 92, p. 1.
 32 × 11 cm.
- Plate XXXIX. 108–118. *Inventory of the Documents and Legal Papers in the Treasury of the Castle in Olsztyn 1520 A.D.*, written by Copernicus.
 Olsztyn, Diocesan Archives, Dok. Kap. Y 9, ff. 1–7.
 29.5 × 11 cm.
- Plate XL. 119–125. Accounts of the Guardians of the Varmia Chapter, 1531. Document II written by Copernicus, reduced (scale 0.8). The bottom edges of pp. 3^v–6^r cut on photographs by 1–2 cm.
 Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, XX. HA StA Königsberg, Etatsministerium, 31q, 1, ff 3^v–6^v.
 35 × 11 cm.
 This Plate is referred to in Vol. III of *Complete Works*, p. 294, n. 14, as Plate XLII.

LIST OF PLATES

Plate XLI. 126. Copernicus' approval of a financial transaction. Olsztyn, 15 March 1518. Written by a scribe.

Olsztyn, Diocesan Archives, Z. 2(1).

16.5 × 24.5 cm.

This Plate is referred to in Vol. III of *Complete Works*, p. 254, as Plate XLIII.

Plate XLII. 127–128. Letter IV. Nicholas Copernicus' autograph letter to Canon Felix Reich. Frombork, 28 April 1527 according to E. Rosen, or 19 April 1528 according to M. Biskup. Original lost; before 1945: State Archives Königsberg, Schrank 5, Fach 22, no. 28.

Munich, Deutsche Copernicus-Forschungsstelle, photographs from Hans Schmauch's collection.

This Plate is referred to in Vol. III of *Complete Works* p. 319, as Plate XLV.

Plate XLIII. Bread Tariff, 1531.

129. *Olsztyn Bread Tariff according to the prices of the grains, wheat and rye*, f. 62^v (p. 2), written by Copernicus.

Uppsala, Library of the University, H. 156.

28 × 19.5 cm.

130. *Investigating the computations connected with the ordinary top quality light bread*, f. 66 (p. 9), written by Felix Reich.

Uppsala, Library of the University, H. 156.

28 × 17.5 cm.

Copies of Nicholas Copernicus' writings about money

Capital letters in brackets refer to capitals used in Vol. III of *Complete Works* to denote successive versions of Copernicus' writings about money, and separate manuscripts of his *Commentariolus* and *Letter against Werner*.

Meditata (private reflections), 15 August 1517 (M)

Plate XLIV. 131–132. Copy made after 5 April 1521, now lost; before 1945: Danzig, State Archives, 300, 25, no. 20.

Munich, Deutsche Copernicus-Forschungsstelle, photographs from Hans Schmauch's collection.

Plate XLV. 133–139. Contemporary copy.

Warsaw, Central Archives of Historical Records, *Libri legationum* 5, ff. 170^v–173^v.

29.5 × 19 cm.

Plate XLVI. 140–145. Contemporary copy.

Wrocław, Ossolineum Library, *Górski's Files*, MS 199, pp. 264–269.

30.5 × 20.5 cm.

Plate XLVII. 146. First page of 18th century copy.

Gdańsk, State Archives, 300 R/D 6, p. 179.

33.5 × 21 cm.

Denkschrift, 1519 (D)

Plate XLVIII. 147–155. Copy dated 1522 with Appendix (A) on fol. 546^r–546^v.

Gdańsk, State Archives, 300, 29/6, ff. 542^v–546^v.

29.5 × 22 cm.

Plate XLIX. 156–160. Text printed in: Caspar Schütz, *Historia rerum prussicarum*, Zerbst, 1592, ff. 517–519.

Cracow, Czartoryski Library, 6 III Cim.

31.5 × 20.5 cm.

LIST OF PLATES

Plate L. 161–163. Latin translation–summary (T) of the *Denkschrift*. End of the 16th century.

Toruń, State Archives, Kat. II–VII 4, pp. 334–336.

32.5 × 20 cm.

Text T is not published in the English version of *Complete Works*.

Essay on the Coinage of Money (E), April 1525–April 1526, with the German text of the proclamation issued from Malbork on 6 November 1418, and a Latin note *In libro actorum antiquo*.

This last note is not published in the English version.

Plate LI. 164–175. Copy written by Felix Reich (ER). Note *In libro actorum antiquo* — f. 1^v, proclamation issued from Malbork — f. 6^v.

Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, XX. HA StA Königsberg, HBA, H, Kasten 752, ff. 1^r–6^v.

32 × 22 cm.

Plate LII. 176–194. Copy which belonged to Friedrich Fischer, chancellor to Duke Albert of Prussia (EF). Proclamation issued from Malbork — ff. 48^r–49^r, note *In libro actorum antiquo* — ff. 49^v–50^r.

Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, XX. HA StA Königsberg, Ostpreussische Folianten, no. 12868, ff. 41–50. (ff. 38–47 of new foliation).

28.5 × 21.5.

Plate LIII. 195–207. The Lidzbark copy which belonged to Bishop Maurice Ferber (EC). Proclamation issued from Malbork — f. 91^{r-v}.

Cracow, Czartoryski Library, MS 259, ff. 85v–91v.

30 × 20.5 cm.

Copies of Nicholas Copernicus' minor astronomical writings

Copernicus' *Commentariolus*, before 1514

Plate LIV. 208–217. Duncan Liddel's copy, dated 2 November 1585, written on six folios interleaved in his copy of the *Revolutions*, Basel, 1566 (A).

Aberdeen, University Library, King's College, 521 Cop. 2², ff. H.^{r-v}, 85bis^{r-v}, 100bis^r, 148bis^{r-v}, 160bis^v, 168ter^{r-v}.

30 × 20 cm.

Plate LV. 218–233. Copy sewn in the binding of Johannes Hevelius' copy of the *Revolutions*, Basel, 1566 (S).

Stockholm, Library of the Royal Academy of Sciences, pp. 1–16 (no call number).

29 × 19.5 cm.

Plate LVI. 234–252. Christian Sørensen Longberg's (Longomontanus') copy made after 1589 (V).

Vienna, Österreichische Nationalbibliothek, Handschriften- und Inkunabelsammlung, Cod. 10530, ff. 34–43.

22 × 16 cm.

Copernicus' *Letter against Werner* (Letter III, Nicholas Copernicus to Bernard Wapowski, Frombork, 3 June 1524)

Plate LVII. 253–254. Excerpt, printed in: *Tychonis Brahe Dani de mundi aetherei recentioribus phaenomenis*, Uraniburgi, 1588, pp. 362–363.

LIST OF PLATES

- Warsaw, National Library, XVI QU 5020 adl.
23 × 17 cm.
- Plate LVIII. 255–264. Henry Savile's copy, 1578 (Ox).
Oxford, Bodleian Library, MS Savile 47, ff. 28–32^v.
22 × 16 cm (f. 28), 18.5 × 14.5 cm (f. 29–31), 19.5 × 14.5 cm (f. 32).
- Plate LIX. 265–266. Thomas Smith's copy, 17th century.
Oxford, Bodleian Library, MS Smith 93, ff. 173 and 180^v.
21 × 15 cm.
- Plate LX. 267–268. Stephen Rigaud's copy, dated November 1823.
Oxford, Bodleian Library, MS Rigaud 43, ff. 59 and 73.
22.5 × 14 cm.
- Plate LXI. 269–286. Copy dated 30 March 1575 (V).
Vienna, Österreichische Nationalbibliothek, Handschriften- und Inkunabelsammlung, Cod. 973726
ff. 1–9^v.
20 × 16 cm.
- Plate LXII. 287–296. Johann Praetorius' copy, 1569 (Sch).
Schweinfurt, City Archives, MS 1 Ha 14, ff. 9–13^v.
21 × 17 cm.
- Plate LXIII. 297–301. Copy made after 1571 (B).
Berlin, Staatsbibliothek, Preussischer Kulturbesitz, Cod. Lat. Fol. 83, ff. 8–10.
29.5 × 20 cm.
- Plate LXIV. 302–307. Copy written on the front (303/304) and rear (305/306) flyleaves and on the rear end paper (307) of the binding of the volume containing Copernicus' *Revolutions*, Basel, 1566, and Regiomontanus' *Epitome*, Nuremberg, 1550; 302 — front end paper.
Uppsala, Astronomical Observatory, Hjärthor Collection, H. III. 34.
30 × 21 cm.
- Plate LXV. 308. Copy of the Strasbourg manuscript which was written in Prague in January 1531, and destroyed when the Strasbourg library was burned down in 1870 during the Franco-Prussian War. This copy was made by Leonard Niedzwiedzki before 1875, from an earlier copy prepared by Antoni Makowski at Strasbourg in June 1839 (Mk). Polish translation inserted between the lines of the Latin text.
Cracow, Jagiellonian Library, MS 482/73, first page.
20.5 × 13.5 cm.
- Plate LXVI. 309–321. Copy of Antoni Makowski's copy (Mk) of the Strasbourg manuscript. This copy was made in 1899 at the Academy of Arts and Sciences in Cracow and offered to the Strasbourg Municipal Library.
Strasbourg, Municipal Library, MS 1045, ff. 2–8.

Works printed in Nicholas Copernicus' lifetime

- Plate LXVII. *Theophilacti scolastici Simocati epistole morales, rurales et amatorie interpretatione Latina*, Cracouie, 1509.
Cracow, Jagiellonian Library, Cim. 4092.
20 × 14.5 cm.
322. Front page.
323–326. Laurentius Corvinus' Poem.
327. Letter of Nicholas Copernicus to Lucas, Bishop of Varmia.

LIST OF PLATES

328–361. Theophylactus Simocatta, the Moralist, *Ethical, Rustic, and Love Letters in Latin Translation*.

Plate LXVIII. *De lateribus et angulis triangulorum (...) libellus (...) scriptus a clarissimo et doctissimo uiro D. Nicolao Copernico Toronensi, Vittembergae, 1542.*

Cracow, Jagiellonian Library, Cim 5443.

21 × 16 cm.

362. Front page.

363. Epigram ascribed to Joannes Dantiscus or to George Joachim Rheticus.

364–399. Appendix containing a table of sines: *Additus est canon semissium subtensarum rectorum linearum in circulo.*

This work is not published in the English version of Vol. III of *Complete Works*.

LIBRARIES AND ARCHIVES POSSESSING DOCUMENTS REPRODUCED IN THE PRESENT VOLUME

Acknowledgements are due to the following Libraries and Archives for granting permission to reproduce documents from their collections in the present volume:

Aberdeen, University Library, King's College — LIV.

Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz — II–IV, XIII, XIV, XXV, XL, LI, LII.

Berlin, Staatsbibliothek — XV, LXIII.

Cracow, Czartoryski Library (Biblioteka Czartoryskich) I, VII, VIII, X–XII, XVI, XVII, XXI–XXIV, XXVI, XXXI, XLIX, LIII.

Cracow, Jagiellonian Library (Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska) — XVIII, LXV, LXVII, LXVIII.

Gdańsk, State Archives (Archiwum Państwowe) — XX, XLVII, XLVIII.

London, British Library — XIX.

Munich, Deutsche Copernicus-Forschungsstelle — XXXVIII, 93–104, XLII, XLIV.

Olsztyn, Diocesan Archives (Archiwum Diecezji Warmińskiej) — V, XXVII–XXX, XXXVIII, 105–107, XXXIX, XLI.

Oxford, Bodleian Library — LVIII–LX.

Padua, Archivio di Stato, Archivio Notarile — XXXVII.

Schweinfurt, City Archives (Stadtarchiv) — LXII.

Stockholm, Library of the Royal Swedish Academy of Sciences, Centre for History of Science — LV.

Strasbourg, Municipal Library (Bibliothèque Municipale) — LXVI.

Toruń, State Archives (Archiwum Państwowe) — L.

Uppsala, Astronomical Observatory (Astronomska Observatoriet) — LXIV.

Uppsala, Library of the University (Universitetsbiblioteket) — VI, IX, XXXII–XXXVI, XLIII.

Vienna, Austrian National Library (Österreichische Nationalbibliothek) — LVI, LXI.

Warsaw, Central Archives of Historical Records (Archiwum Głównie Akt Dawnych) — XLV.

Warsaw, National Library (Biblioteka Narodowa) — LVII.

Wrocław, Ossolineum Library (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich) — XLVI.

ORIGIN OF THE PHOTOGRAPHS

Libraries, which supplied photographs ready for reproduction:

Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz — III, IV.

Berlin, Staatsbibliothek — XV.

Oxford, Bodleian Library — LVIII, LX.

Strasbourg, Municipal Library — LXVI.

Uppsala, Library of the University — XXXVI, 88–91.

Vienna, Austrian National Library — LVI.

LIBRARIES AND ARCHIVES

Warsaw, Central Archives of Historical Records — XLV.

Warsaw, National Library — LVII.

Photographers who took photographs directly from manuscripts:

Janina Gardzielewska and Janusz Korpala, Toruń — XXXII-XXXVI, 87, XLVIII.

Owen Gingerich, Cambridge, Mass. — XXXVII.

Ryszard Kubiczek, Cracow — VII, VIII, X-XII, XVI, XVII, XXI-XXIV, XXVI, XLIX, LIII.

Alojzy Kuraczyk, Olsztyn — V, XXVII-XXX, XXXVIII, 105-107, XXXIX, XLI.

Stanisław Łopatka, Cracow — I, XXXI.

Marian Murman, Gdańsk — XX, XLVII.

Krystyna Porębska, Toruń — L.

Jan Sajdera, Cracow — XVIII, LXV, LXVII, LXVIII.

Photographers who made prints from films supplied by libraries and archives:

Jerzy Langda, Art Institute, Polish Academy of Sciences, Warsaw — II, LIX, LXII.

Krzysztof Majchert, Warsaw — XIX, XXV, XLVI, LXI.

Zbigniew Żukowski, Warsaw — VI, IX, XIII, XIV, XVIII, XXXVIII, 93-104, XL, XLII-XLIV, LI, LII, LIV, LV, LXIII, LXIV.

PLATES I-LXVIII

History of the County of York, from the
Norman Conquest to the present time.

By J. H. COLEMAN, Esq., of the Middle Temple.

London: Printed by J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and

And J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and

Printed by J. JOHNSON, in Pall-mall; and

And J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and
J. JOHNSON, in Pall-mall; and

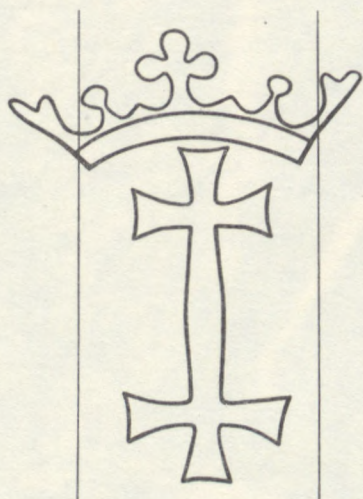

II. 2-3

III. 4-5

IV. 6-7

1512 Oct 22

capo
3

Vult et observandi dñi maiore hñ dñi Inkellegi iam eadem hñ a dño pñ que
dñi d. hōpino portando sedent et sunt fere procurata ad vñm suū pñm
sue carnatu contigerit dñi. Inpulerunt me hñ d. Greussing qui retineat
attentio solum et receptus mñm hñ inde burgabins in hñlsberg plenior
accepit informatione quo minus illi de infra denegata quorū poterit (con-
misi nam mihi dñs pñm remanere d. vñs circa dandum d. Magro r. pñm
p. hñ nō esset missi addit ut addatur in exemplari quod p. sua transmissit
clausula hñ (das dñi hñlsberg greussing missi verbiendit vñde) quo magis
pñm illorum interpretatio et inuolosa pñm datur. Nominatō dñm accepit p. sua
quod Mosanica suscepit mñm pñm pñm pñm quibus cond. nōmibus constat
expletat p. sua in hñm intelligere. Sic igitur tota pñm confidentia vñm vñm
corruit. Comendo me d. vñs Ex mñm pñm 22 Octobris 1510

Hinc etiam q. primū potro me absolua

N. Cyprian

^{mo}
 in Christo p^{re} et d^{omi}
 D^{no} Maurício d^e Ep^o
 Varmey d^{no} suo plurimū
 observando atque gr^oso

^{me}
 R^{me} in Christo p^{re} et domine d^{omi}ne gr^{ati}se Cum olim t^{em}p^{or}e bellⁱ V dⁱ h^{er}imirus
 Snellemb^{er}g a d^{omi}no Renoldo Voelstet de pecunijs mihi d^{omi}n^{is} centu
 recepisset et n^{on} longe post solut^{us} soluisse et n^{on} m^{er}o x remansit
 mihi in m^{er}o x obligatus quas ad frequente repetitione hactenus
 consequi n^{on} possum sed remittens me semp^{er} ad proxima promissionem
 distributionis solvere promisit Cum igitur transisset aliquot mensibus
 contigisset ut me p^{er} V dⁱ administratoz quondam p^{er}one p^{ar}te admm^{is}tr^{is}
 illi requisivi cum l^{it} ex ea mihi tunc fecisset solutionem semp^{er} promissa
 offerens me quitaturum illum man^u propria tunc serm^{is} nova exception^{is}
 me fraudavit coegitq^{ue} ut prius chirographum eius a Rinaldo Voel
 stete recuperarem Nunc adveniens h^{ic} V dⁱ administratoz et corpa p^{ar}te
 distribution^{is} requisivi illum cum chirographo suo nec s^{ed} p^{ro}fectu Direc
 illo q^{ui} p^{ro}pane vult habere pecunia suam ad d^{omi}no administratoz et si quid
 mihi debeat hoc p^{er} viam iuris et iudicis officium petere postqua
 ergo video aliter fieri n^{on} posse atq^{ue} p^{ro} detectione o^{mn}i p^{ro} gratificatione
 Ludb^{er}ia retribui coactus sequi consilium eius quo me distrabere cogit
 vel defraudare si possit recurro ad R dⁱ iuram et rogo et supploro -
 Dignetur mihi decernere arrestum fructuum sui beneficii donec
 mihi satis fiat vel quomolibet aliter providere sua benignitate
 ut quod meum est consequi possim Serenita^{te} mea cu^m o^mnⁱ promptitudi
 ne dⁱ v^{er}a deuote quam diuina clementia longam conferunt
 in omni prosperitate et felici gubernatione Ex p^{ar}te Snellemb^{er}g
 R^{me} 2 post oculi Anno d^{omi}nⁱ M D XX iiii

& R dⁱ v

R^{me} Oppidum

*Pro me
Deo in Christo pro et
pro Dno Joanne Ego
Colony dno suo clamat.*

IX Junij

BIBLIOTEKA PŁAWSKIEJ
A. CZARTOJSKICH.

2.
R^{mo} in Christo p^{re} et d^{omi}no Deum clementiss^{imo}. Accipi v^{ost}
R^{mo} d^{omi}no humanitatis plenius et gr^{ati}e. Quibus me admonet
illius familiaritatis et gr^{ati}e qua adhuc in iustitia cum
R^{mo} d^{omi}no contraxi, qua adhuc tamq^{ue} florentis apud se durare
intelligo. Sicut me inter suos familiares commorando in-
iustitia dignata est ad impietas cognate sue. Equidem R^{mo} d^{omi}no
obscure debebam R^{mo} d^{omi}no, et aliquando me putare tanto meo
d^{omi}no et pr^{imo}. Nam vero in negotio occupatus quod vili
R^{mo} d^{omi}no Varonem tunc abesse meo. Quapp^{ro} boni consilii
dequatur ipam obsequium meo, et pr^{imo} autem illa de me
opinionis quam abestis. Cum plus esse conficiat amicitia
communis q^{ue} sua corporum, R^{mo} d^{omi}no d^{omi}no in omni felici-
tate, cui pr^{imo} mea comendo, p^{ro}pterea vobis cupio
Ex frauenburg viij iunij Anno MD xxiij

De vobis Copius

7.
R^{mo} in Xro pri & dno
Domno Joannij dei gra Epi
Culmen ac Pomesanien
en^e administratij dno suo
2 elementiss^{imo}

H August

$E R d \sqrt{v}$

VIII. 14

1635. 821

R^{mo} in Christo p^{ri} & d^{no}
D^{no} Joanni d^gia Ep^o
Varmey d^{no} meo clementiss^{ss}
ac plurimum observando

xxij April

R^m in Christo et Ave Domine clementiss. In negotio illo cano-
 nicatum quod mihi commisit R d v^{ra} (accepto et communicato consilio
 cum R d Culmen^m visum est non satis maturum esse: ut ad Capitulum
 referatur nisi prius causa Cantuariensis que superuenit decidatur, quo
 facto ad illam proponendam dabitur melior occasio: nisi interim aliud
 deliberaverit R d v^{ra} Cui seruitia omnia rursus esse commendata
 Ex frueburgo quinta pasche 1538 —

E R d v^{ra}

Deuotissimus

[Signature]
 Capone

[Faint, mostly illegible handwritten text at the top of the page, possibly a preface or introduction.]

*Rex in Christo pater et filius
Domini Joannis de gutha
Epo vobis datus fuit
clementissimus*

iii scribit

R^{mo} in Christo pr et domini Dⁿⁱ Clementissimè mihiq; i omib; 519
 obseruade. Adhortatione R d v^{re} genam satis et pluriq; paternam
 genosia: quā etiā intimo corde suscepi. Et quāvis prociis illis. quā
 R d v^{re} p^{re} et in genere habuit animi oblitus fuere voleba quod
 manebat, quia tunc nō erat facile familia necessaria ac probam
 protinus iuvare. propositum erat nihilominus ^{intm} festā p^{re} illi
 rei finē dare. Jam vero, ut R d v^{re} opinetur me p^{re}ndinationis
 affectu p^{re}plexus, restimxi terminū ad v^{re}m m^{re}sum hoc est usque
 ad festā natalia, nāq; cū brevior esse potuit, ut R d v^{re} p^{re}ndere
 potest. Cupio enim pro posse curare, ut finē offendiculo bonis itē
 quāto minus R d v^{re}. Quē n^{re}uit ut a me v^{re}retur honoretur et
 plurimū ametur. Cui me cum quibus facultatibus meis deuotio.
 Ex Gynopolī fēta Decemb^{re} M D LXX viij —

E R d v^{re}

obedientissimè Nicolao
 Copiolo

124.

R^{mo} in xpo p^r et d^{no}
D^{no} Joanni de gratia l^{po}
Vener^{bi} d^{no} m^{ro} clem^{ti}

in^{ij} M^{are}

1539, 3 Martij

123

CV. 11.

In me in Christo pr et dñe dñe clementissim Heri bone memoria felix
Custus et Canonicus ex humanis factus traditus est sepulture. Canonicus
et pbranda varum pro d Raphael Canopatshij procuratorio nomine
acceptum et de ea prouideri ipamq illi confecti sui scdm forma hanc
apturam vigore nominationis Ser^{me} Regine polonie et Quod
sup est R^{ma} d v^{ra} dignetur consensum sui pber eumq Capto suo
significare ut detur illi pr vel mihi procuratori possessio Varantis
pbranda In quo R d v^{ra} ad rem hanc apturam faciet. Domino
vero palatino pomerania eiusq filio et mihi gratia singularem
quam erga R d v^{ra}am studemus promereri. Ex francemburg
ij Martij Anno M D xxxix

E R d v^{re}

Servitor Nicolaus
Coperme

R^{mo} in Christo patri et
Dno Dno Joanni de
Epo Varnum dno suo
2 Clementiss

hij Marry

R^{me} in Christo ipse et dñe domine clarissime. Habetis amice
 et confidens et a v^{ra} obtinui a Capto possessione Canonatus et
 p^{re}bende vacantem p^{ro} obitu bo me filius pro dño Raphael a
 Canopat pro quo ago gr^{as} R d v. Neq^{ue} dubito qui ipse Raphael
 recognoscit hanc ~~hanc~~ benedictionem R d v. una cum dño palato
 potuerunt pro suo. Vbi par est Cupro et ego me commendatum offi
 ciat R d v^{ra}, cui prentia mea deuotio. Ex fratribus 79
 Martij 1539

E R d v^{ra}

obsequiis N^{ost}re Cognate

Jam Inoglauffen Vnde
hogerboznd von gotes ge-
naden Albrecht Margraue
zu brandenburg In preussyn
vnd wendyscherzog burg-
grofen zu Norberg vnd
furst zu Rugen meyn
gndigst Jherm

15 Junii 1544.

h. 25

Durchlaucht und hochgeborner fürst gnediger Herr. mein
 veltliche und gütliche diener sein E. f. o. alle zeit beruht. E.
 f. o. auff ein brief und schriftlich von uns verhofft und zuverkomme
 Nach dem ich am 10. d. d. zu polen Doctor Joanni Hydalo
 geschribt habe. meine bitt zu verhoffen. von
 dem Procurator und Richter Herr Georgio von Künzlin
 E. f. o. antwort in seiner Antwort meiste geschehen werden
 Ich mich verhofft es solde mit dem selbigen briefe biter antwort
 geschehen sein. So hab ich bis her vom abgewarten Doctor keine
 briefe bekommen. Das mich verwundert. Habe ich E. f. o. der sachen
 halben meiste eingebracht wissen zu schreiben. Byn nach der
 halben gesint mit zuverhoffen betheueret dem selbigen Doctor
 widerwende zu schreiben in der selbigen sachen. als dan was
 ich von ihm erfahren werde. Will ich an nachher zu schreiben
 E. f. o. der ich meine veltliche und verordneter diener
 zu demnachst geschribt. Datz. Frankfurt. 20. Juny 1541

E. f. o.

Stetige diener
 Nicolaus Copernicus

8777

Datar Ceylonische schiffge
 rindig kniff den 18. vum
 Datz dinstag d. 18. vum
 den 21. d. 18. vum
 15 71

21

Der flauere hertzoglicher fursch gendiger hrt. Ich hab gestern
 erst vom hertzog Mat zu pden darleg jenn berichte ein brief und auff
 mein seltz von wegen des freunlich Geseh den sein hauptman zu
 zupen ist antwort ebrichen, die wird aber am das mits von andern
 besandte oder freunlich sagen bringe wird. hab ich E. f. d. den selbigen haupt
 brief zu gestalt, am mits E. f. d. des selbigen darleg rats und dinkp. wird
 vernehen. wech ich demit was besser zu zup. gessen. do mit der
 gattig jenn E. f. d. amptmann beghelich sein zu seiner gesundt erhaltung
 solch mir kein arbeit mit und jenn E. f. d. zuverochsally den ich
 mit hene selbigen begehrt und dinkp. sein Darf frambung am 17.
 jenn im M. D. xij. 1522

E. f. d.

verdranger dimer Nig Copier

*Q^{mo} in Christo p^{ri} et dno
Dno Joannⁱ dei gra Ep^o
Vener^{abilis} dno meo clero^{nic}o*

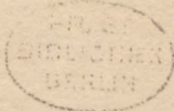
*24 Junij, 1530
Ep^o*

Ann. 3 1530 (1)

R^{me} in Christo p^r et dⁿⁱ Domⁿⁱ clementissime, accepi has R^d v^o humanissimas
 et admodum familiares, quibus etiam n^o designata est mittere ad lectore librorum
 meorum epigramma elegans sane et ad rem, non meis meritis, sed R^d v^o benevolentia
 singulari, qua studiosos prosequi solet. Ipse igitur R^d v^o titulum operi meo in fastigio
 p^rpona, si modo dignum sit opus, quod a R^d v^o exornari tantopere mereatur, quod tam^{en}
 dubitant me deducere esse aliqd, quibus obsequi deest. Ego vero singularem benevolentiam
 et affectum erga me p^rimum quo me prosequi n^o esset R^d v^o quatenus in me est
 promereri, eiq^{ue} in omnibus q^{ui}b^{us} possum voti debita premere et obsequi cupio —
 Ex frankburg 17to Junij 1591

R^d v^o

obsequium

Nicolaus Copernicus

Re^{mo} in Christo p^{ri}
et domo Dⁿⁱ Joannⁱ
dei gra Ep^o V^{er}ratⁱ
Dⁿⁱ suo clementiss^{imo}.

per v^{er}um op^{er}atⁱoⁿe

12
99

R^{me} in Christo pater et domine Dns clementissimus. Petijt mihi ex me
et d. vira: ut epitaphium q. Lucio epi antecessoris et d. v. amicus mihi
quod olim a se factum mihi miserat remittere et d. vira. Multo igitur
eius exemplum. quoniam de manu propria et d. v. apud me non extat
Doleo equidem quod ad usum destinatum non perveniret: cum iam antea
aliud quoddam sepulchrum fuisse in sculptu parum habes odoris saporisq.
minus. sed quod preparatum suum erat et paratum illi adhuc in hominis
volenti. Cupio et pater et d. vira longina voluntate ad inter-
dictum votum sue et suorum consolatione Cui servitia mea
deuotio Ex Gynopoli xxviii Septembris Olympi Duxis anno primo

L r d v

*Amatissimo Nro
Copiaris*

1531 21 July
1531
Reverendissime in Christo Pater et Domine, Domine Senex
Post debitam observantiam et reverentiam exhibitionem, recipi
litteras R. D. V. quas Denuo manu propria ad me scribe-
re dignata est, primum admonitionem continentem, super qua-
bus rogo humillime R. D. V. non latere, quod mulier illa
De qua R. D. V. scribit ad me, nullo meo consilio, vel facto nec-
ptui Data est, sed cum illa evenisset, attente quod illa quon-
dam apud me fideliter servivisset, ego omni studio et conatu
inducere illas nitebar, uti tanquam honesti conjugas invicem
manerent. De quo ausim testari Deum, atq. illi si inquirerem:
ut utriq. faterent, sed cum illa maritum impotentem la-
mentaretur, quod et ille in iudicio, et extra falsus est, frustra
laborabam, nam coram Domino Decano, bonae memoriae, Nequo-
te R. D. V. diinde coram v. D. custode, causam agebant, an
igitur hic vel illa, vel mutus consensus reciperetur, non ha-
beo dicere, sed quod ad rem pertinet fatebor D. V. quod nuper
a mundanis Königsbergens. hac transiens cum hospita sua
ea Elbing, manet in domo mea in alterum diem, sed cum
intelligam malam exinde de me opinionem, ita rem meam
ordinabo, ne quis justam habeat occasionem, qua deinceps
malum de me suspiceretur, praesertim admonente, et ad-
hortante R. D. V. cui libenter in omnibus optempere
volo, et debeo, cupiens servitium meum semper esse commen-
Data. ex Traumburg XXVIII Julij 1531.

& R. D. V.

Denuo Notat (copm)
Copernicus

Reverendissimo in Christo Patri Domino
Mauritio Dei Gratia Episcopo Warmiensi
Domino suo gratioso et plurimum colendo,

In Collegio Braunsbergensi, civitate legu. Bibliotheca reper. apud
plur. Copernici Noribergensis adhibens. nuncupatum ab eo Georgio Deane
eo Canonico Warmiensi a Rhetico. cum insignibus suis
Reverendo Domino Georgio Dondor Canonico
Warmiensi amico suo Joachimus Rheticus D. D.

Dondorum nominat Germanicus idiomate cum quatuor
in forma Tiedemannus Dondum vocat. In eo exemplari
tota praefatio ad lectorem de hypothesebus operis cancellata est.

Similiter cancellatum repertum in exemplari Hildesbergensi Biblio
theca Rectoris D. Warmiensis. Atque hoc exemplar fuit a Rhetico
missum R. Tiedemannus

Reverendus Dominus Andreas Zagarny Canonicus Warmiensi cum
evolvent praemata Joannis Dantisii, Eustachii a Kriehberg
et Andree Crucii quae habentur Hildesbergi reperit epistolam
manu ipsius Copernici scriptam. quae haec erat.

Reverendissime in Christo patri et dno dno Joanni

Dei gratia Eps Warmiensi Dominus suo clementissimo

R. in Christo pater et dno dno clementissimo. feci cum quod nullo in
similitudine debui vel potui in quo spero mentis R. D. V. a me satis esse
factum. Ceterum quod sum ex me peti, quanto tempore vixerit filius
venerabilis quondam Lucas a Wagelrodt R. D. vir praedecessor
auctoribus meis: vixit annos lxxij mensur. v. In episcopatu anno
xxij obiit penultima Martii anno Christi MDxij. In quo Ma
gistro finem accepit, cum insignia in antiquis monumentis et multis
perdis essent Tenuis. Concedo un. litera. hanc meam R. D.
Ex fau. burg xi Januarii anno MDxxix

E. R. D. et absequebat. sing.

Nicolaus C...

1533

Rex in Christo prae et bene Percepti litterae tuae de re. e quibus hominem
 gratiam et favorem ego me re de re satis intelligo, qui cum apud apud
 obtinui, etiam apud alios quoscumque bonos viros eadem mihi propagare
 non dedignatur. Quod mihi non minus meritis, sed cognatis re de re boni-
 tati puto reverendum. Utina mihi posset aliquid contrahere: quibus
 hoc possem promittere. Gaudere certe plusquam diu potest me tale dominus
 et fructum invenisse. Et autem potest re de re ut ad se non sumus
 minus me confiteri, quod et si libenter fieri: non huius
 causam habens tantum amicum et praesentem existendum. Id tamen
 mihi incidit infortunium. Ut eo tempore de felicitate et me rogaria quodam
 de causa missae nos cogant in loco manere. Itaque uti si de re
 boni consulat absentia tunc mea rogo. Sum aliquid excedere re de re
 ut per est paratissimus, et cum plurimum alia de re facere quod placuit
 Modo id re de re alio tempore mihi infirmaverit. Cui iam non
 in petitis gratulari: sed magis missa cupisse me debere fatetur
 Ex franciburg parvum patre Anno 1533

E re de re

Devotissimus Nicolaus Copernicus

*R^{mo} in Christo p^{ri} et domino
D^{no} fabiano dei gra Ep^o
Varmey d^{no} nro p^{re}ssimo*

R^{mo} in Chrō p^{ri} et d^{no}
d^{no} fabiano Epō Varmen
d^{no} n^{ro} colendissimo et obsequio

R^{me} in Chrō fr et dñe Dñe observande. Receptas has et exempla hanc
 a r d vñā relegimus nō sūe merore. Addidit nobis nō minore turbatione
 metuētibz seu verius ignorantibus quz nam d vñā fux contra Capm
 suū indignatio inuēssit quē pridem ceteris sue sponse susceptā tutela omne
 in nos demis eīs cura penitus leuato reuertit, rogamus imprimis a d vñā
 ut si quā indignatione in Capm suū vel singulares psonas offensā aliqua
 habeat, velit pro longanimitate sua in oportuniōra tpa differe in pp hoc
 vñā negligatur. Imo vero meliori spem atqz fiduciā in r d vñā habentes
 priusqz ab cetera nulla adhuc defensione munita alius alio diffusi ~~diffundimus~~
 plumbum iacula bombardas sulfur salte pice atqz alia necessaria quātm
 repentina illa turbatio et angustia tempis pmittebat comparari nō
 in quibus omne pōterior nre pecunia cum alia iam nō suppetret erogari
 sperabamusqz. Tandē a r d vñā memores promissorū nos recepturos
 reliquimus nra sibi aliquot last fructuorū altera sal. et alia quidam
 virtualia eisdem pecunijs nris comparata quibus ipi vultuarent. Quod
 si plane decreuerit d vñā nō alit faciendū q̄ ut chā ipi contribuamus
 aliquid. Rogamus obnixē a d vñā velit saltē rationē habere trientis
 nri iam a nobis expositi et reliquas duas partes supplere. Nōit d vñā
 quod in facultate nra nō sit amphorū contributio qui usqz ad hūc vñā
 distructum qui nos tantos nutrire debet amissimō omnia. Ceterum
 q̄ ab alijs dñis confribus nris deliberata sunt nos. vñā quoqz sententię
 inhereamus. Ut a d vñā mittat ad M Capm salus em id arbitramur
 quod maiore adhibebit auctoritate et in imperandis audientia faciliore
 q̄ ut nos mittamus relicto capite membra, atqz alia faciat q̄ idē confribus
 nris abunde scripserūt quorū lras remisimus r d vñā, neqz nominis aliud
 addendum nisi quod adiutamur a d vñā humiliter rogantes ut ita facere
 dignetur neqz longius cum pūulo differat. Commendamus nos a d vñā
 quā felicissimē cupimus valere. Ex Alensting iij^{to} Maij 1520

e r d vñā

obsequiissimi seruitores
 Canonij in Alensting

R^{ms} in Chro p^{re} et d^{no}
D^{no} fabiano dei gra Eps
comit^{is} Domini n^{ro} p^{re}
Bernardo

R^m in Chrō p^r et dñe Dñe grōse. Cum pridem rumor ad nos pervenisset
 de profusione et d vñ ad 5 et M^o3 nō statim videbamus: donec id p^r m^oim
 accepissimus retro: sperabamus em̄ et d vñ in tantis totiusq^{ue} patris
 negotijs, prius etiam de rebus nris communibus deliberatione et tractatum
 aliquē nobiscum habere voluisse: quod cum factum nō sit merito reticemus
 nec aliā q^{ue} affectione paternā filij destituti: nisi forsā ad substantiam
 veritatem oportuerit d vñ propere p^rvenire, ut deliberandi tempus
 minime suppeteat. Verum utrumq^{ue} se habeat. hoc potissimum admonēdam
 putamus et d vñ. Ut omnia opam adhibeat, quomodo p^rati certā optinere
 possimus et p^rati securitate. Accipimus em̄ m^oim ex regionem
 secretum ab amico et d vñ nō vulgari q^{ue} admonere volebat et d vñ
 in tractanda p^rati h^{ab}et sigillis et promissis et em̄ q^{ue} totis fidelit^{er}
 sed potius ut pro dñis et h^{ab}et. Natis opem aliquod atq^{ue} bona curat
 et p^ratū que olim ad certam dñatū p^rimissis: Brandenburg^{ensis} regnum
 in millia nris solvere laudavijis p^redictis: habemus nā iam q^{ue} indubitate
 Margach^{ensis} p^ratū defunctum esse. Alia nūc nō habemus nisi ut d vñ
 pro nobis sollicitudine p^ratū et vñ nō omnes benivolentia p^ratū
 velit et condi. em̄ totius nri publici et certū pro posse suo facere
 meliore p^ratū residuum et d vñ factura em̄ nos comendatos
 esse plurimum desideramus. Ex Alenst^{er}ij xiiij. Junij M Dxx

Car^o certū Varm^{ie}
 in Alenst^{er}ij

R^{mo} in Christo p^{ri} & domio
D^{no} fabiano di gra Ep^o
Vener^o d^{no} m^o g^ossimo

Vener^o g^oss
di g^oss
M^o d^o g^oss

Vener^o g^oss

R^{mo} in Christo p^r a d^{no} Domini p^rosissimi Varam in catha r^ona Varam
 curavia & curia q^d obitum q^d hincij bernman regati pro park domini
 joachim diaconi eiusd^e catha ut sibi de ead^e curavia provideremus an-
 nimus fuit libenter, attentis multiplicibus m^{er}itis quibus hoc p^rsertim
 hoc gravissimis circa curiam ipam diligenter intendebat & ramus ob hoc
 p^robus illius ^{affert} benignitatis singulari promissumq^d q^d officio
 n^{ro} de illa sibi curia providere jamq^d nihil aliud expectabamus q^d
 ut ille mandatum alium mitteret qui n^{ro} eius promissum & collationem
 n^{ram} hinc acceptaret, ut alie videbamus q^d quod vero bono, digno et
 benemerito beneficia offerimus catastro collatum, sed prope nos fessisset
 nudatus enim respectu omniq^d hinc apparet, et quod prius causa dei
 casus videbatur p^rere, n^{ro} causa diaboli & eius instinctu appetit
 quemadmodum exempla hinc, & d^e baltazari s^eor^e fessisset missay d^e re & ligdo
 aduocet. Cum igitur n^{ra} n^o sit intentio, ut privilegio & indignis
 vel ei qui gram dei rapina arbitrat^{us} est, beneficia h^{ic} conferre velim^{us}
 alteri p^ridibimus & nichil. Verum ut d^erem illi malivolentia sua
 manu extendit & verba reprobas fuitis, d^etestabili quidda in catham
 molitur, amonendum ipam de loco q^d prius arbitramur, et n^{ro} catha
 committendas alieq^d q^d ante offitimus & hoc tempore securus fuit
 si sententia et auctoritas n^{ra} d^e v^{ra} accedat. Scribendum d^e Cap^r
 in francib^{us} videtur & forsitan alijs ch^a in quibus ille confidit
 ut amoto eo recipiant in locum eius et ead^e humanitate tractent
 et tueantur. Illi qui cum v^{ro} n^{ro} ad suam catham ad hoc deputatus
 venit quibus proculdubio maiore fidem et auctoritate q^d nostris
 adhibebunt. Sup^r quibus omnibus dignetur nobis consilia sua impare
 n^{ro} d^e v^{ra} cui nos plurimu commendatos. p^r cupimus. Ex Alenst^e
 7° Septembris An M D 77

E R D v^{ro}

Servitores Cap^r Varam

Nr 30a

Serenissimo principi et dno
Domino Sigismundo dei gra
Regi polonie Magnaducj
Lithuanie Russie prussieq;
hno et heredi et dno hno
clementissimo

Das Capitel zur Frumburg
spricht von Anstade ist unge,
nominan,

Nr 30a

Serenissime princeps et dñe Dñe Clementissime humillima servitia nra
S M v're accepta esse cupimus. Hesterno vesp'i hostes v're R Mat' interce-
perunt opidem Gutsstadt: quāvis nō parvam militum meribus: sed p'sidio
militaribus minis sufficienter: de quo merito turbamur: qui et ipi nō satis
adversus tantū impetū promisi sumus: timemusq; nos etiā ab hostibus tā vicinis
in hora obsessum iri. Est nobiscum Grosse d' paulus Dolustij cum centum
dimittat militibus socijs: qui nro mōitu scripserat ante paucos dies
in for' heilsberg ad Mag. dñm Jacobū Segenoustij v're R Mat' campiductore
ut gloria ad nos p'sidia mitteret: fecerat sinitr qui in Gutsstadt: nihil obtinuit
Respondit enī nō sufficere sibi ut plures viros mitteret: Intelligimus autē
etiā circa heilsberg esse periculū: ac p'inde circa totū spātum Varmien
Quapp S M v'ram suppl'r rogamus: nobis q' primū subvenire dignetur
et potenter succurrere: Volumus enī facere: quod viros bonos et honestos docet
et Mat' v're devotissimos: etiā si oportuerit nos extrema pati: Sub cuius p'sidio
confluentes omnia nra cum corporibus nris committimus et commendamus
Ex Allenstein xxi Novēbris Anno dñi M D xx°
E. S R Mat'

Devotissimi servitores
Canonij et Capituli
Varmien

R^{mo} in Christo p^{ri} & d^{no} d^{no}
fabiano dei gra Ep^o Verc^o
• d^{no} suo p^{ri} & observando

¶ huius ad nos
venit

¶ In Christo et dñe dñe plurimum observade cum commendatione salutem
har nocte pñte Shignens Superstij Capitulum copijs suis hinc ex offus
versus ostendit causa exercitij militaris / Aligum tunc suo exercitu circa
Cabeciam offendit, et circa exubias res quibusdam linonij militibus
quique captivos huc adduxit, quibus copulatim habemus quique nullum
esse magis exercitum, vocaturis aliquibus ex vorundit cum terrentis et marjine
¶ har nocte expectantur, quo dñerit mēdare / Dñs Superstij
¶ har nocte expectantur infideliatur transire illius R d vñ interij
exaltissima diligentia adhibeat custodi suarum munitionum, De quo
R d vñ admonitum esse volui Dñs et Aligum die 6 felix 1520

In Cabeciam sunt equites et in
Monsberg pñtes

Hinciens perijt de Jmorij
equos aurati et Capit in
Aligum

V^{obis} dñe Salutem et charitate fraternam Quoties d v^{ra} que i comodū
sunt et necessitate reipub. catholice Varmen^{is} apud S. Reg. Magn^{is} nō
negligit rem fari laude dignā et v^{ro} bono maxime honestam
Et si d v^{ram} nondum preperimus insignē aliquā et premio dignā
huius cath^{olice} utilitate profuturū speramus tamē cum tempore et
oportunitate meliori id prefuturū Quod autē ad fructus p^{re}sentis
et melius promittū attinet nō potius potuimus hactenus respondere
p^{ro} absentia aliquorū dñorum quos in ea causa desyderabamus
Nunc igitur habita plena deliberatione nō inuenimus quomodo
desyderio v^{ro} obsequi possimus. Nam ut d v^{ra} plenius intelligat
Statutum habemus inuolabit^{ur} obseruati. Et qui ex Capto nostro
cum apud cath^{olice} resideret in legatione mittitur illi dumtaxat oēs
fructus sue p^{re}bende debentur attento q nō sponte sed coacte reipub.
causa abest mansurus alioq in sua residentia atq. eo intuitu her
conceduntur et nō mercedis alicuius Qui vero alia ob causam
vel quomodolibet vltro abest caret ea prerogativa et nō solum co
tentum esse cum oportet q^{ue} generatim absentibus concedunt^{ur}
quāvis infinitas optent cath^{olice} utilitates videtur em̄ tunc suū
facere officium cui se iurando obstringit ut pro v^{ro} sua id
faciat p^{ro} fructib^{us} hoc tam stricto obseruati ut neq. qui curiam
sequerentur op^{er} opalem acciperent ea que p^{re}bentibus solum conceduntur
cum ad eo parum differre viderentur a residentibus nisi q^{ue} statuto
sic cautum sit neq. p^{ro}suaderemus nobis qd d v^{ra} nō consulere
videt ut distedamus a statutis v^{ris} quē sicut et nos singuli
iuramus inuolabit^{ur} obseruare statuta et consuetudines huius
cath^{olice} que sine p^{er}iculo infringi non possunt scilicet et de m^{el}le
quod d v^{ra} priuatiū petit ita se habet in quo tanto maior
alia difficultas est q^{ue} p^{ro} p^{ri}uatam p^{er}sonam certis diebus iuxta
forma statutorum designari solent et p^{ro} p^{ri}uatibus totū distibui
Cum igitur sit vis singulorum et priuatarū p^{er}sonarū nō possim^{us}
inter nos conuenire ut aliam iusto parte suā detrahentes vobis
adiciamus quod nō credimus d v^{ram} desyderare De p^{re}sentis
fructibus sicut d v^{ra} statuarū omnium et p^{re}bendarū bona
apud nos non esse determinata Cum autē plus q^{uam} dimidium

Itanto iam deservire
statutum hoc abstinere
habet ratione quāvis
interest ut aliquis
ad sui acat officium
vel cap^{it} 9 ut v^{ro}

ARCHIWUM
Diecezji Warmińskiej
w Olsztynie

maga p^{re}

bonorum amiserimus non possumus dea singulis supra dimidium resti-
dere ita et alij quoque prelati rogantur nobiscum in semisse habere
patientia porro dominus Augustus ne obolum quidem papae sue prelature
ex munera episcopali fructus debentur contra que si dominus non exapit a-
misi quod episcopus sui maxima parte amiserit Cum ante istud b
fuerint custodita ex tunc etiam d^{omi}ne s^{an}cti pristina consuetudine
plene respondimus et tanto magis dea ipsa nobiscum curare
quod nobis divina clementia amere dignetur quo d^{omi}ne et nobis
omnibus fuerit consulendum quod nobis divina clementia p^{ro}
dignetur

Ad quem huius Capituli

Capitulum
(opini huius) ad B^{ro} War

¶ 2mo in Christo pater et dñs
Dño Mauritio dei gra
Epo Varmien dñs nro
plurim^o observando et grafo

^{me}
 In Christo pr et dñe dñe grose. Rescripsit nobis
 R d Sambury sup infestationibus d pñi d dñey
 de quibus nup scripsimus et referre comissimus latius
 p v d pñey. Multum ergo exemplum traxim rogantes
 R d vñ de quibus nobis impartiri consilia fuit quod
 vñ nobis faciendum et pñiat vel vñdatur Cupimus
 R d vñ nupit vñdatur Cui nos et obsequia nra
 omni promptitudine commendamus Ex pñoribus
 R a iij post palmas Anno dñi M D xxiij
 f R d vñ

Capitulum Varmen

R^{mo} in Crō. Eri. et dno
Dno Mainoro dei gra
Epo Vannoy dno nro
groso et ff observando

8
R^m in Christo et dno nro gressu p^{ro} debita obedientia et observantia
exhibitione. Mittimus n^{ro} d^{no} exemplar^{um} n^{ro}rum d^{no} S^{an}cti
atq^{ue} illius responsi, et e quibus n^{ro} d^{no} videri potest, quid nobis p^{ro}
lito agere adversus eos qui factis omnia pagunt. Rogamus item
n^{ro} d^{no} suum in his nobis consilium impartiri dignetur, quod nobis
deinceps fuerit faciendum. Cupimus n^{ro} d^{no} nos et servitia n^{ra}
plurimum esse commendata. Ex francuburg. Sabbato pentecostes 1524

E R D v^{ro} o.

Capit^{ulum} Varenin^{um}

K 805

R^{mo} in Christo patri et
Domino D^{no} Martino
di Gra Ep^o Varmien^{sis}
D^{no} n^{ro} grofo et semp
obseruando

R^m in chro pr et dñe Dornim grose. post d. bota obedie et veniente exhibuit
 Miserrimis ad dñm Samburū atq. alios regentes cum hīs eo modo, quo eorum
 exemplum mittimus R. d. vñ. Cum autē responsum illorū p. aliquot dies nos
 moraretur, venit ad nos hñs baro de hederke iunior cum legatione et responso
 cuius effectus erat, quod dñs regens informati essent a dño de dolenz villas
 et illa bona de quibus nobis est ingorū in braunsberg et eius districta pertine
 atq. idcirco nos rogarent, quatenus in ea causa pacifice suppetere velimus ip
 reditum dñi Magni, quod in eius absentia causa hñs non facile districtu possit
 tunc vero quod equū et iustū esset nobis facturū libenter. Deinde quod ad
 nñm advocatum pluit. Dixit quod circumquaq. obsequitaurit castro et opeda
 contemplando incerta et fossata et mora faciendo in portis atq. q. hñs sumpta
 suspitione atq. legitima pñmptione p. qualitate ipis tamq. proditoris rōtūm
 inuasit, et tñm nulli nostrorū at ar nobis pñbata esse facultate iundi p. braunsberg
 et negotia primata agendi addidit etiā advocatum nñm vñs fuisse horatū
 qd nō possit esse sine mala suspitione ipi inducatur. Quid ad hanc rationem
 legatione aliud responderi d. b. canis, quā quod hñs nñs nō fuisse. responsum
 pñm ad primū articulū, quā sententiā in summa reprimimus ostendentes
 sup quo nobis fuerat respondendum. Ad alterū vero respondimus ostendentes esse
 incredibile de quo illi culpā ostendentes ad quid a nobis eo die missas erat.
 nñq. tā obscura res esset quā multis ibi bonis hominibus probari nō possit quid opit
 aut ubi interm et apud quos fuerit armatus nñs ne Sicz legatio illa repela
 est nobis vero discedentibus v. d. arefot. petijt nñs nñs ut legatione illa in scriptis
 nobis daret, respondit illi id sibi commissum nō esse, quoniam si hñs nobis respondē
 fuisset frustra ipi fuisset missi. Hec cum ita sint infirmis quomodo tūc
 hic subsistere et nos sustentare poterimus, quando pñr alia incomoda nñq. patula
 habebimus p. equis et iumentis nñs ac pauperes subditij nñi itaq. regnum
 dignetur R. d. vñ de modo aliquo, loco et tpe. quo cum vñ R. p. convenire
 et plenius deliberare possimus. Quā vero consolatione ex conventione Mani-
 burgē recipimus intelligit ex hñs consuetudinibus nñorū quas illa mittimus
 eidem R. d. vñ Cui nos plurimū commendamus. Ex braunsberg
 vij Junij 1524

E R d vñ o

Captij Varmis

^{mo}
Rⁿ in Christo pri & domo
Dno Joanni dei gra Ep^o 7
Varmien^{sis} dno nro clementiss^{imo}

+ 17 Martij

17 Martij 1538.

997

^{me}
In in Christo pr et dñe Domine Clementissime Sup edicto et mandato
publicando deliberatione qua R d o a nobis requirit, hodie propter
nimia paucitate et absentia aliorum duorum habere ne potuimus
reddam illorum in hora expectantes, quibus adiutoribus curavimus
R d o nram sententiam significare. Idcirco rogamus et monita Sac
boni consuleve dignetur R d o Cui nos plurimum commendamus Ep
fruenburg xij Martij Anno M D xxxi — ony

placit Canonij et
Capituli ecclesie Narrenberg

Βιβλίον Νικολέον το Κόπερνικον

Μηνιαίων· Θαρίλιων Σκεροφορίων Εκατομβαιων μεταγυλιων Βονδροριων
 Μαιμακτηριων· Πυραργων Ανθεστηριων· Προσηδειων Ταμηνιων· Ελαφινβολιων·

— Ithemy Timm a soltas istmo ayspianu απο 18 εκατομβαιου' αλιστα ab ag-actio a
 animalu hmitu et greg et a aceno anabes et damafam Εκ των διωδης γαζα

Αρμα· διφρος· αρτυς· χιον καρτοι κρυμει ΙΤΥΣ

1.
Liberum in libro
Hic ad f. 47
Hic ad f. 47

Nus Coppiet
epigraphus 3 a ad b ppositio
Lot 4. 47 ad vnu $\frac{44}{9}$.

Liber Bibliothecae Varmian.

**Tabule Astronomice
Alfonsi * Regis.**

Vener 4 + 92

[illegible]

A				G							
1	1	2	40	31	30	42	8	61	42	28	38
2	2	4	40	32	31	27	23	62	42	48	37
3	3	8	37	33	32	20	22	63	43	27	37
4	4	11	24	34	33	33	4	64	43	44	20
5	4	14	7	34	32	22	42	64	42	22	22
6	6	16	26	36	34	16	2	66	42	28	46
7	7	18	20	37	36	6	32	67	44	13	29
8	8	21	22	38	36	46	23	68	44	37	42
9	9	23	1	39	37	21	33	69	46	0	43
10	10	24	10	40	38	32	2	70	46	22	43
11	11	26	8	41	39	21	29	71	46	23	42
12	12	28	29	42	40	8	41	72	47	3	28
13	13	29	29	43	40	44	12	73	47	22	21
14	14	30	44	44	41	20	26	74	47	20	31
15	14	31	22	44	42	34	34	74	47	22	2
16	16	32	18	46	43	9	37	76	47	47	20
17	17	32	32	47	43	42	42	77	48	13	2
18	18	32	28	48	44	34	19	78	48	27	22
19	19	32	2	49	44	16	37	79	48	21	20
20	20	31	16	40	44	47	26	80	49	4	18
21	21	30	7	41	46	37	23	81	49	14	20
22	22	28	34	42	47	16	40	82	49	22	48
23	22	26	38	43	47	44	4	83	49	33	10
24	22	22	14	44	48	32	28	84	49	20	16
25	24	21	24	44	49	8	47	84	49	26	18
26	26	18	8	46	49	22	31	86	49	41	12
27	27	12	22	47	40	19	13	87	49	44	2
28	28	10	6	48	40	42	48	88	49	47	29
29	29	4	19	49	41	24	28	89	49	49	37
30	30	0	0	60	41	47	23	90	60	0	0

81

Tabula declinationū generalis.

V $\simeq$ Numer ^o mul		S m Numer ^o mul		II $\neq$ Numer ^o mul			
Arcus triplicand ^o		Arcus triplicand ^o		Arcus triplicand ^o			
S	S m	S	S m	S	S m	S	S
0	0 0	9 1707	12 16	93848	20 38	97991	30
1	0 26	9 17 10	12 37	93977	20 40	98112	29
2	0 52	9 17 18	12 58	94108	21 0	98232	28
3	1 18	9 17 30	13 19	94242	21 11	98347	27
4	1 44	9 17 47	13 40	94378	21 21	98460	26
5	2 10	9 17 70	14 0	94516	21 31	98570	25
6	2 36	9 17 98	14 20	94655	21 40	98676	24
7	3 2	9 18 31	14 40	94795	21 49	98778	23
8	3 28	9 18 69	14 59	94936	21 58	98878	22
9	3 53	9 19 12	15 18	95077	22 6	98973	21
10	4 19	9 19 60	15 37	95219	22 14	99066	20
11	4 45	9 20 14	15 55	95362	22 21	99153	19
12	5 10	9 20 73	16 13	95505	22 28	99237	18
13	5 35	9 21 38	16 31	95649	22 35	99317	17
14	6 0	9 22 09	16 48	95794	22 41	99393	16
15	6 25	9 22 83	17 5	95940	22 47	99465	15
16	6 50	9 23 61	17 22	96085	22 52	99532	14
17	7 15	9 24 43	17 38	96230	22 57	99595	13
18	7 39	9 25 28	17 54	96374	23 2	99654	12
19	8 3	9 26 17	18 10	96517	23 7	99708	11
20	8 27	9 27 10	18 25	96659	23 11	99758	10
21	8 51	9 28 08	18 40	96800	23 15	99803	9
22	9 15	9 29 10	18 55	96940	23 18	99844	8
23	9 39	9 30 17	19 9	97080	23 21	99881	7
24	10 2	9 31 27	19 23	97217	23 23	99913	6
25	10 25	9 32 39	19 36	97351	23 25	99940	5
26	10 48	9 33 55	19 49	79482	23 27	99962	4
27	11 10	9 34 74	20 2	97612	23 28	99978	3
28	11 32	9 35 96	20 14	97741	23 29	99990	2
29	11 54	9 37 21	20 26	97867	23 30	99997	1
30	12 16	9 38 48	20 38	97991	23 30	10000	0
m X		S m		S m			

per hanc multiplicandam ... et declinationem ...

77

Tabula Secunda.

Numerus		Numerus		Numerus	
Β	καὶ τὴν ὑποτι	Β	καὶ τὴν ὑποτι	Β	καὶ τὴν ὑποτι
0	00000	31	60086	61	180402
1	1745	32	62486	62	188075
2	3492	33	64940	63	196263
3	5240	34	67452	64	205034
4	6992	35	70022	65	214450
5	8748	36	72654	66	224607
6	10511	37	75356	67	235583
7	12278	38	78129	68	247513
8	14053	39	80978	69	260511
9	15838	40	83909	70	274753
10	17633	41	86929	71	290422
11	19439	42	90040	72	307767
12	21256	43	93254	73	327088
13	23087	44	96571	74	348748
14	24932	45	100000	75	373211
15	26794	46	103551	76	401089
16	28674	47	107236	77	433148
17	30573	48	111062	78	470453
18	32492	49	115037	79	514438
19	34433	50	119177	80	567118
20	36396	51	123491	81	631377
21	38387	52	127994	82	711569
22	40402	53	132704	83	814456
23	42448	54	137639	84	951387
24	44522	55	142813	85	1143131
25	46631	56	148253	86	1430203
26	48772	57	153987	87	1908217
27	50952	58	160035	88	2863563
28	53170	59	166429	89	5729796
29	55432	60	173207	90	Infinitū
30	57734				ἄπειρος

Tabula generalis

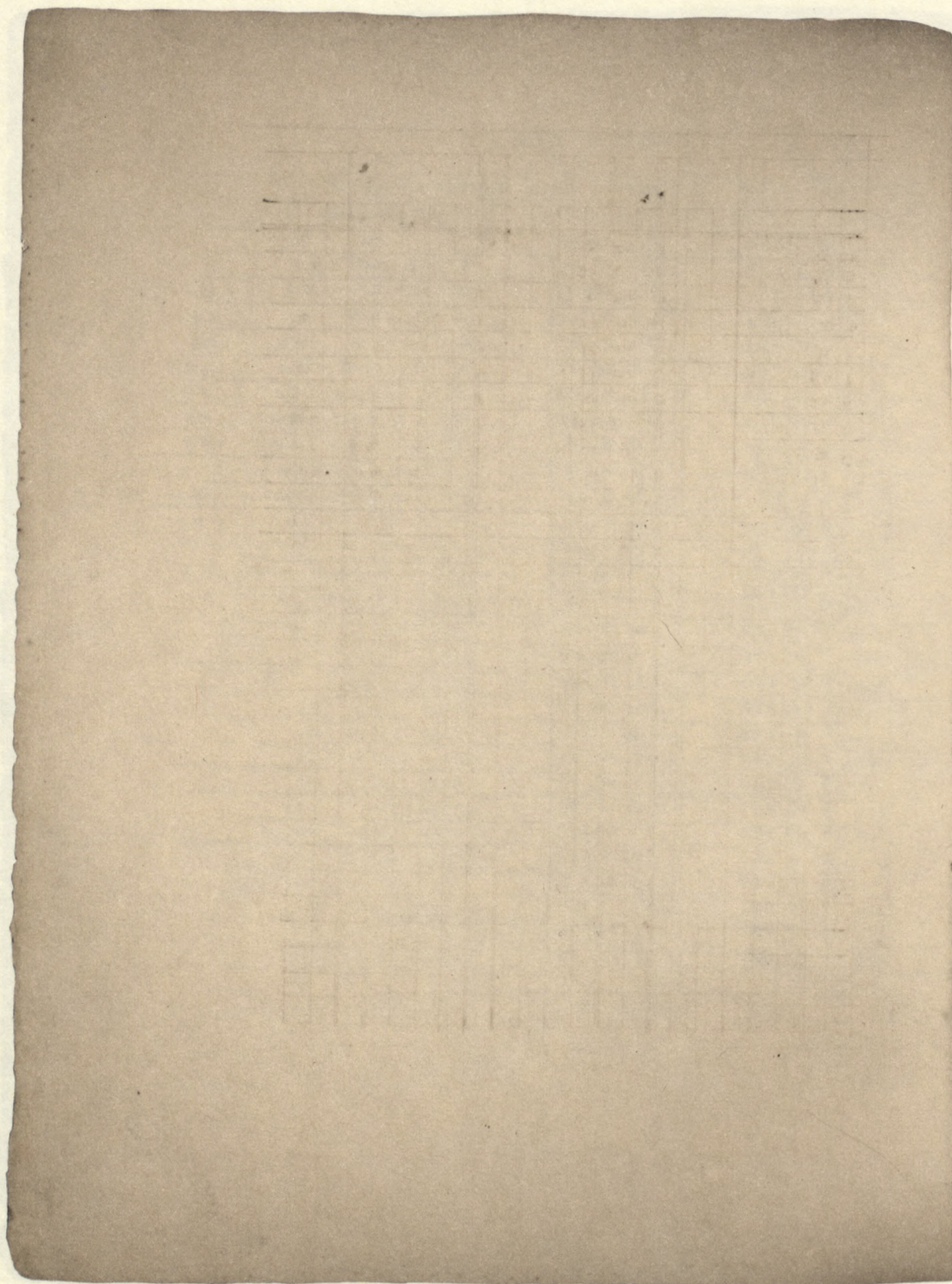
V			II		
Radix Numer ^o mul. ascensionū tiplicand ^o			Radix Numer ^o mul. ascensionū tiplicand ^o		
S	S m		S m		S m
0	0 0	26089	33 11	22077	62 6
1	1 6	26084	33 14	21822	63 3
2	2 11	26069	34 16	21560	64 0
3	3 16	26046	35 18	21292	64 57
4	4 22	26013	36 20	21017	65 54
5	5 27	25971	37 22	20734	66 51
6	6 32	25919	38 23	20447	67 47
7	7 38	25857	39 25	20155	68 44
8	8 43	25787	40 26	19858	69 40
9	9 48	25708	41 27	19554	70 36
10	10 52	25619	42 28	19245	71 33
11	11 58	25522	43 28	18931	72 29
12	13 3	25415	44 28	18613	73 25
13	14 8	25299	45 29	18291	74 21
14	15 13	25174	46 29	17964	75 17
15	16 17	25041	47 29	17631	76 12
16	17 22	24898	47 29	17294	77 8
17	18 27	24748	49 28	16955	78 3
18	19 31	24590	50 27	16612	78 58
19	20 35	24423	51 26	16264	79 54
20	21 39	24248	52 25	15911	80 49
21	22 43	24065	53 24	15554	81 44
22	23 47	23873	54 23	15194	82 40
23	24 51	23674	55 21	14832	83 35
24	25 54	23468	56 19	14467	84 30
25	26 57	23255	57 18	14098	75 25
26	28 0	23035	58 16	13726	86 20
27	29 3	22807	59 14	13351	87 15
28	30 6	22571	60 12	12973	88 10
29	31 9	22327	61 9	12593	89 5
30	32 11	22077	62 0	12209	90 0

hic nro multiplicand^o est p^o residua angul^o de quadrante qui fit
et conuenientia circulo^o hui^o et apertur^o ex tra hui^o v^o p^o

			dies			Venus ann		
0 6 259	5 22 20							
0 6 260	6 5 52		1	0	16	40	2	
0 19 261	6 19 1		2	0	33	76	8	
1 2 262	7 2 12		3	0	49	20	18	
1 15 263	7 14 23		4	1	4	50	30	
1 28 264	7 28 33		5	1	18	20	49	
2 12 265	8 11 48		6	1	28	30	54	
2 25 266	8 24 54		7	1	34	40	59	
3 8 267	9 8 6		8	1	39	20	59	
3 21 268	9 21 15		9	1	45	30	52	
4 5 269	10 4 27		10	1	57	30	40	
4 18 270	10 17 34		11	2	11	30	27	
5 1 271	11 0 47		12	2	27	20	15	
5 14 272	11 13 59		13	2	43	30	8	
6 0 273	11 27 8		14	3	1	40	0	
02 0 10 274	0 10 20							
0 10 275	0 23 29							
0 23 276	1 6 40							
1 36 277	1 19 52							
2 30 278	2 3 1							
2 16 279	2 16 12							
3 0 280	2 29 22							
3 13 281	3 12 33							
3 26 282	3 25 43							
4 9 283	4 8 52							
4 22 284	4 22 5							
5 6 285	5 5 15							
5 19 286	5 18 26							
6 0 287	6 3 32							

TABVLA MEDIAE 0- & 00-0 IN ANNIS EXPASIS

Tempo	Medius mo ms 0 4 3	Medium Anno 3	Argumentum lati 3
D H M z	S G M z	S G M z	S G M z
1	0 11 23	11 19 16 10 10 9 48 6	0 8 2 41
2	31 6 21 47	11 8 33 41 8 19 36 12	0 16 4 30
3	2 8 40 7	11 26 46 44 7 24 13 22	1 24 28 29
4	12 0 1 31	11 16 13 44 6 4 1 29	2 2 41 14
5	24 14 12 42	11 4 30 36 4 4 49 36	2 10 42 0
6	4 1 40 14	11 23 43 40 3 20 26 43	3 19 36 49
7	16 8 41 38	11 13 10 41 2 0 12 40	3 27 39 44
8	28 0 3 1	11 2 27 31 0 10 2 47	4 42 29
9	9 2 30 21	11 20 40 21 11 14 40 4	12 24 28
10	19 17 41 24	11 10 7 36 9 24 28 12	22 28 13
11	0 20 9 4	11 28 30 40 9 1 4 19	1 11 12
12	12 11 20 29	11 17 47 41 7 10 43 26	9 13 48
13	23 2 31 42	11 7 4 31 4 20 41 33	17 16 43
14	4 4 49 12	11 24 27 46 4 26 18 41	24 48 42
15	14 20 10 36	11 12 44 36 3 6 6 28	4 2 27
16	26 11 21 49	11 4 1 26 1 14 49 14	12 4 12
17	7 13 49 20	11 22 24 41 0 21 32 2	20 48 11
18	18 4 0 43	11 11 41 31 11 1 20 9	28 40 47
19	28 20 12 6	11 0 48 21 9 11 8 16	6 43 42
20	10 22 39 27	11 19 21 36 8 16 44 29	14 36 41

TABELLA REVOLVCIIONVM

Tempo	S G M z	S G M z	S G M z
D H M z	S G M z	S G M z	S G M z
24	12 18 22 4	0 14 33 12 6 12 42 30	6 14 20 7
26	29 12 44 3	0 29 6 22 0 24 40 1	1 0 40 14
27	42 7 6 4	1 13 39 36 7 8 27 31	7 16 0 21
28	49 1 28 6	1 28 12 28 1 21 38 1	2 1 20 28
29	73 19 40 8	2 12 46 1 8 4 32 31	8 16 40 32
3	88 12 12 9	2 27 19 13 2 17 27 2	3 2 0 41

2715

	D	H	M	Z	S	G	M	Z	S	G	M	Z	S	G	M	Z
Januar	1	11	14	44	0	29	6	24	0	24	49	1	1	0	40	14
Febru	29	11	14	47	0	29	6	22	0	24	49	1	1	0	40	14
Martius	1	9	47	41	2	27	19	13	2	17	27	2	3	2	0	41
Aprilis	1	21	3	48	3	26	24	37	3	17	16	2	4	2	40	44
Maius	3	8	19	41	4	24	32	1	4	9	1	3	4	3	21	9
Iunius	3	19	34	41	4	24	38	24	4	4	42	3	6	2	1	23
Iulius	4	6	41	39	6	23	42	49	6	0	43	4	7	2	41	36
Augustus	6	18	7	36	6	22	41	12	6	26	32	4	8	4	21	40
Septeb	7	4	23	33	8	21	47	32	7	22	21	4	9	6	2	4
Octob	8	16	39	30	8	21	4	8	8	18	10	6	10	6	42	18
Novemb	9	3	44	26	19	20	10	26	9	17	49	6	11	7	22	31
Decēber	10	14	11	23	10	19	16	40	10	9	48	7	0	8	2	44

	D	H	M	Z	S	G	M	Z	S	G	M	Z	S	G	M	Z
Januari	1	11	14	47	0	29	6	24	0	24	49	1	1	0	40	14
Februa	0	22	31	44	1	28	12	48	1	21	38	1	2	1	20	28
Martius	2	9	47	41	2	27	19	13	2	17	27	2	3	2	0	41
Aprilis	2	21	3	48	3	26	24	37	3	17	16	2	4	2	40	44
Maius	4	8	19	44	4	24	32	1	4	9	1	3	4	3	21	9
Iunius	4	19	34	42	4	24	38	24	4	4	42	3	6	2	1	23
Iulius	6	6	41	39	6	23	42	49	6	0	43	4	7	2	41	36
August	7	18	7	36	7	22	41	14	6	26	32	4	8	4	21	40
Septem	8	4	23	33	8	21	47	32	7	22	21	4	9	6	2	4
October	9	16	39	30	9	21	4	8	8	18	10	6	10	6	42	18
Novemb	10	3	44	26	10	20	10	26	9	17	49	6	11	7	22	31
Decēber	11	14	11	23	11	19	16	40	10	19	48	7	0	8	2	44

Tabula Angul Solaris											
Motu Tano			Motu Tano			Motu Tano			Motu Tano		
1440	0	43 26 34	1610	9	9 44 30	1770	3	24 36	430	4	30 19
441	0	46 18	1614	12	12 27	74	3	27 47	74	4	32 10
460	0	49 9	20	12	12 48	1780	3	29 47	40	4	32 0
464	0	41 49	24	2	17 28	84	3	32 7	1944	4	34 40
470	0	72 48	1630	2	17 47	90	3	32 16	40	4	37 39
74	0	47 37	34	2	22 24	94	3	36 22	44	4	39 27
80	1	0 21 37	40	2	22 43 29	1800	3	38 31 24	1960	4	41 14
1484	1	3 13	1644	2	27 30	84	3	40 38	64	4	43 1
90	1	6 0	40	2	29 47	10	3	42 41	70	4	42 47
94	1	8 47	44	2	32 13	1814	3	42 41	1974	4	46 33
1400	1	11 33	1660	2	32 39	20	3	46 46	80	4	48 18
04	1	12 18	64	2	37 4	24	3	49 1	84	4	40 3
10	1	17 3	70	2	39 29	30	3	41 4	1990	4	41 47
14	1	19 47	1674	2	41 44	1834	3	43 9	94	4	43 30
1420	1	22 31 32	80	2	42 18 28	40	3	44 12 24	2000	4	44 12
24	1	24 14	84	2	46 41	44	3	47 12	44	4	46 44
30	1	27 47	1690	2	49 3	1840	3	49 16	10	4	48 34
34	1	30 39	94	2	42 24	44	4	1 17	2014	4	0 16
1440	1	33 20	1700	2	43 46	60	4	3 17	20	4	1 46
44	1	36 1	04	2	46 6	1864	4	4 17	24	4	3 36
40	1	38 41	60	2	48 26	70	4	7 16	30	4	4 14
44	1	41 20	1714	3	0 41	74	4	9 14	2034	4	7 13
1460	1	43 48 31	20	3	3 3 27	1880	4	11 13 23	40	4	8 31
64	1	46 36	24	3	4 21	84	4	13 11	44	4	10 8
70	1	49 13	1730	3	7 38	90	4	14 8	40	4	12 41
74	1	41 40	34	3	9 44	94	4	17 4	2044	4	12 21
1480	1	42 26	40	3	12 11	1900	4	18 49	60	4	14 47
84	1	47 2	1744	3	12 27	04	4	20 42	64	4	16 32
90	1	49 38	40	3	16 42	10	4	23 48	70	4	18 7
94	2	2 13	44	3	18 47	1914	4	24 22	74	4	19 41
1600	2	4 48 30	60	3	21 11 26	20	4	26 34 22	80	4	22 14
1604	2	7 22	1764	3	23 24	1924	4	28 27	2084	4	23 48

9750

TABVLA EQVACIONVM SOLIS

O A				I A				Z			
B	n	z		B	n	z		B	n	z	
1	0	2	11	1	7	49	52	1	41	34	9
2	0	2	22	1	6	42	33	1	42	22	7
3	0	6	33	1	8	32	42	1	43	25	4
4	0	8	44	1	10	26	35	1	44	20	3
5	0	10	44	1	12	17	30	1	45	14	2
6	0	13	6	1	14	7	37	1	46	11	1
7	0	14	16	1	14	46	38	1	47	29	0
8	0	17	26	1	17	44	39	1	48	25	0
9	0	19	36	1	19	38	40	1	49	39	0
10	0	21	46	1	21	11	41	2	0	31	0
11	0	23	44	1	22	43	41	2	1	21	0
12	0	26	2	1	24	32	42	2	2	9	0
13	0	28	12	1	26	14	43	2	2	49	0
14	0	30	20	1	27	42	44	2	3	37	0
15	0	32	27	1	29	29	45	2	4	17	0
16	0	34	34	1	31	4	46	2	5	55	0
17	0	36	40	1	32	38	46	2	5	31	0
18	0	39	46	1	32	11	47	2	6	4	0
19	0	41	41	1	35	42	48	2	6	37	0
20	0	42	56	1	37	11	49	2	7	6	0
21	0	45	0	1	38	38	49	2	7	33	0
22	0	47	7	1	40	2	50	2	7	18	0
23	0	49	5	1	41	28	51	2	8	21	0
24	0	51	6	1	42	40	51	2	8	42	0
25	0	43	6	1	44	10	52	2	9	0	0
26	0	44	4	1	44	29	53	2	9	16	0
27	0	47	2	1	46	46	53	2	9	29	0
28	0	49	2	1	48	1	54	2	9	40	0
29	1	0	49	1	49	14	55	2	9	48	0
30	1	2	44	1	40	26	55	2	9	44	0

II S IO S 9 S

100

RESIDVVM TABVLE EQVACIONV O											
3 A			2 M			5 M					
1	2 9 48	0 2 60	1 43 96	1 6 43	1 4 10	2 1 30	29				
2	2 9 49	0 2 60	1 42 36	1 9 52	1 3 7	2 2 39	28				
3	2 9 49	0 3 60	1 41 24	1 11 51	0 1 3	2 3 28	27				
4	2 9 46	0 6 60	1 40 2	1 13 51	0 48 48	2 6 27	26				
5	2 9 40	0 8 60	1 38 27	1 15 50	0 46 52	2 8 25	25				
6	2 9 32	0 10 60	1 37 30	1 17 50	0 44 32	2 9 24	24				
7	2 9 32	0 13 60	1 36 12	1 19 49	0 52 34	2 19 23	23				
8	2 9 19	0 14 60	1 32 51	1 21 48	0 50 26	2 10 22	22				
9	2 9 4	0 17 60	1 33 27	1 26 48	0 48 16	2 11 21	21				
10	2 8 37	0 19 60	1 32 1	1 28 47	0 46 4	2 12 20	20				
11	2 8 28	0 19 59	1 30 33	1 28 47	0 33 43	2 13 19	19				
12	2 8 6	0 22 59	1 39 3	1 29 46	0 41 20	2 12 18	18				
13	2 7 31	0 24 59	1 37 33	1 34 45	0 39 26	2 14 17	17				
14	2 7 14	0 27 59	1 34 49	1 38 44	0 37 11	2 16 16	16				
15	2 6 44	0 30 59	1 34 24	1 34 43	0 34 55	2 16 15	15				
16	2 6 12	0 32 58	1 32 47	1 37 42	0 32 29	2 16 14	14				
17	2 4 38	0 32 58	1 31 8	1 39 41	0 30 22	2 17 14	13				
18	2 4 1	0 37 58	1 29 27	1 41 41	0 28 9	2 18 13	12				
19	2 4 22	0 39 57	1 27 45	1 42 40	0 24 46	2 18 12	11				
20	2 3 41	0 41 57	1 26 1	1 42 39	0 23 27	2 19 11	10				
21	2 2 48	0 43 57	1 22 14	1 46 39	0 21 7	2 20 10	9				
22	2 2 12	0 46 56	1 22 27	1 48 38	0 18 37	2 20 9	8				
23	2 1 24	0 48 56	1 20 38	1 49 37	0 16 21	2 20 7	7				
24	2 0 33	0 41 56	1 18 47	1 41 36	0 12 7	2 20 6	6				
25	1 49 30	0 43 54	1 16 44	1 42 36	0 11 49	2 21 5	5	26			
26	1 48 31	0 44 54	1 14 1	1 42 35	0 9 38	2 21 4	4	25			
27	1 47 38	0 47 54	1 13 6	1 47 34	0 7 2	2 21 3	3				
28	1 46 38	1 2 54	1 11 9	1 48 33	0 2 23	2 22 2	2				
29	1 44 46	1 2 54	1 9 11	2 0 32	0 2 21	2 21 1	1				
30	1 44 42	1 6 53	1 7 11	2 1 31	0 0 0	2 21 0	0				
	8		7 A		6 A						

2760

H

TABVLA LATI · SEPTEM

TABVLA LA · MERIDIANE

li mi	0	I	2	3	4	5	0	I	2	3	4	5
	G	M		G	M		G	M		G	M	
1	2	2	2	8	2	16	2	30	2	24	2	57
2	2	2	2	8	2	16	2	31	2	24	2	57
3	2	2	2	9	2	17	2	32	2	26	2	58
4	2	3	2	9	2	17	2	32	2	26	2	58
5	2	3	2	9	2	17	2	33	2	26	2	58
6	2	3	2	10	2	18	2	34	2	27	2	59
7	2	3	2	10	2	18	2	34	2	27	2	59
8	2	3	2	10	2	19	2	35	2	28	2	59
9	2	3	2	10	2	19	2	35	2	28	2	59
10	2	4	2	10	2	20	2	35	2	29	2	59
11	2	4	2	10	2	20	2	35	2	29	2	59
12	2	4	2	11	2	21	2	36	2	30	2	0
13	2	4	2	11	2	21	2	36	2	30	2	0
14	2	4	2	11	2	22	2	37	2	31	2	0
15	2	4	2	11	2	22	2	37	2	31	2	0
16	2	4	2	11	2	23	2	38	2	32	2	0
17	2	4	2	11	2	23	2	38	2	32	2	0
18	2	6	2	12	2	24	2	39	2	33	2	1
19	2	6	2	12	2	24	2	39	2	33	2	1
20	2	6	2	12	2	24	2	40	2	34	2	1
21	2	6	2	13	2	24	2	40	2	34	2	1
22	2	6	2	13	2	26	2	41	2	35	2	1
23	2	6	2	13	2	26	2	41	2	35	2	1
24	2	7	2	14	2	27	2	42	2	36	2	2
25	2	7	2	14	2	27	2	42	2	36	2	2
26	2	7	2	14	2	28	2	43	2	37	2	2
27	2	7	2	15	2	28	2	43	2	37	2	2
28	2	7	2	15	2	29	2	44	2	38	2	2
29	2	7	2	15	2	29	2	44	2	38	2	2
30	2	8	2	16	2	30	2	45	2	39	2	3
II	40	9	8	7	6		II	10	9	8	7	6

Imca mm ² conus	LA SEPTENTRIONALIS						IA LA MERIDIANAE					
	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
	G. m		G. m									
1	1 6	1 10	1 16	1 30	1 24	1 18	1 42	1 8	1 16	1 30	1 24	1 18
2	1 6	1 10	1 16	1 31	1 26	1 19	1 2	1 8	1 16	1 31	1 26	1 19
3	1 6	1 10	1 17	1 31	1 26	1 19	1 2	1 8	1 17	1 31	1 26	1 19
4	1 7	1 10	1 17	1 32	1 27	1 19	1 4	1 9	1 17	1 32	1 27	1 19
5	1 7	1 11	1 17	32	1 27	2 0	1 4	9	1 17	32	1 27	2 0
6	1 7	1 11	1 18	33	28	2 0	1 4	9	1 18	33	28	3 20
7	1 7	1 11	1 18	33	28	0	1 4	9	1 18	33	28	3 23
8	1 7	1 11	1 19	32	28	1	1 4	9	1 19	32	28	4 22
9	1 7	1 11	1 19	34	29	1	1 4	9	1 19	32	29	4 21
10	1 8	1 11	2 0	34	29	1	1 6	10	2 0	34	29	4 20
11	1 8	1 12	2 0	36	29	2	1 6	10	2 0	34	29	4 19
12	1 8	1 12	2 1	36	30	2	1 6	10	2 1	36	30	4 18
13	1 8	1 12	2 1	37	40	2	1 6	10	2 1	36	40	4 17
14	1 8	1 12	2 2	37	40	2	1 6	10	2 2	37	40	4 16
15	1 8	1 12	2 2	38	41	2	1 6	10	2 2	37	41	4 14
16	1 8	1 12	2 3	38	41	3	1 6	11	2 3	38	42	6 12
17	1 8	1 13	2 3	39	41	3	1 6	11	2 3	38	43	6 13
18	1 8	1 13	2 2	39	42	3	1 7	11	2 2	39	42	6 12
19	1 9	1 13	2 2	40	42	3	1 7	12	2 2	39	42	6 11
20	1 9	1 13	2 4	40	43	3	1 7	12	2 4	40	44	6 10
21	1 9	1 13	2 4	41	43	3	1 7	12	2 4	40	44	6 9
22	1 9	1 13	2 6	41	44	4	1 7	13	2 6	41	46	8
23	1 9	1 14	2 6	42	44	4	1 7	13	2 6	41	46	7
24	1 9	1 14	2 7	42	44	4	1 7	13	2 7	42	47	6
25	1 9	1 14	2 7	43	44	4	1 7	14	2 7	42	47	4
26	1 9	1 14	2 8	43	44	4	1 7	14	2 8	43	48	4
27	1 10	1 14	2 8	44	46	2 4	1 8	14	2 8	43	48	3
28	1 10	1 14	2 9	44	47	2 4	1 8	14	2 9	44	49	2
29	1 10	1 14	2 9	44	47	2 4	1 8	14	2 9	44	49	1
30	1 10	1 16	3 0	44	48	2 4	1 8	16	3 0	44	48	0
	11	10	9	8	7	6	11	10	9	8	7	6

2745

0-4

Distances	LATITUDO SEPTEM						LA MERIDIONALIS					
	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
	G M		G M		G M		G M		G M		G M	
1	0	4	0	12	0	28	0	43	1	32	2	48
2	0	4	0	14	0	28	0	42	1	36	3	2
3	0	6	0	14	0	29	0	44	1	38	3	4
4	0	6	0	14	0	29	0	46	1	40	3	9
5	0	7	0	16	30	0	47	1	42	12	0	3
6	7	16	31	0	49	22	16	3	9	24	46	1
7	7	16	32	1	0	47	19	0	3	9	26	0
8	8	16	32	1	29	23	0	4	10	26	0	49
9	8	17	33	2	31	36	4	10	27	1	0	2
10	9	17	32	3	42	30	4	10	28	1	2	3
11	9	17	34	4	1	46	32	4	11	28	3	6
12	9	18	34	6	1	48	38	4	11	29	4	10
13	10	18	0	36	7	2	1	22	0	2	12	30
14	10	18	0	36	8	2	3	24	0	4	12	31
15	10	19	0	37	10	2	4	28	4	13	32	9
16	11	19	38	11	7	3	43	4	13	33	10	24
17	11	20	39	12	10	3	46	4	14	34	12	29
18	11	20	40	12	13	4	0	4	14	34	13	33
19	11	21	41	14	16	3	0	6	14	36	14	37
20	12	21	41	17	2	19	6	0	6	14	37	16
21	12	22	42	18	2	23	8	6	16	38	18	44
22	12	22	43	20	2	24	10	0	6	17	39	20
23	12	23	44	21	28	12	0	7	17	40	22	2
24	13	23	44	23	31	12	7	18	41	22	2	46
25	13	24	46	22	32	16	7	18	42	26	2	1
26	13	0	24	27	1	26	37	17	7	19	23	28
27	0	13	0	24	0	28	1	28	2	20	24	1
28	0	14	0	26	0	29	1	30	2	20	24	1
29	0	14	0	26	0	40	1	32	2	20	24	1
30	0	14	0	27	0	41	1	32	2	21	24	1
II 10 9 8 7 6 II 10 9 8 7 6												

278

3

PRIMA DE TABVLE												ALTERA PARS											
Numeri	0			1			2			3			4			5			Numeri				
	deci.	dim.	alt.	deci.	dim.	alt.	deci.	dim.	alt.	deci.	dim.	alt.	deci.	dim.	alt.	deci.	dim.	alt.					
1	13	0	1	0	57	0	41	0	35	1	21	0	1	1	58	1	2	25	3	10	2	21	29
2	13	0	2	0	56	0	42	0	32	1	23	0	2	1	59	1	5	26	3	17	2	20	28
3	13	0	3	0	56	0	42	0	33	1	22	0	2	0	1	7	2	26	3	22	2	18	27
4	12	0	4	0	56	0	44	0	32	1	25	0	6	2	1	9	2	27	3	31	2	16	26
5	12	0	5	0	55	0	47	0	30	1	27	0	8	2	2	11	2	27	3	38	2	12	25
6	12	0	6	0	55	0	48	0	29	2	28	0	10	3	13	2	28	3	42	2	12	24	
7	12	0	7	0	54	0	49	0	28	2	29	0	11	2	16	2	28	3	51	2	10	23	
8	12	0	8	0	54	0	51	0	27	3	31	0	13	5	19	2	29	3	58	2	7	22	
9	12	0	9	0	53	0	52	0	26	3	32	0	15	6	22	2	29	4	5	2	2	21	
10	11	0	10	0	52	0	53	0	25	3	33	0	16	7	25	2	29	4	12	2	1	20	
11	11	0	11	0	52	0	55	0	24	3	32	0	18	8	29	3	30	1	19	1	58	19	
12	11	0	12	0	51	0	56	0	23	3	35	0	20	9	33	3	30	2	26	1	55	18	
13	11	0	13	0	51	0	57	0	22	3	37	0	22	10	37	3	30	3	37	1	51	17	
14	11	0	14	0	50	0	58	0	21	3	38	0	22	11	41	3	30	4	21	1	27	16	
15	11	0	15	0	49	0	59	0	20	3	39	0	26	12	45	3	30	4	29	1	22	15	
16	10	0	16	0	48	0	59	1	19	4	40	0	28	13	49	3	30	4	47	1	37	14	
17	10	0	17	0	47	0	57	3	18	4	41	0	30	12	1	52	3	30	5	5	1	32	13
18	10	0	18	0	46	0	56	4	17	4	43	0	32	15	1	59	3	30	13	1	27	12	
19	10	0	19	0	45	0	55	5	16	4	44	0	32	16	2	3	3	30	22	1	21	11	
20	10	0	20	0	44	0	54	6	15	4	45	0	36	17	2	7	2	29	32	1	14	10	
21	9	0	21	0	43	0	52	8	14	4	47	0	38	18	11	2	29	42	1	9	9		
22	9	49	22	0	42	0	51	9	13	4	48	0	40	19	15	2	29	5	52	1	5	8	
23	9	49	23	0	41	0	50	11	12	4	49	0	42	20	19	2	28	6	2	0	55	7	
24	9	49	24	0	40	0	49	12	10	4	50	0	45	20	23	2	28	6	12	0	48	6	
25	9	49	25	0	39	0	48	13	8	4	51	0	47	21	29	2	27	6	22	0	20	5	
26	9	48	26	0	38	0	47	1	12	0	52	0	49	22	2	35	2	26	6	34	0	32	4
27	9	48	27	0	37	0	46	1	16	0	53	0	52	2	23	2	22	6	26	0	22	3	
28	9	48	28	0	36	0	45	1	17	0	54	0	52	2	22	2	22	6	58	0	16	2	
29	9	47	29	0	35	0	44	1	18	0	55	0	56	2	25	2	22	7	10	0	8	1	
30	9	47	30	0	34	0	43	1	20	0	57	0	59	2	25	2	22	7	22	0	0	0	
Linea	11			10			9			8			7			6			Linea				

2480

TABELLA LATITVDINIS MERCVRII ♿

Superior pars circuli

Inferior pars circuli

	0	2	4	6	8	0	2	4	6	8
1	1 46 0 1	1 35 0 57 0 58	1 25 0 2	2 21	1 23 2 28	3 11	1 22 29			
2	1 46 0 3	1 34 0 59 0 56	1 27 0 5	2 22	1 31 2 28	3 12	1 49 28			
3	1 45 0 5	1 33 0 0 0 55	1 28 0 7	2 23	1 34 2 28	3 17	1 36 27			
4	1 44 0 7	1 32 1 2 0 53	1 29 0 10	2 24	1 37 2 27	3 20	1 38 26			
5	1 43 0 9	1 31 1 4 0 51	1 30 0 12	2 25	1 41 2 27	3 23	1 32 25			
6	1 42 0 11	1 30 1 6 0 49	1 32 0 15	2 26	1 45 2 26	3 26	1 29 24			
7	1 41 0 13	1 29 1 7 0 48	1 33 0 17	2 27	1 49 2 26	3 29	1 26 23			
8	1 40 0 15	1 28 1 9 0 46	1 34 0 19	2 28	1 53 2 25	3 32	1 23 22			
9	1 39 0 16	1 27 1 11 0 44	1 35 0 22	2 29	1 57 2 24	3 35	1 20 21			
10	1 38 0 18	1 26 1 13 0 42	1 36 0 25	2 30	1 0 2 23	3 38	1 17 20			
11	1 37 0 20	1 25 1 15 0 40	1 37 0 28	2 31	1 4 2 22	3 40	1 14 19			
12	1 36 0 22	1 24 1 17 0 38	1 38 0 31	2 32	1 8 2 21	3 42	1 11 18			
13	1 35 0 23	1 23 1 19 0 36	1 39 0 33	2 33	1 12 2 20	3 44	1 8 17			
14	1 34 0 25	1 22 1 20 0 34	1 40 0 36	2 34	1 16 2 19	3 46	1 5 16			
15	1 33 0 27	1 21 1 22 0 32	1 41 0 39	2 35	1 20 2 17	3 48	1 2 15			
16	1 32 0 29	1 20 1 23 0 30	1 42 0 42	2 36	1 24 2 15	3 50	0 59 14			
17	1 31 0 31	1 19 1 25 0 28	1 43 0 45	2 37	1 28 2 13	3 52	0 56 13			
18	1 30 0 33	1 18 1 26 0 26	1 44 0 48	2 38	1 32 2 11	3 54	0 53 12			
19	1 29 0 35	1 17 1 27 0 24	1 45 0 51	2 39	1 36 2 10	3 56	0 50 11			
20	1 28 0 36	1 16 1 29 0 22	1 46 0 54	2 40	1 40 2 8	3 58	0 47 10			
21	1 27 0 38	1 15 1 30 0 20	1 47 0 57	2 41	1 44 2 6	3 59	0 44 9			
22	1 26 0 41	1 14 1 32 0 19	1 48 0 0	2 42	1 48 2 4	4 0	0 41 8			
23	1 25 0 42	1 13 1 33 0 17	1 49 0 3	2 43	1 52 2 2	4 1	0 38 7			
24	1 24 0 44	1 12 1 35 0 16	1 50 0 6	2 44	1 56 2 0	4 2	0 35 6			
25	1 23 0 46	1 11 1 36 0 14	1 51 0 9	2 45	1 60 2 30	4 3	0 32 5			
26	1 22 0 48	1 10 1 38 0 12	1 52 0 12	2 46	1 64 2 28	4 4	0 29 4			
27	1 21 0 49	1 9 1 39 0 9	1 53 0 15	2 47	1 68 2 26	4 5	0 26 3			
28	1 20 0 51	1 8 1 41 0 6	1 54 0 18	2 48	1 72 2 24	4 6	0 23 2			
29	1 19 0 53	1 7 1 43 0 3	1 55 0 21	2 49	1 76 2 22	4 7	0 20 1			
30	1 18 0 55	1 6 1 44 0 0	1 56 0 24	2 50	1 80 2 20	4 8	0 17 0			

11 10 9 8 7 6

Minutae	♀ DEVIATIO BOREALIS			♂ DEVIATIO AUSTRALIS			♀ ♂ MINUTA AD DECLINATIONEM			Minutae
	0	1	2	0	1	2	0	1	2	
0	10 0 8	20 5 90		25 0 39	0 22 30		0 0 30	0 52 0	30	
1	9 59	32 9 51		22 57 38	33 21 28		1 0 30	52 56 29		
2	9 59	28 9 52		22 52 38	6 21 6		2 8 31	52 52 28		
3	9 58	22 9 33		22 51 37	39 20 22		3 12 32	36 53 18	27	
4	9 57	16 9 22		22 48 37	12 19 22		4 16 33	28 53 42	26	
5	9 56	10 9 12		22 45 36	25 19 0		5 20 32	20 52 10	25	
6	9 56	8 9 2 2		22 42 36	18 18 18		6 22 35	12 52 36	24	
7	9 55	7 58 9 52		22 35 35	28 17 33		7 36 38	5 0 23		
8	9 54	52 7 42		22 27 35	18 16 28		8 36 48	5 32 22		
9	9 54	25 7 32		22 20 32	48 16 3		9 37 36	5 48 21		
10	9 53	38 7 22		22 12 32	18 15 18		10 38 22	56 12 20		
11	9 52	31 7 12		22 5 33	28 12 33		11 39 12	56 36 19		
12	9 52	24 7 2		22 52 33	18 13 28		12 40 0	57 0 18		
13	9 52	17 7 52		22 45 32	45 13 3		13 40 42	16 17		
14	9 52	10 7 42		22 37 32	12 12 18		14 41 28	32 16		
15	9 51	3 7 32		22 21 31	39 11 33		15 42 12	57 28 15		
16	9 50	6 55 22		22 9 31	6 10 48		16 42 56	58 2 12		
17	9 50	98 12		22 57 30	37 10 3		17 43 40	20 13		
18	9 50	20 2 4		22 45 30	0 9 18		18 42 22	36 12		
19	9 50	33 1 52		22 27 29	29 8 33		19 45 2	20 11		
20	9 50	22 92		22 9 28	48 7 28		20 45 42	58 50 10		
21	9 50	16 32		21 51 28	12 7 3		21 46 22	59 6 9		
22	9 50	8 22		21 43 27	36 6 18		22 47 2	50 8		
23	9 50	6 0 12		21 15 27	0 5 33		23 47 42	26 7		
24	9 50	5 52 1 2		20 57 26	22 2 28		24 48 22	23 36 6		
25	9 50	28 0 52		20 38 25	25 2 0		25 48 42	0 20 5		
26	9 50	36 0 22		20 18 25	6 3 12		26 49 22	36 22 2		
27	9 50	27 0 22		20 59 22	27 2 22		27 49 52	12 26 3		
28	9 50	18 0 22		20 39 23	28 1 36		28 50 48	52 2		
29	9 50	9 0 11		20 20 23	9 0 28		29 51 22	59 16 1		
30	9 50	0 0 0		20 0 22	30 0 0		30 52 0	60 0 0		
	5 2 3			5 2 3			11 10 9			
	11 10 9			11 10 9			5 2 3			

Tabella M. p. nonabi^m s. p. t. a. z.

		Superior p. septentrional			Septile	A. z. o. g. m.	
		0	1	2	3		
		0	1	2	3		
59	56	1	49 46	51 22	29 4	29	S. M. 40 f. A. B. C.
	48	2	42	50 28	28 8	28	
	40	3	35	50 12	27 12	27	
	32	4	28	49 36	26 16	26	
	24	5	21	49 0	24 20	24	
	16	6	14	48 24	24 24	24	
	8	7	7	47 48	23	23	
	0	8	0	47 2	22	22	
58	56	9	40 6	46 24	21	21	
	48	10	33 40	45 24	20	20	
	40	11	26 48	45 2	19	19	
	32	12	19 56	44 32	18	18	
	24	13	12 10	43 40	17	17	
58	4	14	5 42	42 46	16	16	
57	48	14	58 18	42 12	15	14	
	32	16	50 52	41 28	14	14	
	16	17	43 26	40 42	13	13	
57	0	18	36 0	40 0	12	12	
		19	29 26	39 12	11	11	
		20	22 12	38 24	10	10	
		21	15 48	37 36	9	9	
		22	8 54	36 48	8	8	
		23	1 0	36 0	7 28	7	
		24	14 36	35 12	6 22	6	
		24	7 10	34 20	5 20	4	
		26	0 42	33 28	4 16	4	
		27	13 18	32 36	3 12	3	
		28	26 52	31 44	2 8	2	
		29	39 26	30 42	1 2	1	
		30	52 0	30 0	0 0	0	
			5	2	3	Mezi	
			11	10	9	Septile	

Inferior Meridionalis

TA. M. P. AD REELECTOM Y

Prima pars

Altera pars

0 1 2 3 4 5

0	52	0	46	20	27	0	0	0	32	0	57	12	30
1	53	56	26	16	26	8	1	10	33	58	57	21	29
2		53	25	22	25	18	2	20	32	55	58	10	28
3		22	25	12	22	28	3	30	35	53	58	39	27
4		25	22	39	23	38	4	41	36	51	59	7	26
5		21	22	1	22	28	5	51	37	26	59	36	25
6		38	23	22	21	56	6	3	38	23	60	2	22
7		29	22	58	24	2	8	8	39	73	60	31	23
8		20	22	22	20	10	8	12	20	29	60	58	22
9		11	21	26	19	16	9	20	21	22	61	22	21
10	53	2	21	10	18	23	10	26	22	15	61	58	20
11	52	53	20	32	17	28	11	33	23	8	62	16	19
12		22	39	58	16	32	12	38	24	0	62	22	18
13		29	39	18	15	20	13	42	22	29	63	0	17
14		12	38	39	12	26	14	50	25	38		18	16
15	52	0	37	59	13	52	15	56	26	26		36	15
16	51	26	37	20	12	52	16	2	27	12	63	53	12
17		32	36	22	12	2	17	8	28	2	22	11	13
18	51	19	36	0	11	10	18	12	28	50		28	12
19	50	52	35	16	10	16	19	20	29	32		39	11
20		30	32	32	9	22	20	26	50	18	62	50	10
21	50	12	33	47	8	28	21	33	51	2	65	1	9
22	29	52	33	7	7	32	22	38	51	26		12	8
23		30	32	22	6	20	23	22	52	30		23	7
24	29	8	31	21	5	26	24	50	53	12		32	6
25	28	25	30	52	4	29	25	52	53	52		39	5
26	28	22	30	7	3	52	26	52	52	33		22	2
27	27	49	29	20	2	52	27	55	55	13		28	3
28		34	28	33	1	56	28	57	55	53		52	2
29	27	12	27	26	0	58	29	58	56	33		56	1
30	26	28	27	0	0	0	32	0	57	12	66	0	0
	11	10	9				8	7			6		

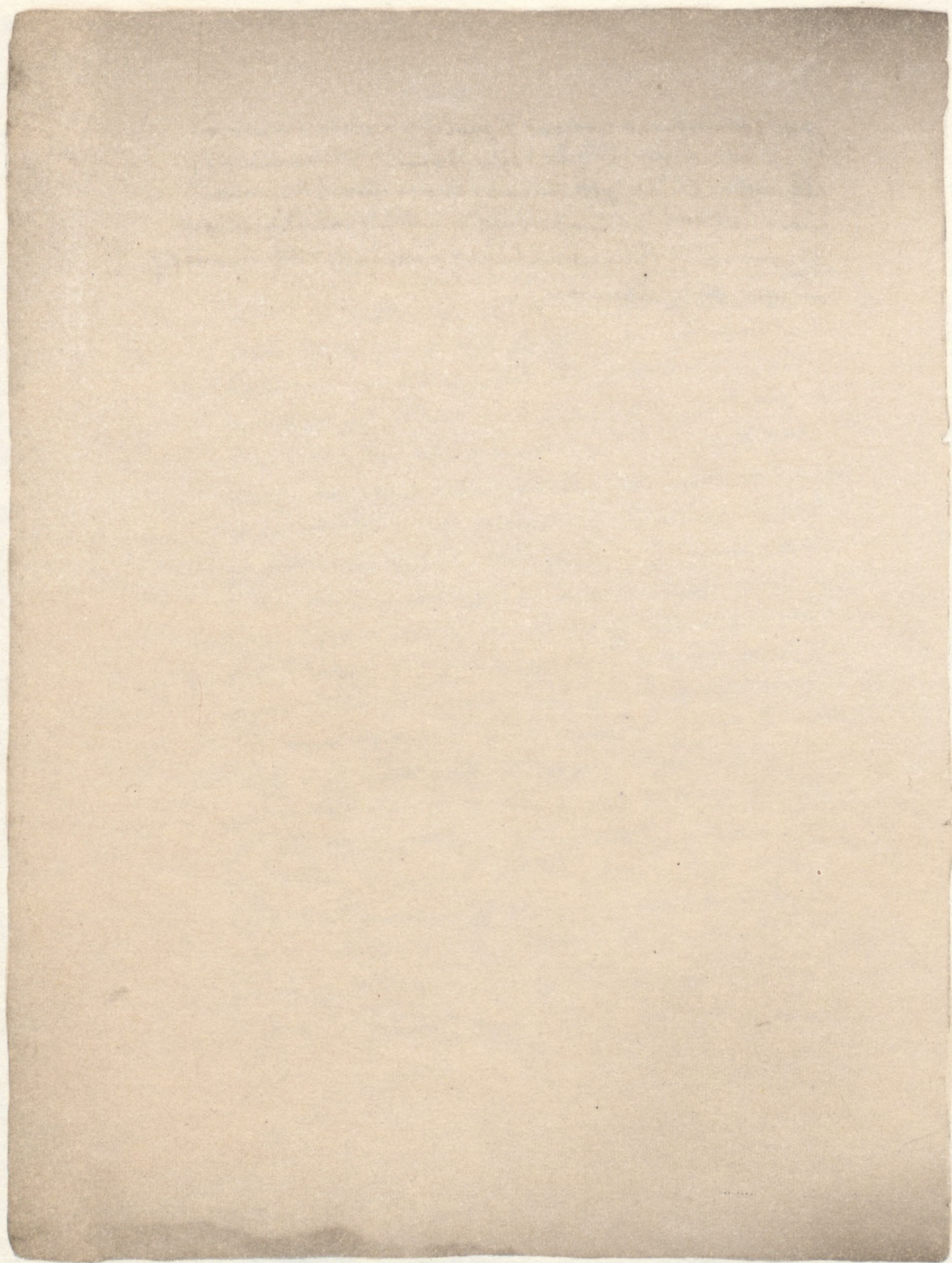
Latitudinē q̄ & q̄ invenire

Cum argumento equato int̄ ta declinatōē & reflectōē
 q̄ latitudo q̄r̄ aq̄ i angulo q̄ declinatōē & reflectōē
 & foris scribe dem̄ cū centro vero minuta p̄or̄
 ad declinatōē accipe / et ex tabella quāli in p̄or̄
 cum eod̄ centō reape .M. ad reflectōē dūm hoc dūm
 taxat in q̄ in q̄ aut ad italem ta. ad ad ad hoc
 deputatōē vnuquodq̄ sub suo ḡue scribe signū
 equatē p̄ p̄ p̄ vbi opus fuerit cum. aut̄ cor
 vero aq̄ declinatōē q̄ quid i q̄ t̄l̄ ē in q̄ vero
 neze h̄is itaq̄ nōte multiplicata mita declinatōē
 p̄ declinatōē ex q̄ p̄uenit cū p̄ma lat̄ q̄ p̄ue
 ex declinatōē op̄ue quā p̄ua Si igitur d̄li
 fuerit z̄c̄p̄a i p̄ma p̄t̄ ta aut si arḡ equatōē
 fuerit i sup̄or̄ p̄t̄ cūcti cent̄ q̄ m̄ḡ o s̄ c̄p̄t̄
 aut si arḡ i inferor̄ p̄t̄ d̄li & cent̄ plus o
 signis habuerit erit h̄ lat̄ q̄ t̄l̄ & aut̄ neze
 Si vero argumentū fuerit i inferor̄ p̄t̄ cūcti .cent̄
 m̄ḡ o s̄ q̄ante aut̄ cū arḡ i sup̄or̄ p̄t̄ c̄p̄t̄
 et cent̄ plus o s̄ fuerit erit h̄ q̄ n̄ & sla
 sic p̄t̄ cū q̄guosol Dūc s̄it̄ in reflectōē
 i reflectōē & p̄uenit reflectōē c̄ta Q̄ si arḡ
 m̄ḡ o s̄ fuerit / c̄ q̄ i sup̄or̄ medietate d̄li ad
 sit az plus o s̄ fuerit c̄t̄ c̄ i inferor̄ m̄t̄
 erit h̄ q̄ t̄l̄ & neze Si aut̄ arḡ m̄ḡ o s̄
 et cent̄ i inferor̄ p̄or̄ d̄li aut si argumentū

plus semidulo ac autz i supior pte duli fuerit et
 h q m et q tle la har denm 3^e latitudines
 sil collige si eiqd pte fuerint aut minus & maior
 donec collige pnt latitudinibz q eiqd erat denotat
 & pueniet t eluquatur latio vera qsti illig denotat
 a quo fuit subtractio

Saturnij apogeu 240 21

Jouis apogeu 159 0

Marsis 119 40

Venerij 40 30

Anno 1527 m 7

Anno 1529 ~~m~~ 27

Anno 1523 d 27

An 1532 II 16

Excentricitas Martis 5583

Epirot primus 1492

Epi 27494

Jovis ex 1917 Epi a 7776259

Saturij ex 1083 Epi a 8526284

376 Mercurij ex 2255 Epi a m 8.10.6.1/100

diversitas diametri 1151 49 19

proportio orbium relinquitur ad
eccentricitatem 25 partium

Martis semidiametri orbis 38 fere Epi a 5m 342

Epi b m 51

Jovis f. 130 m 25. epi a 1010 b 3¹¹/₃₀

Saturij Semi. 2305 epi a 19⁴¹/₆₀ b 5¹⁷/₃₀

Veneris f. 18. epi a. 3⁷/₄ b 4⁷/₄

☿ orbis. 9. 24. ~~Epi a. 1. 41⁷/₄ b. 1. 42³/₄~~ b 34⁷/₄

Epi a. 1. 41⁷/₄ b. 0. 33³/₄ alt. 1. 7¹/₂ / Diversitas diametri 0.29

Semid orbis Lunae ad epi a $\frac{10}{11\frac{1}{2}}$ epi a ad b $\frac{12}{7}$

$\frac{10}{11\frac{1}{2}}$

$\frac{12}{7}$

	S	G	M	Z			
11 30	1	12	29	30			
11 20	1	12	25	20			
11 50	1	12	21	50			
12 0	1	12	18	0			
12 10	1	12	12	10			
12 20	1	12	10	20			
12 30	1	12	6	30	1	0	23
12 40	1	12	2	40	2	0	96
12 50	1	11	58	50	3	1	9
13 0	1	11	55	0	4	1	32
13 10	1	11	51	10	5	1	55
13 20	1	11	47	20	6	2	18
13 30	1	11	43	30	7	2	92
13 40	1	11	39	40	8	3	4
13 50	1	11	35	50	9	3	29
14 0	1	11	32	0	10	3	50
14 10	1	11	28	10			
14 20	1	11	22	20			
14 30	1	11	20	30			
14 40	1	11	16	40			
14 50	1	11	12	50			
15 0	1	11	9	0			
15 10	1	11	5	1			
15 20	1	11	1	10			
15 30	1	10	56	30			
20	1						
50	1						

Alfonſus rex fuit. d quo dicit Egidius. q ille
fuit liberaliſſimus regum dedit em p duobus
ſextuſis p d' tabulas aſtrologas correctory
dedit em 100000

1500 Anno gpleto
4 3 2 1
2 32 11 14
8 5 2
19 21 30 40 50
10 56 43 8 1/2 *
1 16 20 8 21 1/2 7 1/2
19 21 24
11 1 13 17 8 1/2 *
2 31 1 8 1/2

1500
die nona Januarij hora noctis fere ſcda fuit o 25 in 15.42 d
hoc modo D bononie
Quarta Martij hora fere prima noctis fuit o 24 in 18.28 d
fuitq tunc 3 in altitudine viſa. 35 et alio viſa * qui
eſt in ore V 21 1/2 D bononie

Mars ſuper mationem plusq 9 ij
Saturnus ſuper a mo 9 1 1/2

Pitte imperiales Arnoldi d'oulla noua que p[re]parat
 accipit omni t[em]p[or]e sunt p[re]paratione p[re]cedenti dicta v[er]o
 custodia manet et seruo in cibum et post absq[ue]
 frugo p[er] quecumq[ue] hominem sanu[m] vel infirmu[m]
 Valent in omni materia digerenda et quacumq[ue]
 egritudine educentes sunt lesione quicq[ue] sufflun
 inueniunt et confortant membra principalia et
 debilia leticia adducentes retardant curas qui
 et corruptis humoribus p[re]sent. Consolidant q[uo]d
 dilaceratum est mordicationis falsis humoribus
 virtute v[er]ina sup[er] o[mn]ia p[er]uat Stomachum p[ro]p[ri]e
 et conseruat catarr[us] compescit tussim sedant
 anginas et o[mn]ia fauciu[m] et oris vicia tollunt
 finositate Stomachi educunt Stomachum repellunt
 intellectum augent nervos roborat et vegetat
 dentes a putredine custodit Valet contra
 epidemia contra scabie artetita et podagra
 dormire facit corpa lapsa ne egritudines inuadat
 p[re]seruat vtraq[ue] colera cum flegmate trahunt
 lenit purgat Qui denu[m] vult purgari p[er] has
 pillas sumat prima die vna scilicet duas tercio
 die tres et ita usq[ue] ad septem vel quatuor recuperanti
 videbit[ur] expedire Quare compositio ita se habet

ff anem

amfi.

Cardamo.

33

Cinamo.

Zolmar.

Mast

Nymphet

Garofl

Croc

Cubeb

lige aloes

Cubeb boni

Mame

agaru

scor

Qua[m]q[ue] q[ui]sq[ue] mirat[ur]

renbar. ad pond[us] om[n]i
 p[re]parat aloes sunt
 ad pond[us] totius sup[er]date
 o[mn]ia coficiatur in frugo
 violar[um] et rosi et q[ui]sq[ue]
 in massa vna et om[n]i
 v[er]o volueris fac
 pillas ad forma[m] corp[or]is
 v[er]o s[ic] p[er]f.

an 31

72. III. 1.
 Retule Stomachales in abiectione et defectu appetitus etc. admissi
 kando dni. R. Capenico auctore anno dni 1532 die Saturni
 xxiii februarye pmissime dionib. Exerce magisteri adha
 frimth Capenico wachmeyer et ptham etc. Elbyng
 24. Caxallor sub
 Cinamome añ 3j

Species Diarod abbatis 13 ii 5

junf albi 165

Juno albt 5
 an Kopf 9. f. et fiat confectio in extulz.

Anno dñi m^o cccc^o xxxij die veneris xxvij mens^{is} Septembris San^{cti} dñi
 Corn^{elii} et dñi m^o cccc^o xxxij transsevererunt se senatus loc^o duobus
 tuitibus. Vno nro Stomachachi. hand longe a corde Lucas
 bractman familiars dñi et Economi. magistri achachij
 Cano^{nicus} waxem^{en} et p^{ro}cur^{ator} Elbingen^{ensis} ac cum die in p^{re}se
 (requiescat)

ii pres. ij. lib. viii. scammoneanum an. ii. lib. iij. rarinie ordei
 3. ij. 5. olet de absinthio: piguedis anatis an. 3. i. 5. misce: fiat
 bulcumq; vultucrib. ix. mens. lib. 5. rarinie ordei
 los oui numero. ij. plueris myrre sarcofolle. ana. 5. 5. lib.
 Argentum pro contra adustione ignis et aq. septem, quod maturat et ingrossat complementa et cito ad
 sanitatem pducit. Recipit sem caprim corce olet omphacij partes equales. 1/2 lb olei lini in sa

Unguentū 5. Ipſimū quo vngat totū corpus. R. cere citric. 3. ſij. byſopi ſicce ſucci ruthe agreſſie ana. 3. ij. euſorbij cinamo-

Cancerum potestate sunt corrosivi ossibus & Caput illi boni tibi s. utriusq. comitatus 315
requatur ad profectitudinem continentem, postea immittitur ab igne superpropagatum ~~et~~ per hanc?

quias mæruz. R. calametiorigani pulegij añ. M. j. s. saluie
 forisfardini iwe maiorane añ. M. j. abfincbij. M. ij. florum z
 R. lumbrosoz z recte omz vino abluoz tt s. coqur in oli vulgari 3 iij & 3 d. vino
 modico ad consumptione aquositate z coctur. Cu adde oli latz. trachin. añ 3 iij. poci ind. 3
 vngl Martiatij 4 agrippi añ 3 l. Cere q s 4 fiat conpofit.

Consilium contra miltu sagrinis et eius co
gelatione in vesica p. Alutheu Joannem
Mattheu de gradi mediolarum

Diversitas sunt

Vomitus. Item Rx Castorei miltu extrahit
3 vj pulvere sebetij 3 ij misce et fiat bolus

Adequatio humoru

Rx Syz rosula 3 i s sumi terra 3 s. aqze
decoloris se malure altie ordi exstirpat
alkalium an 3 ij fiat syrupus. Rx
Syz rosula cum aqua decoloris hysopi

Confortata venis et epate

Rx spica diureta albi 3 i s trosc de spica
cum se antise 3 i se malure altie an 3 i
Zur albi in aq abfina dissoluti fiat rosij
Rx lach oullij 3 v adhur trosc. Zur
prime cordi 3 s misce p. baugh ros
chyspi expulsi prius suffluntatione
Rx troscera ferrata ex arte phuroris est
confectum

Rx pro opate

Rx floz camomill rosae absint schenarij
an 1 sandali citri spody spout an 3 i
coludant proso modo et fiat sacculus

pro remediis

Rx olivaz ros rosula absintij an 3 s
ros modum et arch parum miltu 3 i
fiat ros

pro sanguine regulato

Rx camomill parietarie feniculi an 1
floz amij an 5 regitua et fiat ex his
feniculi cum spody circa parietis
rosae Rx olivaz amij amara liboz
alboz. Sycopos an 9 fiat miltu. bid
qd si no sufficiat miltu p. syngum
Rx rosula lipoz 3 i an 9 syz 9 pro
remediis sup parietis Rx rosula lipoz 3 i
aqze camomill rosulaz an 3 i s

Rx olivaz laurum rosat 7 ij rosulaz
fiat ex rose an 1 miltu 3 s an 1
olivaz 3 ij regitua

Syz rosulaz miltu sanguis Rx plausaginis
et se cind. se postulat miltu extrahit
ros an 1 an 1 sum hys de anse feniculi an 3 ij
se papaver albi lach an 3 i s

Regitua in 16 an 1 ad rosulaz miltu
Cum 16 zur albi fiat syrupus da 3 i
an pulvere 3 i s bolus ac carbis miltu
regitua

Ego Nicolaus Copernicus can^{on} Vratislavensis Varmen^{sis}
 ecclesie S^{an}c^ti Vratislavensis. Circa in^{ter} Constitutio p^{ro}
 spectabili viri d^{omi}nⁱ Apicini Colo Cancellarii et can^{on}i ecclesie
 Vratislavensis et Michaeli Jodo can^{on}i ecclesie
 eode^m Vratislavensis ad accipiendum dicta possessione dicta
 scolasticis mihi imp^{er}at^{ur} et quicunq^{ue} alia tot cum p^{ro}ter
 fuis^{se} p^{ro}st^{itu}endum p^{ro}nt^{er} v^{ir}g^o d^{omi}n^o Leonardo Redniger
 patam^{en}ti d^{omi}n^o et Nuchao Monst^{er}berg. Vratislavensis d^{omi}n^o
 typ^{us}

^{receptum}
 accipimus decima & corporalem s^{an}ctualit^{er} p^{ro}nt^{er} v^{ir}g^o scolasticis sibi imp^{er}at^{ur} collat^{ur}
 ac ad p^{ro}st^{itu}endum

1403 die martis 2da Jan^{uarii} in iⁿter^{re} h^{ab}it^{ur} in p^{ro} t^{er} 37.

1407

Gresching

Jan acceptavit manfos in a quibus
vltiq fugit Asmar habebit vltimam
vna et quarta parte satorum habetur
libertatem census proximi dabit qd pmi
An Mdxviii fideiussit qd p ad vltimam
Boufren Andrus et hancel ibid
An Mdxviii fideiussit qd p ad vltimam
pnt d Capellano et hancel ibid

Godkendorf

Jan de vinda acceptavit manfos
vlt a quibus vlt Nthls Cleban
Doytra manf vultib sine claudis
Almug penultima Januay 1517
pntib Andrusa Scott et hancel

Berling testonira

Loring de nauquardhoffen acceptavit
manfos quatuor ab hereditib Althorpe

Defuncti l dolo sup quibus fuit oia
vultibha confecta An Mdxviii fideiussit

Althorpe Andrus Scott vultibha fideiussit
l barlofz acceptavit manfos q de quibz
fugit vltz cui vultibha caput vlt et vlt
vna rapras in pnt vna habebit
libertate annis in dolo vltz vlt pnt
Anno Mdxvi An Mdxviii fideiussit
An Mdxviii fideiussit An Mdxviii fideiussit

Sambeth

Nthls de pppelli acceptavit manfos in
quos vultibha si Jan Roman dolo vlt fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit

Man

Defuncti l dolo sup quibus fuit oia
vultibha confecta An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit

Naglauden

An Mdxviii fideiussit acceptavit manfos in a
quibus vltm cesset fere vltz vltz vltz
pro quo fideiussit Jan fideiussit ad annos iiii
actib pnt post lator

Leijnau

Defuncti l dolo sup quibus fuit oia
vultibha confecta An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit
pnt dolo vlt et An Mdxviii fideiussit

Lycosen

Jauch & Jemendorf empfahen mannes ij quoe
venderit a Marcus Kyral derwegens de
m. c. hoxaria Actum fuvia ij ortz abfch

Lebens noten

[illegible]

ibidem

Salomon habens mantos in acceptis alij
mantos suos de quo ille facit vestes de
sua horum restat tanq[ue] sibi sup[er]fluo et
autrofo vnde vocatur mantosus in d[omi]no
in p[ro]p[ri]etate

Vottdorf

Jacob de Graibet miratorij scriptis manifestis
 liberis. bndi & hancina & d. pth anno
 pueris habens hoc manifesti in vradia
 eos lovens fcti ante omni admittent. *Ady*
 xij. July

Scaibot

Scilicet Jacob Wagner professor in
anno 1710 p[ro]f[ess]or p[ro]f[ess]or n[ost]r[us] ordinarius acceptavit
manu sua de qua dicitur Cassian. Cassian.
universis illis et p[ro]p[ri]is m[em]bris lib[er]at[is]
et ab h[ab]itu illis et p[ro]p[ri]is p[ro]f[ess]or
dignitatem dedit h[ab]itu acceptavit
satisfactum fuisse et p[ro]p[ri]is
lib[er]at[is] fuisse et p[ro]p[ri]is
Wagner germanicus alius Actus in Augusti

Locatio mansorij p^r mo theod^o Gg^o m^o
Anno dñi M^o D^o xviij

Berling tentomites

[illegible]

Colombus antiqua

Lurong septa taberna in Branswalle
me amant^{re} ~~receptis~~ manfos iij quos
acceptant Morley & quibus facit
resista fidem p^{er} & io p^{er} p^{er} c^{um}
ad ~~tabern~~ iij ~~Adapt~~ p^{er} p^{er} Judon

London

Verban Gittelbrecht lousis manfse fies in
mondelendurf ij acceptavit hie manfse
ij a quibus fingit Barthas vixz bult
equit i waerh i vultu i portajong
pomettis ij a quarta part futoon ibid
habemus lousen intangit a manfse
Moxij dabis manfse pning a vultu
fies Soutie in pportant q de offigies
arte xviij Manfse

Montien

Matz Santhe accepit manfos ij sup'datos
quos ci reliquit p'fatus Verba sine liberatione
pro quo fuit terror i. penitendos et
promissa sua p'fatus Grotia i. monasterio
i. p'fatus q. in August. Aug. ad di. xxij
Martii

for Vondra

Jan d'missio manf in d'locato i d'goddie
dorf acceptant hie manfos in d'fries
p'fugio pauli minal sine lib'itate v'stiti
illy quos in v'ra i p'v'eltes i d'f'at
h'm'alia f'it p' d' S'nte anno
Ady Salmo palmarum

Godthunder

Morten acceptant manfos in p'p'io f'it
d'atos d'eliberatib' manfos sine in d'f'it
d'atur r'ef'ug' p'p'io i d'f'it p'f'it

Abestich

Stengel s'nte in Naglande acceptant
manfos in d'missio p' Morten p'fatum
r'and'ing r'ef'ug' p'f'it p'f'it
v'f'it an' d' d'eliberatib' h'ab'it'atib' d'at an'

Glandemastorf Man manf r'ef'ug'ie
d' manfos in f'it r'olub'is in cap'is
p'f'it n'it h'os acceptantib' h'os
C'ur et Jorge p'p'io d'ind'atib' p'f'it
p' d'ind'atib' et f'it r'ef'ug' p'f'it p'f'it
p'f'it manfos in d'f'it f'it d'at
h'os an' r'ef'ug' p'f'it in p'f'it

Thomastorf f'it h'os d'eliberatib' h'ab'it'atib' d'at
in quos d'at quos d'eliberatib' h'ab'it'atib' d'at
p'f'it h'ab'it'atib' a longe p'f'it h'os r'ef'ug'ie
r'ef'ug'ie d'at h'os d'eliberatib' h'ab'it'atib' d'at
Ady in p'f'it

Pusternam

Gresling

Stenflo? acceptant manfos in d' quibus
d'at q'at amos r'ef'ug'ie f'it d'at h'os
equi i v'ra i h'os i et qu'atib'
f'atib' h'os an' r'ef'ug'ie h'os p'f'it
r'ef'ug'ie et f'it h'os d'at f'it
an' f'it h'os d'eliberatib' d'at r'ef'ug'ie
p'f'it r'ef'ug'ie d'at an' d'at M' d'at
f'it d'eliberatib' p'f'it d'at an' d'at
Ady f'it d'at Margu'it

Naglande

Beet acceptant manfos in d' quibus in d'f'it
p'f'it d'at d'at r'ef'ug'ie p'f'it p'f'it
d'at d'eliberatib' f'it p'f'it d'at d'at in
p'f'it d'at p'f'it d'at 1518

Anno dñi M D XXIII Locutio mansos
p me nro Cyprianus administrator
Bymshoalt
Jacob pastor acceptavit mansos vni dimissos
p Cristof entis bid qui fidemisset p. Moas
annos quinq. promittens illi esset ad totum
ut defuit nro Actus die s. Gentis pnt
a mchis bñ

pyderam
pater & calderberg acceptavit mansos ij
dimissos p tabernatorum sine libertate
fij pro illis dñi pnt. tabernator
ad annos v. Actus ij Januarij

Natterm
Docter acceptavit mansos ij quos v. vendidit
jan. fidemissit pro v. Martin scultus
et marthon deagur et jan venditor
Actus die pntij p. hermit

Mica
brofse habens ibi mansos ij acceptavit
adhuc vni que illi remissit Simon scultus
ibij ma hñij Actus vltia februarij

Scarbott a
May stander acceptavit mansos ij a qbs
fugit manypri bñij dabit causa fctum
Actus vltia februarij ut. apt. in mansos

Cherberg a
Stenzel zuplij acceptavit mansos ij quos
v. vendidit ma hñij may stander pnt. pntij
actus vltia februarij

Derwien

Dittmshoalt
viban gnter acceptavit mansos ij
de quibus fugit Jacob vaze acceptit
quos ij pntos ij vacas ij anene
mch & ordij mod. ij se hñij mod. ij
et caldar vni. planstij et aratrum
fidemissit pro v. paul gnter. pntij
Actus ij Aprilis

Gresling a
paul acceptavit mansos ij dimissos
p vacantis p obitum brofse brose
sine libertate pcedebat tñij equi
vaca ij pntos ij et sata modioz pnt
v. et gnter mod. ij planstij. mch
fctum. bona aquaria ij fidemissit
p v. paul scultus. Ben & Simon colons
Actus ij Aprilis

Derwien
Cmij essent ibij mansos deservij pntij xij
ab olim et vñij februarij vltia d. Augustinus
plebanus suscepit ex ij in cura sua
ut infra annos v. xij coloni in eis
pcedat satisfactum dñis p. vñij
et servitio Actus dñia Indico

Jan
Hans scultus acceptavit mansos ij de
supradictis de quibus habebat libertate
quique male Ita ut anno M D XXIII in
cipiat facere omnia consueta Actus
Actus ij ante palmas

Montkendorff

Bartolmis acceptavit manus in quodlibet
dimisit me consentiente Jorge Wolff rochus
interitus cepit ille in me fidem pro
illo tabernator in brunsuolt & non
aufugit in ppetui Atq. R^o ante pul.

Schönebrugh

Bendit acceptavit manus in quod deseruit
Marthyn profugus pro illo fidem pro
Mag. in Dexten. Et hanc in Schönebrugh
ad annos vij. Atq. R^o ante palmas

Vuriter Caseler

Alex acceptavit manus in dimissos & sicut
in Vadang sine libertate pro quo fidem
pro sicut Jacob walrus. Michel hanc in et
Marq. Wilh. in. b. ad annos vij. quod
ne fugit Atq. vltima Maj.

Cleeburg b

Michel acceptavit manus in quos amittit vltima
et andres gnik & me hanc

Hogenroalt

Gregor pastor me consentit & in manus
acceptit quos acceptavit Gregor sine libe-
tate promissa pro eo Niles ad annos vij.
Atq. xij. Maj.

Vindia

Brosen acceptavit manus in quod deseruit
p. fugit sicut cepit equis in vltima
p. vltima in et vltima & p. vltima & p. vltima
vltima vltima p. vltima anno p. vltima 1521
& que p. vltima Anglin in p. vltima
ad annos vij.

Voppen

frankie olim ista molitor ibidem acceptat
manfos iij a quibus annu annu
fugit merky hamman a sup quibus
acceptat equos ij vacca j bonos ij porcos
ij habebat libertate iij annoz a censu
et fructu decepta venatione dubitans
primum censum Anno 1523 ad
xij Marz

~~Ibidem~~ Ibidem

benedict dea in sciselt dybis ibi manfos iij
acceptat hic manfos iij ut cum tpe coloni ipse
pudat mi ddi libertate a censu et fructu usq
ad annu 1521 intus ad xij Marz

Kynappel molendini

Cum supioribus diebus quida ex descendens
neuhof manfos cum molendini obij p d
libertatem velle nehof libertatem resignasset
et eundem manfos velle de se de acceptare
villet illi negantibus se manfos dedit

Kynappel molendini

Cum olim manfos vni ad hoc molendini
deserta ptinente. totas velle Neuhof ann
acceptasset pro annuo censu nri j pfoluendo
et prope transactis diebus ipam mansum
desertam dno resignasset tamq pfoluendo
pro tali censu. Ego dnm totas in Clefse
enade ipam asserviti postulabant. Illi contra
penitentia dnm multiplicibus pibus repe
terunt eundem. Ego igitur Nicolaus
Coppin administrator habito sup hoc. N.C
confilio piter et assensu ex certis motibus
causis mansum ipam totas Neuhof
p diti iustitiam illis de novo asserviti
et deinceps quatenus ego piter ex eode
in vno Martini soluat quicquid molin
dini fuerit desertum. Alioquin si quando
contingat ipam instaurari. dabitur manfos
tpe molendini vnde Adm de subbarz dnm
honoravit p piter ad alio tunc tunc
piter obligat

et piter ipam velle piter de ipam piter

Anno dmi M DXXI post radunas belli
die x Aprilis suspensio. dimissis omib pfoluendo
armatorum in hoc deserto 2 annos desertorum
manfos infra piter fuit sup. piter piter V
dmi Nicolaus. Coppin administrator

Lurosa

Similiter Cythoromyth acceptat manfos
ij renatus piter obij archel lusi fuit h
bente. ubi obtinuit in manfos piter obij
Anno xij Marz

Tomendorf

Harob. mansum piter 2urosa in lura acceptat
manfos ij renatus piter obij archel lusi fuit h
ob multitudine piter obij. Anno xij Marz
manfos piter fuit piter. Anno xij Marz fuit piter

Lurosa

Mansum acceptat manfos ij dimissis piter obij
supraditi. ubi piter in manfos piter obij
et piter piter piter. Anno xij Marz
manfos ad manfos piter

Ibidem et Rademans

Harob. dimissis manfos ij in Rademans in lura
habet hmanfos ij ab hmanfos ubi rabi piter
manfos. et piter piter piter piter piter de
colono in Rademans. piter piter piter hmanfos
rademans. Crisof Smilz in hmanfos piter
piter hmanfos Smilz in Lurosa Anno xij Marz

Cleberg novior

piter Smilz quos de piter manfos piter
piter Smilz piter piter adimig manfos ij
censu piter piter piter piter piter piter
ex adit. piter piter. obtinuit eos sub con
ditione piter piter piter piter piter ad
piter adit. piter piter. anno piter piter
manfos piter piter Anno piter piter piter
piter piter

Ibidem

Novior quos piter piter hmanfos ij piter
piter de piter piter piter de lura piter
adit manfos ij a piter piter. qui acceptat
harob manfos ij quos illi dimissis piter piter
piter piter piter piter piter piter Anno
piter piter piter

Tomendorf

Harob. acceptat in lura manfos ij piter
manfos piter hmanfos ij ab hmanfos piter
Anno piter piter

9.9.

Imperatoris Waz et Juri in cravo
Castri allenstem anno dñi MDXX^o

A

- Bulle ij Imo. vj sup limitibz terrar. pruss.
- Bulle ij aucte Caroli iij sup limitatibz
terrar. pruss. et confirmatibz privilegij
eae Varmien
- Lre eiusde Caroli sup inuocationem privilegij
eae Varmien
- Lre Anselmi primi Epi Varmien fundatibz
eae et diocesis diuisione

B

- Limitatio diocesis Varmien et Sambien
sigillis iij
- Concordia inter eatum Varmien et
sup confirmatibz latina sigillis viij
- Alia concordia vulgaris sigillis xij
- Bulla Gregorij xi commissio ad archi-
epum pragensem in causa limitum
- Lre Archiepi pragensis ad plebem i. elbingensem
ad recipiendum testes
- promissio arbitrorum
- Copia diuisionum limitum in forma libri
- Lre missive Magri gualterii sup limitibz
in districtu oskrode
- Lre bini ex ase sup eodem
- Lre Regis francie donatibz huiusmodi

C

- Lre donatibz ville Santoppin et fabrice
eatie Varmien
- Summa fabrice eiusdem
- Bulle iij indulgentiar. et eade eatie
- Lre translationis Capitis s. Georgij et
heilsberg ad eatiem Varmien
- Lre observantie chori in eade eatie
- Lre Regis francie donatibz huiusmodi

D

- Donatio Tolkenit in suo districtu pro
eatie Varmien et in piscatibus
- Donatio Tolkenit Capto et Epum fab.
- privilegium bonorum eodem Schawensstem
Reberg et molendini baselan
- Recognitio d. G. de basen sup solutibz
eorumdem bonorum
- Lre consensus d. Sigisfridi regis episcoporum ville Cluedorf
- Consensus episcoporum districtu Tolkenit
- Lre consensus et antea aptura ville Crebisdorf
et Carlan postea ppetua apphenij monasterio
s. brigitte in Adamo
- Inscriptio Conradfrank in
- Inscriptio Schonebuche
- Consensus episcoporum Conradfrank Sionis vaterbach
- Consensus episcoporum Conradfrank d. Epum Lure
- Consensus episcoporum ville Maybach

E

- Lre d Sigmundi regis pol. consensu
exemptionis Stum. villar
- Instrum sup quibusda villis i confirmat
aptra indubie notatis
- Instrum emptionis arce ante castellum
allensheim et duor horreor
- Instrum emptionis rurs taberne a sancte
in noua Culhendorf
- Emptionis rurs quedelig
- Lre Capti sup pti ptiat cordat vofignat
- privilegii ville Glanden
- privilegii ville Gabelen
- privilegii ville pilgrimsdorf
- privilegii rurs bebir
- privilegii molend barnen
- Sna sup pfratura ibm in tam molend
- Sna sup sima birchpusth con vammey
- Emptionis rurs Calenberg
- Lre exemptionis rurs pte i villa
baifey
- Iura et copia posorten
- Impetratio census wardat in molend
Caldenfeld
- Lre rurs ragnition in alensheim sup
- Lre dissolutionis eiusde molend ad Captu

F

- Lre exemptionis rurs xij le in villa
baifey pro affino horay d nro
- Donatio ville padelachen
- Confirmatio empte i conspectu baselien
- Copia in Sna sup villa pad. lorch
- Lre exemptionis mans rurs in bonis
penthnen dyfculda allensheim
- privilegii ville rotsdorf
- Lre exemptionis eiusde et alia simul
- Copia privilegii Sandecain
- Lre venditionis mans p. usque p horre. den

G

- privilegia ville russen
- Copia exemptionis mans rurs ibm
- Sna contra fabiam occasionem rurs ibm
- Instrum Sna contra eudem sup molend
- Impignoratio mans in ibm p fu. tollit
- privilegii ville scarbot
- Lre solutionis eiusdem
- Lre exemptionis rurs scarbot
- Lre solutionis eiusdem
- Copia venditionis mans i engelsfeld
- pro q Christophano capian
- Contractus bonor in darctey
- Lre venditionis mans i molend in
m schouffoburo
- Liber annuizatio
- Testameta diuosa

H

- Confirmatio bonifacii pp quorū statuta
- Comissio pp Epi Varmen d custodiat
et alijs distribution pte corpa pty
- Item confirmatio d custod distribution
- Deposito testy d distribution que in
causa iactis vel capti absque dantur
- Lre dñi fab. Epi d pueny tollamit
distributionis
- bulle corrupta sup frumali studio cano
- De curia can. sine Epali apud catham
Narmen recordia Epi d Capti
- Concordia Epi d Capti de dictione
cano et alijs rebns
- Copia Landi mñr Epi d Capty
- De primis vocis d pty

I

- Excotho archidiaconal
- Confirmatio Innocentij xij dictione
quod Luc Epi
- Copia resignatione epatus eide fuly
- Lre Regis Sigismundi recordia
sup electione poye
- Arturuli inuaty d dictione d fab. Epi
- Acta circa electionem eiusdem
- Lre Capti ad pp et cñ Card de dictione
q arnaldi Vened Vennade
- Lre Epormy Rigen inuomay
Sambury et pennzamy sup rod

K

- Lre regis polonie testimonialis p Epi
- Lre testimonialis Magnidun hramie
- Lre d regis polonie quib. s. suscipis
catham Varmen in suam pty
- Copia de par mñr Vladislamy
regis polonie d t
- Copia Concordia mñr mñmoy ex
merate d. d. N Epi Varmen
- Lre acceptatione pty parys
p Epum Varmen
- fastidius lre Mathie regis
ungarie d N Epi Varmen
- Copia lre admistratioms cath
Varmen p Vincenno helbas
- Secudula polonice Epi ad regem pol
- Copia mandaty ad submittendum
catham ptychon Cazimiri d po

L

- Instrum sup argento p quondam
huncum ipm relicto
- Instrum d argento catus ad usum
Epi p Capty m et ei
- Copia lramy Elbing sup mutuo
p Capty facto
- De argento in lucoria ipmnocto
- Lre sup mutuo p paulu Epim
curamq facto
- Rescriptum sexti iij contra de-
tuncy iura et possidit. etia
- Itē rescriptu iuno eam i simili ca
- Rescriptum contra sandox d'ausp.
- Lre benedicti commissarij singulandi
imp. con + d'instution ablatoz
- Instrum de bonis Epi p 7 in elby
confutatis
- Copia sine arbitrarie p singu-
lindum imp pro huncro Epi
var mien
- Mandaty eiusde Epi repetition
possidit. etia sine et a. x
ablatum in xtra suam pmissas
- Rano puptoz p b libemant
ab Epi Curamby

M

- processus con Georgii d Schlunz
et complur suos
- Concordia cu gutrone et detentoribz
Capty Seeburg
- Lre regalis ad bransberg d villaz
impignation
- Mandatu pmlt Epi pro subsidio
sup redemptioy capty Seeburg
- Lre eiusde ad quosda plebanos d'ad
- Copia lramy ad commendatorem
brandeburg d relicty bonis curat.
- Lre ppi gutraty quondam quorund
bonoz Capto var p ipm relicty

N

- bulla pij ij absoluy a resuris lige
- De indurys lige obseruandis
- Lre missioe in causa lige
- Lre absolucioy quorundam curit p
franciscu Epim y roicacionem
- Mandaty absolucioy y bute Sombot
- Copia missioe franciscu Epi ad iungum
qualem d. remuicuto
- Copia qdam pauli roscor. + ad Epim
sup remuicuto
- Lre promissu catus pmo. f. r. f. d. oporom
- promissioe arbitry mltz cathay et +

- O
- lre concordie inter Capth & Gualtero
  - Alie lre concordie in simili matris
  - Jhy alia lre in simili causa
  - lre in causa Gressing
  - Quicunq de solutio expendis & capto
  - lre sine arbitrio inter pnt pnt & andrew melior eius in Althengten
  - Examinatio testis domo E de delon
  - In causa philippi gressing
  - In causa Michael bogener
  - In causa in frum d. planty indicator
  - In causa Tynappel

- P
- promissio con am^{res} medio pben pbandat
  - Martini pp v suppressio midaz & minaz pbandat ecclie var.
  - Consensus Epi & Capth sup vng q oromo de russen
  - Copia fundacion q vng in ca^a var sup dogen & Sangeren
  - fundatio vng xj mlti virginu
  - lre universales Antonis sup donation
  - lre fundacion in vng i certu var lre venditionis am^{res} E d^{re}
  - Inpignorat^{io} mas^{us} in vng pro vng q Martini agrest^{us}
  - Confirmatio test^{is} hinc^{us} pph sup vng pph^{us} ecclie var
  - Justit^{us} quib^{us} in fl^{us} & rotat^{us} vng in Althub^{us} & Gressing^{us}

- Q
- fundatio de nosse i certu var
  - Justit^{us} dom^{us} pamp^{us}
  - Sup^{us} vng^{us} mans^{us} in vab^{us}
  - recognitio m^{us} an cap^{us} & vng
  - In causa ante q vng & vng^{us}
  - lre venditionis vng^{us} m^{us} & i^{us} & eld^{us}

- R
- fundatio vng in Mels^{us}
  - Jhy alia fundatio vng ibi
  - fundatio vng apd S George ibi
  - Reptorium d^{us} Altheng^{us}
  - Reptorium d^{us} Sanger^{us}

Ratio promissionis ex redemptione bonis
Bayren Cedren reberg 27 pro diversis
officijs collectarum et ad emptionem V Caply
repositarum p Tiedemann qust Custodi
et Nicolau Coppenit Camerarios et consili
mens deputatos tutores Anno dñi
1531. Et procedit hic tota ratio
ad hunc monetam veteris numerij iuxta
que hic redemptio pro maiori parte
facta est

Percepta

Anno dñi 1526 Caspar dambrowsky
cuius Elbingen nunc Magr dñi Georgij
de Bayren palatini Marimburgensi
redemptio bona. Cedren reberg et
etiam in distractu Tolkemint ad em
ptionem solvere debebat m 2000
Vernij preterea compensationis quorunda
desertorum i Reberg q tunc in vo
luntate deserta no erat indebita deducit
m 100 soluit m 1900

Sua m 1900

Bayren

Anno 1528 Strimus d Arsatius
Zehme consensu dñi Georgij de Bayren
palatini redemit bona bayren p quibus
ab ipso olim empti iuxta contractum
debeant m 2000 et pro compensatis
ab heredibus olim propter m 300
sup quibus soluit hoc anno m 1300.
Anno autem duobus immediate sequen
soluit — m 1000 iuxta nom
numm q fat in antiq m 1333
m 1333 p 20

Soluit preterea m 1872 in restitutione
emptor ab heredibus Rastriem sed quia
hæc pecunia ex supradictis redemptionibus erat
exposita hic de novo exposita ita completat

Quare perceptum m 4533 p 20

Ita est A Smulder

Exposita

Et primo mutuo accepta p V Caply
Anno 1526 V Caply empto a dño Georgio
de Bayren molendino Haselan i mtra alia
bona hic redempta restant illi pro red
m 200 quas ipse Caply decernit
refundere officiis quibus minus omni
pensionem ex conductu omni bonorum
Haselan obtinere decernit domi
supradicta summa m 200 fuerit soluta
et exposita — m 200

Anno 1527 Mutuo accepit Caply 5 empti
omni bonorum Crumfely m 250 Decernit
singulis annis ex arre Allerstij vendi
lasta silvæ et pecunia hic repom
usq ad integra sortis solutionem m 250

Anno 1531 V Caply itaq mutuo accepit
in edificis diversorij in frauenbergh
sortis nom numerum m 401 p 22
q fat in antiq m 415 p 22 q 2

Summa Mutuati pecunie supradictæ
p Caply Summa m 1065 p 922
Deducta est hoc videtur ascribi Legatus
Nicolay

Exposita quibusdam officiis in suppen
tatione sortis ipsorum et pnti solutis

Ex legatis q Nicolay Ep.

Anno 1529 Devoto V Caply dati sunt
p cunctis bombardis vutatis plumbis
et pulveribus p tutioris sortis m 100
Adduc sunt — m 2 p 53 q 5
et pparantij bombardis et pulveris m 1

Anno 1531 pro defensionem murum
Kuntelary contra Abmagry m 2 No
fat antiq m 13 p 20 et pro eq
in coluntisfely — m 20

Sua — m 33 p 20

2a Sua m 197 p 13 q 5

45
Anno 1527 pro offi fabricae m^{re} 50

pro ambone sine

Varia Custod. And. Clotz

Anno 1529 empti & mansi i vesp^{er}
a Gregorio Heinkel soluti sunt vide
in summa m^{re} 182 fl 26 d 4

Anno 1530 in solutione & quadrante
bonor^{um} Huppel^{er} ab Alexandro plating
& eius hereditibus empti m^{re} 70

It^{em} in solutione alterius quadrante
eorum^{um} bonor^{um} a Georgio Sack
empti m^{re} 116

Anno 1531 Com^{it} reg^{is} Cap^{it}ul^{um} voluit
pro hoc officio redimere censu in vesp^{er}
ab officio Scolar^{um} accepti sunt in
complementum huius redemptionis
m^{re} 31 fl 6 d 4

It^{em} pro emenda m^{re} i censu per
mar^{it} sup^{er} domo so vesp^{er} i fr^{an}coⁿⁱ
ex legato q^{uo} Cap^{it}ul^{um} grene p^{re}sentis
in complementum sum^{me} capitalis data
est m^{re} i

It^{em} pro parte salarii p^{re}sentis in
c^{on}tra^{ct}u^{um} mutuae sunt
m^{re} 20 q^{uo} restat^{ur} debent & promittunt
h^{uius} officij

Sua m^{re} 420 fl 33 d 2

p^{er} Comm^{un} Varior^{um}
Anno 1530 die 30 Julij eide comitat^{ui}
volenti^{um} emere quosda^m premias her^{edi}
tarias i fr^{an}coⁿⁱ tradite sunt
m^{re} 53 fl 20

3^a Sum^{ma} Mer^{ito} 20 fl xxiij fl iij d ij le.

5
Exposita alia commo

Anno 1529 Joann^{es} vesp^{er} in negotio
redemptionis banⁿⁱ Thorina m^{re} 4
& exposit^{ur} m^{re} 4

pro sumptibus d^{omi}n^{um} Arz^{iep}is Geb^{er} in
duerforio facti m^{re} 2 fl 37

In comitat^{ui} monte phib^{er} facta
est iudicia in montaria h^{uius} officij
in m^{re} 1 fl 28 d 8

4ta Sum^{ma} m^{re} 8 fl 6 d 2

Sum^{ma} omⁿij exposit^{ur} m^{re} 1794 fl 22 d 5
Ita est A. Sult^{er}

Restant p^{ro}pta m^{re} 2738 fl 57 d i

Ita est A. Sult^{er}

Anno 1531 die 23 mensis Octobris
Remunerata q^{uo} restabat in mensa
perunia inuenta est ut sequitur

In solid^{is} anteq^{ue} m^{re} 187 fl 21 sunt
anteq^{ue} m^{re} 249 fl 48

In grossis simpl^{iter} m^{re} 721 fl 48 No

fat^{ur} anteq^{ue} m^{re} 962 fl 24

In gross^{is} tripl^{iter} m^{re} 19 1/2 sunt
anteq^{ue} m^{re} 20

In g^{ro}ss^{is} dualibus + p^{er} d^{omi}n^{um} 15 m^{re} 7 fl 20

fat^{ur} anteq^{ue} n^{um} m^{re} 9 fl 48 d 4

In medijis polonis m^{re} 12 fl 46 1/2 No

fat^{ur} anteq^{ue} m^{re} 17 fl 2

In denarijs anteq^{ue} m^{re} 8

In denarijs anteq^{ue} ac grossis phib^{er}
mixt^{ur} fat^{ur} fl 18 d 4

In Anno

In h^{uius}panis duplis 20 p^{er} m^{re} 5 1/2 sunt
m^{re} 110

In angelotto 68 p m 4 fat m ²⁷² 26270
 In nobilitatibus refat 2 p m 5 p 45
 fat m 12 1/2 11 1/2

In vugaris 313 Mr 939

In remy 1 Mr 2

In Ciemeray 13 p m 1 1/2 fat
 m 19 1/2

In Cepuramis 34 p m 1 p 37 1/2 fat
 m 46 p 45

In comitis 43 p p 50 fat
 m 35 p 50

In comitis 3 huius m 2 p 24

Sua Mr 2712 p 18 d 2
 Ita est Alex. Suley

Defuncti a supray sua restante
 m 26 p 30 d 5

Alex. Suley

Hec pecunia defuncti universi sume
 p rectori unanimitate Mr 4500 p 41 d 1

Ita est A. S.

Quonia vero in prima fat redemptionem
 soluta fuerit uti m 1900, atq in
 secunda m 233 2300, atq hio que

pp. noni moni mng accurrent venit
 ex sup dntz 26 m 30 p 5 d 2 propor
 tionabiliter defalcanda prime sume
 m 12.3.1 1/2 altere vero m 14.35.3 1/2

Erit ergo prima summa diversis officiis
 distribuenda m 1887.50.4 1/2

Secunda summa ex qua picea deducitur
 expense comit m 8.0.2. Erit

Mr 2267.10.0 1/2

Mr 2277.10.0 1/2 Cui cum
 accesserit in m 1000 noni mng
 uti m 333 p 20 p consingrant

Mr 2610. p 38.0 1/2. distribuenda
 officiis p altera p redemptionem q in
 bayen ut sequitur

Distributio prime summe exemptionis
 tenoz sub dystricu Tolkenit pro va
 rone partu contributuz diversis
 officiis. Mr 1887. p 50 d 4 1/2 d
 quibus supra sigue in huc modum

Legatis q 12 epi m 894.24.5 1/2

fabrice m 61.21.2 1/2

Mortuaria m 77.52.5 1/2

Scolarii m 198.14.0 1/2

Vir Custodz sine ambonis m 210.2.0 1/2

Viray Mart arcto m 141.2.1

Viray Zarga m 61.21.2 1/2

Viray Baptolomij m 103.50.1 1/2

Viray 15 pbandaz m 49129.47.4 1/2

Ita est

Altera distributio q summe picee redemptionem
 bayen Mr 2610. p 38 d 0 1/2

Legatis 12 epi m 1075.20.1

fabrice m 73.46.4 1/2

Mortuaria m 93.30.3 1/2

Scolarii m 238.21.4 1/2

Ambonis m 252.33.0

Viray Mart arcto m 181.30.3 1/2

Viray Zargaz m 73.46.4 1/2

Viray baptol m 124.52.4

Viray pbandaz m 212.49.3 1/2

Comij viray m 113.29.3

horay m 170.15.3 1/2

^{tabulis}
Distributio ex utraque p[re]dicta collecta
ad Summ[am] M^o 4490 8 34. 2. 5

Legat[us] M^o 1969. 53. 2
quibus dicta sua mutua p[er] Cap[itu]l[um]
p[er]m[iss]e uti M^o 1065. 9. 21 et
expensis ordinariis M^o 197. 13. 5
Resat in hoc off[icio] M^o 707. 30. 1

fabric[is] M^o 134. 8. 1 quibus p[re]dictis
solutis uti M^o L. 134. 8. 1

Mort[is] M^o 171. 31. 2 1/2

Schol[ar]ium M^o 436. 35. 4 1/2

Ambon[is] M^o 462. 35. 0 1/2 deduct[is]
M^o 420. 33. 2 Resat M^o 42. 1. 4 1/2

V[er]g[is] mort[is] arg[um] M^o 332. 38. 4 1/2

V[er]g[is] 3[er]g[is] M^o 135. 8. 1

V[er]g[is] bapt[is] M^o 220. 42. 5 1/2

V[er]g[is] p[re]b[en]d[is] M^o 342. 37. 1

Con[gr]u[us] v[er]g[is] M^o 113. 29. 3 1/2
M^o 59. 20. Resat M^o 60. 29. 3 1/2
horar[um] M^o 170. 15. 3 1/2

Reductio huius p[re]dicti p[er]m[iss]e q[ui]
in mensa ad nom[en] munitur le[ge]mo

+ Legat[us] M^o 707. 30. 1 facit
in nom[en] M^o 339. 37. 3 1/2

+ fabric[is] p[er] M^o 85. 0. 1 facit M^o 63. 47. 0 1/2

+ Mort[is] M^o 126. 32. 3 1/2

+ Schol[ar]ium M^o 327. 26. 5

+ Ambon[is] M^o 31. 31. 1 1/2

+ V[er]g[is] arg[um] M^o 249. 29. 0 1/2

+ V[er]g[is] 3[er]g[is] M^o 101. 21. 0 1/2

+ V[er]g[is] bapt[is] M^o 171. 32. 1

+ V[er]g[is] p[re]b[en]d[is] M^o 256. 57. 5 1/2

+ Con[gr]u[us] v[er]g[is] M^o 45. 7. 0 1/2

+ horar[um] M^o 127. 41. 1

Sum[ma] M^o 2034. 19. 4 1/2

V[er]g[is] Cap[itu]l[um] g[e]l[ati]o h[ab]et r[ati]o[n]em
Alex[ander] S[an]ct[us] C[on]s[il]i[us] M^o

In Noie dñi Amen

omnes hanc inspecturus Ego Nicolaus Koppenig Can^{is} Ecclie Warmien^{is} Secretor^{is} Doctor. honoruq^{ue}
com^{is} V^{er}is L^{eg}is Warmien^{is} Administrator^{is} et Signific^{us} per p^{ri}ntes 2os Urban^{us} Scultetus In Ditterichs
malt Scultet^{us}: h^{is} quattuor mansos ibm Liberos cu^m officio Scultetie: petita ad hoc mea Licentia et
obtent^a: Limbo vendicos titulo in h^{is} partib^{us} consuet^o: in et super mansos quattuor quos ibm possidet
Liberos: de consensu uxoris sue et h^{er}edu^m pro quor^{um} ratihabitione bona fide promisit: Don^{um} d^{omi}n^{us} d^{omi}n^{us} Nicolao
Victo Vicario Warmien^{is} et castri Allensteyn L^{eg}is no^{is} pro allodio quarto^{to} q^{uo}d Ven^{us} d^{omi}n^{us} Balthasar
Stokfisch L^{eg}is Warmien^{is} possidet ementi: vendidit Marce dimidiam bon^e monete censu^m annui
in festo s^{an}cti Michaelis quatuor solued^{us} pro m^{er}ito sex eiusdem bon^e monete sibi in pecunia m^{er}ita
plene persoluit^{us} Promittens super festo s^{an}cti Michaelis proximo futuro pro rata ip^{si}s censu^m dimidie
tatem: ut pote fore unu^m: ac deinde singulis annis censu^m integru^m marce dimidie prefato d^{omi}n^{us} Balthasari
aut ei qui h^{ab}et eundem allodi^{um} quarti possessor^{is} extiterat: per se suos h^{er}edes ac dictor^{um} mansor^{um} posses
sore^{is} solvere: donec ip^{si}e sui h^{er}edes aut mansor^{um} ip^{so}rum possessor^{is} h^{ab}erent censu^m in toto vel in parte
ad se pro s^{an}cti quia empt^{us} et pecunia dixerit redimere censu^m et retardato pro rata ip^{si}s integralit^{er}
primo persoluto In quor^{um} fidem et testimoniu^m p^{ri}ntes L^{eg}is omⁿⁱu^m administrator^{is} Sigillo^{is} suis obsignate
s^{un}t in castro Allensteyn die 20^{is} mensis Marci^{is}: Anno M^{il}lesimo^o Presentib^{us} ibm Balthasari L^{eg}is
et Alberto Sebult^{us} familiarib^{us} Testib^{us} ad p^{re}missa vocat^{us} Pariter et rogat^{us}

Verū dūc amice carissime Non est parum momenti id quod
 suapte natura obscura caligine premittitur Lucem dare
 posse, cum etiam fieri possit, ut quis recte sentiat, quod autem
 sentit id eloqui non possit, tale quiddam et mihi interdum evenire
 videtur. Talis est autem de moneta prussiana ratiocinatio propter
 variam quā coniunctionem in dūcam confusionem, et ideo nihil
 miror si ea quae scripsi non statim intelligantur ab omnibus.
 Tentabo igitur quod dicitur queritur intellectum non fuisse reddere
 aptius. Invenimus itaque quod libra dimidia argenti emebatur
 nūc ij et sxx viij quando tribus partibus argenti parij quarta
 pars vis miscebatur et ex dimidia lb ipsius inasse solidos
 cxxj faciebant. Ex igitur moneta huius habuerat debitos
 conditiones bonae monete scilicet valorem et estimationem. Ex
 quae sequuntur examinando declaratur hoc modo. Cum enim
 dicimus in solidis cxxj lb et pendens tres quartas sine dodrante
 argenti parij fuisse scilicet proposita ratione admixtionis, sequitur
 quod in tertia parte huius summe (et sunt solidi xxxviij et tertia pars
 solidi sine dr 2) continetur una ex dictis quartis argenti parij sine
 quarta parte lb. ~~Ita ut si tota summa solidorum cxxj et tertia pars~~
 et tertia pars solidi addas cxxj, fuerit summa solidorum cxxviij et tertia
 pars solidi pendente libere unius bissen (na bes denotat duas ternas
 Proinde solidi pendente libere unius bissen (na bes denotat duas ternas) sine pendente lbij et
 aliamus totius sunt dodrante in quartas) sine pendente lbij et
 sexta unius quod id est cum quod ij ternis. Hic autem interpretatur
 sum bissen et sxx xxxij prout tota libra continetur haec nostra continetur
 sxx xlvij et non habebam dūc ternas viij, na alia est in usu
 libra mixta aromatariorum quae partitur in ternas, minor ista
 in quadrate. Igitur in dicta solidorum summa cxxviij et tertia pars
 completur dimidia lb argenti parij. Nam cum ipsa pendente
 duas ternas libere si quarta dimpsit qua ratio admixti
 vis deposuit et equipollit sexti parti totius libere remanent
 lb et Habemus ergo valorem monete huius libra dimidia
 argenti parij in solidis cxxviij sed primum eius solidi cxxl. nempe
 ut dictum est in sxx viij addunt ergo dignitatem seu estimationem
 solidi fieri nonne, et in universum pars quatuordecima proxime
 valoris, et sic puto id manifestum. Si putare aliud
 quiddam difficultatis convenerit operam meam pro posse offero
 modo quid boni offerre possit. Verum autem si aliter fuerit
 primum quod contra ad priora rem prorsus non cum cessabunt
 hoc modo videtur moneta. Cum cum cessabunt qui ex ea libra

Scimus vero nullum oportere in futurum euentum
 intellexi dno agatho referre de contributione tractari
 unde accipio nihil hoc tempe futura de moneta, neq. eam
 conuenit ut dupliq. grauamini onerentur subditi. Itaq.
 retribuimus quide. moneta ante carbit, uno no carbit
 sed faciemus adhuc priorem et debemus Regi tuo nostro
 grande pecuniam id est pallas grana ante vbi manebit.
 Nescio si no pulchius magnificatus atq. regulis fuisset dimissa
 opus dicam etia multo utilius, et dimissa quactione moneta
 me exisse, et si no satis id fuisset postea ad contributionem
 proceffisse. Nam si no fallor, maiore profectum et fructum
 reportasset hic res, aucto cursu publico, nempe perpetuo illud
 autem annua solu modo. Sed quid sit futurum mi errare possi-
 ram homine vni ingenium habentem, et no aduertentem
 vel ignorantem que ab alijs perpenduntur utiliora
 Cupio d. tua optare felicitate, vultu, et faciat me q. d. vno
 sermone mea commendata. Ex Varrina octava pagre

N. Coppin
 fclm vrb

De moneta

Ratio panaria Allenstey scdm praefructuor tritici & filij
 Ex modis uno utriusq; fructu facta examinatione delicta
 et metreta deducta proveniunt panis lb 57 fere. Cum vero
 solent frumenta ante postura a leio & 2 Ramis purgari, quo
 panis exeat nitidior & purior, plerumq; adhuc una lb detrahunt
 pro purgamentis hinc ut remaneat panis lb 56 ad minimum
 & modus 1. Expense plura res sunt s. 6. 2 q. 11 p.
 panis consuetum primus s. 4 & 2 vltima s. 1 pro sale &
 feribus s. 1 pro vibratibz & 4. At quoniam furfurres &
 purgantia expensas panificij compensare sufficunt dūmodo
 & modus 5. furfures veniat inmutabiliter s. 5: residet
 utriusq; eadem sup ratio priy fructu ad panis quantitatem
 ut vlti gra qy fructum emittit & 33 appendunt
 5 panis oblatos lb 2 quādo vico primus fuerit
 22 appendunt delictis 5 panis lb 3 & si de retris
 prout in subiecto Canonis impendit a 9 & ante p. 3.

provi fructu i modis solidi	sex oblatum panis pond lb sg ^t	provi fructu i modis solidi	sex oblatum panis pond lb sg ^t
9	7 16	39	1 33 $\frac{2}{17}$
12	5 24	42	1 27 $\frac{3}{7}$
15	4 19 $\frac{1}{3}$	45	1 22 $\frac{2}{5}$
18	3 32	48	1 18
21	3 6 $\frac{5}{5}$	51	1 14 $\frac{2}{17}$
24	2 36	54	1 10 $\frac{2}{3}$
27	2 21 $\frac{1}{3}$	57	1 7 $\frac{11}{19}$
30	2 9 $\frac{2}{5}$	60	1 4 $\frac{4}{5}$
33	2 0	63	1 2 $\frac{2}{5}$
36	1 40	66	1 0

tunc nos a maioribus nostris fundatores sumus,
 pro regia nostra in ecclesiis et ecclesiis ^{cas} personarum be-
 nivolentia non adesse. In hoc facietis rem nobis
 placitam, vobis vero ipsis non incommodam.

Consecta est aurum vel argentum signatum. pro
 precia emptibilium, vendibilium et rerum numeratue
 secundum cuiusvis rei publice institutum, vel gober-
 nantis ipsam. Est igitur mensura quedam estimationis
 oportet autem mensura firmum semper ac statum
 servare modum. Alioquin necesse est confundi
 ordinationem rei publicae, emittens quoque et vendentes
 multum defraudari: quemadmodum si una mo-
 dia, pondus ve. certam quantitatem non servet.
 hanc ergo mensura estimationem pro ipsis mo-

monete. quod et si bonitate materie fundetur. oportet
tamen Valorem ab estimando discernere. potest enim
pluris estimari moneta. ^quam eius, quod constat, materia
et convexo. Causa vero consuetudinis monete ne-
cessaria est. quoniam enim auri et argenti solo
pondere rerum commutatio fieri posset. ex quo co-
muni hominum consensu ~~moneta~~ et argentum obliquum
in pretio habeatur. sed propter multam incommoditatem
affixendorum semper ponderum. ^quod non statim auri
et argenti sinceritas deprehenderetur ab hominibus
Institutum est publico sigillo monetam signari.
quo significetur instam auri vel argenti partem
in esse. et fidei auctoritas adhibeatur. Iuxta autem
et quia monete estimatio est. quando paululo mi-
nute auri vel argenti continetur. ^quod pro ipsa ematur
ut pote. quantum pro expensis. monetariorum
oportuerit deduci. debet enim signum aliquod ma-
teriae addere dignitatem. Potest hoc tribus modis
depravari. vel propter defectum materiae solum
quod sub eodem pondere moneta plus ^quam oportet
est commiscetur argento. vel propter defectum pond-
eris. quoniam instam habeat auri et argenti mixture
vel. quod penitus propter utrumque simul. potest etiam
propter immoderatam multitudinem. moneta vile fieri
si tantum argenti in monetam redigitur. donec auri.

134
genti massa magis ab hominibus desideretur, pe-
rit nempe hoc modo dignitas monete quando per
ipsam tantum argenti emere mihi non licet, quan-
tum ipsa pecunia continet, sentiamque tunc maiore
profectum aliquando argentum in monete destituti-
one. Remedium est non amplius moneta credere,
donec se ipsam coequaverit. Vilescit etiam ultra
valor monete longo usu detrita, propter quod sola
instaurari aut innovari debet. Cuius signum est,
si argentum in moneta aliquanto minus recipitur,
quam pro ipsa emptum. Quocirca ergo nova fieri
debet, opere precium est antiquae usum intercedere
omnino, et ut eam inferend in argentaria officina
recipiat novam, qua argenti quantitas, quae in anti-
qua est admodum compensetur. Quod si neglectum
foerit, infiriet antiqua novae monete dignitatem.
Dupli ratione. Mixta enim reddet summam a iusto
pondere deficientem, et nimium forsitan multiplica-
tam sequetur, quod dupi superius. Maximus vero
error est, et admodum intellexabilis, si dominus vel
apud quem est rei publicae gubernatio, ex monete
cessione lucrum parat, dum videlicet praecipienti
monete materia vel pondere deficientem novam
inducit, sub praetextu estimationis antiquae, fallit
enim non subditos solum, sed etiam scriptum. pnti

tantummodo gaudente Luceo, et quidem modico, non
 Dr. Q. parens seminator, qui mala semina mittit
 ut ferret bona, mittet itidem quae seminavit.

Infestat malum hoc estimationem monete grinde ac
 rubigo frumenta, quod postquam invaluerit fuerit
 iam sero deprehensum, non facile amovet dms
 sine subditorum altero gravamine, neque honeste
 satis, ut potest cuius causam praestiterit ipse.

Exemplificatio nra de moneta patris prussie.
 multis vicis hactenus abnoxia. Transiit autem sub
 nominibus marcarum et scolarum. etc. et sunt
 sub iisdem nominibus etiam pondera. Marcæ pon-
 deris est lib. $\frac{1}{2}$ et scot. $\frac{1}{3}$ faciunt uncia. 1.

Marcæ autem numeri constat, solidis Lx. Verum
 ne equivocatio obscuritatem pariet ihiis, quæ in se.
 quentibus dicam, obviemus, marcæ dicitur numerum
 intelligi volo. pro pondere, vero libram nominabo
 quemadmodum marcæ ij constituent ipsam. Pecunia
 igitur quæ modo estimatur, ex solidis, grossis, et q. constat.
 Invenio autem ea numismata quæ nra grossi vocatur.
 aliquando solidos fuisse, et marcæ viij habuisse. lb. j.
 purissimi argenti, q. etiam ex ipsorum compositione
 deprehenditur. Constat enim ex dimidio exis et argenti
 et eorum marcæ viij per lx pendunt prope lb. ij. et hos
 vocabant novos solidos, et eorum novas marcæ sunt bonas

Erant enim et alii antiqui solidi. et eorum nunc antiqua
 sine levis. pondere quodam parces illis valore notum ex
 dimidio. Erat enim in his quarta pars dimittat ar-
 genti. et mare. xxiij. libra. i. argenti continebant
 pendentes quadruplum. Deinde mutato statu patrie
 cum Civitatibus esset credendi monetae concessa fa-
 cultas. et ipse novum exproceditur privilegium. venit
 pecunia multitudinis non autem bonitate. cepit q. iij
 partibus exis. quinta argenti misceri. donec pro mare
 xxi. lb. argenti purissimi emeretur. A. ante autem
 adhuc antiqua partem monetae. novi illi solidi facti
 sunt scoti. et xxi. pro nunc levi computaretur.
 Erat enim tunc nunc i. solidus non multo melior q.
 illi xxiij. postea vero q. transiret non illi so-
 lidi iam scoti facti. et q. eam per maregiam et
 pomeraniam accepti essent. placuit eos grossorum
 estimatione vocare. hoc est sub si iij. maximo ex-
 vere. et tanti procerum consilio pro se indigno.
 quasi propriis malis gaudentium. q. scilicet prae-
 non posset esse sine illis. quamvis non esset melior
 q. xxi. et ab his hinc moneta erat plus q. sufficiens.
 diffidebant. erga grossi. cum solidis tribus. quinta vel
 xxi. parte minus valentes. estimatione tamen fallari
 parces. detrahebant dignitati solidorum. bonitatem
 eorum sibi menientes. et promissae pecuniae estimationem

rum bonitate confundentes. Decebat ergo iudic
 magis ac magis estimatio pecunie. Placuit tamen
 a fabricatione monete plane non cessare, et cum
 impense non sufficeret, ut equivalens priori tenderetur
 facta est semper pro estimatione continue labanti
 ut satisficeret. Itaque posterior et prior semper priori
 inducitur, estimationem precedentis expressit et ex
 trahit. donec estimatio solidorum et grossorum valor
 reciperetur. et mare xxiii Leves pro lb cedant ar
 genti: necdum cessatur usque in presens. quoniam etiam post e
 quatam iam fore estimationem cum grossis, novi id
 etiam grossi succedunt, pondere saltem deficientes
 Nam mare xxvj lb ij pendentes lb argenti habet.
 quid restat. nisi ut prope mare xxvj libra argenti
 ematur. nisi interim fortius sum fuerit. tantis ergo
 vicis laborat pressura moneta: et per eam tota patria
 soli auferens emis. etiam fruantur, bonitatem metalli
 valentes. Colligunt enim ex promissa pecunia anti
 quam, ex qua aliquantum argentum vendunt plus
 semper argenti cum moneta recipientes ab imperato
 re. et postquam antiqui illi solidi iam penitus evanescunt
 eliguntur proximis sequentes, tanquam ex aeneis testibus.
 Utinam referrentur hoc dum tempus est ante ruinam
 maiorem, ut saltem ad xx mare lb argenti restat.
 retineatur, et retineatur in futurum per artem supradictam.

Dobinam ergo etiam huius redditionis exemplar. primum
 est: ut omnis duntaxat locus Cusum monetae de-
 potetur: ubi non Cusum nomine omnis. vel sub eius
 insigniis. sed bonis patrie. et quatenus sine optimata
 terre ac Cusum decreto non fiat deinceps nova
 moneta. Decreto autem inviolabili. ne ultra xx m.
 fiant ex argenti purissimi lb. hoc nempe modo pro
 solidis sumantur eris lb. ii argenti puri lb. i. minus
 oncia i. vel quantum necesse fuerit pro expensis
 duntaxat detrahend. conflatur massa. ex qua m.
 exfiant. quae in emptione valeant argenti lb. i. fiat
 etiam scoti ex eris lb. ii et unius ej. q. ii argenti
 pro xx m. per xxiii. sed magis forsitan idemiret
 si pro solidis semisolidi formaretur ad praedictam rati-
 onem. et essent .v. pro ss. et semisolidi pro iii. q.
 remanentibus remanerentur. Cum autem incepta
 fuerit haec monetario. in rebus antiquae. et in
 monetario pro m. xiii antiquae reddantur. x.
 nove. sine solidorum sine quassorum. oportet enim
 hoc damnum semel pati. ut multa inde bona sequatur
 et constans utilitas. et in xxv. vel pluribus annis
 semel renovasse moneta satis sit. Et haec de moneta
 sufficiat. quae meliori iudicio examinanda relinquo.
 quemadmodum cum tempore novo semper usus sese
 offerunt.

Iusta autem et quæ monete estimatio est, quando paululo
minime est auri vel argenti continet. Et pro ipsa ematur, ut
pote quantum pro expensis dilatat monetariorum oportuerat
deduci. debet enim signum aliquam materiei addere dignitate

Potest hæc tribus modis depravari, vel propter defectum
materiei solum, quando sub eodem pondere monete, plus quod oportet
est commiscetur argento, vel propter defectum ponderis, quando
istam habeat exis et argenti mixtionem, vel quod penitus
propter cotinuum simul. Potest etiam propter immoderato
multitudinem monete, coalescere, si tantum argenti in moneta
redugitur, donec argenti massa magis ab hominibus de-
sideretur. perit nempe hoc modo dignitas monete, quando
per ipsam tantum argenti emere magis non licet, quantum ipsa
pecunia continet, sentiamque tunc maiorem profectum eligendo
argentum in monete deprehensione. Remedium est non amplius
monetam ruderem, donec seipsam coegreaverit. Dilatatur
etiam ultra, calor monete longo uso detritæ, propter quod
solum instaurari aut renovari debet, cuius signum est, si ar-
gentum in moneta aliquanto minime reperitur. Et pro ipsa
emptum. Quociens ergo nova fieri debet, opere precium est
antiquæ usum interdixere omnino. Et cum inferentes in
argentariam affinem, recipiant novam. quæ argenti
quantitas, quæ in antiqua est admodum compensatur.
Quod si neglectum fuerit, infiriet antiqua novæ monete digni-
tatem, duplici ratione. mixta enim reddet sumam a iusto

pondere deficientem, et nimium forsan multiplicatum, signatur
quod dixi superius. Maxime vero error est, et ad-
modum intolerabilis, si dominus, vel quod quem est reip^a
gubernatio, ex monete ruffione locum parat, dum eade-
luit preexistenti monete materia vel pondere deficiente
novam inducit. sub precepto estimationis antiquae, fallit
enim non subditos solum, sed etiam seipsos, parti tantum
gaudentes loco, et quidem modico, non aliter q^{uam} parvus
seminator, qui mala semina mittit, ut seruet bona, inest
itaq^{ue} q^{uod} seminat. Insistat malum hoc estimationem
monete, perinde ac reliquo fermento, quod postq^{uam} invaluerit,
fuerit q^{uod} iam sero deprehensus, non facile auerbit dms
sine subditorum altero gravamine, neq^{ue} honeste satis, et
pot^{est} cuius causam praestiterit ipse.

Exemplificatio n^{ost}ra de moneta patet propter multis vi-
ciis habemus obnoxia. Transit autem sub nominibus
maximum et solum, etc. Et sunt sub iisdem nominibus
etiam pondera, Marca ponderis est lb. j. et sciti in
faciunt uncia. j. Marca autem minor constat solidis
lx. Verum ne (cymicatio) obscuritatem pariat in his
q^{uod} in sequentibus dicam, obviando max^{ime} dicitur minor
intelligi volo, pro pondere vero libram nominabo.
quemadmodum max^{ime} ij. constitunt ipsam. Pecunia
q^{uod} modo volumus, ex solidis grossis, et d. constat.
Invenio autem ea minimata q^{uod} n^{ost}ra grosse vocatur.

aligando ^{solidos} grossos fuisse, et marc' viij habuisse. Ib' i purissimi
 argenti, quod etiam ex ipsorum compositione deprehenditur,
 constant enim ex dimidio auri et argenti, et eorum marc' om'
 per lb' pendunt prope lb' ij, et hos vocabant novos solidos
 et eorum novas marc' sive bonas. Erant enim et alii antiqui
 solidi, et eorum marca antiqua siue levis. pondere quidem
 parco illis valore autem ex dimidio: erat in his quarta
 parte dimidiat argenti, et marc' xvj lb' i argenti retinebat
 pendente quadruplum. Deinde mutato statu patrie, cum
 civitatibus esset eudendi monetam concessa potestas, et ipse
 novum exegerentur privilegium, venit pecunia, multitudine
 autem non bonitate, cepit q' in partibus auri quatuor argenti
 misceri, donec pro marc' xx. lb' argenti purissimi emeretur.
 Manente autem adhuc antiqua partim moneta, novi illi solidi
 facti sunt scoti, et xxiii pro marc' levi computarentur, erat
 enim tunc marc' i solidorum non multo melior q' illi xxiii
 postea, vero q' evanescerent illi novi solidi iam scoti facti.
 eo q' etiam per Marchiam et pomeraniam acceptissimum,
 placuit eos grossorum estimatione revocare. hoc est sub
 B in maximo errore, et tanto procerum consilio presens
 indigno, quasi propriis malis gaudentium q' scilicet prussia
 non posset esse sine illis, quam non essent meliores
 q' xv. et absq' his moneta erat plus q' sufficiens.
 Dissidebant ergo grossi cum solidis in quinta vel sexta
 parte minus valentes, estimatione tamen fallaci pares

detrahebant dignitati solidorum, bonitatem eorum sibi men-
 cientes, et promissum pecunie estimationem cum bonitate
 confidentes. Decrescebat ergo indies magis ac magis
 estimatio pecunie. placuit tamen a fabricatione monete
 plane non cessare, et cum expense non sufficerent, ut equi-
 valens priori raderetur, facta est semper pro estimatione
 retine labanti, vix satisfacet. Itaque posterior et prior
 semper priori indidit, estimationem precedentis expressit
 et exprobat, donec estimatio solidorum et grossorum valor
 cognoscatur, et nunc xxij libras pro lb. redant argenti
 necdum cessatur usque in presentem. Quod etiam post exvatum id
 fore estimationem cum grossis, novi, etiam hanc grossi for-
 redunt, pondere saltem deficientes. nam nunc xxij lb. q.
 pendentes lb. q. argenti habet. Quid restat, nisi ut per
 marc. xxij. libra argenti ematur, nisi interim fortissimum
 fuerit. Tantis ergo viris laborat prussiana moneta
 et per eam tota patria, soli amissis emis, eximis, fruntur.
 bonitatem metalli rudentes, colligunt enim ex promissum
 pecunia antiquam, et proa eliquatum argentum vendunt
 plus semper argenti cum moneta recipientes ab imperato vulgo
 Et postquam antiqui illi solidi iam penitus evanuerunt, eli-
 guntur proxime sequentes tanquam et a venis trahuntur.
 Utinam reformarentur per, dum tempus est, ante ruinam
 maiorem, ut saltem ad xx marc. lb. argenti restaret.

retineatur, et retineretur in futurum per artem supradictam.
 Obijciam ergo etiam huius reductionis exemplum.
 primum est, ut omnis imitatur locus cuiusvis monetae
 deponatur. ubi non imitatio nominis, omnis vel sub eius
 insignijs. sed formis praeferat patris, et quod sine optimata
 heres ac decore imitatur decreto, non fiat deinceps nova
 moneta, decreto autem inviolabili, ne contra ex munda
 fiant ex argenti purissimi lb. Hoc nempe modo sub
 solidis sumantur exis lb. iij. argenti puri lb. j. minus
 oncia j. vel quantum necesse fuerit pro expensis duni-
 taxat detrahend. conflatur massa. ex qua munda ex
 fiant, quae in emptione valebunt argenti lb. j. fiat
 etiam danti ex exis lb. ij. et oncia xi. (qz) iij. argenti
 pro munda xx per xx iij. Sed magis forsan conveniet
 si pro solidis semisolidi formarentur. ad predicta ratione
 et essent d. pro vij. et semisolidi pro iij. q. rema-
 nentibus comitarentur. Cum autem incepto fuerit haec
 monetatio, in hereditate usus antiquae, et in monetae
 pro munda x iij. antiquae reddantur x. novae, sine solidis
 et minus grossis. oportebit enim hoc damnum semel pati
 et multa inde bona sequatur, et constans utilitas, et
 in xpo. vel pluribus annis semel renovasse moneta
 satis sit. Et haec de moneta sufficiat, quae melioris
 iudicio examinanda relinquo. quoniam admodum huiusmodi
 semper usus esse offerunt.

Moneta est aerum vel argentum figuratum quia potius exhibitum in vendibilium re-
rum numerantur secundum cuparum recipiendi constitutionem vel gubernantis ipsam.
Est igitur mensura quidam affirmativa. Potest autem mensuram preciam
semper ad statum ferre medium, designi necesse est confundi ordinatorem
reipsum, eamque quae vendenter multipliciter deponitur. ^{Secundum} modum
si ultra, modum, proderet certam quantitatem non foret. Hanc ^{vero} mensuram
affirmativam puto ipsius monete, quia effi in bonitate materiae fundetur,
oportet tamen valorem ab affirmatione discernere. Potest enim plura affirmari mo-
neta quam aer quia constat materia et converso. Causa vero constitutionis mone-
tae necessaria est, quavis enim aer et argenti solo pondere cum comutatio
fieri possit, ex quo haec causa aerum et argenti in proci habetur
sed propter multam incommensurabilitatem afferendum semper pondus, quod non fit
in auri et argenti similitudine. Ex parte dicitur, ad hominum institutionem est
publico sigillo monetae signari, quod significatur iustitiam auri vel ar-
genti partem inesse, et fieri auctoritas adhibetur. Iusta autem de aera moneta
affirmatio est, quando parvo minus auri vel argenti continet, quia pro ipso ematur,
ut pro quantum pro edipso duntaxat monetae rationem oportuit deduci. Debet
enim signum aliquam materiae adare dignitatem. Potest hoc triplici modo degra-
vari, vel propter defectum materiae solum, quando sub eodem pondere moneta
plus quam oportet de compositione argenti, vel propter defectum pondus,
quoniam iustitiam habeat aeris et argenti mixturam, vel quod per se utrumque
habeat. Potest etiam propter immensam multitudinem moneta inlescere plu-
timum argenti in moneta redigitur, donec argenti massa magis ab hominibus
desideretur. Potest etiam hoc modo dignitas monetae, quando per ipsam tantum ex-
genti emere vultu noleat, quodam ipse pecunia continet, latissime
dine magis perfectum aliquando argenti in moneta destructionem. Re-
dum est autem non amplius in moneta cadere, donec fassum coequa-
verit. Vilescit etiam ultra valor monetae longi ore debito, propter quod so-
lum instaurari aut innovari debet, cuius signum est si argenti in
moneta aliquando minus reperitur, quam ^{pro} ipsa eadem, quod et ergo
nova fieri debet, opera periculum est, antiqua usum intrinsecum amittere,
et ut eam inferretur in argentariam operationem recipiant novam, quia
argenti quantitas quae in antiqua est eodem modo coarctatur. Hic est nescio
cum fuerit infirma antiqua moneta dignitatem duplici ratione, mixta
enim reddit summam a iusto pondere deficientem. Minus forsitan multipli-
catum sequetur quod dixi superius. Maximus vero error est et admodum inle-
vabilis si domus vel apud quem est recipiendi gubernatio ex moneta cupione lu-
cum querat, dum non praecipit monetae materiae vel pondere deficientem aerem in-
ducit, sed praecipit affirmationem antiquam, scilicet aerem non subditum solum sed etiam
se ipsum, praecipit tamen modo gerentem huius et quidem modis, non aliter quam per
separatim, quia materia forma mixta et ut feruntur. Hic, videtur ibidem quae separantur. In
fuit malum hoc affirmationem monetae perinde ac rubrum frumentum, quod repugnat

Das man sich für eine ansehnliche Summe Geldes kaufen kann und
 ist in diesem Lande das Beste gewesen wurde!

Simus ac multe reuerentis vir. Nicolaus Copernicus. sequentem modum cadendi moneta ad periculum
 nem Consiliario eorum hanc terrarum olim elabora-
 bat in proximo istis Comitijs tunc addicione quadam
 facta absoluit. Verum illi quoru interest hanc negotio
 tandem Colophonem addiderunt ne et hoc malo terra pre-
 terea fuditus perderetur.

Moneta quod
 sit desinatur.

manze angedit genemelt, gatzergent galdt, adu Syden
 do myte die galdmige der Conflargem adu vortunffargen
 dinge, veraltet vordem, mro empandmige amro Ditz lergem
 gemymie adu durschlysem Reperet. Hier anssyft den vortunff
 das cyme mair ist die vordemige, Anst von mitem, das cyme
 mair allert, gabe emen festem vnd bestendigem standt. Denn
 von das mro gegaldem, fuchtem mitem das die vordemige
 cyme gemymem Mmze. vordemelt. Qm die Confler galden
 Confler mannsfalgelt betrogen vordem. Also von die fte.
 der Drgesset. adu genoug, mro cyme genougem standt te gude.

esse +

Manne empanden. Diese gestalt anst vortunden cyme mair
 die vordemige vnd vordemige der Mmze vnd dinge vnd
 durschlyse vordemige der Mmze - fuch gemidet in die gude der
 Materie, das man mitem das vortun adu genoug. Ist das von
 mitem cyme vnd dergest. vortun mitem der vortun vnd
 der vordemige, dann cyme Mmze. mro gupre genougte vnd
 dem, dann die Materie das dme fte ist, vnd vordemelt.

Alia est valor
 monete alia est
 est in statu.

Das mitem ist dme vortun, die vordemige der Mmzen cyme
 fuchmige vordemige von mitem genoug dann vortun vnd cyme
 hntus dmt. mro gupre genougte vordem an gude vnd dme
 alle cyme mro der genougte mro dme an gemymem vortun.

Quare is signu
 tum in statu sit

ausserliche, der münzgem, das goldt vnd Silber allenthalben
 tenoribus gesetzet, Das Dreyle 8 samstz vnterme ge
 funden, die gewogen allwege bey firs. zingulen, vnd also die
 kantgewicht des silbers vnd goldes bemaßten, Ist von den mün-

Quare monete
 summi impem
 rit.

geren vor das beste angelegem, vnd vffgesagt Das eine
 Münze mit einem gemeinem zwingem zuh. gesetzet vnd aus
 zuß vnd gem zwingem lündet zu de sam, das die Münze verstu
 ftehe teile. vnter gabe. des goldes oder Silbers, vnd die statt
 gestatten des zwingens den getrenne gesetzte. Ist ist

Die sit iusta et
 debita extimatio
 eius signat

zwingem, das die vergrößerung vnd vergrößerung anstünde
 der Münze. Ist Wenn sie nach vnter mündet goldes oder
 Silbers eine gatt, dan mit dafelbigem münze gekanfft vnter
 alze nemlich. zu firs. vnter. alze vor dem hies vnd
 vom da Münze mit vnter mündet aber zwingem, dann
 das zwingem zuh. der Materiem vnter anstünde vnter zwingem.

Stimulatio mo
 nete testatur ut
 temptatur.

I

Z

D

Wese anstünde der Münze mag dreierlei seyn, vnter vnter
 vnter dem zwingem, Im zwingem, zu allerley die Materie
 gesetzet ist, als nemlich vnter in gebührender vnter, der Münze
 dem Silber zu firs. zwingem ist. vnter andern,
 zu die gewogen gesetzet ist, vnter vnter der zwingem oder zwingem
 vergrößerung ist, vnter drittem anstünde das vnter ist die
 die vnter gesetzet beyeinander seynt. Ist dann vnter die

Vileas et leape
 so monete vnde
 münzgem trägt
 originem

Münze in vnter anstünde vnter, vnter dafelbigem vnter
 gesetzet vnter zu firs. Silbers vnter anstünde vnter, das. das hoc.
 Silber. von den künften, mag dan gewogen gesetzet vnter, dan
 zu drittem anstünde alze die anstünde der Münze, vnter vnter der
 selbigem. Ist zu firs. Silbers dann kanffen, als sie in firs.
 gesetzet ist vnter stünde als dann einen vnter anstünde, das
 ist die Münze gesetzet. vnter vnter. Ist vnter anstünde ist vnter
 das man mag vnter Münze gesetzet vnter zu lange seyn vnter

Vileas monete ex
 causa pedata qua
 dat vnter anstünde

Alia causa vi der wurde des Silbers vorzulegen. Dergestalt die Münze
 latus monete - von der selbst verwehrt, zu sie auß Langem Gebrauch so
 mthet ist. Das Breuchtem ist in der Münze. ephemer
 muel, mercklich, wynnige selber befunden vorerdt, dem vor
 Remptus con diese also gekonnt vorerdt, dem von vordere fall die
 tra hac vilitate Münze - vorerget und vorerelt vordem. No
 men in mense Münze mangeln. vyl. ist vordem mense
 ac do die also jammis Bruchvordem vordem das mense in den
 Münzbruch, vor die alte Münze vordem gebe dem die
 fre ghm vordem vordem. Und das nicht vordem für vordem
 der alten Münze, sondern vordem der vordem des vordem
 das in der befunden, und vordem das nicht gekonnt vorerdt
 die alte. vordem die vordem der alten Münze, vordem
 Raco, die die vordem. Dann vordem sie mit die vordem vordem, vordem
 plex ducoru antra, die vordem vordem, in der vordem abbelegem, und
 vordem vordem die Münze in der vordem. In vordem vordem,
 vordem vordem das vordem ist gekonnt, aber alle befunden vordem
 die vordem vordem. und in vordem vordem vordem. vordem die
 Landes vordem. oder die vordem der Landes, oder die vordem
 vordem vordem vordem vordem die Münz vordem vordem vordem
 vordem der vordem. vordem vordem Münz vordem vordem
 Münz vordem, die in vordem oder in vordem, vordem
 vordem ist, vordem vordem in der vordem mit die vordem vordem
 vordem vordem. Dann vordem vordem vordem vordem die
 vordem vordem, vordem vordem vordem vordem in dem vordem vordem
 vordem, vordem vordem vordem vordem der vordem vordem vordem
 vordem vordem vordem vordem. Dann in vordem vordem vordem. die
 vordem vordem vordem. So mit er dem vordem vordem vordem vordem
 vordem vordem das er gekonnt vordem. Das vordem vordem
 die vordem der Münze vordem vordem vordem vordem vordem

unterschiedt, das getwende Veltro zu vier hant nymt
 und Ogeret vortt befunden may es der hant nymt
 edelheit dem einsem adu abenommen, an eine ande
 re befunden, der vnder gane Ding nymt an dem
 einsem, die eine a daffelinge gemessen, in

Declaratio p'dicta
 eu et applicatio ad
 moneta terre n'p're.

und Zempel geben vom vnter gantzten Muntze
 die ein gte. In fast sein gegeben. In vnter gantzten
 vnter gantzten Muntze. ist seine. vnter diesen
 namen. also, Markt und Ogeret de vnter vnter den
 selben name, gegeben omg die vnter gantzten, eine may
 lichte may 1 lb. vnter in 1 lb. may 1 vnter. Es
 sein die markt am die dracht. vnter gegeben, off be
 in die Markt. In vnter die gantzten Markt ge
 beben in 1 lb. may, die vnter hella, Es vnter
 sein also. Das. die in 1 lb. gemessen vnter. vnter
 sein 1 lb. may, vnter die selben vnter
 haben in 1 lb. may, 1 lb. sein 1 lb. may
 may lichte. vnter sein vnter. auf der Matze a
 funden. Dann de vnter. ist auf der gantzten. 1 lb.
 und lichte, vnter lichte, vnter lichte, vnter lichte. m.
 der dracht. vnter sein 1 lb. may, die sein vnter ge
 geben vnter sein 1 lb. may, sein ge
 geben vnter sein 1 lb. may. Dann vnter sein
 vnter sein 1 lb. may, vnter lichte, vnter lichte.
 markt also seine may. die sein in die vnter
 mit den vnter vnter sein. 1 lb. may der
 vnter vnter sein off die gantzten. Das ist gantzten
 vnter, dann de vnter, ist vnter sein 1 lb. may
 funden lichte sein vnter die sein 1 lb. may
 vnter, haben in 1 lb. may, 1 lb. sein 1 lb. may
 das sein 1 lb. may lichte, Das vnter sein,

Hinc origo bona
 eu marcata que
 bus ad huc vnter
 m. lichte (vnter)

verwandlung des standes dieser Lunde. In dem Itte
Zinselungem Mmthz Zinseln. und so dem neuen per
eigw. folge tetem, gut das geht Zinseln. und der
fegut, nicht aber am der gütte. Dann d. gut n. n. emje
fangem. dem fangem teyle felle. iij teyle felle im
fanzte Zinseln, als zu lange. die murel teyle. hie
onze, und cym lo fym felle wie ee nur yt gekostet vnt
dem, Natz dem aber neben der merckem Mmthz emje
die alte. cym teyle yt gegangem, gut fegut apfeln
Das die fegut nenne p fent fegut emje. In das
ee iij off cym gemje murel fent fegut, dann fent
die gemynen nenne gemynze p in der druck ee.
yt nicht felle felle gemynze. dann die ee iij. Das
murel aber. In die felle fegut, onze vorfunden
darvnt das felle murel der arztunge. am m. gemyn.
vnt in die murel. angeme. vnt gemynze vnt
gut men das gut emje fegut, felle vnt der murel Zins
Lunde Zinseln: murel cym felle murel. adu emje fegut
off cym gemynze, das fent iij p. Murel em gemyn
detem gemynze, vnt nicht fast vnt. felle gemynze
felle gemynze. darvnt, felle murel fegut emje
murel gemynze gemynze, vnt gemynze nicht felle murel
gemynze am der ee, In felle murel felle murel
dann ee felle. vnt am der. fent felle felle felle
Mmthz m gemynze murel. Geme murel fent die ee
murel gemynze, dem der gemynze p am der gütte fent
v. Kade v. K. felle. In felle aber. der druck felle
murel felle murel gemynze fent. Haben felle emje felle
die vnt der felle felle murel die felle felle murel
felle der vnt gemynze felle mit der gütte murel
felle felle felle felle felle die arztunge der felle

XLVIII. 153

du myte ein grusse frome und bestendige mitbedingung.
 Und das zu al gemessam das die Münze. in 100.
 adre mege darinn. ein mal vermenet werde, Das sey
 und von der Münze zu einer beammung gefast.
 Was zu dem das verstandigen. zu lachet adre
 seffern zu andern weissen freym in maßen. frey und
 mit der freyde nimm^{er} sein gegeben

1519

Im Jahre 1522 Im der Tagessatz des Brandenburg
 Marktes was Reminiscere gehalten, ist im Lande
 verewigete was man die 100 Münze mege sein
 die 100 gemessam gelöstem Münze verewigtem

Es mege in selbiger weise geschehen Das gefast wurde
 se nimm^{er} so der 100 die am der 100 und der 100
 verewigtem was man, es verewigtem 100 100 mege
 man und mege, andere gelde. besser dann die 100
 der 100 ein nimm^{er} so in der 100 außbeisse und
 gelde, Nach selbiger weise wurde ein 100
 100 gelde in 100 gelde. Und 100 verewigtem 100
 100 gelde. Und also was die 100 gelde und zu
 ein 100 gelde in der 100 gelde Und in maßen,

die ungarischen gräbern, die eeeij yze in plem das
 weget sperden, Oß omg in preusen wogden yze
 das jens dinnis magz wynnige hylß auß fulligen
 furemen. mogy plegen die wogden ginge der wynnige
 grund omg der lande preusen garat warden,

Hohmeister noch mehr verringert worden / Und ward sonderlich erwogen die grosse theurung des silbers / vnd wo man eine neue Münze schlagen solte / wolte die noch erfordern zum ersten vnd im angriff eine treffliche summe von Silber zubestellen / darzu man also gefügich nicht kommen künde / darumb das die Fugger vnd andere Gesellschaften / die mit dem Könige zu Portugal im kauff der Würze übereinkommen / hetten allenthalb in allen örtern das Silber beschlagen / angesehen / das derselbe König alleine mit lauterem vnd barem silber / vnd sonst mit keiner andern Kauffmanschafft / wolte bezalet sein. Nun geschahen von beyder seits Herrn Rächten allerley vorschlege / so wol auff einen neuen Grad / als auff den alten zu münzen / mit vielen bewegnissen / welcher weg der nütteste were / auch dahin gestalt / das man Königlichet Majestet Lande / als nemlich die ganze Grone / das grosse Fürstenthumb zu Littawen / vnd diese Lande Preussen auff eine eintrectige Münze stellen künde / Dennoch ist in allem diesem handel / durch viele Disputationen vnd verlauff der zeit für diesmal nichts endlichs beschlossen / alleine das man für einen Grund in diesem handel setzen müste / das im schlagen solcher Münze / so es anders diesem Lande zu wol fart vnd wachsthumb gedeien solte / kein gewinst überall gesucht werden müste.

Ben diesen ratschlagen hat der Gesandte des Capittels von Ermland / Herr Nicolaus Copernicus einen aussatz gemacht / vnd den Herren Rächten v^{Copernicus} bergeben / Welchen / dieweil daraus die gelegenheit der alten Preussischen Münze ^{Aussatz} zuerschen / ist nicht vnndtig / allhier mit einzuziehen / vnd lautet von wort zu ^{von der} wort / als folget /

Münze wird genant gezeichnet Gold oder Silber / damit die geltung der kaufflichen oder verkaufflichen gezalet wird / nach einsatzung einer jeglichen Gemeine / oder desselben Regierer. Hieraus ist zuuermacken / das eine mass ist der wardirung / Nun ist von nöten / das eine mass habe einen festen vnd bestendigen stand / Dann wo das nicht gehalten wird / folget notwendig / das die Ordnung eines gemeinen nutzes verrücket / auch die Reuffer vnd Verkuffer mannichaltig betrogen werden / als wo die Ele / der Scheffel / oder Gewichte nicht einen gewissen stand behielte / Dieser gestalt wird verstanden eine Mass der achtung vnd wardirung der Münze / Vnd wiewol dieselbe achtung der Münze sich gründet in die güte der Materien / das man nennet das Korn oder Gran / ist doch von nöten einen vnterscheid zu mercken der wirde vnd der achtunge / Dann eine Münze mag grösser geachtet werden / dann die Materi / darinnen sie ist / vnd also widerumb.

Hierneben ist zu mercken die ursache der Münzen einsatzung / welche von nöten gewesen / Dann wiewol ein jeglich ding möchte getwechselt werden / an Gold vnd Silber / alleine nach der Gewichte / nach dem aus gemeiner verwilligung der Menschen das Gold vnd Silber allenthalb theurbar gerechnet / Doch dieweil es ganz vnbequem gefunden / die Gewichte allewege bey sich zu haben / vnd dann auch die lauterheit des Silbers vnd Goldes zuerkenn

zu erkennen / ist von den Menschen für das best angesehen vnd auffgesetzt / das eine Münze mit einem gemeinen zeichen solte geschlagen werden / aus welchem zeichen kündig solte sein / das die Münze rechtfertige theile innen habe / des Goldes oder Silbers / vnd die statthafftigkeit des zeichens das vertragen befestige. Nun ist zu wissen / das die rechtfertige vnd gleichmessige achtung der Münzen ist / wann sie gar wenig minder Goldes oder Silbers in sich hat / dann mit derselbigen möchte gekauffte werden / als nemlich so viel do weniger / als für den lohn vnd lohn der Münzen von nöten abezuziehen / dann das zeichen sol der Materien auch etwas würde zufügen. Diese achtung der Münzen mag dreierley weise verrückt werden / Zum ersten im Gran / so allein die Materie feil hat / als nemlich / wann in gebürlicher wicht der Münze dem Silber zu viel Erz zugesetzt ist / Zum andern / so die Gewichte scheel hat / wiewol der zusatz oder gran rechtfertig ist. Zum dritten / welches das ergeste ist / so die beyden feil beyeinander sind.

Es kan auch die Münze in verachtung kommen / aus der selben vnmesigen vielheit / wo zu viel Silbers vermischt wird / das das rohe Silber von den Leuten mehr denn gewöhnlich begeret wird / dann dadurch nimmt abe die achtung der Münze / wann ich mit der selben nicht so viel Silbers kan kauffen / als sie in sich selbst hat / vnd befinde als dann einen grössern nutz / das ich die Münze schmelze vnd tilge. Hierentgegen ist noch / das man nicht mehr Münze schlage / bis so lange sie sich mit der würde des silbers vergleiche. Auch wird die Münze von ihr selbst vntwert / so sie aus langem gebrauch vernühet ist. Des zeichen ist / so in der Münze etlicher massen mercklich weniger Silber befunden wird / dann für dieselbige gekaufft wird / Das zu wandeln / sol die Münze vermacht vnd vernewert werden. Wo man nun newe Münze machen wil / die alldo ganz zuuerbieten / vnd das man in dem Münzhause für die alte Münze newe gebe / denen die sie hinein bringen / vnd das nicht nach voriger achtung der alten Münze / sondern nach der Würde des Silbers / das in jr befunden / Vnd wo das nicht geschieht / wird die alte vergiffen die Aechtheit der neuen Münzen / zweierley vrsachen / Denn wo sie mit der neuen vermischt / wird der gebürlichen Gewichte in der summen abgebrochen / vnd wo dann auch die Münze in der vielheit zu sehr zunimmt / wird folgen was zuuorhin ist gesagt. Ober alles erfindet sich der gröste gebrech / vnd ein vnleidlicher Irrthumb / wo der Landesherr oder die Regenten der Lande / oder die Gemeinden einen gewin suchen aus der Münzung / als nemlich / wann sie der vorigen vnd gangbaren Münze / eine newe Münze zu geben / die im Gran oder im Schrot vnuollkommen ist / vnd doch in der achtung mit der vorigen verglichen wird. Dann solcher betreuget nicht allein die Vnterthanen / sondern auch sich selbst / in deme das er sich freuet eines zeitlichen nutzes / der zumal gering vnd gar klein ist / nicht anders denn ein farger Ackerman / der bösen Samen set / damit er den guten erspare / do wird des bösen widerumb mehr / dann das er ausgeset hat. Dis aber verwüster die würdigkeit der Münze gleich wie rate / oder ander vnkraut das Getreide / welches so es vberhand nimmet / vnd zu spate wird befunden / mag es der Herr nicht lieberlichen büßen oder abwenden / ohn eine andere beschwerunge der Vnterthanen / auch nicht ohn seinen vnhglumpff / diu weil er dasselbig geursachet. Nun wollen wir zu mehrerm verständnis ein anzeigung vnd Exempel geben von vnser

unser Preussischen Münze / die bishero mit fast vielen Gebrechen ist wandelbar worden / dieselbe Münze ist genge vnter diesen Namen / als Marke / Sköter / vnd vnter demselben namen wird auch die Gewichte gebraucht / Eine Marke lörtigs macht ein halb Pfund / vnd drey Sköte machen eine Unze / Aber die Marke an der zahl wird gerechnet auff sechzig Schilling in der Münze / So wird die Preussische Münze gebraucht in Schillingen / Groschen vnd Hellern / Es erfindet sich aber / das die nun Groschen genennet werden / vormalis sindes Schillinge gewesen / vnd derselben acht Marke haben inne gehabt ein Pfund fein silber / das sind zwo Marke lörtigs / welchs sich auch aus ihrer Materie erfindet / Dann ihr Bran ist aus der helffte Silber vnd Kupffer / vnd dieselbigem acht Marke zu sechzig Schillingen in der zal / wegen viel nach zwey Pfund / die sind geheissen worden neue Schilling / vnd ihre Marke sind genennet neue oder gute Marke / Dann daneben sind gewesen andere alte Schillinge / vnd derselben Marke / alte oder geringe Marke / diese sind an der wichte mit den neuen eintrechtig gewesen / aber nach der güte vnterschieden auff die helffte / das ist halb so viel wert / dann ihr zusatz ist gewesen allein nach dem vierden theil Silber / vnd derer sechzehn Marke / die vier Pfund gewogen haben inne gehalten ein Pfund fein silber / das sind zwo Marke lörtiges.

Darnach in veruandelung des zustandes dieser Lande / als den Städten zugelassen Münze zuschlagen / vnd sie ihrem neuen Priuilegio folge theten / hat das Geld zugenommen an der vielheit / nicht aber an der güte / Dann do hat man angefangen / dem fünfften theile silber / vier theil Kupffer zusatz zugeben / bis so lange die Marke lörtigs für zehn Marke / vnd ein Pfund fein silber für zwanzig Marke ist verkaufft worden. Nach dem aber neben der neuen Münze auch die alte eins theils ist gegangen / hat sichs erfolget / das die vorige neue Schillinge sind Sköter geworden / so / das vier vnd zwenzig auff eine geringe Marke sind gerechnet / dann eine Marke der gemeinen neuen gemünzten Schillinge in der zal sechzig / ist nicht viel besser gewesen / dann die vier vnd zwenzig Sköter / Darnach aber do dieselben Sköter auch verschwunden / darumb das sie nach ihrer achtung auch in Pommern vnd in der Marke angenehme vnd gangbar waren / hat man für gut angesehen / sie widerumb ins Land zuziehen / durch eine sätzung vnd erhöhung auff einen Groschen / das sind drey Schillinge / welchs ein grosser irthumb gewesen / vnd nicht fast rhümlich solch einem trefflichen Rahte / gleich ob sie sich ihres eigenen vbelis hetten gefretet / vnd Preussen nicht hette mögen sein ohne die Groschen / so sie doch nicht besser waren dann funffzehn Heller / vnd ohne dieselben sonst oberflüssig genug Münze in Preussen war. Demnach sind die Groschen vngleich gewesen den dreien Schillingen an der güte im fünfften oder sechsten teil / So sie aber der irrigen sätzung nach / gleich wert geachtet sind / haben sie ernidert die würdigkeit der Schillinge / vnd die gebrauchliche achtung des vermischten Geldes mit der güte verworren. Derhalben hat von tage zu tage die achtung des Geldes mehr vñ mehr abgenommen / vnd dannoch hat man von dem münzen nicht wollen abstellen / vnd do es die vnkosten nicht wolte austragen / das man eine gleichwürdige Münze / mit der vorigen hette schlagen mögen / ist sie für vnd für geringert worden / also das sie auch

auch der absteigenden achtung nicht genugsam. Darumb do die letzte Münze allerwege der vorigen an der gütte vngemes geworden / hat auch die letzte stetlich die vorige achtung zerstört vnd ausgedrungen / bis so lange die achtung der Schillinge mit der gütte der Groschen sich hat verglichen / vnd das nu zwelff Mark geringe für eine Mark / vnd vier vnd zwanzig Mark für ein Pfund silbers werden gegolten / Dennoch ist kein auffhören / wiewol sich die Schillinge mit den Groschen nach der achtung vergleichen / so folgen nu noch neue Groschen / die zum wenigsten am Schrot fehl haben / denn der selbigen sechs vnd zwanzig Mark in der Gewicht zwey pfund / haben ein pfund silber / Was ist nun anders zu erwarten / dann das man im kurtzen ein pfund silber für sechs vnd zwanzig Mark / vnd die Mark lötligs für dreyzehen Mark wird müssen gelten / wo es nicht vorkommen wird / Also trefflichem gebrech ist vnterworfen die Preussische Münze / vñ dadurch das ganze Land / Allein die Goldschmiede nemen genies aus des Landes schaden vnd abbruch / so die gütte des Geldes zu sich bringen. Denn aus dem hauffen verlesen sie die alte Münze / daraus sie das Silber scheiden vnd verkauffen / vnd nemen stets widerumb in anderer Münze mehr silbers vom vnuerstendigem Volcke / So dann solche alte Schillinge ganz vntergangen / lesen sie aus die denen nehest sein / gleich wie den Weizen aus dem Drespen. Es erfordert die noth / das diese gebrechen reformiert werden / in zeiten / ehe daß ein grosser fall geschicht / das zum wenigsten ein pfund Silber auff zwanzig Mark / vnd die Mark lötligs auff zehen Mark gebracht / vnd dasselbige beständiglich gehalten würde / nach obangezeigter weise. Nu wollen wir ein Exempel anzeigen / wie solche Reformation geschehen möchte. Zum ersten / das nur eine stelle zu märken werde angesetzt / do die Münze nicht im Namen einer Stad / oder auff ihr Geprege / sondern des ganzen Landes würde geschlagen / vnd das weiter ohne gemeinen rath vnd zulas Land vnd Städte keine neue Münze würde auffgerichtet / das auch durch ein beständig Decret verwahrt würde / das aus einem Pfunde feines silbers / nicht mehr daß zwanzig Mark würden geschlagen / in folgender weise / Zu den Schillingen sol man nemen drey pfund Kupffer / vnd ein pfund fein Silber / weniger eine halbe Unze / oder so viel es von nöten were / den kosten der Münzer alleine abzuziehen / Dis schmelze man in einen Klos / vnd man schrote daraus zwentzig Mark Schillinge / welche im kausse werden einbringen ein pfund Silbers / das ist zwö Mark lötligs. Darzu möchte man auch schlagen Stöter von zwey pfund Kupffer / vnd ein pfund / weniger ein halbe Unze silbers / für zwentzig Mark / je vier vnd zwanzig für die Mark geschrotet. Auch möchten für die Schillinge halbe Schillinge gemünztet werden nach voriger Rechnung / derer fünffe für ein Schott giengen / vnd einer für drey der jetzigen Heller getwechselt würde. So aber der Münzschlag angefangen würde / müste der gebrauch der alten Münze ganz verboten vnd nidergelegt werden / vnd das man im Münzhaufe / für dreyzehen Mark des alten Geldes / zale zehen Mark der neuen Schilling oder Stöter. Diesen schaden müste man einmal tragen / damit ein grosser frommen vnd beständiger nutz zuwüchse / vnd es solte gnugsam sein / das die Münze in fünff vnd zwanzig oder mehr Jahren einmal vernuert würde. Dis sey von der Münze zu einer berahmung gesagt / welches einem jeden basverständigen zutadeln oder zubessern sol vnterworfen sein.

Es ward auch in diesem Rathschlage fürgenommen vnd er-
wogen/wie man möchte die Preussische Münze mit der itzge-
nigen Polnisch- en Münze vergleichen/welchs man erachtete in solcher weise geschehen künde/
das geschlagen würden sechzig neue Schillinge für eine Mark/die an der güt-
e vnd achtung gleichmässig weren zwanzig Polnischen Groschen/ so möchte man
auch machen andere Heller/ bessere denn die itzigen/ derer sechs einen neuen
Schilling in der Wirden ausbrechten vnd gälten. Nach solcher rechnung war-
de ein Polnischer Grosche gelten drey Preussische Schilling/ vnd ein halber
Polnischer Grosche neun Preussische Heller/vnd also weren die Preussischen vnd
Polnischen Heller in der achtung gleich/vnd inmassen die Ungarischen Gulden
zu acht vnd dreissig Groschen in Polen verwechselt werden/ so auch in Preussen
nach ihren Groschen/das seind zwö Mark weniger sechs Schilling. Aus sol-
chem fürnehmen möchte vielleicht der vergleichung der Münze/ vnd auch den
Landen Preussen getrahten werden. Aber dieser handel hat noch etliche Jahr her-
nach gewehret/ ehe dann man zu solcher vergleichung hat komen können.

Von ver-
gleichung
der Preu-
sischen vnd
Polnischen
Münze.

In diesem Jare ist die Stad Danzig nebenst andern mituer-
wanten mit Christierns Könige zu Dännemarken in öffentlichen Krieg vnd
feindliche handlung gerathen/ von welchen dingen desto gründlicher zu reden/
vnd wie es sich ersten angesponnen/auch was für ein zustand damaln vnd etliche
Jahr zuuorn allhier in der Nachbar schaffe gewesen/ist es nötig/diese Geschich-
ten etwas weiter abzuholen. Nachdem König Johannes/ der viel Jar vnd
bis an sein ende mit den Schweden Krieg/empörung vnd allerley widerwertig-
keit gehabt/mit Tode abgangen/ vnd sein Son Christiernus an seine stelle ge-
wehlet/deme die Schweden nicht gehorsamen wollen/ vntersunde sich König
Christiernus die widerspenstigen zum gehorsam zubringen/ Derwegen er sich
verwischenen 1518. Jahres mit Heereskrafft zu Wasser vnd Lande geräset/
vnd an Volck bey zwanzig tausent Man zuwege gebracht/ damit er Schwe-
denreich überzogen/ mit Raub/Brand vnd Schwert verheeret/den Thumb zu
Upsal geplündert/darnach Stad vnd Schloß Stockholm belagert/ vnd das für
sechs Monat gelegen/Die Schweden thaten im gleichwol solchen widerstande
das er mit gewalt an der Bestung nichts hat schaffen können/sondern viel mehr
in solche gefahr beyde hungers vnd widerstandes gerhaten/ das er sich endlich
der vnterlage befahren muste/ Derwegen er sein Volck wider zu Schiff fürte/
in willens von Dännem wegzufigeln/vnd besserer gelegenheit zuerwarten/ Aber
der Wind/welcher damaln/wie man schreibt/ ganzer vier Monat lang/ aus
einem orte wehete/war ihm so gar entgegen/das er nirgends hin komen künde.

Krieg mit
Danne-
marken.

Christiern
zug auff
Schweden

Vnter des war auch der Gubernator in Schweden Steno Stuer aus
Stockholm ausgefallen/ vnd wehrete dem Könige/das er auch nicht wider
auffs Land aus den Schiffen kommen künde/ Als er nun solchen Kummer sa-
he/vnd in den Schiffen grosser mangel an Viehhalien war/ hat er sich auff den
schettin güetlicher handlung geleet/vnd fürgeschlagen/ wie er einen ewigen Frie-
den zwischen Dännemarken vnd Schweden/ auch seiner Person vnd dem Gu-
bernatorn auffrichten wolte/ also das die Reiche zu Schweden hinfürder bey
ihrer Regierung ungerötet bleiben/ vnd beständige zuuersicht zwischen ihnen be-
stetiget werden sollte. Zu solcher abhandlung begerete er mit dem Gubernatorn
ein

Steno
Stuer.

Rex respondet Legato Regis, non quare
 se qua intentione olim de hoc consensu sit. Damna
 ut q. facinus adeo in aruit, nec se nec maius
 huius causam fuisse. potuisse id ex parte civitatis si
 abstinendo a bello in pacis auctoritate pacifice
 pacifice motum gestisset: firmatam utique
 fuisse a maiori. fuit patet. cum ut consensu
 natus motus se facinus utrum sedisset nec ut
 provocatum iniuriis subisset ad bellum accessisset.
 melius proposuisse q. facinus non fuit: si causa
 modesta pacifice proponere possit, ad Civitatem per
 quia aperi debet, non retineat de in q.
 q. cum publica tranquillitate causam ea in debitor.
 oblatione ad servitum pacis se accipere auctoritas:
 de iustis oblationibus Legatos pacis sine eius scitu
 concludere noluisse: id Reges quia non iniuriis
 fuisse: idem intelligendi de altero capite de
 libertate profugis. re itaq. utrumq. ad duos
 relata: consensu fuisse alii in pacis causam
 cum ad eas res consensu fuisse. ita ut illi pacis
 passionem, nunc itaq. deinde causam se
 ut ob apas res convenientes apas. utrumq. utrumq.
 parum secundum tenorem iustitiam consensu
 se debet: itaq. quia cum a consensu est
 se remittere, ut utrumq. quicquid ab utroq. fieri possit.

Hic inferitur est tractatus de
 Moneta. Nicolai Costenig.

Moneta est aurum vel argentum signatum
 quo rerum emptorum vel redemptorum
 solutio fit, secundum iustitiam civitatis Regis
 aut eius gubernatoris. Moneta huc ada
 est, quod in promissionibus nec libere
 semper in promissionibus erant, nec lapis probato,
 nisi, quo bonitas auri argentei cognoscitur.
 Ista moneta estimatio est, quo paulo ni,
 nec sit ea quadrata, quo ea cum posset
 exceptis sumptibus in utilitatem impensis.

Vide pag. sequens.

C. Hic Nicolaus Caprinus
 eius Canonici de hoc
 et T. demanig. q. q.
 Canonici facinus
 cum quosdam. Notit
 ab Ep. T. demanig.
 missi sunt ad cano
 ut cum quosdam
 de iniuriis a propo
 sedens acceptis.
 Conqueruntur atq.
 de quibusdam causis
 autem in rebus de
 finis, maxime p. q.
 utrumq. subditum
 volumus cognoscere. q.
 in rebus de quibus
 bona habentur sub
 grossos duos.

Nobilitas Conque
 uti causa Civitatis
 quod unilas iniuriis
 ab ijs parantur, et
 quod q. demanig. per
 in legem imperatoris
 causa Nobilitatem
 et in Civitatibus
 procedat.

C. Legati Regi copia
 de liberatione nobili
 ut de minoribus. C. q.
 ut. proponunt. et de
 ijs consensu in legem.

Ob multitudine causarum
 in iudiciis parum est, ut
 Consilium civis q. palatium
 eiusdem palatium causas
 arguant, et quo de hoc
 nequeant, ad Communes
 deinceps Consilium referant.

Causa per se no. arguit esse
 de hoc quod Rex Regis, q.
 de acromis. cum inceptis
 hanc nulla ha. moneta
 argentea sit solus in hoc
 argenti a Regis hic in
 Conque.

Ad de nra opumatio datus motus occurrunt, aut deteriorati. p. i.
mo si dicitur sit in materia, ut ore si plus deus argento ad. In quam
possidet: Alio si in mensuratione vel libratione aliq. parte decesserit
dabit. Tertio si iteumq. cana rior. Vides et regere munda et
eius Capam, ut ore si in huius argenti ipsi erit possit. q. moneta valent.
itaq. tantu moneta cistati est, quandiu valorem argenti correspondet.
Item si longo ipsi debeat sit. Vbi itaq. monia dicitur, in eis ab eo pando
est. Non effluvia monellaria, miranda, itq. secundu in locum argenti
q. in se supresse deprehendit. alias antiqua moneta nra Cocum,
jit. In pmissa una marca initialis (Cottis) facit dimidiam libra.
et ita p. d. r. scotia (Kogewit) facit unciā. Marca autem
continet in maneta 60 solidos. Olim qui erant solidi, nunc prosti
dicuntur, eorumq. octo marcas complectebantur libra una argenti puri
alias fling. lib. hoc est quas marcas initiales (supra enim moneta
eius est ex dimidia argentea ex altera dimidia aerea. ~~Et p. i.~~
differebat. nra marcas antiquas et novas, atq. sic utre leues et bonas.
Nam antiquas et leues novis pondere aequales erant. bonitate autem
ex dimidia saltem parte. ipsis regere debant. quare enim saltem
pars argentea fuit. At eiusmodi 16 marcas, quo quatuor libras pos
sederant, complectentur una libram argenti puri, hoc est duas
marcas initiales. postea cum satis pmissis miraretur, et ad Cuius
sales quoq. in monelandi regere, crevit provincia mihi tunc non
bonitate. Tum et enim quia saltem moneta pars argentea esse coepit,
ordinem dedit. utque marca initialis pro decem maris, et una
libra argenti puri pro 20 maris erit crepta est. Cum at una
cum nova moneta, et antiqua, in ubi ^{antiqua} esset, forum est ut priores
novi solidi in coronas evaderent, ut ita eorum 24 marcam leuem
comprehenderent. Cum marca communis novissime auctum solidum
nimis 60, non multo melior esset, his 24. Evanescentib.
at coronis, ei quod valere eam etiam in p. r. r. et p. a
et p. a. probat esset, eo magis revocari sunt, ut quibet eorum qu
him hoc est res solidos valeret. Cum bonitate ita expleverent
quod eam minimos. Ita grossi q. bonitate ad guram vel sextam
partem, ubi solidi deteriorer erant. postea it. ea res in ordinem
redigebatur. solidi et leviore facti sunt, q. cum grossis canerentur
ita quod de ob monelationem et impensas crederetur bonitate
moneta, et res redit, ut valere solidum a bonitate grossi et quare
et nunc 12 maris eum quia marca initiali, et 24 maris, una

libra argenti optimi. Legimus quod non, quoniam 20 marcas
 per se in libras, argento una libram continent. Itaque brevis libri
 argenti ad 20 marcas, et marca incialis ad 13 marcas redigere
 optimi ex ea reficienda copiam aurifabii. Itaque reformationis spe
 esse, ut saltem ad 20 marcas, libra una argenti, et incialis
 ad decem marcas redigatur. Quod fieri possit, si in uno sal-
 tem loco ex decretis senatus publici moneta liget. et communia
 impleri, cavere, ne ex argenti puri libra plures quam 20
 marcas conflantur in hanc formam. Semper res libras decem et
 una libra argenti puri, minus dimidia incia, aut quantum in sumptibus
 numerationis erigendi fuerit. Ita conflatur in una massa.
 fiat inde 20 marcas solidae. ^{et} in emptionibus referant unam
 libram argenti, l. e. duas marcas inciales. possunt ad hoc solones
 ex duabus libris decem, et argenti una, minus dimidia incia.
 Ex his monetae fiat, quia 24, marcam una conflantur. Res
 solides conflari possunt semipoliti, quoniam quae una solone effi-
 cere, unus ille qualiter modernis minimis similiter.
 Secundum hoc institutum est ipis antiquis monetae die abrogata
 esse, ut in officina monetaria pro 13 marcas antiquae monetae
 solidae decem marcas novae solidae sine solone. Itaque summa
 semel fabricanda esset, ut inde eo minus commode ad fluxum
 aut hanc rediret: sufficeret monetam infra 25 aut
 plures annos renovari. Hoc scriptum est 1519

Libeccales inferuntur Jurum nos suos
 Gedania, admodum sit memores puii.
 Agoni. Anticorum. Cuius in, et hinc nos puii.
 Cur, ut ipse capitis incia, quomodo Comar
 Regis Dami suffragi possit, qui pro alia
 nova cura, quos Genasos a res i qualibet loca
 balis otigar, et Emporia Cope. Ipsi constant
 postulat, ut ibi per occidentalem. De Occidentem
 annos videntur, ne aliter partem ad aliter
 rebus negotiis.

Itaque florentis viginti. 38
 prolos solones hinc se cetera.
 posita hic est motus exterior
 nis a magistro Octonis Regis
 muni in res res inciales con-
 stituit. O
 Emendatione Centonia
 sic emendatione in quibus
 in Anglia, singulis in Fla-
 dia, Berge in Norvegia.

Mitros. Mitros Congruunt de ceterum et electione Cuiusmodi
 a reformatione. De reformatione Bullarum et reformatione in illis, de reformatione
 moniarum. De illis sedes figant. De profectibus propriis summent. De illis
 in Capitulo. Suffragi erga ceteros ibi. De stampis Bullarum. De octonibus
 et aliam rem ex praesentia adducant. De abroganda Trifona.

1
Monete sudente ratio

~~per se habet~~

De Moneta

bro mber antequo capto Vannus expensum et anno 1441 in
modum ratiocinandi solutis aliquot libras argenti solutus fuisse per
michas iij. bene muniti secundum solutis prout ibi latus

Et regis antequo castelle

Anno 1449. p[er]p[et]ua de Testam[en]to florens angl[ie] xxx. ligat[ur]
per d. f. Cantuari[ensem] q[ui] fuit in munita m[un]da t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is]
munitat[is] florens per R. T. B. i. pro ornatus munit[is]

Anno 1508. R. Jamisch

744 l[ib]. alie schwarze schillinge munit[is] 78. solut[is] h[ab]et[ur] iij. R. t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is]
744 l[ib]. alie g[ro]sse h[ab]et[ur] 7. sol[ut] h[ab]et[ur] iij. R. t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is]
744 xxx. alie h[ab]et[ur] pol[iti]ce g[ro]sse munit[is] iij. R. t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is]
iij. R. t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] 1. q[ui]t. xxx. p[er]t
744 xxx. munit[is] h[ab]et[ur] g[ro]sse munit[is] iij. R. t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] 1. q[ui]t. h[ab]et[ur] 1. R. t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] 2. q[ui]t.
t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] p[er]t f[lor]e[n]t[is]

Et sic xxx. munit[is] g[ro]sse p[er]t h[ab]et[ur] l[ib]. munit[is]
744 35 sol[ut] munit[is] 30. munit[is] f[lor]e[n]t[is]
munit[is] g[ro]sse p[er]t munit[is]

744 t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] l[ib]. sol[ut] munit[is] munit[is] munit[is] munit[is] p[er]t 7.
744 t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] g[ro]sse solut[is] h[ab]et[ur] ar. p[er]t. 8. f[lor]e[n]t[is]
744 t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] munit[is] h[ab]et[ur] ar. p[er]t. 1. q[ui]t. 1.
744 20. munit[is] sol[ut] p[er]t. R. t[em]p[or]e f[lor]e[n]t[is] h[ab]et[ur] munit[is] 1. 7. iij.

2
Monete Censura ratio per Nicola

Quamvis numerus potius sunt quibus regna, principatus et
respublice reguntur decessore solent, hoc tamen quatuor (numa videtur)
potissimum sunt, discordia, mortalitas, terra sterilitas et mo-
neta vitiosa: Tria prima adeo evidenter sunt et notum
ita esse nesciat, sed quartum quod ad moneta attinet a paucis
et non nisi rudatissimis consideratur: quia non vix impetu
sunt, sed paulatim et occulte quodam ratum respublicas corrumpit

Est autem moneta aurum vel argentum signatum, quae proinde
improbis venditionibus rei minimorum secundum cuiusvis rei
vel gubernationis usum instituitur: Est ergo moneta tamquam
mensura quodam rei estimationum: Oportet autem ad quod
mensura ostendit firmam semper ac statim formare modum
Atque iuste est confundi ordinatum reipub, Emerit quare
et vendentes multiplex defraudari, quicquid sit videri
modum, pondus et videri quantitatem rei servat: Hanc
ipsum mensuram, estimationem parte ipsius monetae, quae
si in bonitate materiae fundatur, oportet tamen valorem
ab estimatione deferri: potest cum plures estimari moneta
quam vix qua consistit materia et compositio

¶ solo podo

Causa vero constitutionis monetae necessaria est: quibus
cum tam aurum et argenti rerum quantitas fieri potuisset, ex qua
cum haec transire aurum et argenti vix in primum ha-
bitum sed, propter multa iniquitates afferendas semper
ponderum, quod non solum aurum et argenti signatus deprehe-
datur ab omnibus, instituitur est publice sigillo moneta signum
quo significatur istam aurum vel argenti quantitatem misse
et fides adhibetur auctoritati

Solent enim moneta et maxime argentea eo quicquid propter
duos (et ostendit) causas, videtur quod iniquitas sit in
dignis appellatione et estimatione ipsam quod futurum esset si et
signum argenteum constaret: Si enim quod massa argenti in
minuta partes et singulos numeros fracta retineat non ore
admixta geometriae iniquitatem: potest superaddi et tanta res
sibi, quibus vix debita vix perdat sed fultamento
exis duntaxat perficeret

Iusta autem et equa moneta estimata est, si pro tanto minus
aurum vel argenti quod pro ipsa moneta, corporis quantum
pro expensis duntaxat monetariorum oportuerit deduci: Debet
cum signum ipsi materiae aliquam addere dignitatem

¶ Debet hoc et plura propter nimiam multitudine, si tamen argenti
vix

+ in moneta

5
f in univ. ord.
dini

It. vob. in univ. ord.
dini

hunc generis uniusmodi sunt Vnion, Vnion et Curady, que inter-
dum reperuntur adhuc in Thesauris. Deinde post eadem
præfixa et huiusmodi præfixa repit deinde reprobis indies
magis ac magis apparet. Nam huiusmodi solidi apparet quide-
similes præfixis, magis amplius reperuntur huiusmodi quæ tres
quintus argenti; Erroresque error hic dicitur præfixum est tribus
partibus eius quarta argenti miseri, et iam magis argenti
moneta, sed supra rectius dicitur, pondus tamen retinebat
solidorum Cuius in solibus. Cum autem nunc gravat novam
ac bene monetam introduci antiqua valore remanere, quide-
hic magis erratum est. Vnde error non recte dicitur introducere
que magis solis infert antiqua sed ut de die expungant
Cum erroris dum sub ingratum Michaelis Rostoff obviare
voluerit ac monetam in præfixa monetam statim reducere
videbantur novos solidos quos nunc grosses vocant, sed magis
antiquos valores magis viderentur sui natura abesse posse
vnde in novis insigni errore præfixerunt Transibantur duo
solidi magis pro uno monetæ factumque tunc est quod duplex
moneta præfixi ingratum novam videbant solidorum et
antiquorum illorum moneta & nunc sui bene horum vero
antiqua sui levis, solidorum vobis sexaginta. Obi vero
in suo usu manebant præfixa pro solido antiquo sex denarii
quintarentur pro uno vero xij. Nam ab uno denario
denarium fuisse solidum facile quæ potest. Cum sui quidem
monetam vobis mandet vobis præfixa in præfixa germanicæ
vobis illa præfixa pro denario numero dicitur
Præfixerunt autem novam solidorum appellatæ usque ad memoriam
vram: quod deum grossi facti sunt infertur dicitur
Novamque vobis solidorum moneta vobis per sexaginta libras una
vobis argenti quæbant: quod est eorum compositione facti apparet
constat sui vobis denario levis et altera medietate argenti
et eorum vobis vobis per lb. pondent prope libras duas
Antiqua vero pondus vobis dicitur est paros illis valore quod denario
Cum sui quartam solimodo partem argenti huiusmodi, moneta
xij. & libra argenti puri remanebant, pondent quadrupla
Postea vero unitate statu patrie magis monetæ offeri videtur
moneta concessa potestis usque nunc expugnantur præfixa
vobis perant multitudinem magis autem denarii levis quatuor
partibus eius quinta argenti in solidis autem miseri dicitur
moneta xij. argenti libra quæbantur. Sui magis illi
solidi magis magis infertur duplo solidis rectius facti sunt
facti et iam xij. pro moneta levi computarentur: perijt

1 pl. q. 7

quoniam post equitatem... librum dicitur... librum... argenti...
quoniam post equitatem... librum dicitur... librum... argenti...

ergo quia pars bonitatis muniti in martha postea vero
quod manifestum est magis solus magis scilicet facti...
martham esset arripit planius eos grossorum estimatione
remittit hoc est sub solis tribus... magis errore et toto
proverbum rursus profero...
sine illis esse magis possit...
hys quidem tunc rursus muniti...
+ presentat estimationem...
solidis in quibus vel postea parte minus...
et fallax et iniqua estimatione...
Oportebat fortassis...
grossis prius...
proffusa qui...
prius vendis...
inimicis...
magis est et...
interior...
magis...
magis...
magis...

in hoc die

Debeant autem...
muniti...
distingui...
honoris...
magis...
et in quo...
magis...
magis...

mercedem

Cum ergo...
soli...
Colligunt...
vident...
imperio...
evanescent...
deteriore...
numera...
et solitum...
omni...
cui...
argenti...
Nam...
eius...

At autem...
magis...
magis...
magis...
magis...
magis...
magis...
magis...
magis...
magis...
magis...

5
deterior^{is} aut exilior ~~est~~ Sed hoc sine magno errore fieri non
poterit. Tanta enim est solida ~~aut~~ magis grossa et solidior tu
cra denuerunt multiplex diversitas et singula immixta
inter cunctas valens si: ~~speciei~~ et ab invicem differre
non possunt quod sit ut induta mente varietas confusio
generaret inextricabilem ac inextricabiles et contrarietates
laboris molestias atque alia ingemada angustet itaque melius
semper ad rectorem mentis partem abducere in reparatione
virescentis generis abducere. Oportet enim tantillum danti simul
et aquam inter sit partem si modo danti d.ij possit videri obnox
fundus et vultus magis confusus ~~exspectatur~~ nascitur ac
hospes. invenientur sunt

Mentem vero pressam in illa prima illa dignitatem erigere def
finitur est et post tantum rursus forte impossibile. tunc
ignis eius reparatio labor res sit magis parvi negotii
pro hoc tam tempore randit. hoc ratione quidem
remunerari possit videtur et saltem ad ex. marchas libra
argenti valeat hoc ratione pro solida fundatur ex hoc
libra, argenti vero puri libra una minus una medio
vel quatuor pro expenso detrahendum sit. Constat massa
ex qua munda. ex. fiant que in complura valebit libram
danti. Post duas marchas argenti. Eadem ratio erit fieri
possit sed per grossa et aboli qui plumerit. ~~est~~
~~de admixtione vero quid sit debet~~

¶ De argenti ad aurum comparatione

Aquantitate Superius dictum est aurum et argenti esse basin
in qua videtur tantus numerus Et que de munda argenti
exposita sunt possunt etiam pro minor parte ad aurum
referri. Reliquum est ut de transference aurum et argenti
quantitatis ratione exponamus pro. 7. igitur. designare
oportet que sit ratio appropriandi aurum aurum ad argenti
mixturam sine pure ut de genere in specie et a simplicibus
ad composita descendamus. Porro eadem est ratio aurum et
argenti in formam que signatur in eodem gradu ac
versus eadem ratio aurum signatur ad inferius que argenti
signatur ad ^{argenti} inferius sub eodem gradu mixtionis et pondere
purissimi aut aurum quod apud nos signatur reperitur
sunt fluvij. argenti. h. magis minus habet admixtionis

Cura reparationis et reformationis uniuscuiusque horum considerata videtur
priusquam ab his materiae propriis consilio et ratione deinde uniuscuiusque
trahatur

Secundum et vnde duntaxat longi officii munitione si fieri potest deputetur
et uniuscuiusque materiae uniuscuiusque sed totius rei uniuscuiusque officii insignis fuerit
huius finis officii munitione polinica demonstratur quae propter
horum solam retinet estimationem suam in tanta etiam amplitudine
Tunc ut in publicatione uniuscuiusque munitione consideratur et aboletur tantum
quantum et rationabiliter et rationabiliter propter observationem quod ex
tunc duntaxat et non amplius fuerit et libra una per an
grum; deinde et quod pro opposito officii deinde operetur: Ita in
prossima uniuscuiusque proportionabiliter polinica et uniuscuiusque
prossima sit et polinica uniuscuiusque proportionabiliter
Tunc et rationatur a minima munitione multitudine

Exemplum ut in omni parte sua sit adunatum et prodeat uniuscuiusque
horum et ut fieri sunt grossi, solidi, et oboli palus nudantur

De admittimus vero quanta esse debent: an grossi et solidi fuerint
an omni denarii argentei, qui fortissime vel martha mediam
aut omni uniuscuiusque valent, in plures est eorum quorum uniuscuiusque
nisi et uniuscuiusque sit et ita deinde et in futurum propter uniuscuiusque
nisi

De obolis quorum ratio habenda est, qui omni parum uniuscuiusque
Ita ut uniuscuiusque uniuscuiusque uniuscuiusque uniuscuiusque
Postremo autem diffinitus oritur et contrarius et obligatus
tunc autem et post uniuscuiusque uniuscuiusque uniuscuiusque
revere oportet ut contrarius uniuscuiusque uniuscuiusque
Quemadmodum prossima temperatus fuerit et ut patet ex his
quae in altero latere huius folii descripta sunt

Cumq; innumera partes sunt . quibus Regna . Principatus & Regiones
decidere solent . hoc tamē quattuor . meo iudicio . potissima . discordia
mortalitas . terra sterilitas . & moneta . vltima . terra prima adeo eū
denia sunt . ut nemo ita esse nesciat . Sed quattuor . quod ad monetā
attinet . a paucis & nō nisi cordatissimis consideratur . quia nō uno
impetu simul . sed paulatim . & occulta quāta ratione respici
blitas emittit

Moneta quid? Est autē moneta aurum vel argentum signatu, quia p̄ia empti,
lū venditūq; rerum numerantur . sicut enim in Regib. vel
gub̄natis ipsam institutum . Est ergo moneta tamē mēsurā
q̄dam communis estimationum . oportet autē id quod mensura esse
debet . firmū semp. ac statū sc̄uare modū . Alioquin necesse est .
confusi ordinatione Reip̄b. fidentes quōq; & vendentes multi,
pluriter deprecandū . quā admodum si vna modis pondusue . cōm
p̄tate nō sc̄uit . Hanc igitur mēsurā . estimationem puto ipsius monetae .
quē et si in bonitate materiae fundetur . oportet tantū valorē ab
estimatione differri . p̄est em pluris estimari moneta . q̄ eius quē
compos materia . & exanimoso .

Moneta in bonitate
materiae fundatur

Causa vero constituti monetae necessaria est . Quis em solo pondere
auri & argenti . rerum estimatio fieri potuisset . ex quo totū
hominū consensu . aurū & argentū utiq; in p̄is habeatur

Argentae Moneta
Aes romisense.

sed tanto propter multam incommutatam, affectuendum semper ponderum,
quod non statim anni & argenti symmetria deprehendat ab omni, nisi
tamen & publico sigillo moneta signata, quo significet iuxta anni vel
argenti quantitate inesse, & fides adhibeatur aut horum.

Debet etiam moneta & maxime argentea et romisense, propter duas
(ut existimo) causas. Videtur quod minus exposita sit insidiis ex
laetum, & conflatum ipsam, quod futurum esset si ex limbo argenti
constaret. Secunda, quod massa argenti in minutas partes & scrupulos
minuta facta, retineat cum ex admixto convenientem magnitudinem
per supradicti & terra, ne scilicet continuo usu detrita citius periret,
sed subitamento axis diuturnior perseveraret.

Iuxta autem & aqua moneta estimatio est, quia paulo magis anni vel
argenti continet quod pro ipsa emat, ut pote, quoniam pro expensis dimittat
monetationem oportuerit seduci. Debet. ut signum ipsi materiae aliquod
addere dignitatem.

Quare Veliscent
Moneta.

Veliscent hoc ut plurimum propter nimiam multitudinem, ut pote si tanta
argenti copia in moneta transierit, quo ad usum argenti massa, ab hominibus
magis, quam moneta desiderat, perat nempe hoc modo dignitas monetae
quod ipsam tantum argenti non licet emere, quoniam ipsa pecunia retinet,
semperque magis maior profectus aliquando argenti in moneta deest
(minus commodum est, non amplius moneta cadere & dona seipsa rogiat,
neat, reddaturque etiam argento.

Valor Monete
depreciatione.

W. H. S.
G. L. S.

Valor quoque multo magis depreciatur. Vel propter defectum materie
solam, quod sit sub eodem pondere moneta plusq[ue] operta auri continet
argenti, vel propter defectum pondere, quodvis n[on] habent auri
cum argenti admixtione. Vel quod passim est, propter utriusq[ue]
simul. Deficit etia[m] et loco valor ac longo usu detrahitur, propter
quod solam infirmam ac immutabilem debet. Cuius signum est, si
argenti in moneta aliquot minimi reperiuntur, q[uod] pro ipsa empta.
In quo merito primario moneta intelligitur.

Premissis gratulor de moneta expressis spectatim ad prussianam
descendimus, ostendentes primum, quo in tantam similitudinem
trahit, aut sub nominibus marcati. Notum est, & sine sub
eodem nominibus etia[m] pondere, nam illa marca pondere est
libra media. At marca n[on] constat solida l[ib]ra q[uod] omnia
vulgo nota sunt. Verum ne equivoque n[on] & pondere
dissimilitudine faciat, utriusq[ue] denique marca nominata, de m[un]do
intelligatur, nunc vero libra pondus dicitur marcati, pro
semilibra marca pondere accipere.

Similiter igitur in antiquis scriptis ac locis nominibus. Quod sub
Algeri. Comiti de Langens. hoc est propter alio bellum tamis.
Inq[ui]d, emebat solida id est, marca argenti puri marci prussie,
nunc duob[us] & sic viij. quide[m] viri tubus p[ur]i argenti puri,
q[ui]a p[er] o[mn]es admixtione, & ex libra dimidia eius massa solida
cxij. fuerat, q[ui]bus t[er]cia p[ar]te adiecta est & sine p[ur]i

xxxvij. & terra p^{er} vnius sunt tota summa solidos. cxliij. & terra p^{er}
dente libra vnius b^{er}sem hor p^{er}at xxxij. que p^{er}multibus t^{er}ris p^{er}es. &
sunt t^{er} media arg^{enti} p^{er}is. totum est. Sed in dictum est. p^{ri}m^o eius fuisse
solidos. Cxl in solidos. reliquum vero quod in x solidos et terra de
era. estimari monete suppl^{er}it^{ur} hoc itaq^{ue} eius estimario. in valore
conueniente confirmata.

Huius g^{en}eris numismata sunt. Henrici. Ricardi. & Conradi. que interdu^m et
p^{er}uen^{er}unt ad huc in thesauris. Deinde post cladem p^{er}ussie & bellum sup^{er}
dictum cap^{it} determinat^{ur} Regib^{us}. indies mag^{is} ac mag^{is} in moneta apparet^{ur}.
Nam Henrici solidi a p^{ri}orib^{us} g^{en}eris p^{ri}orib^{us} sup^{er}dictis. noⁿ amplius reputant^{ur}.
hic q^{ui} t^{er}ce quintus argenti. Crescebat q^{ui} error hic. donec inu^{er}so ordiⁿe
receptu^m est t^{er}ce p^{er}ib^{us} eius. quib^{us} q^{ui}nta argenti miseri. ut iam in
argentea moneta. p^{er} supra est p^{ri}us d^{ic}tus. pondus t^{er}ce estimat^{ur}.
solidos. Cxij in solidos. Cum itaq^{ue} n^um^{er}us v^{er}itas moneta ac b^{er}se
moneta intraducere antiqua v^{er}itas remanente. q^{ui}to hic mag^{is} exalt^{ur}
est. v^{er}itas noua moneta intraducendo. q^{ui} noⁿ solum in p^{ri}or^{um} antiqua
p^{er}. ut ita d^{ic}ta. expugnauit. Cui errori d^{ic}ta sub Magist^{ro} Math^{ie}
Ruffdoff obviare vellent. ac moneta in p^{ri}or^{um} m^ultas p^{er}ta rediret.
eundem nomen solidos quos p^{ri}or^{um} p^{ri}or^{um} vocant^{ur}. sed cum antiqui
v^{er}itas noⁿ viderentur p^{ri}or^{um} p^{ri}or^{um} aboliri posse. una cu^m nomen
insign^{is} error^{is} p^{er}maneret. transiit q^{ui} duo solidi antiqui pro vno
nomen factu^m q^{ui} n^um^{er}us est. quod duplex m^ultas p^{er}ta ingerebat^{ur}.
nomen v^{er}itas solidorum. & antiquos illos. m^ultas noua. sunt b^{er}se

Moneta Cuprea

Hoc solidi, seu
Groschi quando
p^{ri}or^{um} receperunt.

Moneta noua fuit
bonae orig^{is}.

horum vero antiq[ua] sine levis, solidum utroque sexaginta oboli
 vero in suo usu p[er]manebat, ut ut p[er] solidum magno, sex denarij
 remittuntur, pro novo vero duodecim. Nam ab anno duodecim
 oboli fuisse solidum fuisse conijci p[oss]unt. n. quidem immo
 Vulgo mündel vocamus ita plerique germaniae totius vox
 illa schilling pro duodecim mo^a dicitur. persisterant aut non
 solidos appellare usque ad memoriam nostram. Cum denum gressi
 firi sint infirmi dicitur.

Mandel. 15.
 Schilling. 12.

Novi solidi.

Novus igitur solidum Mares viij & sexaginta. libra una puri argenti
 continebat, quod ex eorum compositione satis apparet. Constant enim
 ex dimidio auri & altera medietate argenti, & colit marea ordo
 per lx pendet prope libras duas. Antiqui vero pondere ut dictum est,
 parvis illis, valore ex dimidio. Cum enim quarta solutio partem
 argenti habere marea xvj e libra argenti puri veniebant
 pendentes quod amplius.

Postea vero mutato statu prius in civitatibus esset videndi moneta
 fortis p[er]as, ipse non exequerebantur gravitatem, remittebantur
 multitudinem, no aut bonitate. Ceterum quatuor p[ar]tes auri, quinta
 argenti in solidis antiquis miscevi, dante marea xx argenti libra
 remittuntur. Super non illi solidi, non ita meliores esset, pluribus
 duplo solide rarioribus facti sunt non ut ita xxij & marea
 boni computarentur. perijt ergo quinta p[ar]s monete bonitatis
 in marea. Postea vero q[ui]d emanserit non solidi in facti sunt

eo qd emā p̄ mactā essent accepti. placuit eos grossiori estimatione. et
 notare. hoc ē sub solidis taby. maximo errore. et tanto periculo. et
 indigno. Perinde ac si pressia sine illis esse nō possit. Quis nō esset.
 meliores denarijs xv. tunc curatē moneta. ubi tā multitudo etiam
 p̄metat estimatoz. ip̄us Dissidentat ego grossi cum solidis. in quatuor
 p̄ta p̄to. minimis valutes a restituto. & a fallaci ac ingua extimatoz
 detrahatur dignitati solidoz. Oportebat fortassis iūria se vindicare qd
 solidi grossis prius intulerat. rogeratq. eos prius fieri. Sed ut ubi
 quāq. nra probdola interitū male administratē Republice p̄notat p̄ta
 /q̄r estimationē simul & valore p̄rimae passim evanescentibz à fa-
 brianā in moneta plane cessatū nō est. & expensis nō supportat.
 quibz equinales prius videret postiorē semp̄ p̄oni p̄notat sup̄
 inducā ē, q̄ bonitate p̄cedentē oppressit & exclusit. quoad solidoz
 estimatio. in valore grossoz proportionabilitatē committit. & Marcæ xxiii
 leues pro una libra redere agent;

Debetas autē in tandem. saltem reliquas tantillae dignitatis monetae
 p̄misse. ex quo de eius infirmatione meditari nō est. Sed que
 tantisper inolevit consuetudo sine licentia adulterandi. expulandi.
 & infirmendi moneta. cessare nō potuit. nec in hunc diē cessat. Nō
 quales p̄dola p̄cedunt. p̄det ac debet dicere.

Vilitas Hadriana
 Moneta.

In tanta. n. vilitate hodie collapsa ē ut xxx Marcæ una libra
 argenti sex continet. Quid autē restat si nō succurrat? nisi ut
 dimigis pressia auro & argento varia moneta more imp̄ta

habere. Vñ peragendam metum inuentionis omnesq. negotiationes debui
sunt proutur. Cuius n. extensio. moneta. munda suas moneta in
pura remittitur voluit. qm deniq. nostrum in peragendis ois
eade moneta. ex aliis munda compacere poterit. hanc in mente
Repub. prussiana clade si quare interest contemptum deponit
& dulcissima sibi patitur, in post putat in den, ne in offit plurimum
sed ex ipam vna debet, mides magis & magis supina negligentia
imprudentia lali ac perire finit.

Cum ego tamis vngs laborat prussiana moneta & p ea tota patria
soli auaritia & hq q bonitate metalli raller eius cunus finitur.
Collegimus n. ex multa parmia antiqua ex qua dignum argentum
vendunt. plus sony argenti cum moneta mixta ab impetio vulgo
irruptis. At postq. antiqui illi soluti in penitus euasimus. et h
grus² proximo mthore. et hodo parmitate acceno detentor. hinc illa
vulgaria & ppetua qrimonia Antea Argentis Ammonia / familiae.
moneta soppon qpera, & quicqd in hmanis vltz et solitum
transfunder ptn, sed obstantia no expndimus. omz vltz faciat
ex vltz moneta pconitice. Cessum. n. ac decupsum omnia
ad moneta condonant. p^o extim amai & argenti, qm no
ars vel cupro. sed auro & argento adpnamus. Ha. anen
& argentum dicimus esse. tang bafin moneta, in munda
eius es imatio

Quare omnia iam
rariora sunt.

Prout de bafin
rati.

At totiens fortasse aliquis, ex ista moneta vltis humanis esse somnolent
 nempe subuenire pauperum hominum, reddente leui quo annona, & casti-
 vite mortali necessaria facilius suppeditatem, p bona aut moneta
 omnia facienda reddi, colonos ac resu anno oneratos, plos soluti
 gratari. Laudabunt forsitan hanc sententiam. Ipe huius penitus
 qly hactenus permissa e, iudendi moneta facultas. nec fortasse
 imperatores & opifices, quibus nihil propterea peris, ea improbat
 quia quid ad auri & alioq. monas & res suas vendunt. & quo mo-
 neta est exhibit, eo maiori permissa, mo eas committat. Vnde
 si remota utilitate cessaret, negare vltis no poterunt, praestant
 moneta no mo R. apud. Iden etia pti, ac omnia ordinis pti
 salutari, exigua vero permissa esse. Quod cum inter vltis
 satis pssim pti, qua ipa efficitur vltis ingra, vltis ee dssim

Miserationes
 & opifices.

Epi. Venerabilis ratio.

Videmus quippe eas terras potissimum flores q bona moneta
 huius decrescere aut deperire q decrevisi annuum. florent nimis
 & prouisa sunt, qd una marea pntiferialis dntly flay vngary
 bar. & qd. vlt pntifera e. hinc marea pntiferialis & vlt sic pntifera
 id e marea argenti pnti committat. Iden vero vltifera indies
 magis ac magis moneta. decrescit, & pntia mda qd pnti &
 alijs calamitatibus vltis ad vltimam pene finis pntia est.
 Constat pntia ipa loca, que bona moneta vltifera, actus & opifices
 egeant, nemo & vltim affluencia tollere, At contra vlti vltis

Quod si remittente Principi concessa fieri non possit, eo qd propria moneta,
tamen officina huc retineatur, duo ad summa designata loca, scilicet
in totius regni AL, aliter in ditione Principis, in prima indicantur
moneta qd ex uno latere insignis regalis, et alius reversa passiva
signetur. In secunda autem officina ex uno latere insignis regis, et
altero vero ministeriale Principis signetur, ut utraq moneta imperius
regis substat. Et huc AL mandato in usu totius Regni sit & accepta
Cuius rei ad amoliti remissionem & regenerationem committimus non
parvam potestatem esse salutaria.

Moneta in provincia
vnius grani &
valoris.

Propter autem eius vires duae monetae, vnius sine gravi valore id
extimationis, & vigili circa formatu Regibus, iuxta ordinatum nunc
insignita perpetuo p. n. n. si qd Principes utriusq. nunc hinc et
monetae suffragia sentiat, sed tunc limitatas eis addat, & ipsa
extimatio valore excedat, & impetibus iactura facili possit.

minimale
soluto

Et item hinc non tempore cessante, quia corruptio non monetae sua
antiqua peccat, & damnae in indicantur, necessarium videtur, ut ex omni
nova, vetus aboleatur, ac prout innotuit, & iuxta proportionem valoris sui
in officinis pro nova committitur. Alioquin minus eas rationabiliter
monetae opera. Et confuso sunt postmodum priores priores. Infinitum
autem damnae antiquae monetae dignitate, iuxta eadem reddita summa
à nunc potest separata, & minime multiplicata, sequatur qd dula (supra)
intermoderat. Cui si quis adhuc obviare arbitretur, p. for. vni. ut

Vetere moneta
abolendam esse.
alibi minime
ynbueffly

Das die alte Münze
nicht sein soll
sich.

vermehrte volder vermehrt. tauti mörz ehmelt. vergangen neue
monete. gräthe soll volder detemur e. ant ephor. Sed der sine
magis exors fieri da potest. tanta dū ē mō dū gressor
d phidat. In eam denariatū multiplex dntestab vt singulor
mimifmata. i. dē totum valor sui estimari d ab mntem
disceui vix possit. Cūo pē vt indurta monete varietas
sufficere generatū mextura dnt. ar negotiū d tota fontibus
labore. molitias. atq alia mntem da angere. pūq molis
somp ex veteer moneta mxturam exentis. pntis aboleo.
oportet. n. tantum dntm sūm eymamitae pūi.
si mō dntm dū possit. vnde vbera fontis d vltas
magis rontis mxtura ar Respub. mxtura sūm.

Moneta vero pmissaria in prima illa dignitate exigere diffidit.
mū ē. d pū tanta rōm fere impossibile. tūm qm dnt
exoris / vō pū nō pūm negat. pro hōr tūm tēpōr rōm
fomodo rōm pū vider. vt sūm ad. x. mū. libra
argen rōm. hāc vō pro sūm pūm rōm libra rōm
argen vō pūm libra vō. mūm vōm mōm vōl qūm
d rōm dntm sūm. Cōstet mūm ex q mūm
x sūm. q m mūm vōm libra vō. dnt mūm
argen. vōm vōm vōm pūm sūm sūm gressi dnt. pū vō
pūm.

1. die mōm
argen pūm.

De argenti ad aurum conversione.

Superius dictum est. Aurum & argentum esse basim in qua refidet bonitas
monetae. Et quicquid monetae argenti expressa sunt, possunt etiam pro
maiori pro auro refici. Reliquum est ut ex tribus speciebus auri &
argenti convertendi rem exponamus, primum igitur investigare oportet
quid sit appropinquatio inter aurum ad argentum multum situm, ut de
quo in primis, atque simpliciter ad composita descendamus. Porro ratio
est ex auri & argenti informis, qui signatur in eodem gradu
et inversus ratio ex auri signati ad informem quod argenti signati ad
argentum informem sub eodem gradu mysteriorum & ponderis, processum
autem auri, quod apud nos signatur reperitur, sunt flor Gungorij
huius namque minimum huius adumptionis, et tunc totum est oportunitas pro
expressis deditur in montibus. In eum convertitur quod inter aures sub
eodem quod, dignitate postea suppletur defectum flavorem. Sequitur
ergo eandem esse rationem, argenti signi informis, ad aurum primum informem
& compositum argenti primum ad flor Gungorij ponderibus non mutatur. At flor
Gungorij est nisi & equale ponderis quod grana videlicet lxxij implet
libra una. Libra semper intelligitur, quod continet novemdecim pondus. Et hoc
argumentum minime convertitur apud omnes libras una auri primum tunc valorem
quantum argenti primum libras xij. Immo tunc in de xj libras ob
et una auri, quia ob causam ab antiquis constitutam esse videtur. Et
aurum Gungorij loco, apparet libras pro valorem. Et si sub eo

Nimi auri
Gungorij.

20. $\frac{1}{2}$ auf 2 $\frac{1}{2}$ Linge
 kumpet der angeiff
 guld fue 2. $\frac{1}{2}$.
 oder el. polnisch.

sedes idem quoniam hodie duravit expectata huiusmodi reformatione me,
 nota polonica & prussiana secundum expectata ratione. fides. n.
 ut magis recte. ex libris una argenti prout admissum
 pro anno marce duc, loco xl. grossas polonice. Sed postquam
 scriptum est. ut xl. plos argenti sunt per una anni. diffusa
 sedes cum plos. ut x. anni. Gungam redimere libram
 una argenti. & undecima plos libe. Si igitur ex libris argenti
 & eius undecima plos. huius marce viginti cum polonica &
 prussiana monetae tota sunt equales: grossas ad grossum &
 marce duc prussiane. pro anno Gungam. Sed prout argenti
 cum in pluribus singulis. marce viij. & pluri duc anni recte.
 scilicet si uniuscuiusque valitas monetae & patina mutatis placuit ac
 ad hunc minus videtur mutata restant & ad equatio. Vndeque fides
 ut ex grossi polonici monetae pro marce. & ex anno Gungamali
 marce duc plos xl. Itaque in dicto modo de magno negotio per
 fieri. si marce xliij. ex argenti libris fides. Ita sane centiginti viij.
 qui adhuc marce duodecim plos esset. in singulis pluribus argenti
 & pro tanta pecunia florentis Ungorum commutabatur. Sed quoniam
 exempli & per manifestationem duc fides. Ita infirmi sunt modi res,
 futuram monetae. nec est possibile ex pluribus annis. sed comitis res.

scelus, maturo deliberatione, poterit hoc vel illud deservire, prout
astutissimum videbitur Regibus. Et, nam si moneta ad fluxum linguarum
recte se habuerit, & coratam non fuerit, facile etiam alij fluxum
mixta retinere auri & argenti ad illorum comparationem taxabuntur.

Hec de monete reparatione dicta sufficiat ut dimittatur intelligatur
quibus modis videatur dignitas eius, & quo rectius possit quod
et simpliciter proprium esse spero.

De polonis etiam habet moneta.

Cura reparationis & conservationis monete, per consideranda videtur
primum ut absque maturo propter consilio & unanimi consensu moneta
non mutetur.

Secundum ut unus dimittatur locus si propter officinae monetae de
putat, ubi non minus unitate minimis sed longi tempore cum ipsius in
propter fuerit. Et propter officinae monetae polonicae dimittatur quod propter
hoc solus retinet estimationem suam in tota rebus amplius.

Tertium ut in publicationem nova moneta interdiciatur & aboleatur antiqua.

Quartum ut inimitabile & immutabile propter observetur, quod viginti
marca dimittatur & non amplius propter ex una libra puri argenti.
dampno eo quod ex rebus offit, sed non oportet. Ita namque propter
na moneta, proportionabiliter polonicae ut viginti quod propter
sunt ac poloniam monetae propter conservanda constanter.

Wes schulde mit disen geringer gelde gemacht sein, sollen
mit grofsem besalt werd.

Wes Leyprente in ein Jar vor Sankt Martins tag ge-
kauft haben, soll man in ein Jar, off Sankt Martins tag
mit 10 % geringer gelde, her j ne vorfinnen.

Derleichen vor Leyprente vor dem ein Jar gekauft hat
in des er Jar, den dinsten - S. Martins tag off den andern
dem, soll man finnen vor aint ne gere geldes, j ne und
ein % geringe

Wes Leyprente, nach disen obgeschriben Jarren gekauft
hat, dem soll man finnen j gere und

Wes Leyprente mit gut alt gelde gekauft sein, soll
man mit gutem menden vorfinnen.

Dies obgeschriben schenck der Leyprente, ist also verordnet, d
nach solcher winds vund gutts, als d gelt day jar, so die
Leyprente vund gekauft wart, d ains Jar, solcher winds, die
finnen desselben geldes auffgerist werd.

Derleichen vor finnen mit geraitung gelde gekauft sein in ein Jar
in ein Jar, soll man die ne finnen vorfinnen, mit 10 % geringer
geldes vund ablossen.

Wes finne in ein Jar in ein Jar gekauft sein, soll man die
ne mit gering gelde, vorfinnen vund ablossen, mit aint ne
vund ein % geringes geldes.

Wes sel mit guttem alten gelde gekauft sein, soll man mit

gut vnder gelde bezalet, oder in ein Jar aus es, er
gekauft hat, der soll bezalet werden; und geringes geldes in
vnd in geringes geldes, oder in die tag der bezalet
gering kauft gekauft werden.

Item wer er gekauft hat, darauß alter zins setzet, mit selb
gelde, oder er er von selb zins frey, selb bei einer
angestalt Zeit vnd in vnder der verordnung der
Münze zins verordnet ist, soll sich der käufer der
zins vnderwinden, oder selb den kauft mit selb vnd
es geldes er off er gegeben hat, stummen vnd
koren.

Item wer zins verkauft sein mit gering gelde, oder
der vormal mit gut alten gelde gekauft sein, oder
jemand der selb zins off sich gelde setzen, vnd
sie ablösen vnd, mit gering gelde der soll sie in
mit andern gelde mit ablösen, der mit gut vnter
gelde, oder mit feindvnde.

Item dieser vorgeschriebene, Anzeilen vnd Brieffe, sollen
zins frey, oder alter, oder vnder markt, oder vnder
zeit bezalet ist, soll bezalet werden.

Item wer auff selb gedung oder vnder gekauft gelde
vnd so genug vnd gelde ist, oder vnder in gelde, oder
vnder eingewandte münze ist, vnder dyt gedung vnder
koren vnder vnder, als das soll der bezalet mit gut
vnter gelde, oder mit vnder bezalet vnd vnder bezalet ist,
soll bezalet werden.

In libris ad hoc antiquis. capto. Harminia regis qd anno 1441
in quada. ecclesia solutionis aliquot libras argenti solutas fuisse &
marcas in bona moneta secundu solibus fuit ibi laus

Ex Registro antiquo Castellae

Anno 1449 precepta sunt et Testamentum flay vray xxx lyas
& dnm Cantu. qui fuerit in moneta. m. xxiij fl. ij s.
computat flay 7 fl. m. s. y. pro amariis emedis.

Anno 1508

Ita h. alio sibi vray flay vraym & Mot genou. Saltem
in Mot genou. fuit pbor.

Ita alio genou. s. vray & Mot genou. Saltem y pbor
in fuit pbor.

Ita xxx alio Salte poluiffe qd vraym y pbor ij 1 qd
Saltem y fuit genou. 1 qd xxx par

Ita xxx nore Salte qd vraym iij pbor 1 qd Saltem
1 pbor genou. 1 qd xij par foyim.

Et pr. xxx antiqui grossi polonny valent 4
nove et 36 soluti valent 30 medietas pro
mediet grossi polonny.

T^h 4 Soli montu Wymur m^g estu^m argen p^ui

Re +

R ++ argen g^ossi scalap^x h^ui argen p^ui sc^o luc^o

R ++ q^u noni hab^ui arg^o p^ui R¹ q^ui

R^o noni solidi ponderat sc^o + h^ui argen R¹ 9 m^g

Quibus etiam illis vasis / Quae supra Ma^r regia et magnificus
Dummo / Quae facerentur modum poterunt

Postquam de antiqua moneta abroganda et nova videnda
quid sit id modis fieri debeat / ostensis utrimque commodis
et incommodis / plus satis dictum sit / nihil tamen magis
in summa rerum omnium accipere. Dummo facere Ma^r regia
et lucidissimum utrimque ordinis Denariis submitti
quoniam illius comitatus qui ego pro meo debito anno bene
ut fidei scripti probare vel repellere / impetum ab alijs alia
et inclinata praestari quibus inesset tanta utilitas / et non
consilia merito excluderent.

am restat ultimum nodum solvere. Qui bella gerunt eius
rei herimum vocant pecunias. Quae quae habet qui novam
vult eundem moneta / novum rei / argentum / habet ne-
cessitas est. Hinc summe necessarii erit ut habito iam consilio
de moneta videnda / sius quod ego scripti / aut alter quidam
dedit de argenti acquisitione recte consideret. Ma^r si hoc ut
cipiatur absq. ordine / ab initio statim vel paulo post ab ope
non damnum et levitate expendantur sit.

Alto ego in re meam quae opinionem iam conceptam
de conclusum fuerit de videnda moneta / et insum fuerit
exhibere statimque sum non gravate. In primis quoniam
nunc non est exhibendi auct. De eadem de rebus dubijs
nil concluderetur. Non videri eis multum aut odis gravem
qui cum viderent propter rempublicam primata deprecare
comoda. Ad omnes monetas lapidem plus ego vici-
tari solent.

Josephus Ludovicius deus manu propria scripti

Sequitur Consilium primorum Prussie de restitutione monete

Pruthenice

Autore Nicolao Copernico

Quandam diuinitate pestes sunt / quibus regna / principatus
et dissimiles decrescere solent. Haec tamen quattuor (quae
indico) potissima sunt / discordia municipalis / et / stabilitas
et moneta utilitas. / Trium prima videri quidem non sunt
et nunc ita esse nesciat / sed quattuor quod ad moneta
attinet a paucis et non nisi cordatissimis consideratur.

quia non uno impetu simul, sed paulatim et occulte quia
 tam ratione respicienda erant

33.

¶ Et autem moneta aureum vel argentum signatum quia pre-
 cia emporii vendibilis rerum infuerant. Scilicet
 cuiusvis Reipublice vel gubernantis ipsam institutionem:
 Est ergo moneta tanquam mensura quidam communis est
 nationum: Oportet autem id quod mensura esse debet
 frangi nunquam ac statim seruire modum. Alioquin necesse
 est confundi ordinationem Reipublice. Stantes quoque et
 vendentes multipliciter deprecantur, quemadmodum si una
 modius pondusque certam quantitatem non seruit. Hanc
 igitur mensuram, estimationem, puto ipsius monete, que
 est in bonitate materie fundetur, oportet tamen valde
 ab estimatione discerni: potest enim plures estimari mo-
 neta quam eius quia constat materia et eorumque

¶ Causa vero constitutionis monete necessaria est: Quamvis
 enim solo pondere auri et argenti rerum commutatio fieri
 posset, ex quo communis quoniam consensus auri et argenti
 ubique in pretio habetur, sed tamen propter multam in-
 mutationem apprehendam semper pondus, quod non statim
 auri et argenti sinceritas deprehendat, ab omnibus
 institutum est publico sigillo monetam signari, quo sig-
 nificetur ipsam auri vel argenti qualitatem, iuste et
 fidei adhibetur auctoritati

¶ Debet etiam monete et magis argenteae et tenuiori prop-
 ter duas (et existimo) causas videlicet quia nimis ex-
 pta sit infideli expulsiu et conflationum ipsam.
 Quod futurum esset si ex puro argento constaret. Verum
 quia massa argenti in minimas partes et serpillulos
 nimios fracta retineat cum ore admixto convenientem
 magnitudinem: potest superaddi et tunc ne scilicet
 continuo usu detecta citius pereat, sed fulatamento eius
 diutiusque persisteret

¶ Ista autem et equa monete estimatio est, quando paulo
 minus auri vel argenti continet quam pro ipsa emat:
 et quod quicquam pro expensis dimittat monetariorum
 oportuerit deduci: Debet enim signum ipsi materie
 aliquam addere dignitatem

¶ Vilescit quoque et plurimum propter nimiam multitudinem
 et quod si tanta argenti copia in monetam transferret

quidamque argenti massa ab hominibus magis quam moneta de-
sideretur: Perit neque hoc modo dignitas monete, quando
per ipsam tantum argenti non licet quere quantum ipsa pecunia
continet summamque profectus aliquando argentum in mo-
neta destructum. Cuius remedium est non amplius mo-
netam vendere donec scriptam congruenter reddatur et facere
argento

Valor quoque multis modis depravatur, vel propter defectum ma-
terie solum quando scilicet sub eodem pondere liguatur plus quam
oportet et sic conficitur argenti: Vel propter defectum ponderis
finis ipsam habeat et sic cum argente admixtionem: vel quod
passim est propter utrumque simul: Deficit enim ultra
valore ac longe esse deiecit: propter quod solum infirmari
ac immolari debet: Cuius signum est. Quod argentum in mo-
neta aliquando minus reperitur quam pro ipsa emptum:
In quo merito pecunia monete intelligitur

De quibus generaliter de moneta expositis, speciatim ad prius
sanam defendamus ostendentes primum quomodo in tan-
tam limitatem pervenerit et transit. aut sub nominibus
marcarum, scilicet et. Et sunt sub eisdem nominibus etiam
pondera: Nam marca ponderis est libra media de marca
minores constat solidi 12: que etiam vulgo nota sunt: de-
cimum ne equitatis minus et ponderis officinam pariat
obtinere. Denique marca nominabilis. De minoribus intelli-
gitur: Nominis vero libere, pondus dicitur marcam pro
solidis vero marcam ponderis accipe

Insensum igitur in antiquis receptis ac legibus minus
mutatis. Et sub Magistratu Colendi de Jüngingen hoc
est proprium ante bellum Augmentburgense emittitur solidus
id est marca argenti puri marcus preteritis duabus
et fere vij, quando videlicet tribus partibus argenti puri
quarta pars et sic admiscetur et ex libra dimidia eius
masse solidos Cxij faciunt quibus tertia pars adiecta
est, et sunt solidi Cxxij et tertia pars unius facit tota
summa solidorum Cxlviij et tunc pendente libere
denarius lxxij hoc est solidi Cxxij que proculdubio tres
partes (et sunt libra media argenti puri) continent
Quod iam dictum est pecuniam eius fuisse solidos Cxlviij
solidos Reliquum vero quod in eis solidis et tertia de-
erat estimatio monete supplevit. Erat itaque eius esti-
matio cum valore convenienter confirmata

in Jan. Jensi
2. mar. f

Huius generis minifinata sunt Vinici Vltia, et Congadi,
 que interdum reperuntur adhuc in thesauris. Deinde
 est eadem pennis et bellum superaditum, cepit detrimere
 recipiuntur inde magis ac magis in moneta apparere:
 Nam huiusmodi solida aspectu quidem similes superaditis non
 amplius habere reperuntur habere, quam tres quintas ac-
 genti: Crescebatq; error hic donec inter se ordine certum
 est tribus partibus eius quartam argenti inferri, et iam
 non argenti moneta, sed cuprea rectius diceretur, pondus
 tamen retinebat solidorum, Cui in solida cum aut minus
 continetur novam, ac bonam monetam introducere, antiqua
 valore remanente, quanto hic magis creatum est vitio
 rem novam monetam introducendo, que non solum infert
 antiquam, sed et ita diu, expinguit. Cui feroci, dum
 sub Margaria Augustalis, huiusmodi obliuio, vellent ac mo-
 lestam in malorem statum reducere, Cuiusmodi novis soli-
 dos, quos nunc grossos vocamus: sed cum antiquis solis-
 ces, non viderent sine iactura aboleri posse, statim
 novis insigni exere permanserunt. Transibantque duo
 solidi antiqui pro uno novo, statim tunc est qd duplex
 marcesca, pluri, ingrederet, videretur, rediret solidorum
 et antiquorum, darentur marcesca nova sine bona, horum
 vero antiqua fide levis, solidorum, videretur, sepaginta oboli
 vero in suo usu manebat. Ita et pro solido antiquo sex
 dimittat, dimittantur, pro novo vero vij. Nam ab
 iure duodecim obolorum, fuisse solidum facile congeri po-
 test: Dicit enim quindennium, huiusmodi vitio mandel
 carinus. Ita in placet, Germanie tunc, illa solitudo
 pro duodecimario nullo dicit. Videntur huiusmodi Cuiusmodi imitatio, que
 perfecerant aut novam solidum appellatio, vix ad me, autor videt nullo
 mberiam, nam: quo denum grossi facti sunt inferius
 diuam

Novum igitur solidum marcesca viij, per sepaginta, libra
 unam puri argenti continebant, quod ex eorum compo-
 sitione satis apparet. Constant enim ex dimidio eius et
 altera medietate argenti, et eorum marcesca viij, per, huius
 pendunt prope libras duas. Antiqui vero pendere et
 dictum est, parces illis, valore ex dimidio. Cum enim quare-
 tam solimmodo partem argenti haberent marcesca fide-
 cupra, libra argenti puri veniebant, pendentes quidem
 pluri. Postea vero mutato statui patet cum imitatio
 legat videndi, monetam concessa, pto, vix, nam ex
 querebantur privilegium, recunt perimma, huiusmodi

non autem bonitate Capitis quatuor partibus eius quinta
argenti in solidis antiquis miseri. Denec marcege xx, ar
genti libra commutaretur. Quia non illi solidi cum iam
meliores essent plurimum duplo solidis recentibus facti
sunt sciti. Et iam xxiii per marcege laui commutarentur.
Perijt ergo quinta pars bonitatis monete in marcege. Postea
vero qm evanescebat non solidi iam sciti facti et qd
iam per Marcegam essent accepti, placuit eos grossi
estimatione revocare. Hoc est sub solidis turibus, maxime
errore et tanto procerum consilio processu indigne. Perinde
ac si Prussia sine illis esse non posset, qm non essent
meliores. Denique quidem tunc circulator monete ubi
iam multitudo etiam presumebat estimationem ipsius. Dis
sidentibus ergo grossi cum solidis in quinta vel sexta par
te a consuetudo et fallax hac iniqua estimatione detrahe
bant dignitati solidorum. Sportabat fortassis mirum
sit videri qm solidi grossi hinc intulerant
corruptionem, eos scitos fieri. Sed ut tibi Prussia que tunc
providetur interitus mali administratione repulsi per nos
videtur. Igitur estimatione simili et valore penitus, pas
sim evanescentibus a fabricatione tamen monete plane
cessatum non est et expensis non suppetentibus quibus
equivalens priori cederetur, posteriori semper prior
prior superinducta est, que bonitatem precedentis oppressit
et exhausit quoad solidorum estimationem cum valore grossi
sciti, proportionabiliter committeret et marcege xxiii
hinc per una libra redderet argenti.

Delincent aut tantumdem saltem reliquis tantille dignitatis
monete permansisse, equis de eius infirmitate meditati
non est. Sed que tantisper molevit consuetudo sine hominum
adulterandi, epulandi, et infirmi moneta cessare
non potuit. Nec in quibus diu cessat. Nam qualis postea
proderit, in quo statu nunc sita, videt ac dolet dicere.
In tantam enim vilitatem hodie collapsa est ut xxx. marcege
denarii libram argenti vix contineant. Quid aut restat si
non summatione nisi ut denique Prussia, aurea et argenteo
varia moneta inter currens habeat. Unde perperam
cum interitum insectos omnes, regenerationes hinc sunt
perituras. Quis enim exterius mercatores mercato sunt
moneta supra commutare solet? Quis denique nostratium
in peregrinis eius eadem moneta poterat interius omni
parare poterit? Hanc tam ingentem Reipublice Prussiae

ne, cladem q̄ quorū interest contemptum despiciunt et
diligentiam sibi patriam cū post pietatem in Deū ne-
dum offiū plurimum sed etiam ipsam vitam debent indies
magis ac magis sup̄ita negligentia miserabiliter labi
ac perire sinunt

¶ Iam ergo tantis viris laboret Prussiana moneta et per
eam tota patria, soli auctiores et q̄ qui bonitatem installi-
callant, eius cūmūis fecerunt. Colligunt enim ex mīta
pecunia antiquam, ex qua eliguntur, argentū vendunt
plūs semper argenti cūm moneta mīta ab imperito
vulgo recipientes: Et postq̄ antiqui illi solidi, siam pe-
nitius egressant, eliguntur proptius meliores, relicto
pecuniarū alterius deteriores. Hinc illa vulgaris et pe-
petua querimonia. Aurum, argentum, annona, fa-
milie mercedem, opifitum, operam, et quicquid in q̄
manus v̄sibus est solitum transcendere petant. Sed oſi-
tantes non egrediuntur oīm rerū op̄tate ex vilita-
te monete proſicure: Crescunt enim ac decrescunt oīa
ad monete conditionem: presertim aurū et argentum,
que non ex vel rupo sed auro et argento appretiamur.
¶ Nam aurum et argentum diuiniū esse tanq̄m basim
monete cū incubat eius estimatio

¶ At contendet fortasse aliquis ep̄lam moneta v̄sibus q̄
manus considerari, esse: nempe subuenientem pauper-
tati q̄m reddentem tēi pretio annona et cetera v̄s
mortalium necessaria, familiis sup̄editante. Per bona
aut moneta oīa q̄q̄ora reddi. Colas ac censū an-
nūo oneratos preter solitū premiari. Laudabunt
forsitan q̄as sententiam spe licet premiati, quibus q̄
tenus permissa est videndi moneta facultas, nec for-
tasse mercatores et opifices quibus nihil propterea
petit eam improbabunt, quicquid ad auri valore
interet et res suas vendunt et q̄s moneta est ep̄lior
eo maiori pecuniarum numero eas commutant. Deū
si communem utilitatem respiciunt, negare utiq̄ non
poterunt prestantem moneta non modo Reip̄blice
v̄sūm etiam sibi ac oīm q̄m ordini salutarem. Exiguū
aut v̄sū perniciōsam esse. Quod cū multis rationibus
satis perspicuum sit, etiam ipsa experientia rerū ma-
nifesta verum esse discimus. Videmus quippe eas
civitates potissimum florescere que bonam moneta habent
decrescere aut et perire que deteriores utuntur: floruit

minima et Prussia tunc quando una marca proutque
alio dictis florentis Ungaricis emebatur. Et quando
et proutque est, die marca proutque et eius solibra "scilicet"
id est marca argenti pueri stantabant. Interim vero
volente indies magis et magis moneta, decrescit et pa-
tera sua atq. hac peste et alijs calamitatibus usq. ad el-
timum perit finis, perducta est.
Custat preterea ipsa loca que bona moneta utuntur artibus
et opificibus exegit. Necnon et rerum affluentia pollere
ut tertia ubi vilius moneta in usu est, ignorantia, desidia,
ac resumptio omni tam bonam decem quam ingratam
cultum negligi, atq. cum etiam rerum abundantiam
interius. Nondum meliorem hominem exegit finem
et amoniam minori pecunie numero in Prussia empta
fuisse cum adque bona moneta uteretur. Nunc autem ea
volente omni rerum que ad victum et hominum usum
pertinent pecuniam asendere exegit. Ex quo proutque
tunc esse potest hanc monetam desidia, magis alere
quam paupertati hominem subire. Hoc magis
moneta exaltatio censuales gravare possit, qui si plus
solito suo dominio pendere videntur, finis terre, pe-
lora et id genus rerum suarum, ipsi etiam pecunia
sunt vendituri. Recipiam enim laudem accipiamque
transigentem, proportionata moneta mensura compen-
sabit.

Et igitur calamitosam hactenus Prussianam moneta restau-
ratione tantum, aliquando restitueri placet. Cautenda
imprimis erit cavere ex raritate interesse officii
cunctum, in quibus videnda est proutque: Multa
pluritas enim uniformitatem impedit, maioris nego-
lij est plures officinas in officio rectitudinis conse-
nari quam unam.

Unde et itaq. unam et communem esse in tota Prussia
officinam institueri. In qua omni genere moneta
ex suo latere ministrata sunt insignis terre Prussia
signetur. Ita ut superius decem supereminente habeat
ut ex hoc regni superioritatem, recipiat. Ex alio vero
latere duas Prussia insignis præferat. Corona regni
similiter insinuat.

Quod si remittente principe Prussia fieri non possit. Ex
q. propriam officinam habere contenderet. Tunc ad sum-
mum designetur loca ubi in terra Regis Ma. to
Lec in ditione principis in primo videtur moneta

que ex uno latere insignis regalibus ex altero terrarum
 Præfixis signetur. It secunda aut officina ex uno latere
 insignis regis. Ex altero vero minimis principis
 signetur. Et utraq. moneta imperio regis subest et sine
 illius mandato in usum totius regni sit et accepta. Que
 res ad animorum conciliationem et negotiationum continen-
 tiam non parum ponderis est habitura.

adatu

Preceptum aut erit quod hæc dñe monete omnes sint
 pæam valoris, et estimationis et sigili circa prima-
 tum Reip: iuxta ordinatorem nunc instituenda per-
 petuo persisterent. Et quod principes utriusq. nunc dñi
 ex monete emissione sentiant. Sed tantum dimittant
 res admittantur et ipsa estimationis valorem excedat
 ut impendiorum iactura parari possit et conflandi
 monetam adiut^o occasio.

Et item quibus nostri temporis confusio quam co-
 muptis novis monete cum antiqua peperit. Idcirco
 non invidamus necessariam videtur et oportet nova
 veteris aboleatur ac proorsus intereat. Et iuxta propor-
 tionem valoris sui in officinis pro nova committatur.
 Quoniam manifestum erit transiende monete opera et
 confusio posterius fortassis priora priora. Infirmitas enim
 denique antiqua novis monete dignitatem. iuxta equi-
 dem reddet summam a iusto pondere deficientem et
 minimum multiplicata sequetur, quod data est superius
 incommoditas. Cum si quis adhuc obtinendam arbitretur
 per hoc videtur et remanentia vetera minimis
 tanti minoris estimantur comparatione novis monete
 quantum earum valor deterior est aut exilior. Sed hoc
 sine magno errore fieri non poterit. Tanta enim
 est. nunc cum gressu et solidior tunc etiam denariorum
 multiplex diversitas et singula minimis iuxta
 conditionem valoris sui estimari et ab invicem discerni
 non possunt. Quod fit ut induta monete varietas con-
 fusum generaret inestimabilem ac negotiantibus
 et contrahentibus labores, molestias, atq. alia incom-
 moda auget. Itaq. melius semper erit veterem mo-
 netam in reparatione recentis penitus aboleri. Oportebit
 enim tantillum damni simul equanimiter pati si modo
 damnum dñi possit unde uberius fructus et utilitas magis
 constans nascitur ac Resp: incrementum sumit.

Monetam vero purissimam in prima illam dignitatem
 exigere difficilissimum est et post tantum casum forte im-
 possibile cum quicquid eius reparatio res sit non parum
 meliori pro futurum tamen temporum conditione commode
 rationari posse videtur et saltem ad xx marchas libra
 argenti cedat / hoc ratione. Pro Solibus sumantur duo
 librae tres argenti vero puri libra una minus vicia
 media vel quantum pro expensis detrahendum sit.
 Constat ut massa ex qua macta ex fuerit que in tempore
 valuit libram unam. Id est duo marchas argenti.
 Eadem etiam ratione fieri possunt scilicet si grossi et oboli
 prout placuerit.

De argenti ad aurum comparatione

Superius dictum est aurum et argentum esse basim in
 qua residet bonitas monetae. Et que de moneta argenti
 exposita sunt possunt etiam pro maiori parte ad au-
 rum referri. Reliquum est hoc ex transmutatione auri
 et argenti commutata rationem exponamus. Primum
 igitur investigare oportet que sit ratio appreciationis
 auri ad argentum inter se purum. Et de genere
 in speciem et a simplicibus ad composita descendamus.
 Porro eadem est ratio auri et argenti in purissimis que
 signatur in eodem gradu ac rursus eadem ratio auri
 signati ad informe que argenti signati ad argentum
 informe sub eodem gradu impurum et pondere purum
 sunt. Aut aurum quod apud nos signatum reperitur
 sunt floreni Ungarici hi namque infirmum habent ad
 limptum et tantum forte quantum oportuerat pro ex-
 pensis dedit in monetarum. Unde est commutatio pro
 puro auro eiusdem ponderis dignitate sigilli supplete
 defectum florenum. Sequitur ergo eandem esse ra-
 tionem argenti puri, informis, ad aurum purum in-
 forme et eiusdem argenti ad florenos Ungaricos pon-
 deribus non mutatis. At floreni Ungarici ex iustis
 et equalis ponderis per grana videlicet lxxij implent
 libram unam (libram sumpe intelligo que continet
 marchas duas ponderis). Hoc argumentum inuenimus
 commutari apud nos gentes libram unam auri puri
 tantum valere quantum argenti puri librae xij. In-
 uenimus tamen et viderimus libras aliam pro una auri.

Quam ob causam ab antiquis constitutum esse videtur
 et aurei ungarici .x. appendant libras efferte vnderi-
 nam: quod si sub eo pondere idem premium quod die di-
 raret expediat habere omnis conformitate monete po-
 lonie et prutgenice secundum expositam rationem: factis
 eius xx marchis creiter ex libra una argenti pro-
 uenerunt ad minimum pro aureo marche due loco xl.
 grossorum poloniarum. Sed postquam usu receptum
 fit et xij partes argenti sunt pro una auri diffidet
 pondus cum precas et .x. aurei ungariciales redi-
 mant libram unam argenti et vnderina partem
 libras vi. igitur ex libra argenti et eius vnderina
 parte fiant marche viginti cent polona et prussiana
 moneta, recta ratione coequate grossus ad grossum
 et marche due prutgenice pro aureo ungaricali. Sed
 premium argenti erit in solidas singulas marche viij.
 et solidi .x. aut creiter

Verum si usque utilitas monete et patris interitus pla-
 ceat ad ardua minus videbitur tantilla restitutio et
 adequatio. Visumque fuerit et xv grossi poloni ma-
 neant pro marche et pro aureo ungaricali marche due
 facti xv. Id quod iam dictis modis non magno nego-
 cio fiet si marche xxij ex argenti libra fiant pa-
 sant contigit nupere quando adhuc marche xij flo-
 rum essent in singulas solidas argenti et pro tanta
 pecunia florentis ungaricalis conmutabatur. Per gra-
 exempli et pro manducatione dicta sunt. Nam infi-
 niti sunt modi constitutionis monete hoc est possibile
 explere eos, sed communis consensus materia delibera-
 tione poterit hoc vel illud desumere prout accomoda-
 tissimum videbitur recipi. Et si moneta ad floren-
 tiam ungaricam recte se habuerit et creatum non
 fuerit facile etiam alij florem iuxta contruentionem
 auri et argenti ad illorem comparationem taxabunt.

Hec de reparatione monete dixisse sufficiat et diu-
 tepat intelligatur quibus modis credet dignitas
 eius et quomodo rediri possit quod ex supradictis
 conspiciendum esse spero.

Epilogus reductionis monete

ita reparationem et confirmationem monete hęc consi-
deranda videntur

Primum ne absq; mature processu consilis et unanimi
decreto mouetur

Secundum et vniuersi dimittant locis officium monetarii
si fieri potest deputetur vbi non vniuersi ciuitatis vni-
us totius terre cum ipsius insignijs fieret, quibus sen-
tentię efficaciam moneta pollicetur demonstrat, quę prop-
ter hoc solum retinet estimationem suā in tanta terrarū
amplitudine

Tertium Ut in publicatione nouę monete interdiciatur
et aboleatur antiqua

Quartum Ut inuolubiliter et inmutabiliter perpetuo
obseruetur qđ .xx. marcę dimittatur et non amplius
fiant ex libra una purę argenti: dempto eo qđ pro
expensis opificij deduci oportet: Ita nempe pinguissima
moneta proportionabiliter pollicetur et vnguli grossi
pinguius simul ac polenior marcę pinguissimę
constituant

Quintum Ut caueatur a nimia monete multitudine

Sextum Ut in omni sua forma simul procedat moneta
hoc est, et sciti sine grossi, solidi, et oboli pariter videntur

De admixtione vero quanta esse debeat: an grossi et
solidi fiant an etiam denarij argenti qui fortiter
vel marcę mediam aut etiam integram valeant
in placito est eorū quorū interest: nisi et modus
sit et ita determinatur ut in futurum perpetuo maneat

De obolis quoq; ratio habenda est, quoniam ois parum
nimis valent. Ita et integra lincea vix supra vng
grossi argentiū contineat

Postrema aut difficultas oritur ex contractibus et obliga-
tionibus. ante et post innovationem monete factis in
quibus modum inuenire oportet ne contrafentes
lucrum perantur. Quomodo peritius typus
factus est ut patet ex his quę in quibusda signis
solijs descripta sunt &

Diese nachgeschriebene Verrechnung des
ganzen Landes ist ausgegangen von Marien-
berg am sonntage nach Allerheiligen tag
Anno 1 4 1 8

Item was hieser mit guttem alten gelde ge-
kauft sein vor in Jahren als vor der saching die ver-
kauft wort zu vor off Martini die sal mit guttem
neuen gelde bezahlt werden oder mit des gelde wurde
sein was schulde gemacht sein mit guttem alten gelde
nach der jar zahl der abgeschriebenen aufsaching sollen
mit guttem neuen gelde oder der werde bezahlt wer-
den
Item was schulde mit diesem geringen gelde gemacht
sein sollen mit geringem bezahlt werden
Item was leibrenthe In ein jar vor Sant Martins
tag gekauft hat sol men in ein jar off Sant
Martins tag mit 5 fl geringes gelde vor 1 me
verzinsen

Vergleich was leibrenthe vor dem ein jar gekauft
hat in des 10 jar von einem Sant Martins tag
off den andern den sal men zinsen vor 1 me geringes
gelde 1 me und in 10 geringes gelde

Item was leibrenthe nach diesen abgeschriebenen jar
gekauft hat den sal men zinsen in geringes me
Item was leibrenthe mit guttem alten gelde gekauft
sein sol men mit guttem neuen gelde verzinsen

Diese abgeschriebene saching der leibrenthe ist also ver-
rechnet das nach solcher wurde und gutte als das gelt
den vor so die leibrenthe wird gekauft wort das
nach in solcher wurde die zinsen desseligen gelde aus
geringe werden

Vergleich was hieser mit geringem gelde gekauft
sein in ein jar das 10 ein sol men die man
zins oder zinsen mit 5 fl geringes gelde und ab-
lassen

Item was hieser in ein jar das 10 gekauft sein
sol men die stück mit geringem gelde verzinsen
und ablassen mit einer me und in 10 geringes gelde

Item was erbe mit guttem alten gelde gekauft sein
sol men mit guttem neuen gelde bezahlen Aber alle
erbe in ein jar das 10 gekauft hat der sal be-

zahlen von geringe mit off geringe geld. Wer
aber im zün. Ins zu das erbe gekauft hat, der sol
bezahlen von mit geringe geld. und und in
geringe geld. Darf das die tage der bezahlung
karoffe gehalten werden.

Item Wer erbe gekauft hat, daruff alter zins
mit folgen glubden das er des erbe von solchen zinsen
freien sol bei seiner angesetzten zeit und des von ubeyen.
der verhandlung der minnen zai thum verghendet ist.
Sol sich der karoff der zins vnder wunden oder sol den
karoff ganz bezahlen und was geld er off des erbe
gebet hat, sol men Ins vnderdecken.

Item Welche zinsere verkauft sein mit geringem geld
die darf nemmlich mit guttem alten geld gekauft
sein. Wenn jemand der solche zinsere off sich gete
haben und sie ablosen wolle mit geringem geld
den der sol gekauft hat bei geringem geld. Der sol
sie Ins mit andern geld nicht ablosen. den mit
guttem neuen geld oder mit zinsere werde.

In dessen vorgeschriebnen articulen und briefe sollen
zinsere allierlich bei der macht bleiben. Und was
nicht bezalt ist, sol bezalt bleyben.

Item Wer off solche vorwert oder gedinge gekauft
hat, was da fange und yabe ist, oder was der
gehet, oder was ein gewonliche minne ist, und off
gedinge gunstlich kan erweyrt werden. Jedem sol
der bezaler mit guttem neuen geld oder mit der
wurde bezahlen und was bezalt ist, soll bezalt bleyben.

Responsio principis Brissie super decreto restituendi inoneta

Antwort Meyers zu dem Rathe
Königlicher Mat zum Solan der minnen
galben geben Danzig den 17 tag May

1

5

2

6

H

Nicolaus Copernici De hypothese
motuum celestium a se constitutus
Comentariorum

Multitudine orbium celestium maiores nostros tam maxime ob
cursum posuisse video, ut apparentem in sideribus motum sub regula
ritate saluaret. Valde, non absurdum videbatur celeste corpus in ab-
solutis rotunditate non semper eque moueri. fieri autem posse animad-
uerterat ut et compositione atque concursu motuum regularum diuersi,
modo ad aliquem finem moueri quippiam videretur. Id quidem Calippus
et Eudoxus per concentricos circulos deducere laborantes non potuerunt
ex his omnium in motu siderum reddere rationem non solum eorum
quae circa revolutiones siderum videntur, verum etiam quod sidera
modo scindere in sublimi modo descendere nobis videntur quod recti-
tudo minime sustinet. Itaque potior visa est sententia per eccentricos
et epicyclos id agi in qua demum maxima pars sapientum conuenit
Attamen quae a Ptolemaeo et plerisque alijs passim de his prodita
fuisse non paruum quoque videbantur habere dubitauit.
Non, non sufferebat nisi etiam aequantes quosdam circulos imaginemur
quibus appareret neque in orbe suo deferretur neque in recto proprio equaliter
super velocitate suos moueri. Quae non satis absolute videbatur
huiusmodi speculatio neque rationi satis carmina. Igitur cum haec
inaduersitsem ego saepe cogitabam si forte relectior modus air
calorum inueniri posset et quibus ois apparet diuersitas deperderet
orbem in seipsis equaliter motus quemadmodum rectio absoluti motus
posset. Rem sane difficilem aggressus ac pene inexplicabilem
obtulit id se tandem quomodo id paucioribus ac multo conuictionibus
rebus quae olim sit prodita fieri possit si nobis aliqua peti-
tiones ^{quae} axiomatica vocat concedatur quae hoc ordine
sequitur.

Prima petitio

Omnium orbium celestium seu sphaerarum unum centrum non esse.
Centrum terre non esse centrum mundi sed tamen grauitatis et orbis.
Vires orbis ambire Solem tamen in medio existere deoque circa Solem
esse centrum mundi.

¶ Minore esse coparatione distantiarum Sole et terre ad altitudinem
firmamenti quam secundum metrum terre ad distantiam O. adeo ut
sit ad summitatem firmamenti insensibilis.
¶ Quicquid ex motu apparet in firmamento non esse ex parte ipsius
sed terre. Terra igitur cum proximis elementis motu diurno tota
conuertatur in polis suis inuicibilibus firmamento immobili per-
manente ac ultimo celo.

6 Quicquid nobis ex motib. circa Solem apparet non esse occasione ipsius
sed telluris et nostri orbis cum quo circumvolvuntur seu aliquo alio
fidere. Sic terram plurib. motib. ferri

7 Quid apparet in erraticis retrocesso et progressu non esse ex
parte ipsarum sed telluris: Huius igitur solus motus tot apparet in
celo diversitatis sufficit. His igitur si premissis
conator brevis ostendere quia ordinate equaliter motum
servari possit. Hic aut brevitas causa mathematicas
demonstrationes omittendas arbitratus sum. Volumini destinatas
Quantitates in semidiametrorum orbium in circulo ipsorum explicatione
hic ponitur, e quibus mathematice artis non ignarus facile
percipiet quicquid minus et observationibus talis circuli
cognoscere conveniat. Proinde ne quis temere mobilitatem telluris
asseruisse cum Pythagorae nos arbitretur magni quod et
hic argumetum accipiet in circulo declaratione. Item quibus
physiologi stabilitatem eius asseruisse potissimum conatur
apparetis plerumque inveniuntur. Quae omnia hic in primis
corruunt cum et propter apparetiam videmus eandem.

De Ordine Orbium

Orbes celestes hoc ordine se complentur. Summus est Stellarium
fixarum immobilis et omnia ceteros ac locas. Sub eo saturnus
hunc sequitur Mars. Subest huius orbis in quo nos circumferimur
Deinde Veneris Ultimo Mercurialis Orbis autem D circa
terram teritur et cum eo seu epicyclus deferitur.

Eodem quoque ordine alius orbis revolutionis velocitate superant
semel maiorem minorumque circuli spacio emetuntur. Si quidem h
anno 30 Iuppiter 12 Mars biennio tellus omnia revolutione
restituatur Venus 9 mense Q tertio revolutione peragit

vide fol 8 A. De motu apparetis circa S

per 4 prop. vi Eurl. ut Summis Anomalie sunt maxime ab
exiguis a medio motu ad semidiam. Epicycli sunt distanti. O a lat
ita Summis T. ad Semidiam. et cetera

Nona hypothesis ex Cap. lib 3 c 25 lib 5 c 3. 35

Terra triplici motu circumfertur. Uno quidem in orbe magno quo $\odot$ ambles
 secundum successionem signorum anno revoluitur in temporibus aequalibus, super
 aequales arcus describit. Cuius quidem centrum a centro $\odot$ 25 parte
 semidiametri sui distat. Cum igitur supponatur semidiametri huius orbis
 ad altitudinem firmamenti imperceptibile habere quantitatem consequens
 est ut hoc motu $\odot$ circumferri videatur perinde ac si terra
 in centro mundi subueneret. Cum autem id non $\odot$ sed terra potius
 motione committit ut exph. euersa dum haec sit sub $\odot$ $\odot$ e
 directo per diametrum in $\odot$ cernatur: et sic demerget. Videbitur
 etiam $\odot$ eo motu inaequaliter moueri secundum distantiam eius a centro orbis
 ut iam dictum est ex quo maxima diuersitas duobus gradibus et sextante
 committit. Declinat autem $\odot$ ab ipso centro $\odot$ ad partem firmamenti
 quod distat a stella lucida quae est in capite Gemelli, splendidior
 gradibus fere 10 versus occidentem inuariabiliter. Tunc igitur $\odot$ in
 summa eius altitudine cernitur quando terra in loco huius opposita
 versatur, centro orbis inter eos mediate, et per hunc quidem orbem
 non terra soli sed quicquid simul cum orbe lunari comprehensum est
 circumducitur. Alius est telluris motus quotidianae revolutionis
 omnis et hic sibi maxime proprius in polis suis secundum ordinem signorum
 hoc est ad orientem labitur per quem totus mundus praecipiti voragine ar-
 cibus videtur. Sic quidem terra cum circumfluit aqua et terno aere
 voluitur. Tertius est motus declinationis. Axis in quotidiana
 revolutione non aequae distat axi magni orbis sed obliquatur secundum cir-
 cufertiem partem nostram quidem scilicet $\odot$ cum dimidio fere: Igitur centro
 terra in superficie ~~circuli~~ ^{circuli} fere manet hoc est in circufertia circuli
 orbis magni poli eius circumagitur circulos utrobique paruos describit
 in centris ab axe orbis magni aequidistantibus: et hic quoque motus annuus
 fere complet revolutiones et cum orbi magno fere coparetur. At vero axis
 magni orbis ad firmamenti mobile seruat compositionem ad eos quos vocat
 eclipticae polos. Motus item declinans cum motu orbis coplexus, polos
 quotidiana revolutionis ad eadem caeli moneta semper retineret si
 paribus omnino revolutionibus cum illo constaret. Nunc longo temporis
 tractu deprehensum est talem telluris positionem ad faciem firmamenti
 mutari, propter quod ipsum firmamenti ferri aliquibus motibus visum
 est lege nodum deprehensa. Posse autem haec omnia mutabilitate
 telluris minus mirum est. Quibus autem poli inhaerent ad me non attinet
 dicere: video equidem in talibus rebus quod virgula ferrea magneti
 attrita in unum semper modum situm mutatur. Potior tamen sen-
 tentia visa secundum orbem aliquem fieri ad cuius motum ipsi poli
 moueantur quae procul dubio sub Luna esse oportebit.

Quod æqualitas motu nō ad æquinoctia
sed ad stellas fixas referatur

Cum igitur æquinoctialia puncta ceteris mundi cardines plurimum conueniuntur falli cum necesse est quicquid ab his æqualitate anni reuolutionis deducere conatur quæ etiam sub diuersis ætatibus multis experimentis obseruari reperta est. Hanc Hipparchus 365 diebus cum quadrante unus dies Albatagum vero chaldeus regit talem annum ex 365 diebus 5 horis 46. $\frac{1}{2}$ sine triente unus munit a ptolemao breuior. Rursus aut Hipparchus hunc longiore 25^a parte unus hora sequendo ex 365 diebus 5 horis 49 annu vertente constituit. Ne aut diuersitate ex obseruationum errore processisse videatur si quis signa accuratius aduertet inueniet eam cum mutabilitate æquinoctialium punctorum semper correspondisse: dū in ipsi mundi cardines in ceteris annis uno gradu mutabuntur quæadmodum ptolemaei quo repertum est, erat tunc anni quantitas quæ ab ipso ptolemaeo tradita est. Quando aut subsequens seculis potiori mutabilitate moueretur motibus inferioribus obuiantibus tanto breuior annus factus est quato translatio cardinum esset maior. Nam velociori breuiori tempore annum exercebat motu. Rectius igitur agitur quicquid annu æqualitate ad stellas fixas referet quæadmodum circa virginis spicam fecimus inuenimus annum 365 dierum 6 horarum et sextatis fere unus hora fuisse qualis etiam in ægyptiaca antiquitate reperitur, eadem etiam ratio in alijs motibus sperari habenda est quod absides eorum et stata sub firmamento motum leges docent hoc celi ipsius verum testimonio.

Vide B De D fol. 101

Luna. prater annalem. ut dictum est circuitu 4 motib videtur
 peruenire. Nam in orbe suo deferente circa telluris centri secundum or-
 dine signorum mensurus compleret revolutiones. In vero deferens epicycli
 prima diversitatis seu argumenti. Nos vero primi sue maiore et
 anni epicycli. Altera sibi inheret in superiori quippe portione
 contra motu orbis reflexus paulo tardiori qua mensurus tempore
 deducit. In hoc demum Luna pendens hinc in mense revolutiones
 contra motu illius profert. Ut quadoque centri epicycli maioris
 contingat linea a centro orbis magni transire per centri terre
 qua diametri magni orbis vocamus tum D sit ad centri ma-
 ioris epicycli proxima. quod quidem circa novam et plenam D accidit.
 At contra in quadraturis mediatur eisdem remotissima. Quantitas aut
 diametri et epicycli maioris continet 10 parte de semidiametro orbis
 sui deferentis cum 18ta unius particula. Minoris vero epicycli semidia-
 metri quinquies dempta una ipsius parte. Per hoc D modo contra
 modo tarda descendens quoque et ascendens videtur et prima quidem
 diversitate, dupliciter variatione motus epicycli minoris ingerit
 Luna in in circuitu maioris ab equalitate distat. Cuius quidem
 in hoc maxima diversitas $\frac{1}{4}$ colligit. De circuitu ipsa quanti-
 tatis seu diametri respondentes cum quoque centri maioris modo distat
 modo appellat secundum semidiametri magnitudinem. Cum igitur per hoc circa
 centri minoris epicycli magnitudines eundem ambitus D describat, co-
 tingit prima diversitate multipliciter variari. Hinc est quod circa
 commotiones et obiectiones ad O, maxima huiusmodi diversitas $\frac{1}{8}$ sibi
 non excedit. In quadraturis autem $\frac{1}{36}$ extenditur. Qui vero
 per eccentricum circuitu fieri hoc arbitratur prater inceptam in ipso
 circulo motus magnitudine in duos incidere manifeste errare. Cuius
 quoniam non est mathematica ratio cum D in quadraturis de infima parte
 epicycli dependet quadruplo fore minor appareat (si modo tota Lucret)
 que nova et plena nisi augmentum et diminutione corporis sui magis
 temerarie quippiam asserit. Sic quoque diversitate aspectus facit propter
 notabile tunc magnitudinem ad distantiam eius circa quadraturas plurimum
 augeri. Si quis autem diligentius perscrutetur parum videri. Utique
 distare coperiet in quadraturis ab his que intermedium plenam D co-
 tingat et proinde veriori hanc speculationem nostram haud facile du-
 bitabit. His vero tribus motibus. Longitudinis D circuitu punctus
 latitudinis motus, axes quidem epicyclorum equidistant axi orbis per quod
 nullam ab eo expressionem facit. Sed hic orbis axis sui declinem habet
 axi magni orbis sine ecliptica. Quapropter D a superficie ecliptica di-
 stans facit, declinat igitur secundum quantitatem anguli cuius de circuitu circuli
 quique gradus semper attendit. cuius poli circumferuntur in equidistantia
 axi eclipticae perpendiculari, sicut in declinatione dictum est. Sed hic contra
 signorum ordine et longe tardiore motu ut ad una revolutionem 19 anni
 expectat, et hoc in orbe quidem eminentiore fieri plerumque videtur, cum
 poli inherentes ad hunc modum feruntur. Tale igitur videtur D habere motum
 fabricam.

De tribus superioribus vide p. 149

Tycho pome
 50° tempore
 5 20

h 24 et 07 simile habet motum ratione siquidem orbis eorum qualem
 illi magni penitus includentes in cetro eorum ipsius magni orbis ad
 admodum signorum voluntur Sed orbis quidem h 30 anno redactur
 Jovianus in Martius aut 29 mense, prout ac si tales revolutiones
 magnitudo orbis remoueretur Nam semidiameter magni orbis
 Martij 30 partes obtinet Jovis 120 et unus partem quatuor
 h 230 et sexcentis unus. Dico aut semidiameter a cetro ad
 cetro a epicycli distantiam habet, in quibus duos epicyclos quorum alter
 alterum desort propemodum sicut in D dictum est sed lege di
 versa. Primus, in epicyclo quod motu orbis reflexus pariter facit
 cum eo revolutiones, altero vero obuias primi motu renouatio
 nis. dupliciter circumagitur sidus adeo ut quidam sit in summa
 a cetro orbis distantia vel rursus in maxima vicinitate tunc sidus
 sit cetro epicycli quapropter. Ex tali motu tempore orbis
 et epicycli et revolutionum paritate contingit ut huiusmodi
 elongationes et accessiones, maxime scilicet sub firmamento sidus obli
 neat ac demerget certis ubique observat motum conditiones
 Itaque absides suas inuariabiles h 24 quidem circa stellam que sup
 cubiti h 24 esse dicitur. 24 igitur 8 post stellam que extremas
 eandem h 24 appellatur. 07 vero 8 1/2 ante eam h 24 Magnitudo
 dices aut epicycli h 24 sit In h 24 quidem primi semidiameter
 constat 19 41 qualis semidiameter orbis magni ex 25 supponatur
 Sed aut epicycli h 24 34 semidiameter habet Sic quod in
 24 primus 10 6 fides 3 22 semidiametros continet
 In 07 aut primus 8 34 Sed si Sic igitur ubique ad
 primi semidiameter triplo maior est 20. Hanc aut diversitatem qua
 epicycli motus inducit sup motu orbis primam appellare placuit
 quae ubique sub firmamento certos ut dictum est observat limes
 Alia siquidem est diversitas secundum quam sidus interdu regredit, sepe etiam
 subsistere cernitur quae non ex motu sideris contingit sed telluris
 in orbe magno aspectu variabilis. Haec in motu sideris velocitate
 superat radio visuali ad firmamenti aspectum obuiate motu sideris dicit
 Quod tunc maxime fit quod proxima fuerit sidus terra In 07 inter
 0 et sidus mediat respectu sideris ortus Ecliptico aut circa 1/2
 spiritum occasu ortus matutinus punctione antefert visu
 Ubi vero visus contra motu equali cursu obuiat hanc videtur
 aduersus motum si se permittit circa trigonum 0 radium contingit
 In his aut orb. tanto maior contingit talis diversitas quanto inferiore
 orbe sidus mouetur Unde minor in h 24 quae 24 et rursus in
 07 maxima secundum proportionem semidiametri magni orbis ad illius
 semidiametros sit aut tunc uniuscuiusque maxima quod sidus per
 radium aspectum circumferentiam magni orbis contingit Equidem 3 hanc
 sidera nobis percurrant In latitudine vero duplici digressionem
 faciunt circumferentia quidem epicycli in una superficie permansibilis
 cum orbe suo ab ecliptica declinat secundum axem deflexiones, non sunt

in D circūducibiles sed in eūdem cali tractū separ vergentes. Ite et se-
 ctiones circulorū orbis et eclipticę quas nodos vocant alternas in fun-
 damento sedes occupat. Sic quādo θ nodū suū habet tūc ad septentrī-
 onē frangere incipit $8\frac{1}{2}$ post stellam quę in capite II orientalis
 dr. γ ante eam stellam δ Mars vero vergens antecedit $8\frac{1}{2}$
 In his igitur arcus diametro. In his igitur arcus diametro sidus existens
 nullā habet latitudinē. Maxima vero his in quadraturis latitudo
 uersam. Nam axiū circulorū quę inclinare tūc nodis illis pensis
 instat videtur: tūc eadē maximā fit quā tellus sideri proxima est
 hoc est in ortu vespertino tūc, in θ 2 et bisse axes inclinat
 In γ 2 dempto tūc In θ 1 et dextante. Et tūc aut circa
 vespertini occasu ortu matutini plurimū tūc absente terra θ
 quā et γ quicūque unius partis minor est huiusmodi inclina-
 tio. Mars vero parte .1. et bisse. Sic quādo diversitas hęc in maximis latitudi-
 nibus apprimē percipitur ac tanto minor quāto minus de nodo
 distat pariter cū latitudinē crescit et decrescit. Accidit etiā motus
 telluris in orbe magno latitudines visibiles nobis varium ita sunt
 propinquitate et distantia visibiles latitudinis angulos augere et
 minuire sicut mathematica ratio exposcit. Siquide hic motus
 vibrationis sicut linea recta contingit. fieri aut potest ut ex
 duobus orbibus huiusmodi motus componatur qui cū sunt concentrici alter
 alterius deflexos circūducit polos et inferior tota superiorem duplici
 velocitate polos orbis epicycli deferens reuoluat. Et hī quorū
 poli tantā habeant deflexionē a polis orbis medietate orbis medietate
 superioris quāti huius a polis supremi orbis. Et hoc de θ
 γ et θ ac orbibus terrā ambiētib.

De Venere

Reliquum est eorum speculationem aperire q̄ magni orbis ambitu includitur
 de motib. q̄ et Venus quide per simile habet circuli copiam
 quales illi superiores sed alia motum observantia. Orbis quide in suo
 epicyclo minoris partes facit revolutiones nono mēse et p̄dictu est
 eorū motu coposito, minore epicycli circuli ubiq. habitudine forma,
 mēte restituit, sumam eius absq̄ ad punctu quo O vergere diximus
 constituit minor aut epicycli impares cū illis revolutiones habet motu
 orbis magni imparitate reseruant, ad huius quide revolutione duos
 die circulus perficit et quādoq̄ tellus in linea ad absq̄ de
 ometro tunc tellus minoris epicycli proximu fit et in transverso quadrante
 remotiss. Simil fieri modo quādoq̄ in D minor epicycli O re
 spectu observans Est aut p̄portio semidiameterū orbis q̄ et magni
 ut 10 ad 25 et minor epicycli doctate s̄scripti unus partiale
 minor vero quadrante, retrocedere quādoq̄ et hāc cernitur tūc
 maxie qū sidus terre proximu est simili quādamodo nāc ut in sy
 periorib sed cōversa in illis, n̄ accidit motu terre superate, his aut
 superato ac illic orbis telluris solento, hic vero cōmote Quare nec
 utriq̄ O opponitur cū tellus intermediare nō possit Sed ex certis a
 O distantiis quā sit in cōstatib circūferētiā lineis a retro telluris prodeuntib.
 utrobq̄ reuertitur 48 m̄ excedit ad nostrū aspectū, et hāc est Venere
 motus summa quo in cōstatib circūducit. Latitudine q̄ duplici cūq̄
 scindit habet n̄ et hāc axem orbis inclinatū quātitate angulū 5 et nodū
 sūm tūc septentrionis petet in absq̄ sua habet. Digressio aut q̄ ex tali
 inclinatūe procedit quāq̄ eade in se fit duplex q̄ ostenditur Nam in alt
 ruto nodū q̄ in eode terra transversa s̄c̄p̄ et vortu aspectū hāc re
 flexiones vocat, apparentes naturalis orbis obliquitates vortu declinationes
 eade vero in quadratib. Ceteris vero locis amba latitudines per
 tūne confundit ac alia alia superatis vortu, ac similitudine ut distans
 libratione mobile nō aut s̄nt in superiorib. illis ad nodos pendetū sed
 in alijs quibuscūq̄ volubilib. punctus q̄ revolutiones suas ad s̄c̄p̄ amplexus facit
 unde quādoq̄ tellus cōtra absq̄ q̄ steterit, maxima tūc sit librationis
 inflexio et hāc in ipso s̄dere in quorūq̄ tūc parte sui orbis fuerit. Quāq̄
 si tūc s̄dus in absq̄ sit vel ei diametru opposito latitudine nō penitus
 cōabit tamen in nodis tūc versetur. Hinc vero derivate hāc inflexione
 quādoq̄ tellus per quadrante circuli dicto loco amouetur et similitudine
 motū maxie illius deviationis punctus a s̄dere tātūde destitit nullū
 p̄fectū huius deviationis vestigiu reperitur Et demaps deviationis
 libratione cōtinuato et illo principio a septentrionib. in austrū declinat
 ac idēde a s̄dere s̄c̄p̄ elongate s̄c̄p̄ telluris ab absq̄ remotior
 s̄dus ad eam perducitur parte quā prius australis fuerat. Nam aut
 oppositioris lege septentrionalis facta, donec rursus ad s̄c̄p̄ librationis
 circulo p̄fecto ubi rursus maxima sit deviatio et prima simul et
 equalis. Sic denū pari modo per reliqua semper ubi p̄git Quāq̄
 maḡ sit meridiana hāc latitudo quā plerūq̄ deviationis vocat
 et hāc duob orbib. fieri cōstat et q̄ obliquis s̄nt in super
 orib. dicemus hic quoq̄ cōstantem esse videtur. Vid. fol. 163

De Mercurio

1187a

Sed omni in celo mirabilissimum est & cunctis qui pene in
 inuestigabiles permeat vias uti perscrutari non facile queat. ad
 et preterea difficultate. quod sub radijs O. invisibilis plerumq. me-
 atis occupat et paucis admodum diebus visibile se exhibet. atque
 comprehenditur et ipse, modo ingenio quispum incubat. Conuenit
 et huc epicycli duo ut in η in orbe reuolubilis. Nam maior
 epicyclus in orbe suo pariter facit reuolutiones ut illic absides
 eius secundum 14° post 11° spica constituit. Minor aut epicyclus co-
 traria illius lege duplici vero reuolutione reflectitur ut in
 diuina tollitur quo abside huius superuenit vel ex aduerso re-
 spicit sydis a centro maioris epicycli remotis sit atq. in quadratis.
 proxima, et huius quidem orbem tertio mense diximus reuerti $1/88$
 diebus. cuius semidiameter partes regit $9\frac{2}{3}$ quam semidiameter magni
 orbis 25 posuimus. Ex his aut primus epicyclus accipit 141
 sedus tertian eius parte ~ 34 . fore sed is quidem circuli
 cunctus in sufficit ut in ceteris. Terra siquidem in superis
 dictis absides respectu permeate lege minori apparet ambitu
 sedus moueri quia ratio circuli inuicem dicta sustinet, et reus
 in quadraturis iam lege maiore. Cum vero nullam aliam
 in longitudine diuersitatem ex hoc fieri percipitur, consentaneum
 est per accessu quendam centro orbis secundum lineam rectam totum
 quod quidem fieri oportet duobus orbibus circundata ha-
 bentibus axes equidistantes axi orbis duae centri epicycli ma-
 ioris sine totius illius absce tantum distat. a centro orbis
 immediate contructis quatuor centri huius a centro epicycli id quod
 reperiuntur est 14 et medio unius partis de 25 quibus omni
 contextu inest sumus. quod motus extremi orbis bimas in
 anno vertente reuolutiones faciat interior aut motu re-
 flexo duplo recursum quater interm reuertatur. Praesentem
 in hoc motu compositum centro maioris epicycli secundum lineam
 rectam quodammodo circa latitudines libitas diximus. Sic igitur
 in memoratis, ad absidum telluris sitis. centri epicycli maioris
 centro orbis proximum est. In quadraturis aut remotis.
 In locis aut mediis $1/4$ ab his centri maiore epicycli
 centro exterioris orbis se applicat quiboz in una co-
 currunt. Quatuor aut huius accessus et recessus constat
 29 unius predictarum partium. Et hactenus motus &
 longitudinalis si se habet latitudinis aut fuit haud
 secus ac si sed tractu semper contrario. Abi, in illa sep-
 tentrionalis fuit hic australis petu. Declinat aut orbis eius
 ab eclyptica quantitate anguli 7° . Declinatio hic semper
 australis. Vnde 1° non excedit. Ceterum quae circa latitudines
 & dicta sunt hic commemorasse conuenit, ne eadem saepe repetantur.

Sed quare secundum orbis
 magni 100 in. Sed η
 38: c. 1. Ep. 7. fm
 v. c. 6. 7. 2. 8

Sic septem omnino circuli ꝑ̄currunt. ꝑ̄ q̄m
Tellus trib. et circa eam ꝑ̄ quatuor. Mars deniq̄
ꝛ et h̄ singuli q̄m. Sic ip̄s in vniuersa 34
circuli sufficiunt quib. tota mundi fabrica totaq̄ sphaera
chorica explicata sit.

Imps. Reg. 2. Non. A. 85.

Nicolai Copernici de Hypothesibus mo-
tuum Coelestium à se constitutis Commentariolus.

Multitudinem orbium Coelestium maiores nostros eam maxime ob causam
poluisse uideo, ut apparentem in sideribus motum sub regularitate saluarent
Valde. n. absurdum uidebatur, coeleste corpus in absolutissima rotunditate
non semper equaliter moueri. Fieri autem posse animaduertent, in
& compositione atq; concursu motuum regularium diuersimode ad ali-
quem situm moueri quippiam uideretur. Id quidem Calypus &
Eudoxus per concentricos circulos deducere laborantes non potuerunt.
Et his omnium in motu Sydere reddere rationem, non solum eorum,
quae circa reuolutiones siderum uidentur, uerum etiam quod sidera ma-
do scandere in sublime, modo descendere nobis uidentur, quod Concen-
tricitas minime sustinet. Itaq; potior sententia uisa est per Ec-
centricos & Epicyclos id agi in qua demum maxima pars sapientiu
conuenit. ~~Stetitamen~~ quae ab Ptolemaeo & plerisque alijs
passim de his praedita fuerit, quamq; ad numerum respo-
derent, non parua quoq; uidebantur habere dubita-
tionem. Non. n. sufficiebat, nisi etiam agnantes
quosdam circulos imaginentur, quibus apparebat
neq; in orbe suo deferente, neq; in Centro proprio
aquali semper uelocitate suus moueri.
Quapropter non satis absoluta uidebatur huiusmodi
speculatio, neq; rationi satis continua. Factum
cum hac animaduertissem ego, saepe cogitabam
si forte rationabilior modus circulorum inueniri pos-
sit, e quibus omnis apparens diuersitas dependeret,
omnibus in se ipsis aqualiter motis, quidem ratio
absoluti motu posset. Rem sane difficultem aggressus,
ar pene inexplorabilem, obtulit se tandem, quomo-
do id paucioribus & multo conuenientioribus rebus
quam olim

quam olim sit proutum, fieri possit, si nobis aliqua pe-
titiones, quas axiomata doceant, concedantur, quae
hoc ordine sequuntur. PRIMA PETITIO.

1. Omnium orbium coelestium, siue sphaerarum unum
centrum non esse.
2. Centrum terra, non esse centrum mundi, sed tantum
gravitatis & orbis Lunaris.
3. Omnes orbis ambire Solem tanquam in medio omnium
existentem, ideoque circa Solem esse centrum mundi.
4. Minorem esse comparationem distantiarum Solis
& terra ad altitudinem firmamenti, quam semi-
dimeticutis terra ad distantiam Solis, adeo ut sit
ad summitatem firmamenti insensibilis.
5. Quicquid ex motu apparet in firmamento, non esse
ex parte ipsius, sed terra. Terra igitur cum proxi-
mis elementis motu diurno tota convertitur, in
polis suis invariabilibus firmamento immobili per-
manente ac ultimo Coelo.
6. Quicquid nobis ex motibus circa Solem apparet non
esse occasione ipsius, sed telluris & nostri orbis, in
quo circumvolvimur seu aliquo alio Sydere. Sicut
terram pluribus motibus ferri.
7. Quod apparet in Erratis retrocessio ac progressus
non esse ex parte ipsarum, sed telluris. Huius igitur
solius motus tot apparentibus in coeli diversitatibus
sufficit.

His igitur sic praemissis conabor breviter osto-
dere, quam ordinate aequalitas motuum servari possit.
Hic autem brevitatis causa mathematicas demon-
strationes omittendas arbitratus sum, maiorij volu-
mini.

minj destinatas. Quantitates tamen Semidiametron
orbium in circulorum ipsorum explanatione hic po-
nentur, & quibus Mathematica artis non ignavis
facile percipiet, quam optime numeris & observatio-
nibus talis circulorum compositio conueniat.

Proinde ne quis temere mobilitatem telluris asse-
raße cum Pythagorici nos arbitrentur, magnum quoq;
& hic argumentum accipiet in circulorum declaratione.
Etenim quibus Physiologi stabilitatem eius asserere
potissime conantur, apparentijs plerumq; imitantur.
Quia omnia hic imprimis conueniunt cum et ipse apparen-
tiam versemus eandem.

DE ORDINE ORBIVM.

Orbes caelestes hoc ordine sese complectuntur.
Summus est stellarum fixarum immobilis, & omnia
continens, & locus: sub eo Saturnus: hunc sequitur
Martius: Subest hinc orbis, in quo nos circumferimur.
Deinde Venerus: Ultimus Mercurialis. Orbis aut
Luna circa centrum terrae vertitur, & non ea via
Epicyclus deferitur. Eodem quoq; ordine alius alium
revolutionis. Velocitate superat, secundum quod maiora
minoraue circulorum spacia emetuntur. Sic qd
Saturnus anno 30, Iupiter 12. Mars, Tellus, annua
revolutione restituntur. Venus 9 mense: Mer-
curius 3 revolutionem peragit.

DE MOTIBUS QUI CIRCA O APPARENT.

Terra triplis motu circumfertur, Uno quidem in
orbe magno quo Solem ambiens secundum signorum
successionem anno revoluitur. Temporibus aequalibus
semper

semper aequales arcus describens. Cuius quidem centrum
a centro O 25 semidiametri sui distat. Cum igitur super-
ponatur semidiametrum huius orbis ad altitudinem
firmamenti irreprehensibilem habere quantitatem, re-
sequens est, ut hoc motu Sol circumferri videatur,
perinde ac si terra in centro mundi subiaceret. Cum
autem id non solis, sed terra potius motione contin-
git, et exempli causa, dum haec sit sub Capricorno
Sol e directo per diametrum in centro reuertatur, et sic
deinceps. Videbitur etiam Sol eo motu inaequali-
ter moveri, secundum distantiam eius a centro orbis
ut iam dictum est; Ex quo maxima diversitas duobus
gradibus et sextante unius contingit. Declinat
autem ab ipso centro Sol ad primum firmamenti
quod distat a stella lucida quae est in Capite ge-
melli splendidior gradibus fere 10 versus occiden-
tem invariabiliter. Tunc igitur Sol in summa
eius altitudine reuertitur, quando terra in loco huic
opposito versatur, centro orbis inter eos intermediente, et per
hunc quidem orbem non terram solum sed quidquid
simul non orbe Lunae comprehensum est circumduci-
tur. Alius telluris motus est quotidiana revolu-
tionis. Hic sibi maxime proprius in polis suis semax-
tate ordinem signorum hoc est ad orientem labilis,
per quem totus mundus precipiti voragine circum-
agi videtur. Sic quidem terra tam riuum fluius
aqua et virino aere voluitur. Tertius est motus
declinationis. Axis enim quotidianae revolutionis
non aequo distat axi magni orbis, sed obliquatur
secundum circumferentiam partem nostram quidem
seculo

semulo 23 grad & medio fere: Igitur centro terra in superficie
Eclipticæ semper manente, hoc est in circumferentia cir-
culi magni orbis, poli eius circumagantur, circulos utro-
que patris describentes in centrīs ab axe orbis magni
æquidistantibus: Et hic quoque motus annuas fere complectit
revolutiones & cum orbe magno pene comparat. At vero
axis magni orbis ad firmamentum inmutabilem ser-
uat compositionem ad eos quos vocant Eclipticæ polos.
Motus item declinationis cum motu orbis complectens
polos quotidianæ revolutionis ad eadem tali momenta
semper retineret, si paribus omnino revolutionibus
cum illo constaret. Hunc longæ temporis tractu
deprehensum est talem telluris positionem ad firmam
firmamentum mutari, propter quod ipsam firmamentum
aliquibus motibus fieri plerisque visum est, lege modum
satis deprehensa. Possit autem hæc omnia mutabilitate
telluris minus mirum est. Quibus autem poli inhereant
ad me non attinet dicere: Video equidem in vilioribus
rebus quod unguis ferrea magnetis attrita in unum super
mundi situm nitatur. Potior tamen sententia visa,
servandum orbem aliquem fieri, ad cuius nutum
ipsi poli moveantur, quem procul dubio sub Luna esse
oportebit.

QVOD ÆQUALITAS MOTUUM
non ad Æquinoctia sed stellas
fixas referatur.

Cum igitur æquinoctialia puncta roeteriq; mundi
cardines plurimum coincidunt, falli diu necesse
est quidam ab his æqualitatem annuæ revolutionis de-
ducere conatur, quæ & sub diversis ætatibus multis ex-
perimentis observationum reperta est. Hanc Hipparchus

365 diebus cum quadrante unius diei. Almagesti vero
Chaldeus reperit ealem annum ex 365 diebus, 5 horis
46 m. h. e. 13 minutis et 3 quintis sive triente unius
minuti ab Ptolemaeo breviorum. Rursus autem Hippa-
lensis fuit longiorem vigesima parte unius hora, si-
quidem 365 diebus, 5 horis, et 49 m. in annum ver-
gentem constituit. Ne autem diversitatem ex obser-
vatione erroris proferre videatur, si quis singula ar-
ratiis adhaeruerit, inveniet eam cum mutabilitate
equinoctialium punctorum semper correspondere.
Cum enim ipsi mundi cardines in recenteris annis
uno gradu mutabantur, quidem Ptolemei anno reperi-
tur; Erat tunc anni quantitas, quae ab ipso Ptolemaeo
tradita est. Quando autem subsequentibus semel
potiori mutabilitate moverentur motibus inferioribus
obviantes tanto brevior annus factus est, quanto
translatio cardinum esset maior. Nam velociori
brevisiori tempore annum accipiebant motum.
Rursus igitur agit quicunque annum aequalitate
ad stellas fixas refert: Quenadmodum in a Vir-
ginis spiritum ferimus invenimusque annum 365 die-
bus et 6 horarum, et sextantis fere unius hora
semper fuisse: qualis etiam in Aegyptiaca anti-
quitate reperitur; Eadem ratio in alijs etiam motibus
Siderum habenda est, quod Absides eorum et stas
sub firmamento motuum leges docent, ac coelum
ipsum verarum testimonio.

DE LUNA.

DE LVNA.

Luna vero præter annalem ut dictum est circuitum quatuor motibus videtur nobis periclitari: Nam in orbe suo deferente circa telluris centrum gerendum ordinem signorum menstruas complet revolutiones: & vero deferit quem vocant Epicycle prima diversitatis sive argumenti. Nos vero primum sive maiorem & annis Epicycle alterum sibi inherentem in superiore quidem portione contra motum orbis reflexus paulo tardiore quam menstruo tempore deducit: In hoc demum Luna pendens binas in mense revolutiones contra motum illius perficit & quædamque centum Epicycli maioris contingit lineam a centro orbis magni transcendentem per centrum terre quam diametrum magni orbis vocamus, sicut Luna sit ad centrum maioris Epicycli proxima, quod quidem circa novam & plenam Lunam accidit: At est contra in quadraturis mequantibus ipsum remotissima. Quantitas autem Diametri & Epicycli Epicycli maioris continet 10 partem & semidiametrum orbis sui deferentis cum 18 unius particula. Minoris vero Epicycli semidiametrum quinquies dempta una parte ipsius. Per hoc igitur Luna modo rotata, modo tarda descendens quoque & ascendens videtur, et prima quidem diversitate dupliciter variationem indus Epicycli minoris ingerit. Lunam enim in circumferentia maioris ab aequalitate distrahit: Cuius quidem in hoc maxima diversitas 17 gradus & quadrantem colligit. De circumferentia ipsa quantitatis seu diametri respondentes cum quoque centrum maioris modo distrahit, modo appellit secundum semidiametri magnitudinem. Cum igitur per hoc circa centrum maioris Epicycli inæquales

circumferentia ambitus Luna describat, contingit primam
 diversitatem multipliciter variari. Hinc est quod circa
 revolutiones & obiectiones ad 6 maxima similitudinis
 diversitas q. gr. & 36 m. non excedat. In quadraturis
 autem ad 6 grad. & 36 m. extenditur. Qui vero per
 eccentricum circulum fieri hoc arbitrantur, præter
 inceptam in ipso circulo motus inaequalitatem in duos
 necessitate manifestos errores. Consequens est enim
 mathematica res tam Luna in quadraturis dum
 infima parte Episcopi apparet, quadruplo fere maior
 apparere (si modo tota videretur) quam nova & plena,
 nisi augmentum & diminutionem magis sui corporis
 & remotiois asserit. Sit quoque diversitatem aspectus
 fieri propter notabilem recta magnitudinem ad distantiam
 eius circa quadraturas plurimum augeri. Si quis autem
 diligentius perscrutetur, parum valde struere distare
 videriet in quadraturis ab his quae interlunio plenae
 Luna contingunt, & proinde veriorum hanc simulationem
 nostram haud facile dubitabit. His vero tribus motibus
 longitudinis Luna circumit puncta latitudinis motus
 axes quidam episcolorum aquidistant axi orbis, propter
 quod nullam ab eo egressionem facit. Sed hic orbis
 axem suum declivem habet axi magni orbis sive Episcopi
 re. Quasi Lunam a superfine Episcolorum figuram fieri
 declinat igitur secundum quantitatem anguli cuius
 circumferentia circuli quing. gradus superadduntur,
 minus poli circumferuntur, ut aquidistantia axis Episcolorum
 propemodum sunt in declinatione dictum est. Sed hic contra
 signorum ordinem & longe tardiore motu ut ad una
 revolutione 14 annis expectat & hoc in orbi quidam omni-
 mentione fieri plene videtur cuius poli inhaerentes ad hunc
 modum ferantur. Talem igitur videtur habere Lunam
 motuum fabricam.

Saturnus γ & σ similem habent motuum rationem, si-
quidem orbes eorum annalem illum magnū penitus in-
cludentes in centro tot magni ipsius orbis ad ordinem vol-
vuntur, sed orbis quidem Saturnius 30 anno requiritur.
Jovianus 12. Martius autem 24 mense perinde ac si ta-
les revolutiones magnitudo orbium renovatur. Nam
semidiameter magni orbis Martij, 30 partes obliuebil,
Jovis 130 et vnius partimula quinquaginta, Saturnij 230
& sextantem vnius. Dico autem semidiametrum
a centro ad centrum & spiritus distantiam. Habet
quisque duos spiritus quorum alter alterum affert, prope-
modum sicut in Luna dictum est, sed lege diversa.
Primus enim spiritus q. motum orbis reflexus parte
fuit cum eo revolutiones altero vero obuians primij mo-
tum revolutionibus duplicatis irremigil sedens. adeo-
ut quoniam sit in fundum a centro orbis distantia vel
rursus in maxima virmitate, tunc situs sit centro spi-
ritus quamproximum. Igitur ex talium motuum con-
positione orbis & spirituum & revolutionum partate
contingit ut huiusmodi elongationes & appositiones
maximo statas si sub firmamento scdas obducant, ac
clariore rectas ubiq. observant motuum conditiones.
Itaq. absides suas invariabiles, Saturnus quoniam circa
stellam quia super cubitum esse dicitur γ . Jupiter igitur
post stellam qua extremitas caudę & appellatur.
Mars vero gradibus 6 & medio ante tot γ . Magnitu-
dines autem spirituum fixae sunt. In Saturno quoniam
primum semidiameter constat ex partib. 19 & 41. Minus
qualium semidiameter orbis magni ex 25 supponatur.
Secundus autem spiritus part. 6. & pl. 34. semidia-
metrum habet. Sic quoque in Jove: primus part. 10 & 6.
Secundus part. 3 & 22 semidiameter continent. In σ
autem, primus part. 5. 34. Secundus minut. 51.

Sic igitur ad primum ubiq; semidiameter tripla maior est
 secundo. Hanc autem diversitatem, quam spirituum
 motus inducit sup motum orbis primum appellare
 placuit, quia ubiq; sub firmamento certos ut futuri est
 observantur limites. Alia sequi debet esse diversitas
 secundum quam sidus interdum regredi solet etiam sub
 sistere permittitur, quia non ex motu sideris contingit,
 sed telluris in orbe magno aspectum variantis, Hec
 enim motum sideris velocitate superans ratio vi
 suali ad firmamenti aspectum obviando, motum
 sideris vincit: Quod tunc maxime fit qd proxima
 fuerit sideri terra. dum videlicet inter solem &
 sidus intercal vespertini sideris ortus: Contrario
 autem circa vespertinum ortum ortumque ma
 tutinum praeventione antefit visum. Ubi vero
 visus contra motum aequali cursu obviat stare vi
 detur, adversis motibus invicem se sic percurrentibus circa
 triquetrum & radium contingit. In his autem omni
 bus tanto maior contingit talis diversitas quanto in
 feriore orbe sidus movetur. Unde minor in h quo 2.
 & sursum in A maxima secundum proportionem
 semidiameter magni orbis ad illorum semidiametros
 Fit autem tunc diuisiua maxima qd sidus
 per radium aspicitur circumferentiam magni orbis con
 tingentem. Quod tunc tria haec sidera nobis permittant.
 In latitudine vero duplicem latitudinem faciunt di
 gressionem, circumferentiae quidem spirituum
 in una superficie permanentibus, cum orbe suo ab
 ecliptica declinant secundum faciem deflexiones
 non sicut in Luna circumducibiles, sed in eundem
 coeli tractum semper vergentes: Igitur & sectiones in
 ulorum orbis & eclipticae quas nodos vocant aternus in

firmamento sedes originat: Sic quidem saturnus natu-
 rum habet unde ad septentriones spectare incipit par-
 8. & media, post stellam quæ in capite Geminorum ori-
 entalis dicitur. Jupiter autem eandem ipsam stellam part. 4.
 Mars autem degeles autecedentem part. $6\frac{1}{2}$. In
 his igitur ac diametro positæ sidus existens nullam
 habet latitudinem: Maximam vero quæ in his in
 his in quadraturis contingit valde diversam.
 Nam æquum æquatorum quæ inclinare tanquā
 nodis illis pensilis instare videtur tunc equidistant
 maxima fit quando telluris syderis proxima est, hoc
 est in ortu syderis vespertino, tunc enim in saturno
 partibus duabus & besse axis inclinatur, in jove
 partib. 2. decepto trivente: In Marte vero parte una
 & dextaret. Contra vero inra vespertinum ortu
 ortum matutinum plurimum habent abstrin-
 terra. Saturno quidem & jove quinque virius
 partis minor est huiusmodi inclinatio: Marti vero
 parte una & besse. Sic quidem diversitas hæc in
 maximis latitudinibus apprimè percipitur ac alij
 tanto minor, quanto minùs a nodo sidus distat.
 pariter cum latitudine crescit & deo decrescit.
 Atque etiam motu telluris in orbe magno latitu-
 dines visibiles nobis varian, ita sane propinquitate
 & distantia visibiles latitudinis angulus augent
 & minuent, sicut Mathematica ratio exposcit.
 Siquidem hic motus librationis secundum lineam
 rectam contingit. Fieri autem potest ut ex duo-
 bus orbibus huiusmodi motus componatur, qui-
 rum sint concentrici alter alterius reflexos circumferant
 polos & inferior contra superiorem duplici voluntate
 polos orbis exterioris deflexis revolvat. Et hi quoque poli
 tantum habeant deflexionem a polis orbis interioris supe-
 ris, quantum huius a polis superni orbis: Et hæc
 de h. 24. & 25. in orbe terram ambientibus.

DE VENERE

Reliquum est eorum speculationem aperire, quae
 magni orbis ambitu multidentur. hoc est de motibus
 ☿ & ♀ Venus quidem persimilem habet ritibus
 coniugationem quales illi superiores sed alia motuum
 observantia: Orbes quidem non Epicyclo suo maiorem
 partem facit revolutiones nono mense et praefatum de
 eo motu composito, minorem Epicyclum circa ubi habi-
 tudine firmamento resistit, summam eius absidem
 ad punctum, quo Solem vergere diximus constituens
 minor autem Epicyclus impares cum illis revolutiones
 habens motui orbis magni aequalitatem referat, ad
 huius quidem revolutionem duos circos reversus per-
 ficit, et quorum utriusque in linea ad Absidem deducto
 puncta fuerint ☿ Sydes tunc centrum maioris Epi-
 cycli proximum sit ☿ in transverso quadratum revolvit.
 Simili fere modo quidem in ♀ minor Epicyclus ☿
 respicit, observans. Est autem proportio semidiametrorum
 orbis magni ☿ Veneris sicut 25 ad 10 ☿ maior Epicyclus
 doctorem suscipit. Vnius particula, minor vero qua-
 drantem; retrocedere quod ☿ hac remittit tunc maxime
 quando sidus terra proximum est, simili quodammodo
 ratione et in superioribus sed contraria: In illis enim
 accipit motu terra superante, hic autem superato. At
 illis orbe utriusque contento, hic vero contento. Quia
 propter hoc unum ☿ opponitur cum tellus intermedium non
 possit: Sed ex certis et ☿ constantibus quae fuerint in con-
 tactibus innumerosa lineis a centro telluris pro-
 deuntibus utrobique reuertitur, 48 grad. nunquam recedens
 ad nostrum aspectum. ☿ hac est Veneris motus
 summa, quo in longitudinem circumducitur.
 Latitudinem quoque duplici causa scandit: Habet. n.
 ☿ hoc axem orbis inclinatum quantitate anguli ☿.
 Et modum suum, unde septentriones petit in absidi sua
 habet. Digressio autem quae ex tali inclinatione procedit
 quāvis eadem.

Quam eadem in se ipsa sit duplex, non ostenditur. Nam
in altitudine nodorum Veneris inveniuntur terra transversas
sursum & deorsum aspernantes, has reflexiones vocat
naturales, apparent orbis obliquitates & has vocant decli-
nationes, eadem vero in quadratibus. Ceteris autem
locis amba latitudines permixtae confunduntur ac
alia aliam superans videntur ac similitudine ac testi-
monio mutuo se augent & perinueniunt: Hae vero
axis inclinatio est. habet librationem mobilem, non
autem sicut in superioribus illis ad nodos pendulam,
sed in alijs quibusdam volubilibus punctis, quare
revolutiones suas ad sidus annuas faciunt. Unde
quatenus sidus contra absidem Veneris steterit, maxi-
ma tunc sit librationis inflexio & haec in ipso sidere
in quarum hinc parte sui orbis fuerit. Quasi si hinc
sidus in abside sit, vel ei diametraliter opposito, latitudines
non penitus variabil, nametsi in nodis tunc versetur.
Hinc vero deservente hac inflexione quoad usq. illius
per quadrantem circuli dicto loco amoveatur, & simi-
litudinem motuum maxime illius deviationis prout
a sidere tantundem distiterit nullum propterea huius
deviationis vestigium reperitur & principis deviatio-
num libramento continetur & illo principio a septen-
trionibus ad austrum declinante ac idem a sy-
dere sese elongante, secundum telluris ab abside re-
motionem sidus ad eam perducitur partem qua
prius australis fuerat. Hinc autem oppositio-
nis loco septentrionalis facta donec iterum ad
summam librationis circulo peracto, ubi rursum
maxima sit deviatio & prima simul & aequalis
Sic denum par modo per reliquum semicirculum
pergit: Quasi namq. sit meridianam hanc latitudinem

quam plurimam deviationem vocant, & hae duobus
orbibus fieri, promutuis & vicibus obliquis, sicut
in superioribus dicebamus, hic quoque consentaneum
esse videtur.

DE MERCURIO

Sed minimum in celo mirabilissimus est & mirus,
qui pene imperinvestigabiles percurat vias, in per-
scurari non facile queat. Addit praeterea diffini-
tatem, quod sub radijs ☿ inuisibiles plerumque
meatus occupat, & paucis admodum factis visibilis
se exhibet, attamen comprehenditur & ipso modo
aliorum ingenio quicquam intubat. Conuenienter
hinc Epicyclus ille, ut in Venere in orbe suo revolubi-
lis. Nam maior Epicyclus in orbe suo pariter semel
revolutiones & illic absides eius sunt secundum gradum
& medietatem post ♄ spiram constitutus. Minor
autem Epicyclus contraria illius lege duplici vero
revolutione reflectitur ut in omni semel totius quo
absidem huius superaverit vel ex adverso respicit
sidus a centro maioris Epicycli remotiss. sit, atq; in
quadrantibus proximis & huius quidem orbem
tertio mense duximus reverti hoc est. 88 diebus
minores semidivisionis partes capit $9\frac{2}{5}$ quarum semi-
diametrum magni orbis 25 posuimus: Ex his
autem primus Epicyclus accipit unam & 41 m.
Secundus autem tertiam etiam partem hoc est. min-
utias 34 fore, sed is quidem irrulorum concursus
hic non sufficit ut in ioculis: Terra siquidem in
supradictis absidis respectibus percurante longe mi-
nor apparet ambitus sidus moveri, quam ratio irr-
ulorum iam dicta sustinet & rursus in quadraturis
longe etiam maiore.

Cum ven.

Cum vero nullam aliam in longitudine diversita-
 tem ac sic fieri percipiat, consentaneum est per
 arcessum quendam & reversum a centro orbis secundum
 lineam rectam contingere, quod quidem fieri oportet
 ut duobus orbibus circumdata habentibus axes
 equidistantes axi orbis, dum centrum Epicycli ma-
 ioris sive totius illius axis tantum distat a centro
 orbiculorum immediate contingentes quantum
 centrum huius a centro exteriori id quidem reperi-
 est misit. 14 & medio unius patet de 25 gradibus
 remotum mensi sumus. quodque motus exteriori
 orbiculi binas in anno vertente revolutiones faciat
 interior autem motu reflexo, duplo reversu quater
 interim revertatur. Preferuntur autem citius hor-
 motu composito centro maioris Epicycli secundum
 lineam rectam quemadmodum circa latitudines
 libratus diximus. Sic igitur in memoratis ad absi-
 dendam telluris sitibus centrum Epicycli maioris centro
 orbis proximum est. In quadraturis autem remotis.
 in locis autem mediantibus. 45 gradus ab his
 centrum maioris Epicycli centro exterioris orbi-
 culi applicat, amboque in unum concurrunt. Qua-
 ritas autem huiusmodi reversus & arcessus constat
 minutis 29 unius praedictarum partium: Et
 hactenus motus Mercurij Longitudinalis sic se
 habet. Latitudinem vero haud senis facit
 quam Venus, sed tractu semper contrario: ibi
 enim illa septentrionalis fit, hic Austros petat.

Declinat autem orbis eius ab Ecliptica qualitate
anguli partium 7. Derivatio hic quoque semper
Astralis dodrantem Unius gradus nunquam excedit
Ceterorum quae circa Latitudinem Veneris di-
cta sunt. Hic quoque commemorasse conuenit, ne
eadem saepe repetantur.

Sic septem omnino circulis mercurius nabit.
Venus quing: Tellus tribus. & circa eam
Luna quatuor. Mars denum, Jupiter & Sa-
turnus singuli quing. Sic igitur in
vniuersum 34 circuli sufficiunt, quibus tota
mundi fabrica, totaque Systema Chora expressa sit.

FINIS.

Nicolai Copernici

de Hypothesibus motuum celestium

à se cons titutis

commentariolus.

Multitudinem orbium celestium Maiores nostros
cum maxime ob causam posuisse vides, ut apparenti
in sideribus motum sub regularitate saluarent.
Valde n. absurdum videbatur celeste corpus in
absolutis rotunditate non semper aequè moueri.
Fieri aut posse aduertorant, ut et compositione
atq; conuersu motuum regularium diuersimode
ad aliquem situm moueri quippam uideretur.
Id quod Calippus & Eudoxus p concentricos
circulos deducere laborantes non potuerunt.
Et his cum in motu Sydereo recte rationem
non solum eorum que circa resolutiones Syderum
uidentur, uerumetiam quod Sydera modo scan
dere in sublime, modo descendere nobis uidentur,
quod concentricitas minime sustinet. Itaq; poti
or sententia iusta est p eccentricos & epicyclos
id agi, in qua domum maxima pars sapientum
conuenit, attamen que ab Ptolomeo et plerisq;
alijs passim de his prolata fuerunt, quamq; ad nu
merum responderent, non paruum quoq; uidebant
habere

MS.

PHIC.

IX.

habere, dubitationem. Non n. Sufficiebat nisi etiam
equantes quosdam circulos imaginarentur, quibus
appareret neq. in orbe suo deferente, neq. in centro
proprio equali semp. velocitate syderis moveri.

Quapp. non satis absoluta videbatur huiusmodi spe-
culatio, neq. rationi satis concinna. Fec. cum hęc
animadvertissem ego, sepe cogitabam si forte ratio,
nobilis molus circuloꝝ inueniri posset, c. qbus
ois apparen. diversitas dependeret. obq. in seipsis
equaliter motis, quemadmodu ratio absoluti motus
posset. Rem sane difficilem aggressus, ac penę
inexplicabilem, obtuli se tanto quomodo id paucio-
rib. ac multo conuentiorib. reb. quā olim sit p-
ditum, fieri posset, si nobis aliquę petitiones
quas axiomata vocant concedantur: quę hoc
ordine sequuntur.

Prima petitio.

Omniũ orbium celestium siue Sphęararum
unũ centrum non esse.

II. Centrum terre non esse centru mundi,
sed tantum gravitatis et orbis Lunaris.

III. Quę orbis ambire solent, tanq. in medio
omniũ existentem, ideoq. circa Solem esse cen-
trum mundi.

1111. Minorem et comparatione distantiarum
Solis et terre, ad altitudinem firmamenti, quam
semidimensionis terre, ad distantiam Solis, adeo
ut sit ad summam firmaneti insensibilis.

V. Quicquid ex motu apparet in firmamento, non
ex parte ipsius, sed terre; Terra igitur cum
proximis Elementis motu diurno tota conuer-
titur, in polis suis inuariabilib. firmamento
immobile permansit ac ultimus celo.

VI. Quicquid nobis ex motibus circa ☉ apparet,
non esse occasione ipsius, sed telluris et nostri
orbis, cum quo circa ☉ uoluimur, seu aliquo
alio sydere. Sicq; terram pluribus motibus
terri.

VII. Quod apparet in exactione retrocessio ac
progressus, non eo ex parte ipsarum sed telluris.
Huius igitur solius motus tot apparentib. in celo
diuersitatib. sufficit. His igitur sic premisis
conabor breuiter ostendere, quam ordinate et
qualitas motuum seruari possit. Hic aut bre-
uitatis causa mathematicas demonstrationes
omittendas arbitratus sum maiori uolumini
destinatas. Quantitates in semidimensionum
orbium in circulum ipsorum explanatione his
ponuntur, et qd. mathematica artis non ignarus
facile

facile percipiet, quā optime numeris et observationib.
talibus circuloꝝ compositio conveniat.

Proinde ne quis temere mobilitatem telluris asse-
rere cum Pythagoræis nos arbitretur, magnum
quoq; et hoc argumentū accipiet in circuloꝝ
derotatione. Etenim qđ Physiologi stabili-
tatem eius astruere potissime conantur appa-
rentijs plerumq; imitantur. Quæ oīa hīc in
primis cōsulant, cum et pp̄ apparentiam uer-
temus eandem.

De ordine orbium.

Orbes cælestes hoc ordine sese complectunt
Iunius est stellarū fixarū immobilis et oīa
continens, & locans sub eo Saturnus, hunc sequit̃
Martius, subest hinc orbis in quo nos circumfere-
rimus. Deinde Venerius, ultimus Mercurialis.
Orbis aut̃ Lunæ circa centrum terre uertitur
et eū ea oīa Epicyclus deferretur. Eodem quoq;
ordine alius alium revolutionis uelocitate superat.
Secundū quod maiora minoraq; circuloꝝ
spatia cūctantur. Sic qđem Saturnus annis
.30. Iupiter .12. Mars. Tellus annua revolu-
tione restituitur. Venus 9 mense. Mercurius
.3. revolutione patit̃ ¶ De motib. q̄ circa Solem
apparent.

Terra triplici motu circumfertur, uno quidē in
orbe

orbe magno quo Sol ambiens secundum signorum
 successione anno reuoluitur. In tribus aqua-
 libus semper equales arcus describens. Cuius quod
 centrum a centro Solis .25. parte semidiamet-
 ri sui distat. Cum igitur supponatur semi-
 diametrum huius orbis ad altitudinem fixarum,
 menti inceptibilem habere quantitatem, conse-
 quens est, ut hoc motu $\odot$ circumferri videat
 persimile ac si terra in centro mundi subiaceret.
 Cum tamen id non Solis sed terre potius motione
 contingit, ut exempli causa, dum haec sit sub
 Capricorno, Sol est directus per diametrum in
 Cancro cernitur, et sic forticeps. Videbitur
 et Sol eo motu inaequaliter moueri secundum
 distantiam eius a centro orbis ut iam dictum
 est. Ex quo maxima diuersitas duobus gra-
 dibus et sextante unius contingit. Declinat
 aut ab ipso centro Sol ad punctum fixarum
 quod distat a stella lucida, quae est in capite
 gemelli splendidior gradibus fere .10. versus oc-
 cidentem inuariabiliter. Tunc igitur Sol in
 summa eius altitudine cernitur quando terra
 in toto huius opposito uersatur centro orbis
 inter eos mediante, et per hunc eodem orbem
 non terram solum, sed quod simul cum orbe lunari
 comprehensum est, circumducitur.

Aliis

Alius telluris motus est quotidiene revolutionis
et hic sibi maxime proprius in polis suis secundum
du ordinem signorum, hoc est ad orientem
labilis, per quem totus motus precipiti uocamine
circumnagi uidetur. Sic quidem terra cum
circumfluis aqua et uicino aere uoluitur.

Textus est motus declinationis. Axis enim quotidi-
ane revolutionis non aequidistat axi magni
orbis, sed obliquatur secundum circumferentiam
partem, nam quidem circulo 23 gradibus et
medio fere. Per centro terra in superficie
Ecliptica supmanente, hoc est in circumferentia
circuli magni orbis poli eius circumuoluntur,
circulos utrobique paruos describentes, in centris
ab axe orbis magni aequidistantibus. et hic quod
motus annuos fere compleant revolutiones, et
cum orbe magno pene compares. At uero
axis magni orbis ad firmamentum immutabile
seruat compositionem ad eos quos uocant Ec-
liptice polos. Motus item declinationis
cum motu orbis complexus, polos quotidianae reuo-
lutionis ad eadem caeli momenta semper retin-
eret, si paribus dieo revolutionibus. cum illis
constaret. Nunc longo temporis tractu
deprehensum est, talem telluris positionem ad fa-
ciem firmamenti mutari, propter quod ipsum

297.
firmamentu aliquib. motib. fieri pleriq. in sum
est, lege nolum satis deprehensa. Posse aut
hęc oia fieri mutabilitate telluris, minus mi-
rum est. Quib. aut poli inhaerant, ad nos
non attinet dicere. Vileo cetero in inferiorib. reb.
q. virgula ferrea magnete attrita, in unum sepe
mundi situm nitatur. Potior tamen sententia
visa est, secundu orbem aliquē fieri, ad cuius
motu ipsi poli moueantur, quem procul dubio
sub luna esse oportebit.

Quod equalitas motuum non ad Equi-
noctia, sed stellas fixas referatur.

Cum igitur equinoctialia puncta, ceteris mundi
caulinis plurimum commutentur, falli cum
necesse ē, quoniam ab his equalitatem annue
revolutionis deducere conatur, q. et sub diversis
statib. multis experimentis observationum diversa
cepta ē. Hanc Hipparchus 365 diebus, cum
quadrante unius diei, Albategni vero Chaldeus
cepit tale annu ex 365 dieb. 5 horis 46 minutis
hoc 13 minutis ē. 3. quintis sine triciente unius
minuti ab Ptolomaico breviorē. Rursus aut
Hispalensis huic longiorē vigesima parte unius
horę sive ex 365 dieb. 5 horis ē 49 minutis
annum verentem constituit.

Ne aut

Ne aut diuinitate ex observationum errore pessi se
 uideat, si q singula accuratius animaduertit,
 inueniat ea cum mutabilitate æquodiamm pñ,
 Eorum semp correspondisse, tñ n. ipsi mundi
 cardines in centenis annis uno gradu mutabāt
 quemadmodū Ptolomei quo reple ē. Erat tunc
 anni quantitas q ab ipso Ptolomeo tradita est,
 quanto aut subsequenti. seculis potiori mutabilita;
 te moueretur nobis. inferiorib. obuiant, tanto
 breuior annus factus est, quanto translatio cardis,
 tñ esset maior. Nam occurſu uolueri breuiori
 tempore annua excipiebant motum. Rectius igr
 agit qcumq annua equalitatem ad stellas fixas
 referet. Quemadmodū circa uirginis Spicam
 fecimus, inuimusq annu 365 dierū & sex
 horarū & sextantis fere annus hoc semp fuisse.
 Quale etiam in Egiptiaca antiquitate reperitur eade
 ratio in alijs etiam motibus fiderem habendo est
 quod ab ipſis eorum et state sub firmamento
 motum leges docent, ac cælum ipsam ueraci testi.
 monio.

De Luna.

Luna uero præter annalem, ut dictum est, circū
 cūctum, quatuor motib. nobis uidetur præuari. Nā
 in orbe suo deferente circa telluris centrum, secundū
 ordinē signorum mensuras complet reuolutiō,

nos

(fol. 60. d. 1.)

axis qualem Epicycleum agnoscimus ac si orbis pp
quod nulla ab eo expressione in facit.
Sed hic orbis axem suum declinatum habet axi magni
orbis sui Ecclyptice. Quapp Luna a superficie
Ecclyptice directi facit. Declinat igitur secundum
quantitatem anguli cui de circumferentia circuli
quingis gradus supponuntur, cuius poli circum-
feruntur in æquiliis tantia axis Ecclyptice, prope-
modum sicut in declinatione dictum est. Sed hic
¶ signorum ordinem et longe tardiori motu, ut ad
una ~~circuli~~ revolutione 19 annis expectetur, et
hoc in orbe quidem eminentiori fieri plerique vident
cui poli inherentes ad hunc modum ferantur. Tandem
igitur videtur habere Luna motum Fabricæ.

De tribus Superioribus. Saturno Jove

et Marte.

Saturnus, ♄ et ☷ similes sunt motum rationis.
Siquidem orbis eorum amato illum magni peritus
includentes in centros communem ipsius magni orbis
ad ordinem signorum volunt. Sed orbis qualem
Saturnus 30 anno revolvitur, Jovis 12. Martis
aut 29 mense, pende ac si tales revolutiones
magnitudo orbium remoretur. Nam semidia-
metro magni orbis ex 25. plib. 9. fit semidia-
metro orbis Martis 30 plib. obtinebit. Jovis 120.
et unig plib. quingentum. Saturni 230 et
sextantum unig. Dico aut semidiаметrum a centro
orbis

orbis ad centrum .i. epicycli distans.
 Habet .n. q[uod]q[ue] duos Epicyclos, quorum alter alteru
 deferret p[er] motu sicut in D[ic]to est, sed lege
 diversa. Primum .n. Epicyclus q[ui] motum orb
 reflexus, p[er]petuo facit cum eo revolutiones, alter v[er]o
 obuians primi motum revolutionib[us] duplicatis oris,
 cum agit Sydeus adeo ut quandoq[ue] sit in ~~centro~~
 Summa a centro orb[is] distantia, ut reu[er]sus in
 maxima vicinitate, tunc Sydeus sit centro Epi
 cycli quā proximus. In quodamvis aut medianib[us]
 reu[er]sib[us]. Itaq[ue] ex totum motum p[ro]p[ri]etate ex
 bis & epicyclor[um] & revolutionum paritate contin
 git, ut huiusmodi elongationes et acc[re]siones, ma
 xime statas sibi sub firmamento fides oblineant,
 ac demum Vbiq[ue] certas obsequant motum q[ui]
 ditiones. Itaq[ue] absides suas inuicibiles, Saturn
 us q[ui]s circa Stellam q[ui] sup[er] cubitu[m] esse d[icitu]r sagitt
 tabulis. Iuppiter q[ui] .8. post stellā q[ui] extremas
 caudę Leonis appellatur. Mars vero gradibus
 .6. et medio ante cor Leonis.
 Magnitudinis autem Epicyclorum haec sunt. in
 Saturno q[ui]dem primo semidiamet[er] constat
 ex partib[us] 19 & 41. minut[is]. Qualis semidiamet
 ter orbis magni ex 25 supponatur. Secundo
 aut Epicyclus part. 6. & minut[is] 34 semidiamet
 rum est. Sic q[ui]q[ue] in fine primus part. 10. &
 minut[is]

minut. 6. Secundus part: 3. mi. non semitia,
 partes continet. In aut primus part: 5.
 minut. 3 q. Secundus minut. 5. Sic ipse
 ubiq ad primu semidiametror triplo maior est
 toto. Hunc aut diuersitatem qua epicyclorū motū
 inducit sup motū orbis, prout appellare placuit.
 quibz ubiq sub firmamento cetero, ut dictū est ob,
 sequuntur limites. Alia sup e diuersitas, talis quā
 sydus interdum regredit, sepe etiam subsistit or,
 nitur, q non ex motu sydus contingit, sed tel,
 lusis ex in orbe magno aspectum uocantis. Hec
 n motū sydus uelocitate superans radio uisuali ad
 firmamentū aspectum obuiante, motum sydus
 uincit. Quod tunc maxime fit, quando proxima
 fuerit sydus terra, dum uidelicet inter ☉ et sydus
 medius aspectui sydus orbi. Et generatio aut eie,
 ra uespertina occasum orbiue matutinu praepon,
 tione antefert uisum. Vbi uero uisus supra motū
 aequali cursu obuiat stare uident aduersis motib.
 inuicem se se proximantib., quod plerumq circa
 triquetrum ☉ radium contingit. In his aut
 oibz tanto maior gtingit talis diuersitas, quanto
 inferiori orbe sydus mouetur, unde minor in Sa,
 turno sua spere, et uersus in Marte maxima
 secundum proportionem semidiametri magni orbis
 ad illor semidiametros. Fit aut tunc uniuscuiusq
 maxima, quando sydus p radium aspicitur, or
 cumferon,

cumferentiam magni orbis contingente. Eadem
tria hæc sidera nobis q̄ videntur. In latitudines
vero duplicem digressionem faciunt, circumferet,
ijs q̄dē Spirituum in una superficie manentib.
cum orbe suo ab Eccliptica declinat, secundū q̄m
deflexiones non sicut in Luna circumducibiles,
sed in cunctis celi tractibus semp̄ regentes.
q̄z et sectiones circuloꝝ orbis & Ecclipticæ
quæ nos vocant æternas in firmamento
sedes occupant. Sic q̄dē Saturnus nodum
suum h̄t, unde ad Septentrionem frangere incipit,
part. 8. et media post stellam quæ in
capite geminorū orientalis est. Iuppiter ante
eam ipsam stellā partibus quatuor. Mars autē
Vergilius antecedentem part. 6. et media.
In his itaq̄ ac e diametro positis sidera existens
nullam h̄t latitudinem. Maxima vero q̄ in his
in quadraturis contingit valde diuersum. Nam
axium circuloꝝ inclinare tanq̄ nodis illis
sensitib. instare videtur, tunc eadem maxima
fit quando tellus sideri proxima est, hoc ē in or-
tu sideris uel perituro, tunc enim in Saturno
partib. duab. & besse axis inclinatur. In Jove
partib. ij. dempto tolente. In Marte vero parte
una & luctante. & contraxio autē circa solē
perituro occasu, ortumq̄ matutinu pluriū tunc
absistens terra. Saturno q̄dem et Jovi quocunq̄
amnis partis minor est huiusmodi inclinatio.

Marti

Mars vero parte una et beise. Sic ydē diuox,
 litas hac in maximis latitudinibus apperine
 p̄cipitue, ac alioqui tanto minor, quanto minus
 a nodo Sydus distat pariter cum latitudinis
 crescens et deficiens. Accidit et motu tellu-
 ris in orbe magna latitudines visib. nostris
 uariari, ita sane p̄p̄ngtate uel distantia
 uisibilis latitudinis angulus augente uel minu-
 ente sicut mathematica ratio exposcit. Siq̄
 dem hic motus liberationis totum lineam rectā
 contingit. Fieri aut potest ut ex duobus or-
 bit. huiusmodi motus componatur, q̄ cū sint
 conoctrici, alter alterius deflexos circumdu-
 cit polus, et inferiorē q̄tra superiorē duplici
 uelocitate polos orbis Epicyclos deferentis re-
 uoluat. Et hi quoq̄ poli tantā habent deflexi-
 onem a polis orbis mediate superioris, quāta
 huius a polis supremi orbis, et hæc de Saturno,
 no Jove et Marte ac orbib. terrā ambientibus.

De Venere.

Reliquū est eorum speculationē ap̄ice, que magis
 in orbis ambitu includunt hoc ē de motib. Venere
 et Mercurij. Venus qdē p̄similem h̄t circuloꝝ
 compaginem quales illi superiores, sed alia mo-
 tuum

tuum observantia. Orbis qd̄ cum Epicyclo
 suo majori partes facit revolutiones nona men.
 Se ut predictū est, eorū motu composito minores
 epicyclorum certa ubiq; habitudine firmamento
 restituit. Summū rursū absidem atq; punctum quo
 Solem vergerē diximus constituens. Minor
 aut Epicyclus impares cum illis revolutiones
 habens, motui orbis magni imparitatem reser-
 vant, ad huius qd̄ revolutionis duos omnino
 circuitus pficit, ut quando cumq; tellus in linea
 ad absidem diametris perrecta fuerit, sidus
 tunc centro majoris Epicycli proximu sit & in
 transverso quadrantum remotiss. Simili fere
 motu quemadmodum in luna minor Epicyclus
 Solem respicit observans. Est aut p̄portio sem̄
 diametrorū orbis magni et Veneris sicut .25. ad
 maior Epicycli .18. Et maior Epicyclus desuperante suscipit minus
 particulis, minor vero quadrantem, retrocedere
 quandoq; & hoc cernitur, tunc maxime quando
 sidus terre proximu ē, simili quodammodo ra-
 tione ut in superioribus sed contraria, in illis n.
 accidit motu terre supante, hic aut supato ac illis
 orbe telluris contento, hic vero continente. Qua,
 pp̄ nec unūq; Soli opponit, cum tellus intermoti,
 ap̄ nō possit sed ex certis ab Sole distantijs que
 sunt in contactib. circumferentia lineis a

centro

67
41.

centro telluris pendentib. utrobique reuertit. q. d.
gradib. nunq. excedens ad nostrum aspectu.
Et hoc e. Veneris motus summa quo in longitudi-
nem circumducitur. Latitudinis quoq. duplici
causa soandit: habet. n. et hoc axem orbis incli-
natum quantitate anguli γ : η : δ Et nodum
suum unde Septentriones petit in abside sua tr.
Digressio aut q. ex tali inclinatione pendit, quanq.
eodem in ipsa sit duplex non ostenditur. Na
in alterutro nodorum Veneris incidente terra
transuersis sursum & deorsum aspiciuntur
has reflexiones vocant naturales apparent orbis
obliquitates & has vocant declinationes, eadem
vero in quadrantib. ceteris aut locis quib. lati-
tudines p. mixti confunduntur, ac alia aliam
supans minor ac similitudine ac dissimilitudine
mutuo se augent & minuit. Hae pu axis in-
clinatio est habet liberationem mobilem, no aut
sicut in superiorib. illis ad nodos pendentem, sed in
alijs quibusdam volubilibus punctis, que revolutiones
suas ad sydlus annuas faciunt, unde quodcumq.
tellus q. absidem Veneris petere maxima tunc sit
liberationis inflexio & hoc in ipsa sydere in qua-
cumq. tunc parte sui orbis fuerit. Quapp. si tunc
sydlus in abside sit vel ei diameter opposit. latitudine
non peritus cauebit, tamen si in nodis tunc uerjetur.
Hinc

Hinc vero decrecente hac inflexione quadamque
 tellus p[er] quadrantes circuli dicto loco amovatur
 et sumit latitudinem motuum maxime illius domi-
 nationis punctus a Sydere tantulum destiterit,
 nulla preterea huiusce deviationis vestigia usque
 repetitur. Et demum deviationum libramento
 continuata, illo principio a septentrionibus
 ad austrum declinante, ac identidem a Sydere
 se elongante, totum telluris ab abside remotiorem
 Sydes ad eam pulcritus partem que prius Austrum
 fuerat. Nunc aut oppositionis lege septentrio-
 nalis facta, donec iterum ad summam perveniat, libra-
 tionis circulo pariter, ubi rursus maxima fit devi-
 atio & prius, simul & aequat. Sic demum pari
 modo p[er] reliquum semicirculum pergit. Quapropter nam,
 quam sit meridiana hac latitudo quam plerumque
 deviationem vocant, & hac duobus orbitis fieri
 concentricis & axibus obliquis sic in superiorib.
 dicebamus hic quoque consentaneum fieri videtur.

De Mercurio.

Sed et in coelo mirabilis. & Mercurij cursus, q[ui]
 pene investigabiles p[ro]vat vias uti p[er]scrutari non
 facile queat, addit preterea difficultatem quod sub
 radijs solis invisibilis plerumque meatus occupat
 et paucis admodum diebus visibilem se exhibet, at

tamen

tamen contigebatur ut ipse, multo altiori na-
mo ipsam incumbat. Convenient et hinc
Epicycli duo ut in Venere in orbe suo revolubiles.
Nam minor Epicyclus pariter cu orbe suo facit
revolutiones, ut illic absides eius sedem gradibus
14. & medium post virginis Spicam constituens.
Minor aut Epicyclus contraria illius lege duplici
utro revolutione reflectitur, ut in oi Jctu telluris
quo absidem huius superuenit vel ex aduerso re-
spicit Jctus a centro maioris Epicycli remotiss.
sit, atq; in quadrantib. proxim. & huius qdem or-
bem tertio mense duobus reuerti, hoc e, 88. dieb.
cuius semidiameter partes capit 9. & duas .5.
unius partis, quas semidiameter magni orbis
25 posuimus. Ex his aut unus Epicyclus acci-
pit unam e 41 minuta. Secundus aut tertiam
cuius partem hoc e, minutias 34 fere, sed is qd
circulorum concursus hic no sufficit ut in ostentis.
Terra sequem in supradictis absidis respectibus
pneante longe minori apparat ambitu Jctus mo-
ueri, qua ratio circulorum in dicta sustinet, ac
curis in quadraturis longe et maiore. Cum vero
nullam uliam in longitudine diuersitatem ex
hoc fieri percipiat, consentanea est q accessu quenda
et recessum centro orbis, scilicet lineam rectam
contingere.

contingere, quod quidem fieri potest oportet,
 duobus orbiculis circumdata, habentib. axes
 equidistantes axi orbis, dum centrum Epicycli
 li maioris sine totius illius abse tantum distet
 a centro orbiculi immediate continentis, qua-
 tum centrum huius a centro extremi, id quidem
 repositum est minu: 14. & medio unius partis
 de. 25. qb. om. contextu mensi sumus, quodq;
 motus extremi orbiculi binas in annu uer-
 tentis revolutiones faciat, interior autem mo-
 tu reflexo duplo recessu quater interim re-
 curtatur, praeceduntur n. hoc motu composito
 centro maioris Epicycli secundum lineam rectam
 quatuordecim circa latitudines libratis diximus.
 Sic igitur in memoratis ad absidem telluris sitis,
 bus, centrum epicycli maioris centro orbis
 proximus est. In quadraturis aut remotis.
 in locis aut mediantib. 4 & 5 gradus ab his cen-
 trum maioris Epicycli centro exterioris orbicu-
 li applicat, ambob. in annu concurreunt.
 Quantitas autem huius recessus & accessus
 constat minutis 249 unius praedictarum par-
 tium, & hactenus motus Mercurij longitudinalis
 sic se habet. Latitudine uero haud scire facit
 quam Venus sed tractu semper contrario, ubi
 enim

enim illa septentrionalis fit hic Austros petit.
Declinat autem orbis eius ab Eccliptica quā,
itate anguli partium septem. Deviatio aut
hic quoque semper australis dodrante minus gra-
dus nunquam excedit. Ceterum quae circa latitudi-
nes Veneris dicta sunt hic quoque communem
orasse conveniet, ne eadem sepe repetantur.
Sicque septem omnino circulis Mercurius currit,
Venus quinque, tellus tribus et circa eam Luna
quatuor. Mars de numeris Suppiter et Saturnus
Singuli quinque. Sic igitur in minoribus 34.
circuli sufficiunt quibus tota mundi fabrica
totaque Syderum choroa explicata sit.

nem in suo ductu assequutus erat, graduum proximè 60, ex eo tempore successiue illi propior fiebat, adeo vt xxvi Die Ianuarii, quo vltimò à nobis conspectus est, dunraxat 32 partibus à medio loco Solis remotus fuerit. Ideoque hac in re nihil absfoni protulit Mœstlinus.

Quòd vltimò ex Ptolemæo & Copernico insuper adfert, motus inæqualitatem constitui non posse, priusquam integram reuolutionem cognouerimus, ita vt quatuor momenta diuersitatis requirantur, sibi inuicem per Diametros opposita, videlicet extremæ velocitatis & tarditatis, quæ cum in hoc Cometa haberi non potuerint, Hypothesi Mœstlinianæ ratam certitudinem derogari; id non abs re quidem prolatum videtur. Reuerà enim perdifficile est, nisi integra Reuolutio constet, motuum particularium inæqualitates tueri. Imò apparet, quanta difficultate, Planetarum, adeoque ipsius Solis & Lunæ Apparentiæ exactè dignoscantur, licet tot reuolutiones, vel vni9 Hominis æuo, absoluant; Laudem nihilominus egregiam & eò maiorem admirationem meretur Mœstlini conatus, quòd ex aliquantula portione circuli, de toto eius ambitu, ratiocinationem ingeniosam & arduam instituere non animum abiecerit, quam si ita vndequa; perfecisset, vt Apparentiis per totam durationem Cometæ abundè satisfaceret, rem sanè præstitisset supra modum industriam, & approbatione dignissimā. Imò & ipse Copernic9 Octauæ Sphæræ motum, siue Equinoctiorum præcessionem vniuersalem extruere, licet à tot seculis, quib9 Mortalibus innotuit, vix quintādecimam circuli partem, vt ipsemet fateretur, peregerit, non tanquam impossibile, intractum reliquit. Isq; in Epistola quadam, quam manuscripam habeo, ab ipso ad D. Bernhardum Vapourshy Cantorem & Canonicum Cracouiensem, Anno 1534, Die 3, Iunii datam, in qua Iohannis Vernerii opusculum de motu Octauæ Sphæræ examinat, de hac ipsa re agens, his verbis vtitur:

Nimia Octauæ Sphæræ tarditas, qua in aliquot anno-

rum

rum millibus in sese non reuersa est, vt inæqualitatis mot9 constet, non sinit id statim absolvere, quod multas Hominum atates excedit. Possibile tamen est, coniectura Rationali ad id peruenire posse, adiutos etiamnum aliquibus Observationibus post Ptolemæum adauctis, quæ in eandem congruerint rationem. Nam quæ determinata sunt, infinitam rationem habere non possunt, quemadmodum si per tria puncta non secundum lineam rectam data, circumferentia ducatur, non licet aliam superinducere, quæ maior vel minor fuerit, prius transmissa. Atque hæc ille in modò citata Epistola scripsit, cuius exemplar habeo ex ipsius Autographo, post secundam vel tertiam transcriptionem mihi communicatum; ex quibus patet, ipsum Copernicum, qui Ptolemæo facili in Scientia Astronomica æquiparand9 venit, non prius irritum esse, iudicasse, ex aliqua portione motus diligenter explorata, de toto eius circuitu ratiocinationem probabilem instituere. Id quod Mœstlinus in huius Cometæ Hypothesi extruenda, pro viribus elaborauit, & non contemnendam in eo obtinendo nauauit operam. Sed de tota ipsius Hypothesi, qua huius Cometæ Apparentias excusare nititur, supra suo loco ineam plenius dixi Sententiam, & quatenus ipsis Phænomenis satisfecerit, quatenus verò non, ex Observationibus certis Demonstrauit. Ideoque de his longiorem hîc commemorationem instituere non est necessarium.

Quæ de Helisæi Ræslin & Nicolai Vvinckleri Scriptis ibidem proponit Thaddæus, præcipua ex parte rectè se habent, neque ego illis quidpiam nunc addendum censeo, præsertim cum ipsemet suis locis de his ex professo satis luculenter tractem.

Postea digreditur Thaddæus in eruditam disputationem, contra eos, qui Cometas nullā peculiare significationē obtinere, itq; admirabiliores vulgarib9 & consuetis Meteoris esse, editis

Z Z 2

hac de

Epla copse
mij

Reverend. Dno Brunando vaponij 20.
cator et canonicus ecclesia canonicus et
S. R. nris poloniae secretarius Dno et fan-
torij suo plurimum obsequio S. J.

Culquod ad me mittens optime Brunando Joahis
venerabilis Thuartheg: idcirco de meo de sphaera opusculum
quod a multis laudari dicitur, petiit a me comen-
tio tua, et ejusmodi quod scribam de illo propter suam
auctoritatem talis libere facere, quod honoris et
reverentia a me quod comendari permittit: Nisi quod stu-
dium hoc et comendat laudem, et quod admodum petens
solum quod, qui bene locum sunt, geant, facit in philosophis,
sed etiam non certum locum: quod quidem non parum sapientia
etiam etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
Certe ad modum laudis et expectatio, etiam quod parum
etiam etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
portat. petens etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
si alium expectat, quodam modo non propter me meliora
itaque notat, illa etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
etiam etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
videt etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
quod quod, alium expectat, quodam modo non propter me meliora
admodum notat laudem alium etiam quod ad laudem et a-
gret parat, non in me, cum de via notare via etiam sapientia volentibus.
non debet: quod hanc etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
petens, non potest, de via notare via etiam sapientia volentibus.
etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
apertissime ostendit etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
quod focius ad comendat etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
in par etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.

Parum notat. fe-
fuit etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
etiam de via notare via etiam sapientia volentibus.
obsequio S. J.

maximare Chij duo 150, cui fuerit paulil veritate ann
 139. Ptol^{us} in libro 3. magna copulationis cap. 1. observat
 anton^{em} equotum ab Alexad^{re} mox duo abz aut fuisse Anto
 nioj^{is} anno 3°. à mox vero Alexad^{re} ad Chij maximam
 numerationem Chij pariter 323 et 130 dies: de quibus
 des^{criptio}. Hui^{us} à p^{er}ceptis ergo Nabonassar^{is} ad Chij
 naturam sup^{er}at alios pariter 747 et dies 130. de
 q^{uo} noⁿ videtur dubitare utq^{ue} antea d^{ixi}mus, ut apparet prop. 22.
 in q^{uo} ad additum d^{ixi}mus f^{uer}it Julianus Al^{ex}and^{er}is, id^{em}
 id^{em}, quod Ptol^{us} f^{uer}it à mox d^{ixi}mus p^{er}ij^{is} d^{ixi}mus p^{er}ij^{is} aut
 f^{uer}it thoth ap^{ud} aegyptios, alios Nabonassar^{is} et Alexad^{er}
 d^{ixi}mus. Al^{ex}and^{er}is aut à mox d^{ixi}mus al^{ex}and^{er}is d^{ixi}mus d^{ixi}mus
 et d^{ixi}mus, quod admodum nos à mox d^{ixi}mus al^{ex}and^{er}is d^{ixi}mus
 de d^{ixi}mus alios Chij sup^{er}at alios. À Nabonassar^{is} aut
 ad ex^{cept} Alex^{and}er^{is} p^{er}ij^{is} Ptol^{us} ead^{em} libro cap. 8. m^{en}ti
 rat^{ur} duo 424 pariter, cui adstip^{ul}atur c^{on}firmat^{ur}
 de d^{ixi}mus al^{ex}and^{er}is ad d^{ixi}mus. f^{uer}it aut^{em} antea p^{er}ij^{is} v^{er}it^{as}
 m^{en}ti. et l^{ib} 5. m^{en}ti reg^{is} ex al^{ex}and^{er}is 747 et 130 d^{ixi}mus. 323
 d^{ixi}mus et 130 d^{ixi}mus, p^{er}ij^{is} ab Alex^{and}er^{is} mox ad Chij maximam
 ead^{em} p^{er}ij^{is} l^{ib} ad Ptol^{us} observat^{ur} ead^{em} d^{ixi}mus al^{ex}and^{er}is p^{er}ij^{is}
 v^{er}it^{as} 139 et dies 303. reg^{is} observat^{ur} à Ptol^{us} equotum
 h^{uius} antea c^{on}firmat^{ur} f^{uer}it à nationem Chij al^{ex}and^{er}is p^{er}ij^{is}
 v^{er}it^{as} 140 p^{er}ij^{is} d^{ixi}mus m^{en}ti p^{er}ij^{is} p^{er}ij^{is}. q^{uo}niam al^{ex}and^{er}is al^{ex}and^{er}is
 139 d^{ixi}mus et 25 sept^{em}bris p^{er}ij^{is} 3°. m^{en}ti id^{em} Ptol^{us} l^{ib}.
 1. magna c^{on}firmat^{ur} cap. 3. Observat^{ur} O^{ri}et^{is} et c^{on}
 anno 2° p^{er}ij^{is} sup^{er}at alios p^{er}ij^{is} Nabonassar^{is} arg^uent^{ur}
 88, et 203 d^{ixi}mus. f^{uer}it reg^{is} à nationem al^{ex}and^{er}is p^{er}ij^{is}
 pariter 138 et 13 d^{ixi}mus. ead^{em} post d^{ixi}mus 14, m^{en}ti P^{er}th^{er}
 m^{en}ti mox, q^{uo} Ptol^{us} à Basil^{is} observat^{ur}, ead^{em}
 à nationem Chij Roman^{orum} duo al^{ex}and^{er}is 139, et
 d^{ixi}mus. febr^{uarij}. utq^{ue} h^{uius} p^{er}ij^{is} al^{ex}and^{er}is 27, q^{uo}niam p^{er}ij^{is}
 al^{ex}and^{er}is f^{uer}it 150. f^{uer}it igit^{ur} p^{er}ij^{is} sup^{er}at al^{ex}and^{er}is
 nos p^{er}ij^{is}. Adhuc f^{uer}it q^{uo}niam d^{ixi}mus, et h^{uius} noⁿ c^{on}firmat^{ur}
 in p^{er}ij^{is} h^{uius} p^{er}ij^{is} cap^{it}ul^{um} exp^{re}ssat^{ur}, m^{en}ti p^{er}ij^{is} d^{ixi}mus
 t^{er} p^{er}ij^{is} et mox p^{er}ij^{is} m^{en}ti p^{er}ij^{is} mox cap^{it}ul^{um} f^{uer}it p^{er}ij^{is}
 et p^{er}ij^{is}.

et posterius. Tunc n. annis menses dies et horae nobis constant. Men-
sura. a. et mensum vicissim se habent, relativa sunt enim. Porro canones Pto-
lemaei cum essent adhuc ex recte a se observatis coelestibus, credibile non est
errorem aliquem ab his sensu perceptibilem. vel discrepantiam continere, quo
minus eius principibus quibus in aemulorum non congruerent. Quae cum ita sine
circa basiliensi si loca. O et T cura Basilij cum organo Astrologici munita
a. Ptolemaeo anno 2 Antonij 9 dieb. Pharmutij mensis 5 horis et
 $\frac{1}{2}$ a meridie transactis per tabulas apertis inquirendo numeret, no-
minet ea post annos Christi 149. scilicet post 158 annos. 88. dies
et horas 5 et dimidia qui sunt Nabonassar 885 annis dies 218
et horas 5 $\frac{1}{2}$. Item error iste manifestus est, qui illius in-
quisitionem de motu et Sphaera plerumque misceat, ubi temporum facit
mentionem. Alius error est non minor procedenti in ipsa eius hy-
pothesi in qua confirmat existimat 400 annis ante Ptolemaeum
aequali tantummodo motu non errantia sidera mutata fuisse: quae ut
~~miserius dicuntur~~ apertius quae miserius dicuntur magisque perspi-
cua sunt animadvertenda sunt, scientia stellarum eorum esse quo-
cumque praepostere cognoscitur a nobis quam secundum naturam. Quae
admodum veri gratia. Primi natura nominat, viciniores esse terra pla-
netas quam fixa sidera, deinde quod sequitur ut nunquam vibrante
apparent. Nobis e contrario, antea visi sunt Planetarum non scin-
lare et exinde cognita propinquiores esse terra. Ita pariformiter
primum deprehensum est a nobis inaequales videlicet stellarum motus
postea Epicyclis eorum. Excentros aliosque circulos quibus ita ferate
ratiocinamur. Atque ideo dictum est esse velim quod oportuerit praefari
illos philosophos primum loca stellarum instrumentorum, artificum notare
cum temporum intervallis, et ea tamquam inanimata nequaquam
= ne infinita

de eis certam percutari, quam tunc visi sunt inuenisse, quando co-
 sideratis visisq; stellis locis ad stipulationem quādam omnib. conueniret
 ita et de motu octauae sphaerae e h't, quem prisci mathematici ob in-
 am eius tarditatem nobis ad plenum tradere non potuerunt sed vesti-
 gia eoz sequenda sunt inuestigare eū volentib. et eoz considerationib.
 tamq; testamento relictis in heredu, quodsi quis suo sensui inhaerens
 putauerit illis non cedendum in hoc, certe huius causa est iūma
 huius artis, et ante ostium recubas agrotantiū somnia de motu
 8 sphaerae somnabit, et merito, ut puta qui per illoz calumnia
 existimauerit sua hallucinationi subnecemū. Constat autē illos
 summa diligentia et solertia ingenio illa oia obseruasse, qui multa
 et praecara muenta et admiratione digna nobis reliquerunt. Qua
 motum persuadere mihi haudquaquam possum in accipiedis stel-
 larū locis eos errasse vel in quarta vel quinta suae et septa parte
 unius gradus, ut autor existimat, de quo postea latius. Illud
 quoq; praeterea dū non est in oī motu sidereo, cui diuersitas inest
 totam reuolutionē ante omnia desiderari in qua intelligatur omnes
 motus apparentes differentias pertransiisse. Diuersitas n. apparet
 in motu ed, qua mihi pedic ut per partes tota reuolutio et aequalitas
 motus mensurari non possit. Sed sicut in inquisitione cursus lu-
 naris Ptolemaeus et ante eū Hipparchus Quodius magna ingenij
 sagacitate considerauerunt, oportere quattuor momenta in reuo-
 lutione diuersitatis opposita sibi inuicem per diametros, ut pote
 extremae velocitatis et tarditatis ac utrobiz per transversa
 ambobz aequalitatem ^{mediantium} quadrifaria secantia circulum
 itq; ut in primo quadrante velocissimus decrescat motus, in altero
 terminante mediū, et rursū crescat tardissimus in tertio quadrante

ne infinita
 quadratio de mo-
 tu caly remia-
 neret ratio-
 nem aliquā q

aequalis in quarto quia industria scire potuerunt ex observatis 30
 inspectis & motibus in qua circuli portione quolibet tempore
 verteret, ac proinde cum similis motus rediisset, intellexerunt
 iam factam ^{revolutionem} inaequalitatis ^{circumtionem}. Quomodo hoc satis
 magna structio lib 4. Ptol. explicavit. quod ei in iniqui
 sitione motus 8 Sphaera erat observanda. Sed nimia eius ob
 diti tarditas, qua in annos milibus non du in sese reuertitur, in
 aequalitatis motus satis constat, non sinit id statim absolvere
 quia multas hominum aetates excedit, possibile tamen est conceda
 ra rationalibus ad id perueniri posse, adiuutos etiam num
 aliquid observationibus Ptolemaei adiudis quae in eandem
 congruerint ratione. Nam q̄ determinata sunt in finitam
 rationem habere non possunt quomodo si per tria puncta
 non secundum lineam rectam posita circumferentia ducatur non licet
 aliam superinducere quae maior vel minor fuerit praevis trans
 missa. Sed de his alias ut reuertar ad id unde digressus
 sum. Videndum igitur nobis nunc est an recte se habeant, quod
 dicit. Non errantia sidera 400 ante Ptol. annis aequali so
 limodo mota fuisse mutata. Porro ne verborum significatione
 fallamur aequalem accipio motum quem et medium dicere sole
 mus qui sit inter tardissimum et ^{conatissimum} velocissimum. medius, ne
 circumueniat nos quod in corollaria primo 7 propositionis dicit
 tardiores esse motum fixorum siderum ubi penes sua hypothese
 aequalem ponit, ceterum velociorem, perinde ac si nunquam futura
 sit tardior. In quo haud scio an sibi ipsi condet, multo tardiore
 iociter adducens. Abservit autem aequalitatis argumentum ex unfor
 mitate qua fixa sidera tantisper a primis delapsis, observato
 rihg

ribus Aristarcho et Firmichare usq; ad Ptolemaeum ac per aequalia
 temporum intervalla; ut puta per singulos annos centenarios
 singulos proximie gradus pertransierint; ut apud Ptol. satis
 apparet repetitum ab autore Prop. 7. Sed huius tantum Mathematici
 exister non aduertit quod nullatenus esse potest ut
~~circa~~ ^{circa} momenta aequalitatis hoc est sectiones circuloz Eclip-
 tica 10 sphaera et erepidationis ut ille vocat, uniformior
 appareat stellaz motus quam alijs, quando contrarium eius segm-
 necesse sit, ut tunc maxime varius appareat, minime vero
 quando velocissimus vel tardissimus est ~~per~~ motus adspiciens
 Quod vel ex ipsius huius thesi et constructione debebat om-
 ni aduertere et tabulas inde contextis praesertim ultimo canone
 quem ad revolutionem totius inaequalitatis sive erepidatio-
 nis exemplificavit, ubi a ducentis annis a nativitate Christi
 secundum praecedente supputationem in primo annoz cetera-
 rio, reperire motus apparet scrupuloz primoz 49 du-
 ratat unus gradus; in altero centenario scrupuloz primoz
 57. Deinde ab ipsa nativitate Christi per priorum annos
 centenarium transmutata fuissent stelle gradu 1. et decima
 fere parte unius in secundo gradu 1. et quarta fere ut
 paullo minus sextante unius gradus se in vicem excedat
 motus sub aequalib. ^{temporum} ~~et~~ spacijs Quodsi coniungas 200
 annos utrobique motum deficiet in primo intervallo a duob.
 gradibus plusquam quinta pars unius In secundo a. superaddet
 prope unius gradum antem, sicq; rursus sub aequalib. tem-
 porib. excedet motus sequens praecedentem in dimidio gradu
 et parte quinta decima fere. Cum antea centesimo quoque

anno singulos pertransisse gradus. Stellas fixas Ptolemaeo credes
detulisset. E contrario vero eadem lege assumptoz a se cit. arlog
in velocissimo motu octavae sphaerae contingit ut in 400 annis
viz. unius scrupuli differentia in motu apparente reperitur
quemadmodum videre licet ab annis Christi 600 usque ad 1000
in eodem Canone. Similiter et in tardissimo ut a 2060 annis
in subsequentes 400. Et ratio directitatis est, quia ut di.
Cum est superius in vno hemicychio trepidationis ut tri.
delicet tarditate ad summam velocitatem adcrevit semper
aliquid motus apparentis ac in altero semicirculo, qui a su.
ma velocitate continuo decrevit motus qui antea trenc.
rat, fuit summa augmentatio et diminutio in pundis et
qualitatis e. dia metro oppositis adeo ut in motu appare.
te non sit reperire motus aequales in duob. continuis tem.
porum spatiis, qui alter altero maior fiat aut minor nisi
circa velocitatis aut tarditatis extremitates, ubi dim.
taxat utro utroque aequales circumferentiae pertranscunt.
temporis aequalitate, atque incipientes vel desinentes augeri
vel minui, mutua tunc sese compensatione coequant. Nulla
ergo ratione convenit, medium fuisse motum eum qui in 400 annis
ante Ptol. sed tardissimum potius, cum et non videam cur alium
diminuerit tardiores, de quo nulli. omniduram hactenus habere
potuimus cum ante Timocharem nulla stellarum fixarum annotatio
facta sit quae ad nos usque pervenisset sed neque ad Ptol. cumque ve.
locissimus et motus iam praeterierit, coequus est in altero
a Ptolemaeo semicirculo cum nos esse in quo diminuitur motus
cum et non modica pars praeterierit. Itaque mirum videri non debet.

quod non potuerit hanc suis assumptionibus. Proinde accedere ad
ea quae sunt ab antiquis annotata, putaveritque illos aberras-
se in quarta vel quinta parte unius gradus, sine etiam in
dimidia et amplius, cum tamen in nulla parte Ptolemaeus ma-
iorem videatur adhibuisse diligentiam, quam ut nobis non erra-
tur. Stellarum mota sine vitio traderet, attendens quod non nisi
in modica eius particula id sibi fuisset concessum, qua unius
sum illi circuitum concedere esset. Vbi error quantalibet
insensibilis interueniens in tota illa vastitate insignis mi-
mirum poterat evincere. Ideoque Timochares Alexandrino
Aristarchum ad iungenda videtur coactum. Et Menelaus Ro-
mano Agrippam Bythinum, ut si etiam in tanta longi-
tudia illis consentientibus verissima haberet et in dubitata
testimonia, quo minus credibile sit eos vel Ptolemaeum in
tanto errasse, qui multa alia et difficiliora ad extremum
ut aiunt nunquam deprehendere potuerunt.

Nullo demum loco neptior est quam in 22 propositione et
praefatione Corollario eiusdem. Dum opus hoc sum com-
mendare velens taxat Timocharem circa duas stellas utpote
Aristam γ et eam quae ex tribus in fronte scorpii borea-
lior est, quod supputatio eius in illa deficiat in hac abundet,
utque minus fuerit inter hallucinatus. Cum enim sit eadem
verusque stella distantia inter Timocharem et Ptolemaeum
consideratur nempe graduum $4\frac{1}{3}$ sub aequali fere temporis
differentia. Atque ^{transitus} ~~transitus~~ supputationis illius permittit idem propi-
me, nihilominus tamen magis advertit quod gradus 4 scripsit
ad locum stella quam reperit Timochares in 2 in ^{transitus} ~~transitus~~

merito non

merito non possent supplere 60 grad. et scrup. 20 in ubi.
 Ptolemæus ipsam inuenit. Et e conuerso idem numerus eleuatus
 ex 26 grad. et 40 scrup. Aristæ scdm Ptolemæum usq; ad grad. 32
 22 $\frac{1}{2}$ redire, in par est nō potuit, sed residebat in 22 gradib.
 et scrup. 32. Ita existi mabat illis de fecisse calculū quā to hui
 abundasset, tamquā in obseruationib. hæc inuideret diuersitas
 vel quasi ex Athenis in Thebas et e Thebis in Athenas eade
 via nō sit. Alioq; si utrobq; vel addidisset, numerū vel
 subduxisset ut paritas rationis postulabat, inuenisset utrū
 q; eodem modo sese habere. Adde et quod reuera nō erat
 inter Timocharem et Ptolemæum annj 443 sed 432 solū
 ut a principio declarauj, Promde breuiorj tempore minore
 esse numerū oportet et nō solū in scrupulis 13. sed in triente
 unij gradus ab obseruato Stellarū motu dissidebat. Ita
 errorem hunc sū inposuit Timochary vbi euadete Ptole.
 mæo. At dum existimat illorū adnotationib. nō fidendū
 quid aliud restat quam ut suis quoq; obseruationib. minj
 credat. Et hæc de in longitudine motu 8 Sphæra
 e quib. et facile pōt intelligi quid de motu quoq; de chima.
 tionis existimandū sit. Inuoluit in ipsam duab. ut ait, tri
 plicationib. miserando secundam hanc supra primam sed
 dissipato ipso iam fundamento necesse est ut super edifi.
 cata corruant in firmag; sunt, ac minus sibi inuicem
 coherentia. Quid de pñ ipse de motu nō errantiū Stellarū
 Sphæra sentiā, quoniam alio loco destinata sunt super.
 flum putauj et in pteritines hic amplius inuolari, Cum salu.

sit si modo desiderio tuo satisfecerim, ut meam quod a
me exigebas de isto opusculo habeas sententiam. Valeat
V. tua quam faustissime Ex Varmia. 3 Junij Anno
M D. XXIII.

Nico Copphormier.

Et a Capm. .
Publ. Savil.
transcript

your ship.

一一

1832

10/2/19

addidisset numerum, vel subtraxisset ut paritas rationis postu-
labat, invenisset utrumq[ue] eodem modo sese habere. Adde etiam,
quod verum non erat inter Timotheum et Ptolomeum anni
443. sed 432 solum, ut à principio dilaxati. Proinde breviori
tempore minorem esse numerum oportet, et non solum in
sempulvis 13. sed in tironis unius gradus ab observato stellarum.
motu dissidebat. Ita errorem hunc suum imposuit Timotheo
vix evadente Ptolomeo. At dum existimat illorum adnotatio-
nibus non fidendum, quid aliud restat quam ut suis quoq[ue] obser-
vationibus minus credatur? Et hoc de longitudinem motu 8th sphae-
+ quoq[ue] determinationis existimandum sit. + notat enim ipsam
quibus, ut ait, tropicationibus, inferendo secundam hanc intelligi
supra primam. sed dissipato ipso jam fundamento, necesse est
ut super edificata corruant, infirmasq[ue] sint, ac minus sibi
interem cohererentia. Quid demum ipso de motu non errantius
stellarum sphaera sentiam, quoniam alio loco destinata sunt,
superfluum putavi et importunum hic amplius interfari, cum
satis sit, si modo desiderio tuo satisfecerim, ut meam, quod à
me exigebas de ipso opusculo haberes sententiam. Valeat V
tua quam sanctissimo. Ex Varmia. 3 Junij Anno M. D. XXIII.

Lies Copphornic.

Flugus Epistolarum meminit Gassendi in iis
Copenacici — Desideratum Salernitanum, quan-
da mola orbem sphaeram scripsisset perit
ad Castrum Præconensem. Vossianum, utrum
fictum, sed ex pteritis condignis stanti-
cis, quorum supranum meminimus. Tom. V.
apertum. pag. 112. 2.

CLXXXVII

Box Nov. 1823
~~Call that from the~~ see
 The Rev. Birch mentions the M.S.

2. The Bodleian Saw this M.S.
 94. 3. 173 There is a transcript of
 this letter - the two first pages written
 by Bezaud - the one purtled by the "Vapourish"

Reverendo Domino Bernardo, rap^o =
shii cantori & canonico ecclesie craco-
viensis et S. R. Majestatis polonicae secre-
tario Domino et fautori suo plurimum
observando S. D.

F

73
15

duabus ut ait tropidationibus inser-
endo secundam hanc supra primam
sed dissipato ipso jam fundamento
recesse est ut super edificata corru-
ant, infirmaque sint, ac minus sibi
in vicem coherentia Quid demum ipse
de motu non errantium stellarum
phare sentiam quoniam alio loco
destinata sunt superfluum putavi &
impertinens hic amplius immorari.
Cum satis sit si modo desiderio tuo
satis fecerim, ut meam quod a me
exigebas de isto opusculo habeas sen-
tentiam Valeat V. tua quam fantas-
tissime Ex Varonia. 3 Iulii Anno
MDXXIII

Nic Copernic

R^{do} D^{no} Bernardo Vapouishij Cantori et Canonico
Ecclesie Cracouien: et S. R. Mat^{ty} Poloniar^{um} So^{ci}
cretario, D^{no} et fautori suo plurimum observando p.

Cum pridem ad me mitteres optime Bernarde Johannis
Vinneri Nurembergensi: reditum de motu octavae
sphaerae opusculum, quod a multis laudari iustas
petijt ex me V. tua, ut ei meam quoque subscriptionem de
illo significarem. Quod mihi tanto libentius fecissem,
quanto honestius et reuera a me quoque commendari
potuisset, nisi quod studium hominis et conatum lau-
dem: et quod admonere Arts. Non solum ipsi q^{ui} bene
locuti sunt, gratificandum esse philosophis, sed etiam
non recte locutis. Quandoquidem non parum soepe
conculit, etiam de via notasse viam rectam, equis in-
lentibus. Caerum ad modicum utilis est reprehensio,
confortq^{ue} parum. Quia et prudentis ingenij est,
Monium potius agere usillo, quam poetam. Pro-
inde etiam uernor, ne mihi succensat aliquis, si ali-
um reprehendam, quandoquid ipse non propro me loquar.
Itaq^{ue} notulam illa ut fuit dimittore cura a lixum

Capit. Coll. X. 27. 22

atq. sic V. tua et munus tuum meam accipiet
in summa responsum fuisse. Verum cum ammi
adversum, aliud esse mordere et lacerare quicquid
aliud castigare aliud et reuocare errantem. R
Quemadmodum iucissimè laudare aliud est quam
adulari et agere parasitum: non inuicem cum
desiderio tuo obsequij non debem: aut quod
harum rerum studio et diligentia, quæ præcipue
polles, derogare niderer. Ac proinde, ne etiam
temere iudicium reprehendere hominem conabor
quam aptissime ostendere, in quibus ille de
motu sphaeræ stellarum fixarum errauerit,
neq. comminat eius traditio: quod forsitan
ad certiores eius rei capeendam rationem
non parum etiam conducere.

Primum igitur scilicet ipsum supputatio tempo
porum, quod existimauerit annum dñi
Antonini Pij Aug: quo Cl. Ptolemeus ob:
seruata à se fixa sphaera in ordinem consti
tuit, fuisse à nativitate Christi anno centesimo

2

Inno quinquagesimo, cum fuerit idem ueritatem
 annis 139. Ptolomeus enim libro tertio
 Magnae constructionis cap: 1 obseruatum autem
 anni equos tunc ab Alexandri M. morti an-
 no 463 ait fuisse Antonij anno tertio.
 A morte uero Alexandri ad Chri natiuitatem
 numerantur anni ^{Ægypti} pariter 323 et 130 d
 Nam a principio regni Nabonassar ad
 Chri natiuitatem supputant annos pariter
 747 et 130, de quo non uideo dubitari
 neq. authorem hunc, ut apparet propositio,
 ut 22, nisi quod additur dies unus idem
 canones Alphonsinos. Idem ideo quod Ptol-
 meus incipit a meridie primi diei primi
 mensis Thoth apud Ægyptios: annos Na-
 bonassarios et Alexand: M. Alphonsus au-
 tem a meridie ultimi diei anni pendens quidm
 nos a ultimi diei mensis Decembris, annos
 Chri supputamus. A Nabonassar autem
 ad ipsum Alexandri M. Ptolomeus

eadem lib. cap: 10 numerat annos 424 pa-
riles: cui ad stipulatū Censorinus de die
natali ad C. Cerialium scribens, auctoritate
M. Varronis, relinquuntur ergo ex annis
747 et 130 diebus; 323 anni et 130
dies, videlicet ab Alexandri morte ad Chri-
natiuitatem; atq; hinc ad Ptolomæi ob-
seruationem iam dictam anni paribus 139
et dies 303. Ergo obseruationem à Ptolomæo
æquinoclium hoc autumni constat fuisse à
natiuitate Dni amorum paritum 140
nona die mensis Athyr. Romanorum vero
annorum 130 die 25 septembris Antoni-
ni 3°. Rursus idem Ptolomæus lib: 5 magnæ
constructionis cap: 3 in obseruatione O et C
anno 2do Antonini suppūbat annos Na-
bonasarios 1055 et 203 dies, fuisse aut
ergo à Chri natiuitate anni transacti paribus
1300 et 73 dies. Exinde post dies 14, nomi-
pe Pharmuthi nouo, quo Ptolomæus Q

3

Basilicū observavit, erat à Nativitate Christi,
Romanorum annis 1391, 22 dies Februarij
atq; hic Antonini annus secundus: quā putat
auctor iste 150 fuisse. Testatur igitur ipsum su-
pra annos XI.

Adhuc autem si quis dubitet, et his non contentus,
cūpiat etiam huius rei capere experimentum, memi-
nisse debet, tempus esse numerum suo mensuram
motus celi secundum prius et posterius. Hinc eti-
am anni, menses dies et horæ nobis constant.
Mensura autem et mensura inversim se habent:
relativa enim sunt. Porro Canones Ptolomæi
cum essent adhuc ex recentior à se observatis con-
diti, credibile non est, errorem aliquem ab his
suis præceptib; habere, vel discrepantiam aliquam
eos continere: quo minus suis principib; qbus
incumbunt, non congruerent. Que cum ita
sunt, si loca O et C circa Basilicū organi-
m; Astrolabici inventa à Ptolomæo anno
secundo Antonini novem diebus Pharmuthi

mensis, 5 horis et dimidia a meridie transac-
tis p tabulas ipsius inquirendo, numeret, non
inveniet ea post annos Christi 149, sed post
1300 annos, 100 dies et horas 5 et dimidi-
am, qui sunt Nabonassari 1005 anni,
dies 210 et hora 5½. Ita iam error
iste manifestus est, qui illius inquisitionem
de motu octavae sphaerae pteritum inficit,
ubi temporum facit mentionem.
Alius error est non minor praedicti, in ipsa eius hy-
pothesi, in qua existimat 400 annis ante
Platonem, equali tractatione modo nobis, non or-
rantia sed a mutata fuisse, quae non apertius
q in futurum diutius, magisq conspicua fiant
animadum mundum puto, similitudinem stellarum
et rerum et numero, q ppositum cognoscitur
a nobis, quam idem naturam. Cum admo-
dum nobis gratia. Primum na novit vicinior
res esse terrae plantas quam fixa sidera, de
inde quod sequitur ut minus vibrantes appareant.

4

ant. Nobis contrario, astra nisi sunt non su-
tillare, et exinde cognitum, proprii generis non terre.
Ita pari formatur prius descriptum est a nobis
inequales indur stellarum motus, postea quicquid
etiam esse, accubos aliosque articulos, quibus ita se-
rantur ratiocinantur. Atque ideo dictum id est
videtur, quod oportuerit prius illos philosophos,
primum loca stellarum instrumentorum artificio
notare, cum temporum intervallis, et ea tanquam
manu ductione quadam, ne infinita questio de
motu celi remaneret, rationem aliquam de eis
ortem praestari, quam tunc nisi sunt inveniisse,
quando consideratis usque ad loca stellarum locis,
ad speculationem quadam eis remaneret. Ita ut
de motu octavae sphaerae se habet, quam prius
mathematici ob nimiam nostram tarditatem nobis ad
plenum tradere non potuerunt: sed vestigia
eorum sequenda sunt, investigare enim volumus
et eorum ^{observationibus} considerationibus: tanquam testamento
relictis in hereditatem. Quod si quis aliquis

putaret illis non credendum, in hoc articulo hinc
clausa est iamque huius artis, et ante ostium re-
nans ex rotantium somnia de motu octaves
sphaera somnabit, et merito ut pote, qui per illo-
rum calumniam existimaverit suo hallucina-
tioni subiiciendum. Constat enim tam illos sum-
ma diligentia et solerti ingenio illa omnia observasse,
qui multa et clara immota et admirationis
digna nobis reliquerunt. Quamobrem persuadere
mihi haud quaquam possim in recipiendis stella-
rum locis nos errasse, vel in quarta vel quinta,
sive etiam sexta parte ionis gradus, ut ducor
existimat, de quo postea scribis p.
Illud quoque observandum non est, in omni motu
sphaerae cui diversitas inest, totam revoluti-
onem autem omnia deserviri, in qua intelligatur
omnis motus adparantis differentias transi-
isse, diversitas enim adparens in motu est,
quae impedit, ut per partes tota revolutio et regnan-
tibus motus moveri non possit. Sed sicut in

5

inquisitione cursus lunaris Ptolomaeus et ante nimis ffe:
 parcius Rhodius magna ingenij sagacitate consideravit:
 oportet esse quatuor momenta in revolutione diurnae sitatis
 opposita sibi invicem p^{er} diametros, nempe extremae veloci-
 tatis et tarditatis ac utrobique p^{er} transversum amborum
 aequalitatem mediantium, quadrifariam suavitia
 circulum, fitq^{ue} ut in primo quadrante velocius
 decrescat motus, in altero diminuat^{ur} modius, ac
 rursus crescat tardissimus in 3° quadrante,
 aequalis in quarto. Qua industria scire poterunt
 q^{uod} observatis inspicit^{ur} hunc motum, in qua circuli
 portione quolibet tempore interetur, ac proinde
 cum similis motus redisset, intellexerunt iam factam
 inaequalitatis circumventionem. Quod hoc latius
 Magne constructionis lib^{er} 4us Ptol^{emaeus}: explicavit.
 Quod ut in inquisitione motus octavae sphaerae erat
 observandum. Sed nimis vix ut dixi tarditas
 quae in annorum millibus novum in sepe reu^{er}sus,
 inaequalitatis motus, satis constat, Non sunt in
 statim absolvere quae multas hominum aetates

excedit. Possibile tamen est coniectura rationabili ad
id pueniri posse, adiuutos etiam nim aliqb: observationi-
bus post Ptolomæum adauctis, q̄ in nondum congru-
unt rationem. Nam quæ determinata sunt in
finitam rationem habere non possunt. Quomodo
dum si p̄ tria p̄mita non secundum lineam rectam
data, circumferentia ducatur, non licet a tam super
inducere, q̄ maior uel minor fuerit prius trans-
misit. Sed de his alias, ut uideatur ad id unde
digressus sum. p

Utrum igitur nobis nunc est, an recte se habeat
quod dixi, non errantia sydera CCCC annis
Ptolomæum annis æquali solenniter motu fuisse
mutata. Perro in uerborum significatione falla-
mur, æqualem accipio motum, quam ut modicorum
dicere solemus, q̄ sit inter tardissimum et con-
tissimum modus. Ne circumueniat nos: quod
in corollario primæ septimæ propositionis dicit:
Tardiorum esse motum fixorum syderum. Ubi
primæ suam hypothese æqualem ponit: ætherum

6
inlociorem, perinde ac si nunquam futurus sit tardior.
In quibus haud scio: an sibi ipsi constet, multo tar-
diorem postea adducens. Assumit autem aequalita-
tis argumentum ex uniformitate qua fixa sydera
bentispor a primis stellarum fixarum observationibus
Aristarcho ne Timachare usq. ad Ptolemaeum
ac p. aequalia temporum intervalla, ut puta per
singulos annorum centenarios singulos proximè
gradus pertransierunt. Ut apud Ptolemaeum
satis apparet repositum ab auctore propositione 7.
Sed sic tantus Mathematicus existens, non amia-
uit quod nullatenus se potest: Ut circa
momenta aequalitatis, hoc est sectiones circuituum
eclipticae Decimae sphaerae et trepidationis,
ut ille norat, uniformior appareat stellarum
motus quam a libi, quando contrarium minus sequi
moese sit: ut tunc maxime varius asparnat,
minime vero quando intensissimus vel tardissimus
est motus asparans. Quid vel i sua ipsius hypou-
thesi ac constructione debebat animadvertere

et tabulis exinde contextis, prout in ultimo Canone
 quem ad resolutionem totius inaequalitatis sunt tropica,
 tionis exemplificavit, ubi a duobus annis ante nati-
 vitatem Christi, idem pondus supputationum in
 primo annorum centenarij reperitur motus asperius
 scrupulorum primorum 49 distantur unius gradus.
 In altero centenarij scrupula prima 57. Deinde
 ab ipsa natiuitate Christi per primum annorum
 centenarium transmutatae fuerunt 58^{ae} gradus
 ut prima fore parte unius. In secundo gradus
 et quarta fore, ut paulo minus sextante unius
 gradus si invicem excedant motus subaequalibus
 temporum spacis. Quod si coniungas duorum
 annorum utrobique motum: deficiet in primo inter-
 valle a duobus gradibus plus quam quinta pars uni-
 us. In idem autem superaddet prope unius quadran-
 tum, siq. rursus sub aequalibus temporibus excedet
 motus sequens pondus in dimidio gradu et
 parte quintadecima fore. Cum autem ante primo
 quoque anno singulos pertransisset gradus stellas fixas

7

Platonem credimus debuisse. Contrario nam
 vero modum hanc assumptionem a se circumlocutionem
 in velociſſimo motu octava ſphæra contingit
 ut in cccc annis unius ſæculi diſfe-
 rentia in motu aſſervante reperiatur. Quam
 modum videre licet ab annis Chri 600 usq
 ad 1000 in eodem canone. Similiter et in
 tardiſſimo, ut a 2060 annis in ſubſequentes
 400. Et ratio diſcrepantis eſt, quia ut dictum eſt
 ſupius in uno homicyclio tropiciſationis: ſi ſum-
 ma vel tardiſſime ad ſummam velociſſimam aſſervat
 ſemper aliquid motu aſſervante, ac in altero ſummiſ-
 ſimo, qui a ſumma velociſſime ad tardiſſimam con-
 tinuè decreſcit motus, qui ante creſcebat,
 ſit ſumma incrementatio et diminutio in
 punctis æqualitatis in diametro oppoſitis: admo-
 ut in motu aſſervante, non ſit reſervare motus
 æqualis, in duobus continuis temporum ſpacijs,
 qui alter alteri maior fiat aut minor.

niſi

nisi circa velocitatis et tarditatis extremitates: ubi
 quantaxat alterutroque aequalis circumferentiae per
 transiunt, temporis aequalitate: atque incipientes
 vel desinentes, augeri vel minui, mutua tunc
 se compensatione corequant. Nulla vix ratione
 conuenit, nondum fuisse motum, eum qui in
 400 annis ante Ptolomaeum, sed tardissimu
 potius: cum etiam non videam cur alium di
 uinum tardiozem, de quo nullam conuer
 ram hactenus habere potuimus: cum ante Ti
 mocharum nulla stellarum fixarum annotatio
 fuit: quae ad nos usque peruenisset, sed neq
 ue Ptolomaeum. Cumq; necessarius etiam
 nobis iam praeterierit consequens est in albo a
 Ptolomaeo, semicirculo iam nos esse, in quo di
 uinitur motus, cuius etiam non modica pars
 praeterierit
 Itaq; mirum videri non debet, quod non potue
 rit hisce suis assumptionibus propius acco

de re

de re ad ea q̄ sunt ab antiquis annotata: p̄u
 taueritq̄ illos errasse in quarta vel quinta
 parte unius gradus, sine etiam minus dimidia
 et amplius, cum tamen in nulla parte Ptole-
 mæus maiorem videtur adhibuisse diligentiam,
 quam ut nobis non errantium stellarum mo-
 tum sine ictu traderet: attendamus quod non
 nisi in modica eius particula id sibi fuisset
 concessum: quæ uniuersum illum circum hunc
 conuersurus esset: ubi error quantum libet
 insensibilis intrinsecus in tota illa vastitate
 insignis poterat euenire: Idem Timochori
 Alexandrino Aristarchum adiuuasse videtur
 cœtaneum, et Menelao Romano Arrip-
 pam Bythinum, ut sic etiam in tanta loco-
 rum distantia, illis consuetudinibus, arti-
 ma habuerit et indubitata testimonia, quo
 minus credibile sit nos vel Ptolemaeum in
 tanto errasse, qui multa alia et difficilia

ad extremum, ut aiunt, unguem dephindere potu-
 erunt. Nullo demum loco inegior est quam
 in XXI propositione, et p^{er} hunc corollario
 eiusdem. Dum opus hoc suum commendare non
 lms taxat Timocharmu, circa duas stellas: ut
 p^{er}ta Aristam M^o et eam que ex tri bus in
 fronte Scorpⁱⁱ borealior est, quod supputatio sua
 in illa deficiat, in hac autem abundet, ubi
 nimis pueriliter hallucinatur. Cum enim sic an-
 tum utriusq^{ue} stelle distantia inter Timocharmu
 et Ptolomaeum consideraturum, nomen grad:
 $4\frac{1}{2}$ sub aequali fme temporis differentia.
 Atq^{ue} numerus supputationis illius prinde idem
 proximè: in hiis tamen maioris aduertit:
 p^{er} grad: 4 scorp: 7 ad huc loco stelle, quam
 reperit Timochares in 2 grad: D , merito
 non possunt supplere 6 grad: et scorp: 20
 D , ubi Ptolomaeus ipsam inuenit, et est con-
 uerso, idem numerus eleuatur ex 26 grad:
 et 40 scorpulis. ariste idem Ptolomaeum

usq. ad grad. $22\frac{1}{3}$ radice, ut par est, non p^r,
tunc, sed residet in 22 grad: et sup: 32 .

Ita existimabat ille deperisse calculum, quanto
hic abundasset, tanquam in observationibus hoc
invenisset diversitas, vel quasi ex Athenis in
Thebas, ut a Thebis in Athenas nullum via non
sit. Aliq. si utrobq. vel addidisset vel subduxisset
nummum, ut paritas rationis postulabat,
invenisset utrumq. eodem modo se habere.

Hic etiam quod vera non erant inter Ti-
mocharem et Ptolemeum anni 443 sed
 432 solum, ut a principio Iulianum.

Proinde breviori tempore minorem esse nu-
merum oportet, et non solum in sup: 13 sed
in triente unius gradus ab observato stellarum
motu dissidabit. Ita errorem hunc
suum imposuit Timochari iuxta eundem
Ptolemeum. At cum existimat Morum
annotationibus non fidendum: quid a timo

restat, quam ut suis quoque observationibus meis
meo credatur p
Et hoc de in longitudinem motu octavae sphaerae:
e' quibus etiam facile potest intelligi, quid de
motu quoque declinationis existimandum sit:
imoluit enim ipsum duabus, ut ait, brevidationi
bus instruendo secundam hanc supra primam:
sed dissipato ipso iam fundamento: nec est ut
super aedificata corruant infirmasque sint, ac
minis suo inuicem coherencia. Quod demum
ipso de motu non errantium stellarum sphaerae
sentiam, quoniam a hoc loco destinata sunt,
superfluum putavi et importunus hic am-
plius immorari, cum satis sit, si modo
desiderio tuo satisfecerim: ut meum, quod a
me exiebas, de isto opusculo habnat substructionem.
Valuat U' tua faustissime. Ex Varmia
iij Junij, anno M D XXIII p

Ex primis post auctospor
lunaris 30 Martij 1575

Nice Copphornit

REVERENDO DOMINO BERN

hardo Vapowski Cantori Et Cantu Eccl^e Cracovicⁿ &
S. R. Maiestatis Poloniae Secretario Nuncios Capem^q.

Ubi primum ad me mitteres, optime mi Bernharde Ioannis Werni,
ri Nymenbergen^e ecclesiam de nobili octavaⁿ sp^{er}ata opusculum, quod a
multis laudari dicebas petijt ex me V. tua, ut ei mea quoque sente-
tiam de illo significarem. Quod certe tanto libentius fecissem qu-
honestius & reuera a me quoque commendari potuisset, nisi quod studi-
um hominis & conatus laudem: & quod admonuit Aristoteles. Noⁿ solu-
ijs qui bene locuti sunt gratificandus esse philosophis sed etiam is recte
locutus. Quando quidem noⁿ solum sapientia contulit, etiam deinde notasse
viam rectam sequi volentibus. Caeterum ad modicum vixit esse respo-
sionem confertis potest, quia & impudens ingenij est suum potius agere vel-
le quod scitum. Proinde etiam vercor ac mihi succubescat aliquis, si ali-
um respondendum. quam diu ipse noⁿ profero nichil. Itaque volebam illa
ut sunt, dimittere extra alioque atque sic V. tua ut meum mea acciperet
in summa responsu^m misse. Verum cum ammaduerer, aliud. Remorde-
re & lacessere quicquid, aliud castigare, & reuocare errantem quema-
do, ad viam suam laudare aliud est quod adulari & agere parasitum, noⁿ mihi,
noⁿ enim desiderio suo obsequi ne debere, aut quod semper verum studio
& diligencia qua praecipue polles derogare viderer. Ne proinde non
etiam temere viderer respondere bonum conabor. B. apud me ostendit
mi quod ille de nobili sp^{er}ata fixum studium errantem neque committat.
cuius gradus quod forsitan ad certum eius rei capienda ratione ad
parum etiam conducat. Litterae ipsae fecerunt enim suspensio temporis
quod existimaretur hunc secundum. Statimⁱⁿⁱ Ly, quo C. Polonus
obscurata a se fixa videtur in ordine consistit, misse a Napini,
tate obsisti hunc Antisimo quinquagesimo cal fuerit secundum
veri

Non bene ubi dicit
XVIIII quod habet
se vero & errantem
Nam per hoc quod
conhant rectitudinem
per illas sunt mi
locus. Argio in
Dialog. in eodem.

262 130
223 139

T error, in
supputatione 139.
Annus II Antonian
pro, noⁿ fuit hunc a
Chro 150. sed 139.

Veritatem huius CXXXIX. Ptolemaeus n. libro III Magna constern.
 et huius cap. 1. observatum Antonini Regni nocturnum ab Alexandri
 Magni morte Anno 467 ante fuisse Antonini anno tertio. Et mox,
 te vero Alexandri, ad Christi natiuitate numerantur huius annos
 CCCXXIII & CXXX dies. Nam à principio Regni Nabonassar
 ad Christi natiuitate computantur annos porrectos DCCXLVII & dies
 CXXX. de quo non video dubitari neque autorem hunc ut apparet
 propositione 22 nisi quod additum dies unus sed non compositus Al.
 phonsios, id est edeo quod Ptolemaeus incipit à meridie primi di.
 ci, primi mensis Thot apud Aegyptios. Annos Nabonassar
 & Alexandri Magni. Alphonsios autem à meridie ultimi diei
 anni praecedentis quemadmodum nos à meridie ultimi diei huius
 praecedentis quemadmodum nos à meridie ultimi diei mensis decem.
 bris huius anni computamus. Et Nabonassar ante ad excessum
 Alexandri Magni Ptolemaeus eodem lib. Cap. 8 numerat annos
 CCCXXIII cum ad stipulam Censorum. de die Natali ad
 Q. Ciceronem scribens. Autoritate M. Varrois relinquitur
 ergo ex huius DCCXLVII & CXXX diebus CCCXXIII
 anni & CXXX dies videtur ab Alexandri morte ad Christi na.
 tinitate, atque hinc ad Ptolemaeus observationem eam diem huius
 porrectos CXXXIX. & dies CCCIII. Ergo observatum à Ptole.
 maeo ad meridiem hoc autumni cum erat fuisse à Natiuitate
 huius Annos porrectos CXL nona die mensis Aegyptii. Roma.
 non vero Annos CXXX die xxv Septembris Antonini sex.
 ti. Huius idem Ptolemaeus lib. V Magnae Coniunctionis
 cap. III in observatione Bis & P Anno II Antonini suffi.
 tat annos Nabonassaros DCCLXXXV & 203 dies
 fuisse ergo a Christi Natiuitate anni transacti pa.
 riles

Supplicatio
 Innotat lib. III
 cap. 21.

Non huius diei Calendas
 sed huius diei Calendas
 deus ut prius cum
 Calendas mensis huius
 diei
 Epist. lib. 3. cap. 21.

Pto
 747 130 h. Nab. ad Alex.
 424 0 h. Nab. ad Alex.
 324 h. Alex. ad Epist.
 198 Epist. lib. 3. cap. 21.
 885 203
 747 130
 198 73

138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

riles 138 & 130 dies. Exinde post dies 14, nempe Lharmoni
 Nono, quo Ptolemy Leonis Basilis observavit, erat a nati-
 mitate Christi Romanorum annis 139. 22 dies Februarij. Atq;
 hic Antonini annus secundus, quem putat autor iste 150 fuisse
 fecisse ipsi ipso supra XI Annos. Atque aut si quis dubi-
 tet & his no contentus capiat etiam huius rei capere ex pen-
 mentu, meminisse debet, Tempus esse numeru sine mensura
 motus celi secundu prius & posterius. Hinc etenim anni nu-
 ber, dies & hora nobis constant. Iuxta aut & mensu vias
 se habent, relatiua sunt n. Porro Cometes Ptolemy cu
 essent a se observatis exacerenter conditi credibile no est
 errore aliquo ab his scitu fceptibile esse vel discrepancia
 eos continere, quo minus suis principijs quibus inuenerunt
 de congruerent. Quia cal ita sunt, si hora Ois & Virra
 Basilis organis Astrolabiciis inuenta a Ptolemy anno
 dicto Antonini q dieb. Lharmoni mensis, s. horis & dieb.
 dia a meridie transat eis per tabulas ipsas in quibus
 numeret, non inueniet ea post annos Chri 149: sed post
 annos 138, 88 dies, & horas $5\frac{1}{2}$ qui sunt Nabonassar
 885 annj, dies 218 & hora $5\frac{1}{2}$. Ita ta error iste nomi-
 festus est, qui illius in quibus de nota octava spem
 plerumq; in fecit. Vbi tempus facit mentionem.

adhuc ex
 rector

Et fomen de primo Errori.

Alius error est non minor fcedenti in ipsa eius Hypo-
 thesi, in qua existimat cccc annis ante Ptolemy a quali
 fomen modo notu no Errantia Sydera fuisse mutata: quod
 22

Hypothesi Ptolemy de qua nunc
 ipse & astralis astronomia

Philosophi aliter
pronuntiant. Quia philosophi
quodam ex parte sunt
affinitas, quoniam
remota autem ab
opposita. In his
loca debet habere
affinitas. In his
locis.

Ordo est magis in
determina ordinem in
dapat. Quod est de
partibus. In his
partibus.

Differuntia motus est
similis per Tarditas
velocitas est.

Ut apertius, quia inferius ducatur magis quod perspicua fiant omnia.
matuerendū fuit. Sententia stellarum esse ex corpore nostro quod philosophi
cognoscuntur a nobis quod secundum naturam. Quoniam admodum. Verbi gratia:
prima natura nomen virginis esse terra planetas quod fixa sidera. De
inde quod sequitur, ut minus vibrantes apperuerunt. Nobis est contrarium
Antea visi sunt non scintillare, et exinde cognoscuntur propinquiores esse
terra. Ita pariformiter prius descriptum est a nobis in equales videri
stellarum motus postea Epicyclos esse, Erraticos autem circulos quod
ita ferantur talia dicuntur. Atque ideo datur id esse verum quod o
portuerit prius illos prius prius loca stellarum praestituerunt
ad notari cum temporis intervallis, et ea tamen momentaneum
dam (in infinita quod di motu Caeli remaneret) ratione aliqua
de eis certum peruenire, quam tunc visi sunt inuenisse quod consti
deratis visis quod quod stellarum locis a dispositione quod ad oculos comi
miser. Ita etiam de illorum octonae sphaera si habet quod prius
manifestationi obmittit eius tarditatem nobis ad plerumque eradi
non potuerit: et de vestigia corpore sequenda sunt inuestigare et
volentibus et corpore considerantibus. Tunc testamentum relictis in ge
rendis. Quod si sicut aliquis putauerit illis non concedendum in
hoc: hinc certe clausa est ianua huius sideris, et omne quod hinc re
cubans agrotantia somnia de motu sphaera sphaera somniabit
et merito ut potest quod illorum calumnia existimauerit sua hab
inationi subueniendum. Constat autem illos summa diligentia
et solerti ingenio illa omnia observasse quod multa et pericula in
venta et admiratione digna nobis reliquerunt. Quomodo per
suadent mihi haec quod possunt in stripiendis stellarum locis eos
evasisse, vel in quanta vel quanta, sine etiam sexa parte vnius
gradus

gradus, ut hic Lutos existimat de quo supra Latius.

¶ L L V D. gressus praetermodum ducit in omni motu syderum,
cui diversitas inest. Totam resolutionem ante oia desiderare, in qua
intelligatur omnes motus apparentes differentias pertransiisse. Dicitur,
sitas in apparentes in motu est quod impedit ut per totam tota resolutione
& aequalitas motus metiri non possit. Sed sicut in Ingressione
omnes Lutos Holumas & omne ad differens huius magna
ingenij sapientia considerantur. Oportet esse & momenta in
resolutione diversitatis opposita sibi per diametros ut puta ex trine
velocitatis ac tarditatis, ac utriusque per transversum ambus a qua,
latitudinem medietatem quadrantal semina Criculi, sitque in tri
quadrante velocissimus decrescat motus: in altero diminuat
medius: ac impletur tardissimus in tertio quadrante, aequalis
in quarto. Quia industria sive puterunt ex observatione in se,
Etique De motibus, in qua Criculi portione quolibet tempore vertere,
tunc: ac proinde cum simili motus redisset intellexit in facta
Inaequalitate circuli, quemadmodum hoc Latius Holumas lib.
& Magna Construat: exponit. Quod etiam in Ingressione No-
tus octavae sphaera erat observandum: sed nimia eius ut dixi for-
ditas (qua in omni millibus rondo in serenas Inaequalitatis
motus satis constat) non sinit id statim absolvi, quia multas
hominum aetates excedit, possibile est tamen coniectura Rationabili
ad id pertinere posse adiutos christianum etiam. Observationem,
omnes post Holumas admodum, quod in eadem congruerint rati-
one. Quod quia determinata sunt in finita ratione haberi
non possunt, quoniam si per eam sinita non secundum lineam rectam
quodammodo data

Cup: fol. 89
Modus quatuor motus
co co co co. huius
nummorum quod magis
sunt ad inaequali-
tatem differentiam se
perat

^{posita}
 Data circumspecta ducatur nō licet alia superinducere q̄ma,
 ior vel minor fuerit prius transmissa. Sed de his alijs, ut recte
 fore ad id unde digressus su. Videndum igitur nobis nunc est. An
 recte si habeat quod dicitur antor. Non errantia sidera cccc
 ante Ptolemy d' omnis aequali solimmodo motu fuisse fuisse
 mutata. Porro ne Verborum & inspiratione fallamur: Regra,
 Lem accipio motu q̄ne & medietate dicere solemus, qui sit in,
 ter tardissima & ^{in fine} contrariissima medius. Ne circumveniat nos
 quod in Corollario primo septima propositionis dicit, Tardiorum
 esse motu fixorum fides, ubi scias sua hypothesis in Regnali
 ponit, ceterum velociorem: penitus ac si magis fatetur sit
 tardior. In quibus resio an sibi ipse constet, multo tardi-
 ore postea adducens. Promit ante Regnali tate originem
 & uniformitatem, qua fixa sidera tenentur a binis stel-
 larum fixarum observationibus. Aristarchus & Timarchus usq̄
 ad Ptolemy ac per aequalia tempora interalla, vi p̄ter
 per singulos Annos Centenarios singulos proximū gradus per-
 transierunt. Et apud Ptolemy satis apparet, repeti-
 tum ab antore prop: 7. Sed hic tenet Mathematicus
 existens nō advenit quod nullatenus esse potest, ut circa Mo-
 menta aequalitatis, hoc est, sectiones Circulorum Eclipticae
 decima sp̄sant & insidationis, ut ille vocat, Uniformior
 apparet Stellarum motus q̄ alibi, q̄ contrariū eius segni-
 accessit sit, ut tunc maxime variis apparet, Minime
 vero q̄ vicinissimus vel tardissimus est motus apparet
 Quod uti ē snarppius Hypothesi et Confirmationi debebat a-
 mirat

Propter ut p̄ter an
 hunc p̄ter motu
 magis & caput.

Hanc motu p̄ter
 motu ceteris nō
 p̄ter alijs in p̄ter
 ubi q̄ne

Hinc p̄ter dicitur h. b.
 Uniformis, variis p̄ter
 p̄ter apparet

inmaduerti & tabulis in di contextis q̄serim Ultimo Canone
 quem ad resolutione totius in quatuor sine Trepidationis
 exempli prae. Ubi a ducentis Annis ante Nativitatem
 Christi in precedenti supputatam in primo anno Centenario re-
 pentur motus affertur scrupulorum primorum 49 dimittit omnis
 gradus in altero Centenario scrupula prima 57. Deinde ab
 ipsa Nativitate Christi per primu Remorum Centenarium transm-
 tate fuissent stella grad. 1. & decima fere parte omnis,
 In secundo grad. 1. & quarta fere ut paulo minus sex,
 fante omnis gradus si in iā excedunt. Motus sub aqua,
 lib. tempore spaijs. Quod si coniungas ducentos annos
 utrobique motu, deficiet in primo intervallo a duobus gradib.
 plus q̄ quinta pars omnis. In secundo autē superaddit pro,
 prope omnis quadrante. Sic q̄ tres sub aqua lib. Tempore.
 excedit motus se quens precedent in dimidio gradu & parte
 quindecima fere, cum antea Centesimo quous anno fuit.
 galos pertransisset gradus stellas fixas Ptolimaeo credens
 dimississet. Contrario veri eadem lege ad singulos
 a se circulos in velocissimo motu octave spetant contingit
 ut in cccc annis vix omnis scrupuli differentia in motu
 affertur et reperiatur, qm̄ videre licet ab Annis Christi 600
 usq̄ ad 1000 in eodem Canone. Similiter & in fere dīssio
 ut a 2060 Annis in subsecutis 400. Iteratio diversitatis
 est qm̄ ut dicim̄ est superius in uno semicycli
 Trepidationis a summa vix tarditati ad summa velo-
 ci

Legi lege uel regulis citatem accensit semper ethyrid motu affertur. ac in altero
 signatione. in Latin,
 Galde uel Ponceo semiorculo qm a summa uelocitati ad tarditatem continuo
 Quod motus affertur ut
 dicitur sine equalis in
 de demonstrat Newton
 u. legem: fatis & diminutio in summa equalitatis diametro oppositis,
 Topo Dapnis: in
 equalis circa Apogee
 & perigee semper circa
 longitudines duobus
 Cap. fol. 89. re. fatis ut in motu affertur non sit reperiunt motus equalis in
 Quod cessant diminutio in
 distantia angustia con
 sunt et motu amplexu
 hunc officina ut in
 totum motus uniformis
 in tota
 fatis & dimin
 fatis & dimin
 fatis & dimin

Nulla ergo ratione committit, sed in fuisse motu cui qui in
 400 Annis ante Ptolemaen, sed fortissimum fuisse, cum et,
 am non videam eum Alin diminueris fortiussem, de quo
 nullam cometam habere habemus scimus. Cum ante
 Trau. Gome, nulla stellam fixam adno totu facta sit q
 ad nos usq peruenisset, sed neq ad Ptolemaen. Cumq3 ve.,
 Louffimus etiam motu eum pterierit. Consequens e in altero
 a Ptole: semicirculo ea no esse in quo diminuitur motus cui
 etiam no modica pars pterierit. Itaq3 miru videri ne di,
 but, quod no poterit hinc suis assumptionib. propriis acci,
 dere ad ea qua sunt ab antiquis annotata, putamenitq3
 eos errasse in quattuor vel quinta parte. Unius gradus, siue
 etiam ad dimidia et amplius, cum tamen nulla parte Ptole.,
 mens maiori adhibuisse diligentia, qua est nobis no erran.,
 nial stellam motu sine vitio traderet. Attendens quod
 non

non nisi in modica eius particula id sibi fuisset concessum, qua
 vniuersum illud circuli coniectura esset, ubi error quantumlibet
 vel insensibilis interueniens in tota illa caspitate insignis nimis,
 vni poterat euenire. Ideoque Timochari Alexandrino Astronomo
 eorum admissi videri ceterant, & punctum Romano Astronomo
 missum Byssinam, ut sic etiam in tanta locorum distantia illi co
 sentientibus certissima haberet, & in dubitata testimonia: quo
 minus credibile sit eos vel Ptolemy in tanto errasse, qui tam
 ta alia etiam difficiliora ad extremum (ut aiunt) vngue
 deprehendere soluerunt. Nullo deinde loco in Ephoro est
 Quam exigua sita propositio: & postremum Corollario eius
 dimissus hoc, sed curantem deinde volens taxat Timocharem
 ea duas stellas: vnde fata Astronomi Virginitas & talis ex trib.
 in fronte Strophij Borealis est, quod suspensio sua in illa
 deficiat, in hac aut abundet, ubi, nimis pariter Gallini,
 nate. Cum n. sit eadem vtriusque stella distantia inter Ti
 mochari & Ptolemy consideratam nesci gradus $4\frac{1}{2}$ sed
 aequali fore temporis differentia, atque Numerus observationis
 illius ferendi idem proximum nihil tamen magis aduenit
 quod gra: 4 semper: 7 addita loco stellae quae reperit Ti
 mochari in 2 grad. in mentio ne possit supplere 6
 gr: & semper. 20 un. Vbi Ptolemy ipsam invenit & e con
 uerso. Idem Numerus elenata & 26 gr. & 40 semper
 Astronomi secundum Ptolemy ad gra: $22\frac{1}{3}$ redire ut fore
 est non potuit: sed residuit in 22 gr. 32 semper. Itaque

III resp. semper

Error
 in
 mbo

Simabat illis defuisse calculum, quoniam hic abmisset, tamquam
 in observationibus. Sicut in eisdem sideribus, vel quasi ex R.
 ubi in Thibas, & Thebis in Aethiopia eadem via de se
 Athogm si videretur vel addidisset. vel subdixisset videretur
 et paritas rationis seculabat, invenisset videretur eodem modo
 sese habere. Adde etiam quod videretur non erant videretur
 Timoclarum & Ptolemaei Rmij 443 sed 452 solium, ut à
 principio decesserant, moxinde videretur tempore minore esse
 numerum operum, & non solum in Serapi. 13 sed in Tridenti
 videretur gradus ab observato stellorum non deficiat. Ita ex
 videretur sine omni impulsu Timoclarum vix eadem stellorum.
 Et cum existimant illorum Annotationibus. non solum de
 latitudine restat, & et suis quibus observationibus. minus ore,
 lat. Et Sicut de non ostendit spem in longitudine
 quid de non quibus declinationibus existimant & sit in non hinc
 n. ipsi dicit. ut ait. Tridationibus. in finem de Sicut,
 In hanc supra prima sed dissipato ipso iam fundamentum
 utasse est ut sup. adificata corruunt, in firmas sunt, ac
 minus sibi in rem coherere.
 Quid deinde ipse de non ne errant stellorum spem sentia
 quoniam alio loco designata se superfluum. putant, & misce.
 hinc in amplius immorari, cum satis sit, si modo defici.
 no non satis fecerim, ut mea quod à me exigebat de
 isto opusculo habeat sententiam. Valeat V. tua famula
 sine. Ex Varmia 3. Junij Anno 1524
 Nicolaus Copernicus.

Epistola Copernici contra Wernerum.
Reverendo Domino Bernhardo Vapſky Cantori & Canonico
Ecclesie Cracoviensis & S. R. Majestatis polonia
secretario, Nicolao Copernicus.

Cum pridem ad me mitteres optime Bernharde Johannis Weneri Nurembergensis
editionem de motu octavae sphaerae quæscitum, quod à multis laudari dicebas, petijt ex me v.
tua, ut ei nostram quoque sententiam de illius significarem. Quod certe tanto libentius feci-
sem, quanto honestius et reverentius à me quoque commendari potuisset, nisi quod studium hominis
et conatum laudem, et quod admonuit Aristoteles, non solum is, qui bene locuti sunt grati-
ficandum esse philosophis, sed etiam non recte locutis, quandoquidem non parum saepe contulit
etiam devia notasse viam rectam sequi volentibus. Ceterum admodum utilis est reprehensio
confortij parum, quia et impudentia inveni et, non potius agere velle, quam docere. Pro-
inde etiam veretur, ne mihi succenseat aliquis, si alium reprehendam, quando ipse non pro-
fero meliorem. Itaque volebam illa ut sunt dimittere cum aliorum atque sic videretur, ut libenter
nostra acciperet in summa sponsum fuisse. Verum cum animadvertam aliud esse mordere,
et lacerare quæquam, aliud castigare et revocare errantem, quemadmodum vicissim lauda-
re aliud est quam adulari & agere parasitum, non invenio cur desiderio tuo obsequi non de-
berem, aut quod harum rerum studio & diligentia, qua precipua polles derogare viderer. Ac
proinde ne etiam tenere videar reprehendere hominem, conator quam aptissime ostendere
in quibus ille de motu sphaera fixarum stellarum, erraverit neque conveniat eius tractatio, quod
forsitan ad certiores eius rei capessendam rationem non parum etiam conducet.

Primum igitur fecellit eum supputatio temporum, quod existimaverit, annum se-
cundum Antonium p. j. quo Cl. Ptolemaeus observata à se fixa sidera in ordinem constituit fu-
isse à nativitate Christi anno centesimo quinquagesimo, cum fuerit secundum veritatem
annus CXXXIX. Ptolemaeus enim lib. iii. magna constructionis cap. i. observatum au-
tumni æquinotium ab alexandri magni morte anno 463 ait fuisse Antonii anno tertio,
à morte vero alexandri ad Christi nativitatem numerantur anni pariles (Ægyptij) CCC,
XXIII. & CXXX dies. Nam à principio regni Nabonassar ad Christi nativitatem sup-
putantur annos pariles DCCXLVII & dies CXXX. De quo non video dubitare neque autorem
hunc, ut apparet prop. 22. nisi quod additur dies unus secundum canones alphonso, id est ideo
quod Ptolemaeus incipit à meridie primi diei (Calidis non primi Cal.) prima mensis Thot ap-
Egyptios annos nabonassaros & alexandri magni, alphonso autem à meridie ultimi diei anni
precedentis, quemadmodum nos à meridie ultimi diei mensis Decembris annos Christi suppu-
tamus. A nabonassaro autem ad occasum alexandri magni Ptol. eodem lib. cap. 8. movemur
annos CCCCXXIII. Cui assensum fertur Censorinus de die natali ad C. Cornelium scribens, au-
toritate M. Varonis. Reliquum est ergo et annis DCCXLI. et CXXX diebus CCCCXIII
anni & CXXX dies usque ad alexandri mortem ad Christi nativitatem, atque hinc ad Ptolemei ob-
servationem jam dictam anni pariles CXXXIX dies CCCCIII. Ergo observatum à Ptolemaeo
æquinotium hoc autumni confectum fuisse à nativitate domini annorum parilium CXL no-
na die mensis Athyr, Romanorum vero annorum CXXX (de est) die XXV septembris An-
tonii tertio.

Rursus idem Ptolemaeus lib. v. magna constructionis cap. iii in observatione ☉

Alphonso
Copernicus
volens
appellare
in die.

& Anno secundo Antonini supputat annos Nabonassariorum DCCCLXXXV & 203 dies.
Fuisse ergo à Christi natiuitate anni transacti pariter 138 & 73 dies. Exinde post dies
¹⁴ nempe pharmiti nono, quo Ptolemeus & Basiliscum observavit erat à natiuitate Christi
Romani annu 139. 22 dies februarii. Atq; hoc Antonini foras secundus (Antea de toto
egit) quem putat auctor iste 150 fuisse. Refellit igitur ipsum supra xi annos.

Adhuc autem si quis dubitet & his non contentus cupiat etiam scire rei capere experi
mentum, meminisse debet, tempus esse minerum sive mensuram motus celi secundum prius
et posterius. Hinc etenim anni menses, dies et horae nobis constent. Mensura autem & men
suram vicissim se habent, relativa sunt enim. Porro Canones Ptolemei cum essent adhuc ex
recentiori & observatis conditi, credibile non est eorum aliquem ab his sensu perceptibilem
vel discrepantiam eos continere, quo minus suis principijs, quibus incumbunt, non congrueret.
Quia cum ita sint, si loca O & S circa Basiliscum organis astronomicis inventa à Ptolemeo anno
secundo Antonini 9 diebus pharmiti mensis 5 horis & dimidia à meridie transactis per tabu
las istas inquirendo numeret, non inueniet ea post annos Christi 149. Sed post 138 annos 88
dies & horas $5\frac{1}{2}$ q. sunt Nabonassori 885 anni, dies 218 & horae $5\frac{1}{2}$. Ita non error iste mani
festus est, qui illius inquisitionem de motu octavae sphaerae plerumq; infectit, ubi temporem facit
mentionem.

Alius error non minor precedente est in ipsa eius hypothesis, in qua existimat CCC
annis ante Ptolemeum aequali tantummodo motu non errantia sidera fuisse mutata, quia,
ut apertius q. inferius dicentur magis, perspicua fiant, animadvertenda puto.

Scientiam stellarum esse ex eorum numero quae praepostere cognoscuntur à nobis,
quam secundum naturam. Quemadmodum verbi gratia prius natura novit viciniores esse
terre planetas quam fixa sidera. Deinde quod sequitur, ut minus vibrantes appareant. Nobis è
contrario, autem visi sunt non scintillare & exinde comitum propinquiores esse terre, ita pri
formiter prius deprehensum est à nobis inaequales videri stellarum motus, postea epicyclos esse,
eccentricos, aliosve circulos, quibus ita ferantur, rationinamur. Atq; ideo dictum id esse velim,
quod oportuerit prius illos philosophos primum loca stellarum, instrumentorum artificis nota
re cum temporum intervallis, et ea tanquam munitione quadam, ne infinita quaestio de
motu celi remaneret, rationem aliquam de eis certam perquirere, quam tunc visi sunt in
venisse, qm. consideratis visis, stellarum locis astinatione quadam omnibus conveniret. Ita
etiam de motu octavae sphaerae se habet, quem prius Mathematici ob nimiam eius tarditatem
nobis ad plenum tradere non potuerunt, sed vestigia eorum sequenda sunt investigare eum vo
lentibus & eorum considerationibus tanquam testimonio relictis inherendum. Quod si sensu
inherens putaverit illis non credendum in hoc. Certe huic causa est jamia huius artis, et
ante oculos recubans agrotantium, somnia de motu octavae sphaerae somniant, & merito, ut
pote qui per illorum calumniam existimaverit sic hallucinationi subvenendum. Constat
autem illos summa diligentia & solerti ingenio illa omnia observasse, qui multa & praecleara in
venta & admiratione digna nobis reliquerunt, quoniam per se habere mihi haudquaqua posui,
in accipiendis stellarum locis eos errasse, vel in quarta, vel in quinta, sive etiam sexta parte
minus gradus, ut hic auctor existimat, de quo postea latius.

Aliud quoque praetermittendum non est: in omni motu sideris cui diversitas inest, totam
revolutionem ante omnia desiderari, in qua intelligatur omnes motus apparentis diffe
rentias pertransivisse. Diversitas n. apparentis in motu est, q.
impedit, ut per partes tota revolutio & aequalitas motus me
tiri non possit. Sed sicut in inquisitione cursus Lunaris Pto
lemeus & ante eum Hipparchus Rhodius magna ingenij
sagacitate consideraverunt: Oportere esse quatuor momenta in revolutione diversa

cis, opposita sibi per diametros, ut puta extrema velocitatis & tarditatis, ac utrobique
 per transversum amborum aequalitatem mediantium, quadrifariam sextantia circulum, ita
 ut in primo quadrante velocissimus decreseat motus, in altero diminuatior mediis, ac nihil
 crescat tardissimus in tertio quadrante, aequalis in quarto. Quia industria scire potuerunt
 ex observatis inspectis hunc motum, in qua circuli portione quolibet tempore verteret, et
 ac proinde cum similes motus redisset, intellexerunt jam factam inequalitatis circuitio-
 nem, quoniam hoc latius Ptolemaeus lib. 4. magna constructione explicavit. Quod etiam in
 inquisitione motus octavae sphaera erat observandum. Sed nimia eius ut dixi tarditas,
 quae in annorum milia, nonnumquam in se reversus inequalitatis motus satis constat, non fuit id
 statim absolvere, quod multas hominum aetates excedit, possibile est tamen, conjectura ratio-
 nabili ad id perveniri posse adiutos etiamnum aliquibus observationibus post Ptolemaeum
 adhibitis, quae in eandem congruerent rationem. Non quae determinata sunt, infinitam in-
 tentionem habere non possunt, quoniam si per tria puncta non secundum lineam rectam, ut tres
 eclipses, tres Acronychae data circumferentia hinc inde, non licebit aliam superinducere, quia
 maior vel minor fuerit prius transmissa. Sed de his alias: Ut revertar ad id unde crepus-
 culum. Videndum igitur nobis nunc est, an recte se habeat, quod dicit auctor, Non errantia si-
 demus cccc ante Ptolemaeum annis aequali solummodo motu fuisse mutata. Porro ne ver-
 borum significatione fallamur, aequalem accipio motum, quem & mediocre dicere solemus,
 quod sit inter tardissimum & concitatissimum medius (Arithmetica mensura) Nec circun-
 veniat nos, quod in corollario primo septima propositionis dicit, Tardiores esse motum fixo-
 rum siderum, ubi penes suam hypothese aequalem ponit. Ceterum velociorem proinde ac si
 nunquam futurus sit tardior. In quibus haud scio an sibi ipsi constet, multo tardiores po-
 tesse adducere. Assumit autem aequalitatis argumentum ex uniformitate, quae fixa sidera tan-
 tisper a primis stellarum fixarum observationibus, Aristarcho & Timochare usque ad Ptolemaeum,
 ac per aequalia temporum intervalle, utpote per singulos annorum centenarios singulos 720,
 Xine quibus pertransierunt. Ut apud Ptolemaeum satis apparet repetitum ab auctore prop. 7.
 Sed hic tardius Mathematicus existens, non advertit quod millatennis esse potest, ut circa mo-
 menta aequalitatis h. e. sectiones siderum cetera decima sphaera & trepidationis, ut ille
 notat, uniformior appareat stellarum motus quam alibi, in contrarium eius & necesse sit,
 ut tunc maxime videtur appareat, minime vero in velocissimis vel tardissimis est motus ap-
 parens. Quod vel est sua ipsius hypothese & constructione debebat animadvertere & tabulis
 inde contextis, praesertim ultimo Canone, quem ad revolutionem totius aequalitatis sive trepidationis
 exemplificavit, ubi a ducentis annis ante natiuitatem Christi secundum praecedentem
 supputationem in primo annorum centenario reperitur motus apparetis semper primarium & 9
 quintagratum unius gradus. In altero centenario scripta prima 57. Deinde ab ipsa natiuitate
 Christi per primum annorum centenarium transmutata fuissent stella grad. 1. & quarta fere
 ut paulo minus septante unius gradus se invicem excederet motus subsequens. Temporum
 spaciis. Quod si coniungas ducentorum annorum utrobique motum, deficiet in primo intervallo
 a duobus gradibus plus quam quinta pars unius. In secundo autem superaddet prope unius qua-
 drantem, sed minus sub aequalibus temporibus excedet motus sequens praecedentem in dimidio
 gradum & parte quinta decima fere, cum antea centesimo quodam anno singulos pertransivisse gra-
 dus stellae fixae Ptolemaeus credens detulisset. E contrario vero eadem aequalitatem a se
 circularum in velocissimo motu octava sphaera contingit, ut in cccc finis diximus scriptu-
 li differentia in motu apparetis reperitur. Cum videre licet ab annis Christi 800 usque ad 1000
 in eodem Canone. Similiter et in tardissimo, ut a 2000 annis in subsequentes 400. Et
 ratio diversitatis est, quia ut dictum est superius in uno hemicyclo trepidationis a sphae-
 ra usque tarditate ad summam velocitatem accredit semper aliquid motu apparenti, ac in al-
 tero semicirculo, quod summa velocitate ad tarditatem summam computatus contrario de-cre-
 scit motus, qui antea creverat, itaque summa augmentatio et diminutio (excedat & sub-
 ceat)

pro h. an si ann do
 grad. 1. & 9m fere

in punctis aequalitatis ē diametro oppositis (Sec. in 6) Adeo ut in motu apparente non
 sit reperire motus aequales in duobus continuis temporum spacijs aequalib. Quorum alter al-
 tero maior sit aut minor, nisi circa veloci-
 tatis & tarditatis extremitates, ubi diuata
 xat illo citius aequales circumferentias per-
 transeunt, temporis aequalitate, atq; incipien-
 tes vel desinates augeri vel minui mutua
 tunc compensatione sese coquant. Nulla ergo ratione convenit, medium fuisse motum eum,
 qui in 400 annis ante ptolemaeum, sed tardissimum potius, cum etiam non videam, cur ali-
 um divinemus tardiores, de quo nullam conjecturam habere hactenus potuimus, cum ante ti-
 mocharē nulla stellarum fixarum annotatio facta sit, q̄ ad nos usq; perveniret, sed neq; ad ptolema-
 um (Hoc miserrima astronomicae observationes quas nos habemus incipere a Thimocharide anno 30 p̄
 Alexandrum videt.) Cumq; velocissimus etiam motus iam praeterierit, consequens est in altero à ptole-
 maei circulo iam nos esse, in quo diminuitur motus, citius etiam non modica parte praeterierit.
 Et mirum videri non debet, quod non potuerit huius suis assumptionib. propius accedere ad ea, quae
 sunt ab antiquis annotata, praevertitq; eos eos errare in quarta vel quinta parte unius gradus
 siue etiam non dimidia & amplius, cum tamen in multa parte ptolemaeus maiorem videlicet admi-
 sisset diligentiam, quam ut nobis non errantem stellarum motum siue vitio traderet, attendens q̄
 non nisi modica eius particula, id sibi fuisset concessum, quia universum illum circulationem con-
 specturus esset, ubi error quantumlibet insensibilis interveniens in tota illa vastitate insignis in-
 mium poterat evenire. Idem Timochari Alexandrino Aristarchum adiungit videretur coactionem.
 & Menelao Romano Hieronymum Bithynicum, ut sic etiam in tanta locorum distantia illis conse-
 tutionibus certissima haberet & indubitata testimonia, quos minus credibile sit, eos vel ptolema-
 um in tanto errasse, qui multa alia & diffidiosa ad extremum, ut aiunt, linguae deprehendere
 potuerunt. Nullo demum loco ineptior est, q̄ in 22 prop. & praesertim corollario eiusdem, dum
 opus hoc suum commendare velens, tacet Timocharem circa duas stellas, ut puta strigam vir-
 gis et eam, quae ex trib. in fronte Scorpii borealis ē, q̄ supputatio sua in illa deficiat, in hac au-
 tem abundet, ubi minus praesertim hallucinatur. Cum autem eadem strigae stella distantia inter ti-
 mocharē & ptolemaeum consideratur, nempe gradus $4\frac{1}{2}$ sub aequali fere temporis diffe-
 rentia, atq; numeris supputationis illius proinde idem proxime, mino tamen magis ad-
 vertit, quod grad. 4 strigae, addita loco stella quam reperit timocharis in secundo grad.
 ne merito non posset supplere 6 q̄ & scrip. 20 ne ubi ptolemaeus ipsam invenit & e con-
 verso. Idem numerus elevatus ex 20 q̄ & 40 scripulis strigae secundum ptolemaeum usq;
 ad gradum $22\frac{1}{2}$ redire, ut par est non potuit. Sed residua in 22 q̄. 32. scrip. Ita existit
 malat illis deficiente calculum, quanto hic abundasset, tanquam observationib. hac inciperet
 divergentes, vel quasi ex Athenis in Thebas & à Thebis in Athenas eadem via non sit. Aliq;
 si utrobq; vel addidisset vel subdidisset numerum, ut paritas rationis postulabat invenisset
 utrobq; eodem modo sese habere. Idem etiam quod retem non erant inter timocharem
 & ptolemaeum anni 443 sed 432 solent, ut à principio declarari, proinde breviori te-
 pore minorem esse numerum oportet, ut non solum in scrip. 13, sed in triente unius gra-
 dus ab observato stellarum motu dissidebit. Ita errorem hunc suum imposuit Timochari
 vix evadente ptolemaeo. Et dum existimat illorum annotationibus non fidendum, quod
 aliud restat, quam ut scias quoq; observationibus minus credatur. Et hac de motu octavae
 sphaera in longitudinem, quid de motu quoq; declinationis existimandum sit, invaluit a.
 ipsum diabol. ut ait trepidationibus infrenando secundum hanc, supra primam, sed dissipato
 ipso jam fundamento, necesse est ut superadducta corrumpant, infirmas sicut, ac minus sibi
 invicem coherentia. quia demum ipse de motu non errantem stellarum sphaera sentiam,
 quoniam alio loco designata sunt superfluum putavi & impertinens hic amplius immorari,

Cum satis sit, si modo desiderio tuo satisfecerim, ut meam, quod à me exiges, de isto
opusculo habeas sententiam. Valeat V. tua fassissime. Ex Varmia 3 Junij 1524.

10

Nicolaus Copernicus.

Ensmis *Leirholts* Tinnu in Land, Mæb. 18. 1853 vitar fæit ha
 verft, viti, et gæu detæro chitta enjæm perægi.

Coll. Hjörth. H. III. 44.

Tellur Astronom. Observatories
 Upsala.

Reverendo D^{no} Bernhardo Vapontij Cantorj & Canonico
Ecclesiae Cracoviensis & S. R. Ma^{te} & Poloniae Secre-
tario D^{no} & fautori suo plurima observando S. D.

nam pridem ad me mittentes, optime Bernarde, Jo. Werneri Nuremberg.
editum de motu octavae Sphaerae opusculum quod a multis laudari dicebas, pe-
tuit ex me v. tua ut ei mea q^{ue}q^{ue} sententia de illo significare. Quod certe
tanto libentius fecisti, quanto honoris revera a me quoq^{ue} laudari potuisset,
nisi q^{uo}d Judicium horis & conatum laudem, & quod admonuit fuit, non solum
is q^{ui} bene locuti sunt gratificandu^m & philosophis: sed et non recte locutis.
Unde q^{ui} non parva sepe contulit et denica notasse viam recta^m siq^{ue} volentibus.
Ceteram ad modum utilis & rephensio, confortq^{ue} parum. Cum & impa-
dentis rigoris & modum potius agere velle q^{uam} poetam, promde et vereor
ne mihi faceret aliq^{ui}s, si aliu^m reprehendam quamdiu ipse non p^{ro}fero melio-
re. Itaq^{ue} volebam illa ut sunt dimittere cura alioru^m atq^{ue} sit ut v. tua
mentem mea^m auget in sua responsu^m fuisse. Vera cu^m aia^m daerta aliud et
mordere & laedere quonq^{ue}, aliud castigare & reuocare errante. Itaq^{ue}
vixim laudare aliud est q^{uam} adulari & agere parasitu^m: non mihi car-
dinalio mo^{do} obseq^{ue} non debuerim, quod haru^m totu^m studio & diligentia, q^{ue} p^{ro}pue
polles, derogare videtur. Ac promde ne timere vituar reprehende^{re} hoiem,
conator q^{ui} ap^{er}issime p^{ro}inde in q^{ui}bus ille de motu Sphaerae nullas fixas
erraverit, neq^{ue} conueniat eius transio, q^{uo}d forsitan ad certiore q^{ue} res capien-
dam non parum et conduct.

Primu^m igit^{ur} ex libellu^m supputat^{ur} tempora q^{ue} ex iⁿimauerit annu^m
J^{oh} Anthonij Pij Aug. quo et p^{ro}tol^{emae} observata a se fixa sidera
in ordine constituit fuisse a Nat^u. Chri^{sti} anno. 62. Cum fuerit
J^{oh}n^{is} veritate annas. 139. Ptolemaeq^{ue} n. li. 3. mag. const. ca.
. 3. observatu^m autem a p^{ro}tol^{emae} ab Alexandri Magni morte anno. 463.
ait fuisse anno Antiochij 320. A morte v^{er}o Alexandri ad Chri^{sti} na-
taliu^m numerante anni pariles. 323. & 330. dies. Nam a principio
Regni Nabonassar ad Chri^{sti} natalitatu^m supputant annos pariles
747. & dies. 330. In q^{uo} non video dubitari neq^{ue} auctore hunc, ut appa-
ret p^{ag}. 22. nisi q^{uo}d additur dies v^{er}o J^{oh}n^{is} canonis Alfonso^m. Itaq^{ue} illo
q^{uo} p^{ro}tol^{emae} incipit a meridie primi J^{oh}ni primi mensis Thoth ap^{ud} Egi-
ptios annos Nabonassar & Alexandri Magni. Alphonsus aut

Wern. pp. 4

a meridie ultimi diei anni precedenti, Item nos a meridie ultimi diei mensis de-
 cembrii annos Chri supputamus. A Nabonassar aut ad exortu Alexandri Magni
 pto. eodem libro cap. 8. numerat annos. 424. pariles, cui adspulatus Censorius
 de die natali ad C. C. scribens auctoritate M. Varronis. Relinquunt ergo ex
 annis. 747. C. 330. diebus. 323. anni C. 330. dies. vs ab Alexandri morte
 ad Chri natiuitate. Atq. hinc ad ptolemaei observantiam iam dicta anni pariles. 339.
 et dies. 303. Ergo observata a ptolemaeo agnoscitur hoc autem constare fuisse
 natiuitate Chri annos pariliu. 140. 9 die mensis Athir. Romanor. V. annorum
 139. die. 25. Septembrii. Antonini gho. Rursum item pto. li. 5.
 magis constr. ca. 3. in obscuris O & C anno 130. Antonini supputat annos
 Nabonassarios. 885. et 203. dies. Faisrent ergo a natiuitate Chri anni trans-
 acti pariles. 138. C. 73. dies. Exinde post dies. 34. nempe pharum. 9. q. pto. & basi-
 lica observant erat a natiuitate Chri 139. annis. 139. 22. d. Feb. atq. hinc Anto-
 ninus annus. 2. quem putat auctor iste fuisse. 150. Faisrellit ex seipso ultra annos
 21. Atque aut si q. dabitur et his non contentus capiat et hinc rri cape ex pi-
 entia: neminem debet tempus et numeru hinc mensura motus caeli pto prius et post-
 rius. Hinc. n. anni, menses. dies et hora notis constant. Mensura aut et mensum vi-
 cisim se habent, relativa sunt. n. Porro Canones ptolemaei cum essent adhuc. ex-
 traucter a se observatis conditi, creditale non e errore aliquo ex his sensu ptolemaei
 vel discrepancia continere, quo minus suis principijs quibus mensurabant non congruerent.
 ptoe cum ita sint: si loca O & C circa Basilicam organie astrolabii inuenta a
 ptolemaeo anno 130. Antonini. 9. dieb. pharum. mensis. 5. horis C. 1/2 a meridie trans-
 actis p tabulas ipsius ingruendo numeret, non inueniet ea post annos Chri. 149. sed
 post. 138. annos. 88. dies et horas. 5 1/2. q. sunt Nabonassaris. 885. anni
 dies. 218. et hora. 5 1/2. Ita iam error ipse manifestus e, q. illig nifi hinc
 de motu. 8. phara plerumq. misit ubi tempore fuit mentione.

2. error

Alius error e non minor ptolemaei in ipsa q. hypotesi in q. exi hinc
 400. annis ante pto. aequali tantamodo motu non errantia sidera mutata fuisse
 q. vt aperius q. inferius dicuntur magisq. pspicua fiant aia hinc tanta pulo,
 scientia stellarum cora ee quam ptolemaeo cognoscant a nobis q. ptolemaei naturam.
 Etm verbi gratia prius natura nouit viciniores ee terra plantas q. fixa
 sidera: dn q. sicut vt minus vibrantes apparent. Notus e contrario antea visi
 sunt plantae non sinitillare et exinde cognita p pignores ee terra. Ita pariformiter
 prius ptolemaei e a nobis inaequales videri stellara motus, postea opusculia Euen-
 tos alios ee circulos q. ita fixantur rocinamur. Atq. idio hinc ita vltim quod
 oportuerit ptolemaei illos philosophos ptolemaei loca stellarum in ptolemaei artificio
 notare, hinc tempore intervalla, Exa tanq. manu ductione q. ita, ut in finia q. ptolemaei

de motu

et motu ceteri remaneret, rariū aliquā de ijs certa p̄ cunctari, qm̄ tunc vñ sunt nūm̄ q̄
 q̄ndē cōsideratis vñq̄, stellārū locis adstipulē q̄ta oib. conueniret. Ita et de motu 8.
 sphaerae se tū quā p̄ijci. Mathematici ob mīnū eius tarditatē nolū ad p̄tē trāte non po-
 tuerant: ad respiciē corū signanda sunt inuestigare eum volentib. & corū cōsiderationib.
 tanquā testamēto relicto inherendū. Et si q̄s suo sensu nihillatē palauerit illis non conce-
 dem̄ in hoc: ceterū hūc clausa ē iāma hūc artē, et antea nūc reuerens agrolantiū mō-
 somnia ē motu 8. sphaerae somniabit. Merito vtpote q̄ p̄ illorū calumnia ex p̄ma
 uerit suae hallucinōe subueniendū. Constat aut illas sumā diligentia & solerti ingenio illa oīa
 obseruare q̄ multa & p̄clara inuenta & admire digna nobis reliquerant. Quobis p̄ suā mī-
 hanc q̄q̄ p̄p̄ in accipiendis stellārū locis eos errare vel in q̄ta vel q̄nta vel et p̄ta p̄ta
 vñq̄ gradus, ut auctor existimat, de q̄ p̄p̄a latig.

Illud q̄q̄ p̄p̄uendū non ē nī oī motu sidero cui diuersitas inest, totā reuelationē ante
 oīa deserviri nī q̄ intelligentes oīs motus apparentes differentias p̄rinsuise. Diuersitas n.
 apparet in motu ē q̄ impedit ut p̄ p̄tē tota reuolutio & agilitas motus mensurari non
 possit. Sicut in mīstione caries lunaris p̄tolemae & antea Hipparchi Rhodii magna
 ingenij sagacitate cōsiderauerunt oportere. 4. momenta in reuolutione diuersitatis oppo-
 sibi inuicē p̄ diametros, ut puta extreme velocitatis & tarditatis, et vtrūq̄ p̄ transversam
 ambarū aequalitātē ambientū q̄rriariā fientia circūta, filq̄ ut in primo p̄tē vñq̄
 iureat motu, in altero diminiuat medius & vñq̄ crescat tardissimus in q̄to p̄tē, & q̄lis
 in quarto. eā industria scire potuerant ex obseruatis mīstisq̄ & motib. in q̄ circuli
 p̄tione q̄tē tempore veriret. ac p̄inde cum similis motus redijset intellexerant iam
 factā magnitudinis circūtionem. p̄m hoc latig magnae cōstructionis li. 4. p̄ol. op̄li-
 cauit. Et et in mīstione motu 8. sphaerae erat obseruandū. Sed nimia eius, ut dixi tar-
 ditas qua in annorū millibus nōta in sese reuēsus magnitudinis motus satis constat
 non sint id statim absolacere, q̄a multas hōm̄ aetates excedit. possibile ē & cōcedu-
 ra rōnabili ad id p̄ueniri posse adiutos etiam aliquib. obseruōib. p̄tolemae, ad ianē q̄m
 candē congruerint rōem. Nam q̄ determinata sunt infinita rōem habere non possunt.
 q̄ta et p̄ tria puncta non p̄m rectā linēā posita circa fientia iureat, non licet aliā
 sup̄inducere q̄ maior vel minor fuerit prius transmissa. Sed de his alias: ut reuertar ad
 id vnde digressus sum. Videndū igr nobis nūc ē an recte se habuat q̄ dicit: Non er-
 rantia sita. 400. ante p̄tolemae annis aequali solūmodo motu fuisse mutata. porro re-
 vborū significat fallamur, & q̄lem acutis motū quā & medioere dicere solē q̄ sit mī-
 tardissimū & velocissimū mīdus, ne circūueniat nos q̄ in corollario primo. vii. p̄p̄.
 dicit: tardiore ē motū fixorū p̄tē, vbi p̄m̄ sua hypothēsē & q̄lem ponit, ceterū
 velociore, q̄nde ac si nunquam futurus sit tardior. In q̄b. hanc sēcō an sibi ipsi contat
 multo tardiore postea addidit. Apparet aut agilitatis agilitatē p̄ vñq̄m̄ q̄ p̄p̄a
 sidera tantisper a primis stellis fixis obseruatorib. Aristarcho Samio Timocleare vñq̄
 ad p̄tolemae ac p̄ agilia temporū intervalla ut puta p̄ singulos annos antenariis
 singulos p̄p̄e gradus p̄transuerint, ut ap̄ p̄tolemae satis apparet vñq̄m̄ ab anton-

LXIV. 306

illam circuitum conieceris. Et error intulit sensibilibus imperitiam tota illa regione in-
gnis mirum poterat currere. Nam Timochari Alexandrino Aristarchum adiungit ut coetaneum,
et Acutlao Romano Agrippam Berytinum: ut sit in tanta locorum distantia illis consentientibus
vniuersa haec et credibilis testimonia, quae magis credibile sit eos vel ptolemae in tanto errasse quam multa
alia et difficilia ad extremum ut aiant vagam deprehendere potuerunt.

Nullo tamen loco melior est quam in XXII. pp. et per hunc corollario nullo. In opus
hoc suum commendare volens laudat Timocharem circa duas stellas viginti ariete in fronte
scorpii et tribus borealis: quod supputatio ego in illa deficiat, in hac abundet. Tunc ubi nimis per-
vixit hallucinatur. Cum enim sit eadem vniuersa stella distantia inter Timocharem et ptolemae
constituta, nempe grad. $4\frac{1}{3}$: sub aequi fore temporis diffra. Alii numerus supputat illius
pinde id est epime: nihil magis in aduertit quod gradus. 4. ser. 7. addita loco stella quam
reperit Timochares in. 2. ut merito non possint supplere. 60. gr. et sc. 20. ut vbi
ptolemae ipsam inuenit. Et conuerso idem hunc eleuatus ep. 26. gr. et 40. ser. Aristarchus
ptolemae usque ad grad. 22. $\frac{2}{3}$ redire ut par est non potuit, sed residuum in. 22. gr.
et ser. 32. Haec eximabat illis defuisse calculum, quanto hic abundasset, tamquam in ob-
seruato. haec inidisset diuersitas, vel quasi ex Aristarchi in Thibis et Thibis in Athe-
nas eadem via non sit. Alii si vtroque vel addidisset numerum vel subdixisset, ut pari-
tas ratio postulabat: inuenissent vtrumque eodem modo sese habere. Adde et quod reuera
non erant inter Timocharem et ptolemae anni. 443. sed. 432. solum, ut a prin-
cipio declaravi. Quia breviori tempore minore et numerum oportet ut non solum
in saeculis. 23. sed in hinc vni gradus ab observato stellarum motu dividat. Haec
errore hunc suum reposuit Timochari vix euadit ptolemae. At dum eximiat
illorum observato. non fidenda, quod aliud restat, quam ut suis quae observationibus magis
credatur. Et haec de in longitudine motu. vni. sphaera. Et quod et facile potest intelligi
quod de motu quae declinationis eximanda sit. Inuoluit enim ipsam duobus. ut vocat tripi-
licationibus incedendo etiam hanc supra prima: sed dissipato ipso iam fundamento
necesse est ut superedificata corruant infirmas. sint ac magis sibi invicem coha-
rentia. Cuius demum ipse de motu non errantia stellarum sphaera sentiam quia alio
loco designata sunt suppositi pului et ingreditur hic angelus morari, cum satis sit
si modo de sphaera tuo satisfecerim, ut mea, quod a me exiges, de isto opusculo ha-
beris sententia. Valeat V. tua quam sanctissime. Ep. Varrina. 3. Junij Anno
M. D. XXIII.

Nic Copphormie.

Ze Zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu.

Ex Varnia³ 3 junii anno M: D: XXIII

Epistola Copernici

Reverendo Domino Bernardo Vaporski, Cantori et Canonico
Wielebnemu Panu Bernardowi Wapowskiemu, Spiewakowi i Kano-

co Ecclesiae Cracoviensis et S. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ <

Ex Varavia 3 Junii Anno MDXXVIII.

Epistola Copernici

Reverendo Domino Bernardo Vapowski
Cantorii et Canonico Ecclesiae Cracovien-
sis et S. R. M^{ae} etc. poloniae Secreta-
rio Domino et fautori suo plurimum
observando. S. D.

Cum pridem ad me mitteres, Optime
Bernarde, Joannis Veneri Nurembergensis
editum de motu octavae sphaerae opuscu-
lum, quod a multis laudari dicebas, petiit
ex me V. tua ut ei meam quoque sen-
tentiam de illo significarem. Quod cer-
to tanto libentius fecissem, quanto hones-
tius et revera a me quoque commendari
potuisset, nisi quod studium hominis
et conatum laudem et quod admonuit
Aristoteles, Non solum iis qui bene lo-
cuti sunt gratificandum esse philosophis
sed et non recte locutis. Quandoquidem
non parum saepe contulit etiam devia
volasse viam rectam sequi volentibus. Cae-
terum ad modicum utilis est reprehensio
conferoque parum quin et impudenter in-
genii et minus potius agere velle quam
poetam. Proinde et vereor ne mihi
succenseat aliquis si alium reprehen-
dam quamvis ipse non profero meliora.
Itaque volebam illa ut pueri dimittere

curae aliorum atque sicut V. tua mentem
meam accipiet, in summa responsum
fuisse. ~~me~~ Verum cum animadvertam aliud esse
mordere et lacerare quemquam aliud lastigare
et revocare precantem quemadmodum vicissim lau-
dare aliud est quam adulari et agere parasitum &
non invenio, cur desiderio tuo obsequi non
deberem, quum harum rerum studio et diligen-
tia qua praecipue polles derogare viderer ac
proinde ne etiam ^{semel} videar reprehendere homi-
~~nem~~ conabor, quam de motu sphaerae
fixarum stellarum erraverit, neque conveniat
ejus traditio quum fortisani^s ad certiorum^s
huius rei capessendam rationem non parum
etiam conducit.

Primum igitur ^{see} ~~appula~~ illud ^{appula},
tio temporum, quod existimaverit annum
secundum Antonini Pii Augusti, quo P.
Ptolemaeus observata a se fixa sidera in
ordinem instituit; fuisse a nativitate Christi }
anno centesimo^s quinquagesimo; ^{com^s} ~~quar~~ fuerit } Vernerus prop. 18.
secundum veritatem annus 139 — Ptolemaeus
in lib. 3 magnae constructionis caput. 1
observatum automasi agnovisset ab Alexandri
Magni morte Anno 463, ait fuisse, Antonini
anno tertio, a morte vero Alexandri ad Christi
nativitatem numerans annos^s pariter
323 et 130 dies. Nam a principio regni Na-
bonasaris ad Christi nativitatem suppu-
tant annos pariter 747 et dies 130, de quo
non videor dubitari & neque auctorem hunc
ut adparet propositione 22, nisi quod
addider^s dies unus secundum canones
Alphonsinos, idque ideo, quod Ptolemaeus
incipit a meridie primi diei ~~primitivum~~
~~primitivum~~ primi mensis thot apud Ae-
gyptios annos Nabonasarios et Alexandri

Magni, Alphonsus autem a meridie ult.,
mi diei mensis decembris annos Chri.
sti supputamus. A Nabonassaro autem
ad excessum Alexandri Magni Ptole-
maeus, eodem lib. cap. 8. numerat annos
424, pariter cui adscribitur Censori-
nus de die natali ad E. C. scribens,
auctoritate Marii Varonis relinquinus
ergo ex annis 747 et 130. diebus 323.
annos et 130 dies 172 (videlicet) ab Ale-
xandri morte ad Christi natiuitatem
atque hinc ad Ptolemaei observationem
iam dictam annis 139 et dies 303, m.
Ergo, observatum a Ptolemaeo aequi-
noctium hoc autumni constat fuisse
a natiuitate Christi annorum pa-
ritum 140. 9 die mensis Albit, Ro-
manorum vero annorum 139 die 25
Septembris Antonini tertio, rursus
idem Ptolemaeus lib. 5. magnae const.
cap. 3. in observatione: O et Q
anno secundo Antonini supputat
annos Nabonassariorum 885 et 203 dies.
Fuisse ergo a Christi natiuitate
anni transacti pariter 138 et 73 dies.
Ex inde post dies 14 nempe Phermuti
9. quo Ptolemaeus ad Q Basiliscum
observavit erat a natiuitate Christi
Romanorum annis 139. 22 dies febru-
arii, atque sic Antonini annis 2,
quem putat auctor iste fuisse 150,
fegellit igitur se ipsum supra annos
undecim; adhuc autem, si quis
dubitatur et his non contentus cupiat,
et huius rei capere experientiam,
meminisse debet, tempus esse na-
merum sive mensuram coeli motus

secundum priores et posteriores: hinc vide,
licet anni menses, dies et horae nobis
constant. Mensura autem et mensum
vicissim se habent, relativa sunt enim.
Porro canones Ptolemaei cum essent
adhuc excentes a se observatis comiti,
credibile non est errorem aliquem ab ho-
minis sensu perceptibilem vel discre-
pantiam contineri quominus suis prin-
cipiis quibus inueniebant non cognos-
cerent. Quae cum ita sit: si loco O
et Q circa Basiliscum organis astrolabici
inuenta a Ptolemaeo anno secundo
Antonini, 9 diebus Phermuti mensis,
5 horis et 1/2 a meridie transactis, per
tabulas ipsius inquirento numeret, non
inueniet ea post annos Christi 149,
sed post 138 annos 23 dies et horas 5 1/2,
qui sunt Nabonassariorum 885. anni dies
218 et horae 5 1/2. Ita cum error iste
manifestus est, qui illius inquisitio-
nem de motu 8 sphaerae plerumque
inuenit ubi temporum facit mentionem.
Alius error est non minor praecedens:
in ipsa eius hypothese, in qua existi-
mat 400 annis anno Ptolemaei aequa-
li tantum modo motu non errantia
sidera mutata fuisse, quae ut aperius,
quod inferius dicemus, magisque perspi-
cua fiant annuavertendum putat, scien-
ciam stellarum earum esse quaecumque
praepostere cognoscimus a nobis quam
secundum naturam. Quemadmodum
verbi gratia: Prius natura novit
viciniores terrae planetas quam
fixa sidera, deinde quae sequuntur
ut minus vibrantes appareant.

Nobis e contrariis artea visi sunt
planetae non stinbillare et ex parte
cognitu propinquiores esse sphaerae.
Ita pariformiter prius deprehensum
est a nobis inaequales videri stellarum
motus postea Epicyclia esse eccentricos
aliorumve circulos, quibus ita ferra,
minus ratiocinantes atque ideo dictum
id esse velim quod oportuerit prius
illos philosophos primum loca stella-
rum Instrumentorum artificio nota,
re tum temporum intervallis et ea
tamquam manu ductione quadam.
De infinita quaestio de motu coeli
remanserit. Rationem aliquam de eis
certa percurretari quam summi visi
sunt invenisse. Quanto consideratis
visisque stellarum locis ad speculationem
quanto omnibus conveniat etiam et de
motu 8 sphaerae se habet quoniam prius
Mathematici ob nimiam ejus tardi-
tatem nobis ad plenum tradere non
potuerunt sed vestigia eorum sequenda
sunt investigare cum volentibus
eorum considerationibus tenus testa-
mento relictis inhaerendo. Quod si
quis suo sensui inhaerens putaverit
illis non concedendum in hoc
certe homini clausa est janua huius
artis, et ante ostium recubans aegro-
lantium somnia de motu 8 sphaerae
somnia bil et merito. Ut puta qui
per illarum calumniam existima-
verit suae hallucinationi sub-
veniendum. Consolat autem illos
summa diligentia et solerti ingenio
illa omnia observasse quam multa

et praeclara inventa et admiratione digna
nobis relinquerunt quam ob rem
persuadere mihi haudquaquam possum
in accipiens stellarum locis eos errasse
vel in quarta vel in quinta vel
etiam sexta parte minus gradus ut
autor existimat, de quo postea latius.
Illud quoque praetereundum non est
in omni motu siderio cui diversitas
inesit totum revolutionem ante omnis
desiderari in qua intelligimus omnes
motus apparentes differentias per-
transivisse. Diversitas non apparet
in motu est quod impedit ut per
partes tota revolutio et aequaliter
motus mensurari non possit. Sed
sicut in inquisitione re cuiusque Eu-
maris Ptolemaeus et ante eum Hip-
parchus Rhodius magna ingenii
sagacitate consideraverunt oportere
quattuor momenta in revolutione
diversitatis opposita sibi invicem
per diametros ut puta extremae
velocitates et tarditatis et utrobique
per transversum amborum aequa-
litate inebiantiam ambientium
quadrifariam secantia circulum
fitque ut in primo quadrante velo-
cissimus decreseat motus in altero
diminuat mediis et juvenum crestat
tardissimus in tertio quadrante ac-
qualis in quarto. Qua industria
scire potuerunt ex observabilis inspec-
tione et motibus in qua circuli
portione quolibet tempore verteretur,
ac praesente cum similis motus
rediisset intellexerunt iam factum

$\frac{3}{4}$ fere, ut paulo minus sextante unius
 gradus se invicem excedant motus sub
 aequalibus temporum spatiis. Quod si
 conjungas 200 annorum utroque motum
 deficiat in primo intervallo a duobus
 gradibus plus quam quinta pars unius.
 In eodem autem superaret prope
 unius quadrantem sicque rursus sub
 aequalibus temporibus excedet motus
 sequens praecedentem in dimidio
 gradu et parte quinta decima fere,
 cum antea centesimo quoque anno
 singulos pertransisset gradus stellas
 fixas, Ptolemaeus credens detulisset.
 Et contrario vero eadem lege assump-
 torum a se circulorum in velocissi-
 mo motu octavae sphaerae contin-
 get ut in 400 annis vix unius
 scrupuli differentia in motu appa-
 rente reperiat. Quem admodum
 videre licet ab annis Christi 600 usque
 ad 1000 in eodem canone similiter
 et in tardissimo a 2,060 annis
 in subsequentes 700 et ratio diver-
 sitatis est quia ut dictum est
 superius in uno hemicyclio trepi-
 dationis, videlicet tarditate ad
 summam velocitatem adcrevit,
 semper aliquis motui apparenti
 et in altuo semisirculo qui a sum-
 ma velocitate, continuo decrevit
 motus qui antea creverat, fitque
 summa augmentatio et diminutio
 in punctis dequalitatis e diametro
 oppositis, adeo ut in motu appa-
 rente non sit reperisse motus aequa-
 les in duobus continuis temporum

spatiis, quam alter altero maior
 fiat^s aut minor, nisi circa velocitatis
 aut tarditatis extremitates ubi
 dimittat ultra citroque aequales cir-
 cumerentiae pertranseunt, temporis
 aequalitate, atque incipientes vel desi-
 nentes augeri vel minui, mutua
 tunc fere compensatione coequant.
 Nulla ergo ratione convenit medium
 motum fuisse cum qui in 400 annis
 ante Ptolemaeum, sed tardissimum
 potius cum etiam non videam
 cur alium divinemur tardiorum de
 quo nullam conjecturam hactenus
 habere potuimus cum ante Timo-
 chei nulla stellarum fixarum annota-
 tio facta sit, quae ad nos usque per-
 venisset, sed neque ad Ptolemaeum
 cum velocissimus etiam motus iam
 praeterierit, consequens est in altero a Pto-
 lemaeo semisirculo, iam nos esse in
 quo diminuitur motus unius etiam
 non modica pars praeterverit. Neque
 motum videri non debet, quod non
 potuerit hisce suis assumptionibus
 propius accedere ad ea, quae sunt
 ab antiquis annotata putaveritque
 illos aberasse in quarta vel quinta
 parte unius gradus sine etiam
 MD³² dimidia et empleus cum tamen
 in nulla parte Ptolemaeus mai-
 rem videatur adhibuisse diligentiam,
 quam ut nobis nobis errantium
 stellarum motum sine vitio tra-
 deret, attendens quod non nisi
 immobile eius particula vel sibi
 fuisset concessum quia universum

illum circumtum conjecturasset
Ubi error quantumlibet sensibilis
interveniens in tota illa vastitate
insignis nimirum poterat eveni-
re. Ideoque Timochari Alexandrino
Aristarchum adiunxisse videtur co-
actaneum, et Menelao Romano
Agrippam Bithynum, ut sic etiam
in tanta locorum distantia illis
consensientibus verissima haberet,
et indubitata testimonia, que
minus crebile sit eos vel Ptole-
maeum in tanto errasse. qui multo
alia etiam difficiliora ad extremum
ut aiunt unquam deprehendere
potuerunt.

Nullo denum loco ineptior
est quam in xx^a propositione et
praesertim corollario eiusdem, dum
opus hoc suum commentare volens
leat Timocharem circa dua stella
ut pote aristam M et eam quae
ex tribus in fronte scorpii borealis
est, quod supputatio eius in illa
deficiat, in hac autem abundet, ubi
nimis pueriliter hallucinatur. Cum
vero sit eadem utriusque stellae
distantia inter Timocharem et
Ptolemaeum consideratarum nemque
gradui $4\frac{1}{2}$ sub aequali fere temporis
differentia. Atque numerus sup-
putationis illius ac proinde item
proxime nihilo tamen magis
advertit quam gradus 4 Scrupul:
7 adita loco stellae quam cepit
Timochares in 2 merito non possent
supputari 60 gradus et scrup. 20^m.

ubi Ptol: ipsam invenit, et e con-
verso idem numerus ³⁵ creatur ex
26 gradibus et 40 scrupulis. Arist-
eidem Ptolemaeum usque ad gradus
 $22\frac{5}{12}$ redire ut par est non potuit
sed videbat in 22 gradu et scrupulis
32. Ita excluditur illic defecisse
calculum quanto his abundasset,
tamen in observationibus haec in-
discreta diversitas vel quasi ex Athenis
in Thebas et e Thebis in Athenas eadem
via non sit. Alioquin si utrobique
vel abdidisset numerum vel sub-
dixisset ut pariter res postulabat,
invenisset utique eodem modo sese
habere, addit etiam quod revera non
erant inter Timocharem et Ptolemae-
um Anni 443 sed 432 ^{solum s. s.} ~~etiam~~ ut a
principio declaravi - proinde bre-
viori tempore minorem esse nume-
rum oportet ut non solum in
scrupulis 13 sed in trinte minus
gradus ab observato stellarum motu
dissidat. Haec errorum huius sum
imposuit. Timochari vix evadente
Ptolemaeo at dum excludit illo,
rum annotationibus omnem fidem
quod aliud pestat quam ut suis
quoque observationibus minus cre-
derem. Et haec de in longitudinem
motu VIII sphaerae. E quibus etiam
facile potest intelligi quod de motu
quoque declinationis existimant^s
sit. Immo tunc nempe ipsam du-
abus ut ait trepidationibus in
se redescendam hunc supra pri-
mam, sed dissipatio ipso jam

fundamento necessari^s est ut super
aerificata coronant, informaque
sint ac minus sibi invicem cohe-
rentia quia denum ipse de motu
non errantium stellarum sphaerae
sentiam, quoniam alio loco de-
mata sunt super flumⁱ putati et
imperfecti his amplius immo,
rari eum satis sit si motu deside-
rio tuo salisfecerim ut omnia
quae a me exigebas de isto opusculo
habeas sententiam.

Valeat V. tuaquam famelissime.

N. Copernicus.

Descripta Prage ex D. Hagelii exempl.
mense Januario MDXXXI.

Theophilacti scolasti-
ci Simocati ep̃le morales: rurales
et amatorie interpretatione latina:

Carmen Laurētij cor-

uini. regie vrbis & vcratissimae no-
 tarij: quo valde dicit prutenos: describitq; quantus
 sibi voluptatis attulerint sequētes Theophilacti
 epistole: & q̃dulcis sit a natali solo extorri: in pa-
 triam reditus.

Prussia: quā stellis fulgentibus Archades vire:

Cūq; Boote vident lucida plaustra: vale

Que cereale solū: piscosa fluent: sinusq;

Vitiferos colles: & pecudū vber: habes

Atq; vbi hiperbozei perfunderis equoris estur

Heliodū lachrimas: succina chara: legis

Nec proprijs contenta: alijs tibi pluris ab oris

Per mare: per terras adcumulant opes

Inter prutenas Thorun insignis or vrbes

foelici auspicio terq; quaterq; vale

Tu me signiferū dum bis sol aureus arcum

Circuit: innumera cum bonitate foves

Sit tuus incolumi foelix cum plebe senatus

Jocundam vitam ciuis & omnis agat

Cuius pro meritis & pro bonitatis honore

Quando abs me nequeat gratia digna dari.

Attamen eternum mihi decantabere: muros

Istula dum preter labitur amne tuos

Prosequitur te rite nepos Atlantis amico

Sydere: perlepidosq; paris alma viros

an

Quos inter Lucas magna gravitate verendus:
 Presul & antistes religionē niter.
 Ivarmia cui servit prutene portio terre.
 Magna: sub imperio rite beata suo
 Huic vir doctus adest Enee ut fidus achates:
 Hoc opus ex greco in verba latina trabens
 Qui celere in lune cursum alternosq; meatus
 Fratris: cum profugis tractat & astra glebis
 Mirandum omnipotentis opus: rerūq; latentes
 Causas: scit miris querere principijs
 Omitto plerosq; alios: nam vector habenis
 Laxius immisissis non remoratur equos
 Hunc agitare leues: patrie predulcis amore
 Ingenti coniunx iusserat Anna rotas
 Propterea Thorun iterumq; iterumq; valet
 Sicq; tuis semper rebus adauctus bonos
 Hinc per odorati nemoris pineta: per altos
 Lucas: per valles: per iuga multa vehor
 Opida per: q; tuo rex Sigismunde potenti
 Subiecta imperio regna per ampla feror
 Nec spaciola tribus dimetior arua diebus
 Sic propero patrias letus adire domos
 Ista molesta licet via sit: sed lectio graij
 Sola Simocati prebuere secit iter
 Donec sarmatice venio ad confinia terre
 Que vagus a nostris separat amnis agris
 Annis arenosus per scirpea saxa volutus
 Somniferum fractis murmur adauget aquis.

Hic gurgustiolī tenuissima tecta subimus
 Pauperis: & fessos rite fouemusequos
 Caseolos nobis quos nucea si scintilla nondum
 Plene siccat at prodiga portat anus
 Sed postq; humoris nihil hec cerealis haberet
 Finitimo arentem gurgite pono sitim
 Haurit & Anna cauis argentea flumina palmis
 Qua sunt Slesiacum lambere visa solum
 Atq; ait: hiberni rata sum me pocula musti
 Potasse: vsq; adeo est dulcis in ore latex
 Quarta ubi lux oritur: mitti nos Slesia tractu
 Aeris: & coelo dexteriore capit.
 Hic coniunx dudum optata tellure potita
 Cum tali patriam voce salutatumum
 Salve terra salus mea: vota: & gaudia: que me
 Infantem magna sedulitate foues
 Suscipe prutene redeuntem a limine terre
 Et solita gnate dexteritate faue
 Scilicet extorris memori te semper habebam:
 Pectore: dulce fuit comine mini ille tui
 Si mihi velifero seruiret prussia portu
 Et daret adductas cerula puppis opes
 Si velut indocte charus mihi sepe maritus
 Dixerat: auriferas funderet hermus aquas
 Aut mihi caucaseis fluere de montibus aurum
 Imbre quod effuso colchica regna legunt
 Tu mihi: chara parens: es longe optatio: & te
 Quod pluri faciam viuit in orbentib.

Nec postq̃ ediderat dilectos letapenates
 Promisso ad solitam munere poscit opem
 Hinc ego ⁊ o superi mitissima numina dixi
 Nec tellus quorum sub ditione viget
 Diua quoq; hedz vigis: cuius sub p̃ncipe quondā
 Slesia: nunc coeli regia tota iacet.
 Efficite: vt saluos rex omnipotentis olimpi
 Hos seruet: patrio restituatq; lari
 Dum loquor: apparent montis nymbose sequacis
 Culmina ⁊ in summo turris opaca iugo.
 Paulatim ostentat se vratis laeta celsis
 Adnibus: ad p̃hebes vsq; leuata globum
 Hinc gaudente: gradum magne succedimus vrbi
 Lux vbi in besperias prona recessit a quas
 Et postq̃ chari reduces gratantur amici
 Posthabite petimus dulcia tecta domus
 Hic vbi septenos Olauia piscifer orbes
 Versat: ⁊ illis suaue susurrat aquis
 Nec mihi tecta pius multos illesaper aunos
 Coniuge cum chara donet habere deus
 Exul in arcteis alius sibi lucraprocellis
 Querat: ⁊ ad Calpen fluctuet bercule am
 Nauiget ardētis post torrida brachia Cancri
 Et localibrate post sitibunda plage
 Pergat ad insignem stellis radiantibus aram
 Spectat ⁊ australis signa sepulta poli
 Ignor oq; prius iactatus in equore: nobis
 Rugosum opposito ducat ab orbe piper
 Multaq; possideat peregrinis iugera terris
 Congreget vt multas diues ⁊ exul opes

Sic mihi lenta domi requies: ardensq; caminus
 Atq; alimenta meam depositura famem
 Dulcius est paruo in patria dominari er aruo
 Quam centum externam vertere bobus humi

Atq; Simocati sapientis epistola in auras
 Prodeat: impressis est patefacta modis
 P̃um a docet mores: rus altera: tertia amores
 Sic opus alterna textitur vsq; vice
 Unde velut riguo varios de germine flores
 Virtutum poterit lector habere decus.

Ad reuerendissimū dñm Lucā episcopum ⁊ var
 miensem Nicolai coppemici epistola.

per op̃ie vide mibi reuerēdissime dñe ac nostre patrie p̃f̃ moales
 rusticanas ⁊ amatorias eptas theophilactū scolasticū coordinauis
 se. hic sane p̃siderā q̃ varietas p̃ cet̃is delectare soleat. q̃ q̃dem
 diuersa ingenia: diuersis rebus oblectent. Siq̃ de q̃s grauiā: alijs
 leuiā: seuerā alijs: nōnullis fabulosa placēt. ⁊ singuli singulis gaudēt
 leuiā grauidus ⁊ lasciuia seueris ita cōmiscuit. vt q̃s lecturus i his
 tāq; in orculo quodā ex flosculorū varietate: q̃ magis placet: collige
 re possit. In his vero omnibus tantā vtilitatē p̃stituit. vt nō epistole
 Sed leges porius ⁊ p̃cepta institutionis humane vite appareant
 Abanifesto breuitatis eaz argumēto q̃s ex diuersis auctorib⁹ breuiss
 simas ⁊ fecundissimas collegit. de moralib⁹ q̃dē ⁊ rusticanis nō facile
 q̃s forte dubitabit. Amarorū autē et si lasciuia ex titulo p̃tendere vi
 deat. Attamen quā admodū amaritudo farmacorū dulcib⁹ a medicis
 p̃p̃erari solet vt assumentib⁹ gratior fiat. Ita p̃pe modū ⁊ ipe casti
 gate sunt vt nō minus moralū nomē sortiri debuissent. Quē cū ita
 sint iniquū purās. q̃ solis grecis legerēt ⁊ latinis nō essent cōmunio
 res. eas p̃ virili p̃e latino sermone interpretari curauī. Tibi autē reue
 rendissime dñe. munusculū hoc dedico. Sed beneficentie tue minime
 p̃parandū. Quā omnis huiusmodi ingenio mei labor vel fructus
 esse merito censet. Si verū est sicut vtiq; est: q̃ etiā ouidius quon
 dā ad cesarē germanicū dixerat Ingeniū vultu statq; cadit ⁊ tuo.

Theophilacti Scolastici Simocati epistole morales rurales. et amatorie interpretati- one latina.

Moralis Critias Plotino.

Uscū animal cicada: aurore lucente
cātare incipit Sed multo resonatior
secūda sui naturā loquatior. hora me-
ridiana percipit. utpote solaribus in-
brata radijs. Teretisat igit resonans
Et arborē aram: agrū theatrū faciēs
viatoribus muscā representat Cantra

rare igiturnos quoque virtutes tuas vrgetur. his siquidem ex-
citamur et admodum incendimur in laudationē tuam. Dudum
enī in sordida vita morientes. ex litteris tuis ad virtutes nos
resuscitasti. Ita sim Critias. Plotinus vel extra corpus philo-
sophatur in terris. vel philosophia incorporata cū hominib⁹ ut
homo versatur.

Ruralis Dorcon Moschoni.

Ux gregis admirabilis mihi aries perijt. et grega-
li ducatu priuatus est pecus ingens tuo malū et pu-
to aliquid succensere mihi pana. Nō enim alueario
rū primicijs ipsum honorari. Quapropter an ci-
uitates pergo infestū placaturus. Et diuibus narrabo seuticiam
hanc dicens. propter mellitū panem mei gregis ducem perdidit.

Amatoria Theano Euridice.

Amoralis tibi ornatus abscessit et rugarum immi-
net reuercutia. Tu nō obsequare veritatem cona-
ris; superinducto ornatur: amatores deludens.
Obedi tempori vetula. Nō enim placent in au-
tumno prata floribus: memorare et mortis: huic enī appropin-
quasti. Et ex ea necessitate modestiā exercere cogita. Nam et se-
neccurē et inuenturē iniuria afficis. Hanc quidē promittēs men-
sura es. Illam nō acquista adulterasti.

Moralis Enagoras Antipatro

Morus artifex prepositus fuit marine uiuioni et
littozibus marinos estus refrenabat. Erat autē
arena quedā interiecta cōtinenti et mari. Nō ergo
processit mare iniuriando terre vicine. sed in sui
ipsius furibūum estū reuertens magnū quidē cōtineti retraxit
insultū. Hic igit o antipatre furozi tuo legē dictauit. ne manū
ire ministrā facias. Igit cōphilozophari manibus etiā linguam
cōsumate virtutis est. mons altissimus. Si nō hanc seruare nō
potes iurgijs ipm furozē cōsolare. Il canibus latrantibus assimi-
lari voles. Sic enī iratū mare vltērī spuma ac procella ire ope-
ra nō ostendit.

Ruralis Egirus Platano.

Malos amice vicinos Seranos habemus: immor-
tale bellū circa prediū habent. neque enī patrib⁹
nostris paciscebant. neque post illos bellū nobiscū
dissoluerunt: et qui sepe ipos primicijs messis ho-
norauimus. Sed etiā aliquā agelli partē quasi offenso deo ipis

infestis dedimus. Sed indigna ipsis ut corrigere dona. Quapropter omnes hinc discimus, magis enim conducit nobis sapia colere quam campos et colles inhabitare infestos habentibus vicinos.

Amatoria Erato Terpsithee.

Necessam tibi ymaginem pinxisse Callistratē aiunt ipsa vero pictura non Terpsitheam significare videtur sed per veraces parrasij tabulas lacenam belnam ideoque et arti et nature preiudicasti. Hanc quidem reprehendens, illā vero decipiens, fallere enim parrasij tabulas coegisti, et que tibi minime ad sunt tabulis commutasti tanquam nature corrigens errores et multā eius inertiam ostendens. Ego autem et picturam laudo, non enim tue deformitatis esse pictor perhibuit, et nature sapientiam admiro, pessime anime pulchritudinem corporis non confidentem.

Doralis Sosipater Terpandro

Quabam lex est et quemadmodum mihi videtur valde rationabilis. Laudo enim apud eas magnā benivolentiam. Sed que nam ipsis lex est, pullus equinus si nutrice carentē viderint et longe matrem abesse quelibet pullum ipsum fouet. Non enim nature sue obliuiscuntur et fouent unanimiter, ne quicquam egredientes quasi nepotem habentes atque germanum, hanc quidem ipsa intelligentiam natura tribuit. Non enim solonis lege coacte sunt. Nunc igitur sermonem ad te conuertā. Nepotem tuum fraternum despicias, de ianua ad ianuam circumtuncis: miserima veste indutus: butris sane irrationabilior tibi sensus est. Canes alienos nutris. Ita enim adulatores qui apud te sunt rectius nominauerim. Fidelissimi enim videntur esse donec de tuis nutrantur, o miser. Larrant autem omnino et te crapula etiam

nuper effluantes. Adulatorum enim genus memoratiui est mali et beneficiorum obliuiosissimum. Tandem igitur nepotem ipsum foue Terpandere. Sin autem penitentiam habebis hostem insuperabilem lachrimis nature suum exacuentem gladium.

Ruralis Dapbnon Dironi

Quoties effodis agellum et pluuialem absorbas aquam o miser, An forte etiam fame paucos meos deficere propter siccitatem machinaberis. Tuus quidem circumstagnat ager, melius autem aque etiam natura ignorat. Interroga obsecro nubes si soli Adironi dimittant aquas. Vir inuidus magnū malum. Si vero vicinum etiam esse contingat inexorabile est infortunium et morte vix sopiendum.

Amatoria Euripa Dexicrati

Prima nouembris venire ad nos promissisti, et defraudasti pacta Dexicrates. Ab eo vero languebat amore animus, et lampadis instar precordia exarserant: erupiebantque quotridie lachryme et tuum quotridie somnium aduentum, et ianuarii strepitus semper mihi existimatio presentie tue fuit. Tu vero Dexicrates cum altera amore participas, et te semper noua delectant. Nam desolatorum animi velocissimo fastidio deinde consueverunt. Est perfidum quid pecunia, desiderium et amor. Tangeris et ipse quandoque passorum enim iniuria calamitates in ipsos iniuriantes sepe reuertuntur.

Doral Hermogoras Sosipatro

Imi ingenere se audio te paupertatem dolere et male dicere diuicijs tanquam illegitimis existensibus apud boies, et alijs apprehensibilem facile suarum possessionem

esse. alijs dō in ap̄p̄hēssibīlē quāsi inuisā in hoc hoīb⁹ naturā. Si
em̄ solis splēdor hoīb⁹ equalis et ignis copia om̄ib⁹ est prom̄ptis
sima. Cur tandem iniqua natura aurū hoībus tam abditū fe-
cit. et tam amicabile donū sub luna degentibus abstulit. p̄ quod
maxima mala hoībus oriunt. Ego autē larsi risum rursū effun-
do dogmatibus. Ip̄am em̄ nat̄ ure laudē vituperij materiā fe-
cisti. et hanc cū noctua deplorasti. Ceditaris em̄ causam illa pu-
tat circūspectabilē solis claritatē. vtiliter aurū fame teneb̄ hu-
manū genus sospat̄re. hinc em̄ artes vite introducte sunt. et
ciuitates habitare. et contractū facilitas. Et si sumatim dicere
opus est om̄i ornatu priuata fuisset terrena cōuersatio. nisl au-
rū hoīes instruxisset sese mutuo indigere. Nō em̄ naut a nauis
gasset. neq; viator iter arripuisset. nō aratorē bouem rusticus
habuisset. neq; scept̄ris regalis imperij fuisset reuerētia. nō prin-
cipibus et sp̄olit̄is obedientiā prestitissent. neq; imperator ex-
ercitū duxisset. Si dō archanū etiā sermonē vis discere virtu-
tū et victorū habenas aurū prebet. et exanimat̄ desperiū animi p̄
ip̄sum. et emulus est ceteris flum̄ib⁹. adulterare em̄ virtutis et ma-
licie deprehensor est certissimus.

Ruralis Callistach⁹ Typarissōi.

Steriliū ac inimicū arborū genus Simichides pri-
dem conflagrauit. talem em̄ sententiā iuribus
decernebat arboribus. scō omniforacis ignis na-
tura imperiū habuit immodestū. et agri vicini pre-
vium repente consumpsit. hīc dō bipennem abijcēna et ligo-
nem ad ciuitatē perrexit causticū accepturus patronū. et Si-
michidem in iura vocauit. hoc et ego Typarisson contra te para-

bo. nisl ap̄b̄is tuis mandant̄is abstinere pratis mela. et diol-
zeris alienis meatibus. nō habere aditū iustū.

Amatoria. Delpomena. Braxi- milli.

Republica via conuenticula tibi cen. Erylogona
constituit. fortasse etiam delectare putat meos
amatores et ait meretricula me de ea re valde mo-
lestari. Ego autē nō magnipendo factū hoc. exami-
nāc em̄ amatores meos quicūq; sunt Erylogone mores. Sed
esto mihi obsecro infallacis responsionis apertissimus nuncius
et lacenē dicito. Maximas tibi gratias Erylogona hac causa
debemus. tua em̄ deformitate venustiora ostēdūt nostra Quis
etiam graculo non apparente coruus prestantibus quibus con-
numere?

moralis Ariston Nicie.

Cupidissimū discendi animal aiunt eleuantem et hu-
manarū doctrinarū discipulū valde p̄donesū. nō em̄
corporis stupenda moles in ip̄o. quantū discipline
ornamentū celebrat. Et hec quidē pueri Indorum
perhibent. Ego autē Niciam adiuratus sum brutis animanti-
bus irrationabiliore intellectū habentē. Existens em̄ docti vi-
ri filius paternas eruditōes suppeditasti. At circa cubos et pa-
lestras plurimū vite oculū cōt̄inuisti. et nobilitatis genere iactas
te. Si igit̄ filius hermagozi vis vocari. reuertere tandē ad illi⁹
vitā. bonū em̄ quēuis in senio sapientie et prudentie aderit. secū-
dū q̄ etiā platonē videt. Si dō a vicijs transferri renuīs. et te
filiū hermagozi pronuncias. Scire te volo sacrilegū paterne se-

puture factū esse. tua enim malicia viuites illius cōumeliosis
afficio.

Ruralis. mironides. Damallo.

Diuersum gregem puer tuus deuastauit. et mul-
ctrale semper implens lacte pedester ad platanos per-
git. et eorum faciens sectire discubir. et delicatā vi-
tam amplectitur. Postea fistulā adferens suauē cā-
ricū somnū admodū inuitans adijcit. et rurales preuaricat con-
suetudines. Pabula eo malo distrapit et ad circūuentionem em-
ptoris ignauus est. Quin etiā fimos leui vendidit precio miser
Etiā Mironidi iniuriari nō erubescit: epulatus heri vindemiā
splendide Latice em erant mihi et locuste obsonia. Is autē ma-
gnificus iuuenis caritas plurimas deuorauit. Et locustas mi-
ror: quomodo absorbuerit. sex quoque dehiscebat. et quandē eius
partē post sacietatē portare domū neglexit. Concedat mihi re-
sionū agroz. magis em eligendū est longinqua mata tollerare quā
occultum hostem domi nutrire.

Amatoria Alalanta Corinne.

In palestra etiā Angian vidi Corinna. Id autē specta-
culū neque sermo effabit. neque pictorū manus imitabunt.
Erat em iuuenis robustus: erectus: circa pectoralis
densus. Oculi eius sicut capreoli. Facies eius nō furore rubēs
neque languidior teneitate. Sed virilis et mansuetus simul. Co-
lor eius corporis neque feminino albescebat. neque nigredine ob-
scurebat. Cafarica autē molli quandoque teneitate inunda-
bat et ceruleū hora tranquillitatis representabat mare. quando
ad vicinā terrā teneris vinctis plicatur: missurū tempestatis bar-

barū furore. male autē neque multū rubicundē. muliebres em hos
neque rur sus pallore indecentē tristitiā pre se ferebant. At nō na-
sus valde eleganter erat cornatus. et magnū artificiose nature
magisteriū arguebat. Oculi nō inuncti solis specie radiabat. et
splendoris reuerberatione tanquā marmoreis radijs palestrā ex-
hibarabat. Suspiciā ducebā animo Corinna. et acutiores nunc
sentio dolores. amatoris enim passionem diuulgare muliebres
genus verecundatur.

moralis Gorgias Aristidi

Mutatus letabaris: requisitus tristis. et obuiā cre-
ditoribus veniens timore obstupescis. tanquā truces
quosdā terrores incidere existimans. et circumspicias
tristitia et portas respicias. declinare cupiens creditorū iram. Quē
admodū in magna procella periclitati naufragio in portū con-
fugere anhelant. Ad hoc malo malū adijcis. mutuatus enī ab
alijs debitū alijs reddis. Ita faciūt qui propter timorē mortis
seipsum precipitant. In mutuando autē multuarū hoibus ma-
lū contingit: et fabulose ydore pullularionibus sensus est. secūdū
omnē cogitationē caue mutuari. Ita enim solares radios libe-
re circūspicias et patentē ubique aerem valde leuiter respirabis

Ruralis Lophon Pedyadi

Lencippus. malā enim nobis occupationē
nutriūt circa terminū collis. Adhuc atque Sostira-
rum in ius vocauit. Lencippus autē omnium
mentes corripit. et aurē cōcupiuit videre tribu-
nal. tantus auaricie affectus infelicē occupauit. Hoc etiā So-
stratus intelligens: auro victoriam emittit. et muneribus guttur

letheppi obtinuit. Virgo iusticia corrupta est. et aurum hominibus
victoriā pensat. equilibrans iudiciū perit. Munera enim magis
quā ius estimantur.

Amatoria. Herocilli? Ipsipyle.

Quoniam etiam palme amore naturalis et femineas
mascula concupiscit. et plectitur amore masculina
coma femineā amplectens. Si vero longe femina
abest seamenta femine tollentes mari applicant.
et quodā comento resuscitant eius amorem. Si igitur venire ad
nos ocius non potes. amorē meū consolare per picturā. et ra-
bulā siue picturā imaginationis tue prebeat mihi speculationē
nem. Sufficit enim etiam opinione nimium amantes fallere.

moralis Diogenes. Chrysi

Divitiarū te custodē: nō dominū pecuniarū esse di-
co. talem enim tibi mores tui sententiam pronun-
ciaverunt. Boni enim alicuius participes esse impi-
as nō decet animas. Terram igitur desode. et aurum
condito miser. nō enim tui: sed apud te divitiæ esse creduntur.
Phrygium ab ydam emularis. sciens divitiās. qui quasi funib⁹
auro strangularis.

Ruralis. Chloazon. meconi

Serba Mecon heri dilecte mihi. illa pro tramam
abiecit. et a textura statim surrexit. recipiensque
dona porcis distribuit. Et legarū quasi indignum
nunciū dimisit. Ego autem lugeo. horribilioz enim
amor infestat nos indignāte puella offendens. Ceteri sunt et fortu-
na et cupidines. hi quidē dolores. illa autem felicitates temere et

ut contingit prebens.

Amatoria Perdicca Rodope

Nonne cantas. et contristas. nō delectas amatores.
Tragediā enim immisces nō carmen aliquod delecta-
bile auditoribus. et sicut amatores contristat. La-
stigant enim ipsos cantica tua aduersus lasciviam. neque blandam
aliquā fecisti melodiam. parce igitur obsecro nobis contristatis. Nō
enim tybicen. sed lamentatrix spectatoribus esse videris. Et ce-
tera quæ opulabimus omnes. syrenarū enim potius quā lugientū
mularū auditores erimus.

moralis Antisthenes Pericli

Dhilippi filius Alexander in prosperitatibus nequaquam
obcecabat. sed sapienter advertebat fortune superbi-
am et magnis honoribus inconsiderantes inescare so-
leat. Propter hoc videns in belli vicissitudine cadentē Darium
palleo hostem ipsum contexit. virtutis simul ac fortune nobili-
tatem ostendens. hinc subditus ille alexandrum obiurgavit. et
erat culpa regi pietas. Igitur alexander tanquam philosophus time-
bat fortune incertitudinē. Quapropter pluribus ipsum victo-
ria salutantibus. Iupiter inquit mixtū est aliquod etiam opri-
mis rebus infortunū. Ira cauebat in summū fortune allusioes
prudentissimus alexander. Si igitur fortune cōvertibilis naturā
ignoravisti. cito experientiā videbis magistrā. Si autem ultro ce-
cucas. seniores tibi ultiones introduces mulcratum et scientie
penis requisitus.

Ruralis. Astachion. Miloni

Aſcūtis expulſa. meas enī leſit apes. nō pre-
be obſectro negocia viro agricolae. nūquā vtiq; mi-
hi ſuū tribuiſti. Cur ita preter rationē vicinū
moleſtas peſſime. H. ſi a malicia hac ceſſaueris im-
modeſtia tuā ſanctis meis inſcribā. ⁊ vicinis iniuriā manifeſtabo
vt te omnes tanq; maſū quoddā abhominabile fugiant.

Amatoria teleſilla Laſoi

Neq; metallici venas atri inueſtigantes. neq; pureo
rū ſoſtores aquarū oculos videre querentes ⁊ abſcō-
dita terre tam diligenter artē ſuā exercent. q; ego q̄
vniuerſam peruagata ſum ciuitatē. ſi alicubi Agelliaū videre li-
cuſſet. Conuiuiū cui ipſi feciſſe. Abenadam leucippam intellexi
Impetuoſum flumen acceſſiſſe mihi. ⁊ dolor erumpentibus turge-
ſcit lachrimis. propter quod tragedie ero mercenaria. nō enim
orientem ampliū ſolem videbo. Ita Abedea ⁊ Pbodra ero citi-
delior.

Moralis Sopater Ariochus.

Ratē te nuper ſepeliuiſſe aiunt ⁊ in planctū incō-
ſolabilem valde moleſtari. Quomodo te ſapientē
virū admirer. tam vehementer a paſſionibus deuī-
ctū. Somnus quidem eſt apud nos moris vulgaris
conſuetudo quidem longior. ſed ad futurū diem breuiſſima. In
breuiem peregrinationē ſeceſſerunt a nobis mortui. nō in longā
ſeparationē. Contentus eſto diſiunctione. vniōnē ſtatim expe-
ctans. ne affeceris animā cōcupiſcentia corporali. Lū etiā plo-
rino videret q; eſſet in pudendo corpore. Adeo contriſtabat phi-
loſophum hoc mortale tegmentū. Siſtebactenus mihi lachry-

mas. Huius triſtie legē tulit. Probatia paſſiones citraſo. Ab-
dicus eſto cuiuſplius. verbū habes medicinale. ſine ira atq; triſti-
cia obliuionē malorū omniū. Nunq; artifex opus ſuū ex melio-
ri in peius refert. Abortuis mortua linquamus. Abagnis enī
hic probris vita. preſtantiſſimū animi opus afficit. Equidem
natiuitatē magis q; mortem deſicrem. Illa enim ſlendi p̄inci-
piū eſt. hec aut lachrimarū ſolutio. Ignorantia trepidos nos
efficit. Et mortem cauemus: nō quia mala ſit. ſed q; ab mortali-
bus ignoratur. Nullus enim nobis ſcientiā eiſ retulit. hanc
protinus accuſas. Nō ſis igit Riobe emulus. ne forte exiſtime-
ris ⁊ tu lapidi humanā tribuiſſe naturā.

Ruralis theriſtron Spironi

Aetnam ſilue montem diſcedimus. vale dicen-
tes attice. Nunq; enim iufeliciozem vidi terram
ad incrementa fructū. pro piis mirtos. pro oz-
deo hederaz nobis produxit. Proinde p̄miſi mi-
hi nō cretis ſeminibus nunq; dentio ingrate laxabo terre. Nō
poſſeſt ruſticus famem atq; militem ſuſtit. re hoſtem. neq; nauis
te poſſunt contra ventos ac fulmina bellare.

Amatoria. Lecropis. Dexicrati

Agnetem lapidem ferrum amare aiunt. ⁊ tant oma-
gis viliere narrant quantomagis amato coniungitur.
poſtq; enim lapis coniuge ſeparat. contiuo morit.
⁊ actione ſua deſtruitur. Huiusmodi ſane affectus Dexicrates
etiā mammæ rebus inſunt. ſigo autem quid tantopere af-
fectem. p̄ſentia tua dereliſta. difficili puto dici q; pari. Ita cō-
triſtem cōtriſtantes me. ⁊ ſiā cupidiniā iaculū. Scintilla mari-

ne spumē estuo osior.

Moralis Iheraclides Antistheni

Nondū iracūdia mihi descendisti Antisthenes, verum etiam difficilis es nobis: et sub specie mansuetorū verbo rū tristitiā abscondis tanq̃ in fauilla scintillam ignis condentes. Expurga residuā cordis tristitiā. Id em̃ nostri sermones iubent. alioquin mari etiaz sentioz eris. Sopit enim is ferocitatē, et prebet nauigantibus humanū aspectum, quando oleo placant procellis nimis scitens.

Ruralis. Lachanon. Peganoni.

Uni ad me cras propter oleū. Introibo enim ciuitatē continua futurus charissime. Siquidē nymphis et panī primicias gregis dedicabo. Annuunt tandē nobis dī, mulctre mihi lacte replete sunt. Ques vbertim pepererunt, tripudiant capelle, felicitate admodū exultantes. Cessauit impus contra paupertatē maliuolā bestiā ac difficilē bellare, que viceris instar possessoribus implicat. malū est qd̃ valde familiariter se ingerit. secordiā faciens: contristans. ad tristitiā inexorabile. ad mestitiā repentinū, insomne erumnas amans: laboriosum: scelerū inuentiū: ingloriū: contemptibile: inuidia carens. nullus enī vult tali malo obuiare, neq; si orestis furore damnatus fuerit. Relinquentes igit paupertatē paupertati in aliā sortē constituemur. cū animo etiā audaciā commutantes.

Amatoria. Rodina. Callioppe

Amatores mihi detrahis mēq; passim cauillaris. continentia mihi relaxatā fuisse virescentiā corporis defraudanti. Tu vō facinus tuū occultū esse putas Im

matturos enim partus euellis o scelestā. et aborsus fecisti. vltios conceptus in vtero tuo acuris famulis suffocans. Et effrica na medea nefandiores perpetrasti cedes. Illam enim ad pueri necem perfidū coniugiū induxisti laudabilem certaminū cōmilitonem. Tu vō ppter pulchritudinis speciem, infinitas calamitates operaris meretricula. Desine tandem inhumanitatem tuā occultare. nostrāq; pietatem defraudare. aborsu humanior apud me partus est. Te autē scire volo: terrā etiam a te offensam esse, et pueri necati penas nō segniter a te exacturam.

moralis Ephestion Thaleti

perosa aulis paup̃o industriarū autē spectabiliratē sortitus est. magnum quidē in pulchritudine sentiens. quo etiā pulchritudinem ipsam superare videt. plumas igit vt comā erigit. et spectabilem aspicientiū pulchritudinem prebet. circularemq; efficiens figurā celestem imitatē ornatū et pennarū oculis stellarum texturā effugit. et hec quidem industriarū alius est constructio bona cupientiū. Nō enim inuident. proidentes ornamentū suū pictoribus. Tu vō tuis resdes litteris et virtutes tuas abscondis, et labores immanifestos dimittis. tanta vtilitate nos priuos despiciens. Si igit aliqua sit inuidia in contristando nos irrationabilis est conatus et promissioni tue longe alienus. Si vō pigritia causa more fuit tunc viro rustico comparatus es. qui multos sudores terre mutauit. et in estatis vigore nō colligit spicas.

Ruralis Poas Ampelio

b. iij

A Se consonantiā vetulā plangentis. fluitus ex-
ultauit: mala nobis petulantia luxurians. totū
agrū diluit et nouellas vitū plantationes terri-
biliter submersit: Sed maior i hoc infelicitas est
q̄ nō vult infaustus hinc recedere. Desiderat enī in agro morari
et de agro meo alieū fecit: fletu dignū videf. Pro vitibus pisces
seremus miseri. Quando fluuius voluerit venabimur. quādo
voluerit fame afficiemur. et magnū quoddā mibi donū cōcessisse
se videf: vtinā estate minime nubibus supplicaremus. ymbrem
squalentibus nobis concedi. Ita enī que possidemus nunq̄ per-
deremus. nam fluuius scdm̄ seipsum molestus est. Si dō etiam
pluuie abundauerint igne sunt immodestiores: et fremit⁹ nulla
moderancia cohercet.

Amatoria Salatea thetidi.

Laudo providentiam tuam. et expertissimam approbo
quasi enim ex tripode quodam pythico futura mihi
narrasti. Et linee acutius profunda ac absita consi-
derasti. Calimachus nos derelinquit: euolauit eleuatus acu-
tissimus fastidij pennis: fugit nos pessimus. et facieras desiderij
dux ipsi factus est. Tu plerumq̄ me admonuisti. Iuramētis ne
credideris Salatea. amanti nihil iuramētis promptius est. amā-
tes enī iuuenes voluptatibus inebriant et prauant recto cōsilio
et agunt et loquunt quicquid iusserint cupidines. nō enī compos
habent negotiorū suorum desiderij. incredulitas sive securio est.
et ad deceptionē iuramentū sophista est fidedignissimus.

Moral. themistodes Chrysippo

A quo sapientia etiā in fabulis celebrat agēdū Chry-
sippe: narrabo tibi fabulā nō inhonestā: proficiscebāt
colūm ad iouem aues: et olympiū preficiebant duccem.

Contristabat enī aues carentia principatū. et magnū quodam
bono prefectura carebant. propter quod multā habebant con-
fussionem. Innuir igitur iupiter et consultum opus fuit. deditq̄
supplicantibus magnū donū. regalis videlicet dignitatis postu-
lationē. Abiit itaq̄ auib⁹ in stagna ac fontes proficisci.
et sordes suas abluere vt principatus approbationē aquis con-
soleret. Erat enī eminentia pulchritudinis apud iouem preferē-
da. Lauabant ergo aues. postea ad iouem denuo reuertūf. et su-
um queq̄ ornatū ostendebat. pica dō ppriā deformitatem cas-
uēs nature artificij defraudauit. alieno ornatū suū exornās in-
decentiā. Sed deprehendit turpi opinē noctua et fictū ornatū
manifestauit. cognoscens enī ppriā pennā vt ppriā abstulit et
ceteris auib⁹ exemplū dedit. vt queq̄ ppriā auferret. Et fa-
cta est denuo pica pica. Hec fabula Chrysippe veritatē admo-
dū proclamat. magnā nobis sapientiā differens Ita enī mor-
tales nihil hic possidemus ppriū. Sed viuentes quidē ad modi-
cum temp⁹ ficto priuabimur ornatu. Abortui enī priuabimur
his que nostra nō sunt. Contemne igit diuicias et corpus. Sed
rei immortalis curā habeto anime. hec enī eterna et immortae-
lis. illa dō mortalia et ad modicū nostra sunt.

Ruralis. mironides. moschionē

A Rator em bouem Licanie cōcessi. nō enim habe-
bat alterū iugo comparem. p̄ omisit autē et ipse
Licantias Taurū suū mibi daturū. Bouē enī ca-
rebam et ego. Nam optimus mibi taurus perierat.
dū seu a illa pestis inesset pascuis. Ille autē bonus Lican-
as pacta fregit et donec intentio eius proficeret amare opinio-
nes videbat. Ego autē tirannicam illius sententiā lugeo. Rē

b iij

em inquit aratores bolles habeo, sed aratroꝝ temp⁹ et lā num
preterijt. Tribunal igitur a. uersus Licanā armabo. ⁊ iudices
preficiā vnūuersum p^{re}diū. ⁊ deceptionis illius sustinebit sentē
tiam. ⁊ immodestos ad monebo vt a malicia abstineant vni⁹bo
minis destructione modestie p^{re}ceptorē habentes.

Amatoria. Erasmi⁹ Rysistrato.

Eludūt hoīes amores: ⁊ sub luna degētes in ser
uitutē redigunt pueri alati: vt quid etiam p^{re}cto
ribus credimus: vt inā hostem ipm videre liceret
Ita em iaculātes sagittarent ⁊ ipsi cupidines. sed
docipso maiore afficiuntur iniuria q^{uod} etiam inimicos ignoram⁹ qua
les secundū naturā sunt. huiusmodi sane improuisa passione im
pliciti sumus. Abelianipem a Diodoro ornatam plane desidero
neq^{ue} somniū vnq^{ue} mulieria cōtemplatus. sed solū q^{uod} ab aliquo
audierim placere eā mirabiliter ⁊ vulneratus sum animo nul
lā ab oculis iniuriā passus q^{uod} pati cōsueuerūt Rysistrato. Hunc
aut facti sunt mihi oculi etiam aures. tanta cupidinū vis potuit.
Sine igit^{ur} erimnis sit. siue fantasia quēdā q^{uod} de his dicat nō scio
neq^{ue} em vnus ad veritatē fidedignus testis extat. Doleo tamē
animo: ⁊ nō amatā amo. Et repentina turbatione p^{re}sentium
me esse video. amatū illud vīsum nō fuit. ⁊ sola opinio amoris
habebat essentiam.

Moralis Enriades. Timoni

Romictis multa ⁊ pauca facis. linguam habes
eminentiorē operibus. Si nō iactantia verboꝝ
apud te reputat^{ur}: pictoris lingua tua sunt potē
tiores: talia fingentes tabulis qualia facere na
tura nō potest. Si nō gaudere putas auditores p^{re}missionibus

ad modicū quidē letificas. cōtristas autē postea tanto gratius.
Quoniā etiā optima somnia nō em letificant nos dormientes
quantū euigilantes cōtristant: spes em tota cū somno abiit.
Cōuenientia igit^{ur} lingue tue negocia adhibeto: ne amicus otio
habearis mendax. ⁊ inimicus materiā vituperij p^{re}beas tanq^{uam}
veritatis expers.

Ruralis. Tetigon. Orthigoni

Et tandē o miser vestē detraxisti ⁊ pedices emisti
Quid tibi malū fuit. vino etiā Cyclops oculum
emisse aiunt Elissem. Ideoq^{ue} nūll gallinas colle
geris. tecū precipitabo meipsum. puerū em sece
stū viuere res est difficilis. Si aut filius ante patrē sepulchrum
sibi vendicet intollerabile magis est.

Amatoria Thetis. Anaxarcho

Non potes Thetidem simul ⁊ Salarbegam amare.
nō em certant desideria. Nam amor nō patit^{ur}. sed
neq^{ue} duplicē induces amorē. Sicut em terra du
obus solibus vegetari nō potest. Ita vna anima
duas flamas amatorias nō tollerat.

Moralis Socrates Platoni:

Iniuria quidē nullus afficit. Sed quisq^{ue} vicio sibi
ipsi iniuriā infert. Virtutis em ⁊ viciōꝝ imperato
res sumus. Agrū tuū philonides abstraxit. id q^{uod}
dem extra te est. ⁊ animū tuū ne quicq^{ue} contristat^{ur}
uit. Damnū intulit philippus ⁊ annulū sibi appropriauit. Nul
lā ipse iniuriā passus es. q^{uod} em possidemus nostrū nō est. filium
tuū abduxerunt barbari. nihil graue passus es. Nō em eternus

plurimū habuisti. nup̄r tibi nō habent i agnatus est. Et iterū nō est tu: cū nō sit: sed fuit. Itaq; iniuriat qd̄ hoies nō fuit eis iniuria. Et homericū illū Cyclopem admiratus sum. Nullū em̄ uocere ait iniuriā patienti. Et erat pastoris negatio affirmatio veritas.

Ruralis Marathon. Peganomi.

Multas tempestates fugiens et intollerabiles ciuitatis tumultus hunc agrū cōdūxi et alterationes animi inuenire sperabā. Sed maiora etiam nūm mala incidi. Abodo em̄ rubiginē habeo hostem modo locustas. Interdū etiā grandinē. Prūina aut̄ fructū deuastat ut inexorabilis tyrannus, et aquas miser ventis p̄mitto. heu me infelicē quo diuertā: quando ruraliū laborū reminiscor ciuitatem amplector. quando ciuile turbā amplector ruralia amo et qd̄ presens nō est felicius esse presentibus videt. vna tristitia solutio moris est. Siue naturalis sit siue rursus conserita. Ideo strangulationē mihi pharmaci abhorreo. Stolidū est em̄ ut infelices mortem assumant.

Amatoria Pericles. Aspasia

Si dona queris nō amas. Ab unctibus em̄ nō afficiunt cupidines, et amantes eadem facere docēt. Si quis amat dare utiq; magis q̄ recipere cōgruit. Si nō pecunias sitis et propter opes finxisti reamare. Sententiā lingua reprehendit que vendit auro voluptates cupienti.

Moralis Diogenes. Demonito

Reficiosa muliercula. semini nullius secundū naturam perfectionis cōtemnendus Lydus eunuchus. omnibus em̄ corporis membris linguas habere pudendas perhibet. Ego aut̄ homericū Ulissem imitatus iacula illius nō sentio. Virilis em̄ res est si mulieris gentis dominos percuciat. Sed quid tibi arrogantius pauca dixerim Diomedem imitatus latrare certe et furere eunuchis p̄gruit. Destituta em̄ potentia manū omnia per linguā facere conant. Amici aut̄ benignitatem nostrā multū predicant q̄ cōmiciatorē ipm̄ penis non iniecerimus. Ita em̄ si asinus lacraisset nūq; utiq; in ius eū vocaremus. Quod sane modesto imperio promulgatum est.

Ruralis Pramides. Coridonius

Cras ero cōiūta. omnia ad nuptias mihi comparanda sunt: fabae ciceres. Carice plume dulcedines et melilita et placentula. Ipe aut̄ porta artificiosam fistulam suauissimas melodias decantaturus. Hosti em̄ ruralem muscā peritissime Coridon. Corū em̄ venerē om̄ino ad voluptatē monere volui. que tubali resonantia delectetur.

Amatoria Leander. Philadi.

Quod nobis insidiantur amores. Ego quidē amoris desiderata aut̄ odit. Quis faciā miser. nō equam habent cupidines lancem. Tristes hoibus ponderant fletus. Si i ḡ iniquitate faciunt dei minime vocent. Si aut̄ appellationē nō fallunt. iuste agunt o. et mihi dolores secundū equitatem distribunt o.

Moralis Diogenes Aristarcho

Tertius Al. pauper Abacdonia bucephalo equi-
tas equa. Hunc aut freno minime obediūte nar-
rant, neq; manualibus blandimentis demulcatū
fuisse. Erat em inmansuetabile animal, et furo-
re equitari nō se permittebat, et erat malū qdā inaccessibile, et
versantibus sibi valde metuendū. Quando igit Alexandrum
ascensore fortitus est seuitiā mansuetudini admodū commisce-
bat, cōmutans merore fremitū, et correptus videbat. Nō enim
licebat Alexandro resistere. Eris igit Aristarche et tu fortune
obediens. Nō enim Alexandro sed fortune bucephalus obe-
diebat.

Ruralis Poemion Arnoni

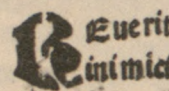
Quā vbera rupturā mihi minā, et mulctris hau-
scio quomodo caream. Quapropter da mihi ipse
mulctras, at ego lac tibi pbeo: pro magnis donis
paruas gratias recepturus.

Amatoria Chrisogona, Terpan- doro.

Non sperne obiurgantē simul et arguentē. Amon-
tes enim dulcia quidē et oblectamenta recipiunt,
plagis autē et cicatricibus sepe deformant. Si vō
incrēpationes nō tollerās, neq; rosam vindemia-
bus spinam cauens.

Moralis Leonides Perianthro.

Rueritus est etiā priamū senē Theridis filius: canicēq;
ini mict, et patrifiliū reddidit mortuus, infelicissimo dono

priamū persecutus. Illius quidē audaciā miror, huius autē lau-
do humanitatē. Esto mihi et tu quoq; aiacides, et cani miserere la-
chrimantis, filiū mihi viuētem reddens. Infelix em et ego sum
vt priamus. Quū enī pueri hostis nō sis mitto ad te nunciū
litteras epistole lachrimis nō nigro imprens. Si vō et tu hu-
manitatē tuā laudari desideras: petita donū pretieniat. Sin au-
tem nec ratio aptū te dominat, sed furor et contristatio pollet.
paulus quidē letaberis. Tristaberis autē magis solidi furoris
magnas etiā penas pensurus.

Ruralis Calamon Spironi

Susticus esse voluisti: ciuilibus tumultibus absti-
ne. Si vō causidicoz fori et tribunaliū occupatio-
nem habes: dimitte ligonē, calamūq; summens et
chartas, perge malo omīne. Non em calūniatores
et viri iudices assidue calamitantes rusticorū res publica admittit.

Amatoria Rodolea Ipsipile.

Preū hesternanocte perambulabā, amatoremq;
tuū cū Chrysippa vidi, luminabatq; puer et nuncia
amicicie anus erat abrotonū. Quū autē lenam
salutassē adhortatus est amator tuus, vt i ob-
scuro res gesta lateret. Igit neq; iuranti neq; adulāti crede Est
em vtrobique grauis lingue fallacia.

Moralis Socrates Eleoni.

Clando luppi magnā circūuenerint prebā tūc post-
saturitatē philosophant tanq; abstinentiā agnorū
habentes, et ferinos mores quāvis humanitate com-
mutant, et eximia iusticiā facietas ipa lupos docuit.

Ubi ouib' p'municat et p'ponit donec vter eor' detumescat. Tu
 do lupis etia' p'udētiores acq'suisti mores. et multo maiorē au-
 ricie intēperantiā habes. quando aurū thesauris tuis superba
 bundans scaturit. quēadmodū ebriosi cōtingit. Sicut enim
 quo magis faciunt vino. et ebrietatis intensiōe ebrietate fallūt
 Itaq' per summū excessum in contrariū affectū transcendūt ex-
 hilarante vino inebriatos et exurente. pelle in temperatā ebrie-
 tatem o immodeste. ne contrariā vicissitudinē incidas. priuatus
 fortuna etia' his que ip'a tibi contulit. Talibus em' ingratos pe-
 nis corripit.

Ruralis Vintha Risoni.

Chrisippus fluuius agrī nostri partē depredat' est.
 et tuo appropriauit. Stultū aliquid faciēs et teme-
 ranū. iniquū perhibet. Si dō tribunalis onus hu-
 meris tuis ferre nō potes: dona fluitioz nō admit-
 te. Si autē aliena amas: cito proprijs etia' priuatus lugebis.

Amatoria Medea Jasoni.

Nihil hominibus affectariū. nihil saturabilius ama-
 torio habitu constat. ubi sunt tibi lachrymarū in-
 undationes. que ad pedes nostros profuxerunt.
 quo p'uenierunt mille sermonū illoz genera et
 submissio verbor' atq' humiliatio. p'uro certe nec debitoz qui-
 dem talibus verbis erga creditores vsos vnq' fuisse. neq' q' sub
 hostiū manibus vulneribus affigunt. Vigiliariū assiduitas trā-
 sūt: consueti dereliquisti cantica. adhibuisti infinitos nuncios.
 pacta iuramēta. que per lenocinantes mulieres pepigisti. Ad
 aliā repente virginē lapsus es. quēadmodū dormitantes sine me

dio ab altera in alterū somnior' materiā transeunt. Laudo pi-
 ctos. alatos em' cupidoes piungunt. et arte res ipas transfor-
 mant. et figmentis veritatē representant.

moralis Parmenides Chryso- stheni.

Vigilare indefinenter immortalis nature p'prium est.
 Dormire autē mediocriter nostrū est. vt decet et huma-
 nū. per dormire autē vltra licitū mortuis potius q'
 viuētib' congruit. plurimas Chrysostenes vite tue partes
 amissi. Semper em' dormis. et hic terminū excessisti vt Ulisses
 ille homericus extra orbem terrarū errabundus. oceano tanq'
 dormiente quodā vritur. qui neq' orientē neq' occidentū aspiciē
 solem.

Ruralis Daphnon Argiro

Frus tue ad meū agrū radices expandūt sub tua
 potestate terminari nō volentes. et iurisdictionē tu-
 am excedentes fructus mihi cedunt. nam ad mea
 transfugerunt opera. Et hec est rusticis lex. et an-
 tiquis legibus obedito vetule. Si autē cōsuetudinibus nostris
 cōtradicere vis: tanq' nouū te legislatorē et iuuenē rusticor' col-
 legio ejicimus et nostris finibus proscribemus tanq' alienū.

Amatoria Pirrbias Philonidi.

Si amas: ne accuses dilecte deformitatē. non pos-
 test em' nō cecuciare amatric' anima. Insuperabi-
 lis em' est amanti affectus. Si dō nō amas. cur
 lachrymaris et gemis et turbationē tibi ipsi vltro

cū

neam offerre. Iniuria, igitur utriusque afficit. modo enim ut amator concupiscit, modo ut aduersarius abominaris.

moralis Damascus. Antigono.

Socrates vite pignus non habet. pedagogus pueri tuo non adhibeatur. pignora autem vite pueri existimant. quem enim patrem esse natura docuit, hunc etiam pedagogum esse maxime decet. tunc enim experientia discunt pueri naturae habitum et amoris sollicitudines.

Ruralis Lepias Corianno.

Mercennarius eris mihi hora meridiana Corianne sepibus agrum concludam, malos enim viatores habemus, nec possum brutis simul animantibus ac hominibus resistere. lepus vitas, cruce olera destruit. Quid denique de talpae dica, horrendum enim rustico malum inextinguibile bellum. propter quod mihi cooperare et laborum particeps esto. Ego quoque in talibus tibi operibus ero morigerus. Ira enim et formices concertationibus mutuis et labore fallunt: et maximos labores perficiunt.

Amatoria. Anthia. Brioni.

Omnia mulierum amoris subdita sunt. Laodem Diogenes amat, Sostrata Phrygius, philosophiae instantia perijt, castum morem dereliquerunt, celestem dimiserunt constantiam, et sublimem promissionem fefellerunt, omnia vana sunt, quae antea apud ipsos ad institutionem accuratissime fuerunt. Despectus mihi ludus videtur, virum senem barbam reuerendam habentem laudatum in castitate puellam meretriculam amare. Ego autem cachino et risum tenere non possum quo-

tiens senibus obuiem, multum enim venerem olim aeternabatur et amatores ultro fuere dicebant, deservitum immodestum animi amorem diffidentes: omnia ferre sapienter. Id autem sperare nimis est presumptuosum. Multa enim tempus et fortuna potest.

Moralis Sostratus. Lisistrato.

Quom te multis ac mirum modum admonuerimus, Penelope visum sumus texisse velum. Ecce demum etiam fabulosis incipimus sermonibus, si forte tuo sensu dicta proficiant. Infrondescentibus arboribus cicada ventulata tempore caloris resonabat, et sua ipsius armoniam sentiens seipsum delectabat, formica autem messorum sectabat, et circa aream exercitia faciebat, et terre sinibus condebat suos cibos, abijt demum ex actionibus sol, aberat autumnus et hyems ubique seniebat, abas re tranquillitatis libamina soluerat, naute tanquam saluatores suos portus salutabant, et rusticus in area sua confugit, et formica in caavernas terre, et ex laboribus opportunum habebat cibum. Supplicabat denique cicada paciensi laboris formice ut ei de thesauro suo aliquid impartiret. Illa autem ad cantum cicadae remittebat: copiosum oculi sui effundens risum, et estiva illi cantica obijciebat. Quapropter hec quidam ex cantu famem, illa autem ex laboribus delicias conquisiuit. Tibi fabula hec Lisistrata congruit, pelle igitur oculum nature enim dona deturpabis, si robur et incultam corporis validitudinem doctrina dimissis laboribus excolere neglexeris.

Ruralis Zettigon Porphyrioni.

Elix vir Coridon et fortune amicus vitas est botris grauantur, piri onusti sunt et decerpi appetunt, oliue terre in-

cūmbunt et multitudo fructū feraces ramos frangit. prata de-
sa. verū etiā vxor cū ceteris virū letificat. tot em̄ sunt ip̄i pueri
vt et danaū et egyptū prolificatiōe superare videtur. Alius q̄
dem adheret vberibus. aliū ablactatus est. aliū serpunt. qui re-
ctū gressum nodū cepenunt. aliqui balbuciant et ad gressum imi-
tantur. Alij robuste incedunt et bipedem sortiti sunt gressum. fo-
raminū instar fistule stature series ip̄i consequit̄. Tu v̄o persua-
sisti ne filiola nuberet. Lo. idoni et genua vituperabas repudiā
admodū ignobilitatē. Heu miser deceptus sum. et leuem habui
pro videntia. inutilis est hoibus nobilitas. diuicijs em̄ apud om-
nes nihil est prestantius.

Amatoria. Erises Ephestioni

En amas Didotam. amatorias fauillas exinxi-
sti. nō em̄ emulationē circa ipsam curas. Lysistras
eo cōmunicantē videns. amoribus nihil cōtentio-
sius est. quomodo demū amas si dolores huiusce
modi tam pacifice tolles.

Moralis. Sostrat' Menalippidi

Pro. ū p̄ceptores et institutionū magistri quom-
sint pueri correctionū atq; etiā admonitionum
susceptui. nimis immodestia eorū refrenam'. Plu-
eros em̄ verbis potius q̄ verberibus terremus.
Ego autē impudentiā tuā miro. Neq; em̄ magistratū suppli-
cia metuis. neq; sermones admonitorios auertis. pueris insi-
pientiozem in senectute mentē habes. Pro si vis ad barbarum.
Quē em̄ nec verba nec verbera corrigere possunt. huius in ex-
hortando maliciā ferre nimis est laboriosum ac molestius q̄ ita

bui. simū exputare. vel (cotila) totū pelagus atlanticū ex-
haurire

Ruralis. Bubalion Lissibioni

Gregij puer iniuria nos afficit. transgredit̄ enim
equitans. et sub specie venationis astutia palleat
pessimus. neq; enim apud nos lepus est. neq; ca-
prea versat̄. neq; bubalides. nō cerui. nō q̄o aliū
venationi ydoneū. Carceres em̄ et laquei lepores abigunt. per
quos etiā capiunt. Lepreolos autē et bubalides vicini rapiunt le-
ones. Sed quid deniq; mille tibi ferarū genera cōnumerē quib'
nos et iā priuamur. nos em̄ ignauia. sagacitas autē feras cor-
ripit. Quum igit̄ Lissibic affinitas tibi sit ad iniurantem admo-
neto sodalem et quibuscūq; potēs verbis corripere. Scire enim te
volo. Canibus ip̄m laceratū iri si in agris meis decetero versat̄
bitur. Itā em̄ licet cū catulis agellū meū custodit humanā de-
siderans ad ip̄em cōprehendere.

Amatoria. Pito Hippolito.

Moderatū. nō castitatē amplectunt amatores
Nō enim continere docent cupidines. sed pulchri-
tudine corporis immodestū oculū inuestant. Si
igit̄ ppter mores pudiciciā amas. voluptatibus
et iis amores nō dominant. Modestas enim cogitationes iacu-
lum veneris nō attingit

moralis Eracostenes Arscheni.

Istrumenta tanq; olera deuoras. et abeūntiū strepitus
expeditus tibi videt̄ esse. et accusatoribus contradiciā
o pessime. lingua quidē iurauit. mens autē nō iurat.

Quidēne q̄ incaſtigata lingua maiorē ſupplicij penā expectat.
In quibus ſermonibus peccauimus: operibus penā ſuſtinebim⁹
Lingua nō modēſtā habet ozurare etiā ad veritatē cauens: an
forte leuis tibi res iuſiurandum videtur. immo quocūq; ponde
re importabilis eſt. h̄ inc etiā Zancalus punitus eſt. Namq;
de numinibus immodēſtā habebat linguam.

Ruralis Senthon. Lorianno

Apprehendi tandem peſſimam vulpeculam ⁊ va
rijs eam nexibus noxiā cuſtodio. ⁊ dignum puto.
Lorianne vt omēs ruſtici in publicū vocent. ⁊ de
hoſte palā triūphem. ⁊ publice penā litat pro mul
tiplicibus iniurijs vnā paſſura punitionem.

Amatoria. Callioppe Laidi.

Arobilo ⁊ cicada Gorgias ornatuſ: lanugine nōdum
obumbratus: ⁊ pulchritudine antecellit. ⁊ dementia
allecebras venuſtate ſua nobis proponit. Ego autem
ſenectutē ⁊ morbu⁹ ⁊ triſticiā imprimā tabulis. ⁊ ante ianuas pſi
deſpicijs ponam: hec enim habebit aliquando pulchritudini ad
uerſantia.

moralis Plato. Eriochō

Erenis atq; flagellis equos dirigimus ⁊ nauigam⁹
aliquando velis nauem pandentes ⁊ aliquando an
choris refrenantes ſuſtinemus. Ita gubernandam
eſſe linguā. Eriochē modo quidē verbis armandā
modo autē ſilentio ſopiciendam.

Ruralis Rodon. Lipariſſo.

Lucanos ſterē adēſſe alunt falce obſceniſ ſancti
⁊ mucronē fabulabo. ⁊ marcialē exercebo artē
nō enim ſuit nos quieſcere demon. Neſtas mihi
byeme rigentior eſt. Quid enim eſt bello horri
dus: ſiebam imminente vere: adeo pullulat ager florib⁹. adeo
redolet mīrtis agellus. tam ornate frondeſcit platani. ⁊ virēs
vbiq; ſegetes. omnia mihi ad annonā feſtinant. Sed iniuria nos
hoſtes afficiūt: magis eſt apud eos gladius q̄ aratru⁹ deſiderat.
Amatoria Sopater Teſſille.

Nuſſiſſet ſubditus ſuſſet maſculus ſeminino ſexui Te
ſſilla: ne igit gloriis meretricula venenis mihi ſap
reſtigit. Nō eſt immortales cupidinis iactura dolores inferū
Moralis. Proclus Archimedi.

Ridendi aiunt polipodu⁹ morem. Deuorant eſt
capillamenta ſua. ⁊ tanq; oportuna obſonia mē
bra eorū infelicia. Deuorant igit miſeri partiu⁹ ſu
arū cōmoditatē ⁊ epulanti camibus ſuis vident.
Anne pantiſſe omib⁹ polipus eſſe videris. equidē id puto mani
feſtiſſimū. Iniuria eſt affcis nimis inhumaniter patrem tuum:
neq; naturam reueritiſſe q̄ vltionem. vt barathrum cauens.
Sed ſiquidem peniteas obliuionē peccatorū malorū habebis in
terceſſorem. Si nō auaritiā criminū irreuocabili ſurore ſortit⁹
es equa lance numen tibi compenſabit. Et pueros habebis pā
terne malicie veras imagines ac ſimulachra. Ita enim vipere
partu matrem crudelitate ſuccedunt pregnantem ac enutrien
tem vterū dilaniantes.

Ruralis Elapbon Dorconis

Errulis ad incrementa pecudum finis est. Ideo qdā mibi pecudū tuarū finis. et recipies ipse mercedem seruitutis sorba et olera. Et amicitia tuā clarioribus remunero gratis.

Amatoria. Aristoremus. Polirene.

Amatore voluptatibus nihil infirmū. perfida sunt labiorū tuorū oscula. incomplicantur enim desiderii velodius marcescit. Ego deinceps continentia que apud multos insuavis est acceptabo. firmior enim perhibetur. et donationibus nuptias emam. fide enim meretricaria crueri difficilima res est.

Doralis Diogenes. Socionis

Moica hec gloriuncula somnium esse sapientibus videtur. et fabulosis fictionibus monstruosius et vilius inconstans. leuipidens: ludū sonans et venustio leuius. hec quidē absentia contristat. aduentus autē magis contristauit. cito enim amatores suos decepit. nō te circūueniat fortune tumor. deludit enim homines sicut vult. Vana sunt enim vanorum hominū negocia.

Ruralis. Bucolion. Dironidis.

Epos tuus male fecit. Dironides: rubea lacerna armenta terruit. et optimā precipitauit iuuenecam. Coetanei autem eius calamitatem hanc ludibrio habebant. puero duabus peciis vltimus non in-

20
dūlgeto. iuuenes etiā si corripiant inmodesti sunt. Et si inuulseris sunt inmodestissimi.

Amatoria. Pericles Callioppe.

Ignobilibus voluptatibus operam dare valde ac nimis difficile est. Ego autem animo seguis quid faciam. Inexorabilis enim cupido saculū impulit. Ipsa mibi et cupidini causam indices. et da mibi decretū humanitatis. Inui dent enim amores amare quidē suggerentes. comprehendere autem denegantes.

Doralis. Isocrates. Dionisio.

Apparitores et sceptrigeri et precones et altissimi thronorū extructiones philosophie sunt tenebre. et hec magna virtutū separatio produxit. num ne commutasti fortuna naturam. habes utiqz sacrum pelliceū. Adortalem enim habes ab exordio consistentiam. Quis enim hec parua gloriuncula usqz adeo luteo vtri abhæsit. Ab magna dementia repletus es et infelix. et naturalē perdidisti cognitionem. Ita sublimes fortune mobilitates deferere te coegerūt veterem speculationē. et per modestā insaniam aberrare olim tibi eximia humilitas fuit. nunc autē vilis et terrenis fortune monstruissimus. Ita falsa felicitate abstine. et fugientē fortunam fugere. perfidiam enim preueniens penitentiam nō lues repente irruentem.

Ruralis. Eromilon. Ampelont.

Non est aliquis miserius rusticis. Tirānide afficimur et amventorū miseri. perdit nos auster. spicas mibi inane fecit. vites deuastauit et acinos corripit. Et tu ius vo-

care aduersariū ipm nō possum. Ideoq; saltem & securam desti-
tuam. sicutū galeā & ensē accepturus & miles ero. & artem per-
mutans sortem fraudabo.

Amatoria. Leander Calliconio.

Sed quid hominibus anro carius est ostende quomodo
maioribus bonis fructio comparet. Sin autē red-
de quanto ocius mihi gratias. Nō enī danacis pul-
chritudinē habes neq; tu venustiorē. Neq; Ioue ego ditior
sum qui auro virginitatem emo.

Moralis Socrates Alcibiadi.

Etiam profecto ludi poetici omī sapientia pleni sunt
Socios Ulissis aures cera obturauisse aiunt quan-
do nauius ad lascitias syrenas ferebant. Ulissēm
do vinctis alligatū fuisse tanq; in carcere quodā in-
fugabilē Introducunt hic archana philosophic. Sirenas enī existimo p
inhonestis voluptatibus fuisse poēsīm. Et homerū vehemen-
ter admiror comparantē rebus venitatē. Qui auditui nostro ve-
ritatem cupoculū nectare dulcius cōmiscuit. tanq; vinū poten-
tissimū aqua contemperando. Ita enī neq; figmentis decipimur
neq; incomprehensibili inquisitione inebriamur. Quapropter
cera quidē impericiā. vinculo autē philosophiā declarauit. hinc
solū Ulissēm dulcissimi cantus auditio delectauit. & affectum
eius vincula interceperunt. Elicioz enī consideratio philosophi-
ca virtus est. Voluptatū autē refrenatio victorio sus philoso-
phie trophæus. Quom igit antimache Ulissis erroripresens vi-
ta simul et & marinis turbationibus miser homo circumnaret.
& nos sirenarū voluptatū resonantie negociet. & ventorū iue-

rar modo hūc modo illuc insistent Alecebrē Penelopez coniugi-
um imitabimur. indissolubile quoddā ac diuinū virtutū vincu-
lum philosophiam exercentes.

Ruralis Anchinus Ampelino

Indemia iam instant. & vua dulcis plena est. Cūsto
de igitur viam publicam peroptime. & cretensem ca-
nem cooperatorem adhibeto. Eliatoris enī man-
incontinentes sunt. & ad iniuriandum rusticāis sudorib; prom-
ptissime.

Amatoria Chrysippa Sosipatro

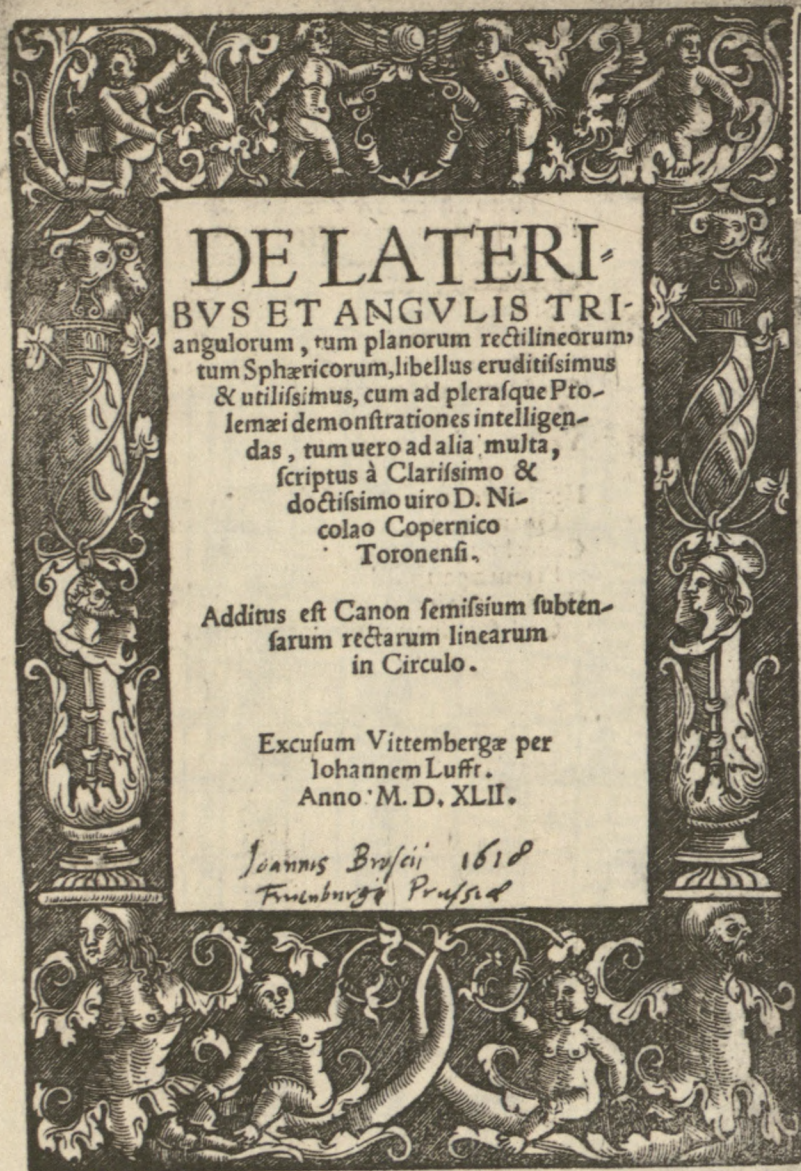
Amaroziis rethibus numine captus est Sosipa-
tre Anthusam amans. Prudentis oculi signū est
puellam amare pulchram. Nō ingemisce pulchri-
tudine victus. Ahaioz enī laborum fructio-
nem habebis amatoriazū lachrymarum blandimentum. Volu-
ptati enī dementia permixta est. & delectant contristando eū
pidinea. varijs enī passionibus veneris cestus intertus est.

moralis Plato Dionisio

Sed tristitia vis teneri. perambula monumenta. & pas-
sionis habebis pharmacū. Et maximas hominū feli-
citates aspice. pulueris tandē acquirentes lenitacē

Impressum Cracouie in domo dñi Johannis hale-
les Anno salutis nostre. AB. L.L.L.L.L. .ix.

DE LATERI-
BVS ET ANGVLS TRI-
 angulorum, tum planorum rectilineorum,
 tum Sphæricorum, libellus eruditissimus
 & utilissimus, cum ad plerasque Pro-
 lemæi demonstrationes intelligen-
 das, tum vero ad alia multa,
 scriptus à Clarissimo &
 doctissimo uiro D. Ni-
 colao Copernico
 Toronensi.

Additus est Canon semissium subten-
 sarum rectarum linearum
 in Circulo.

Excusum Vittembergæ per
 Iohannem Luffr.
 Anno M. D. XLII.

*Ioannis Bryscii 1618
 Frunburgi Prussæ*

Mathes. 416.

Has artes teneris annis studiosa Iuuentus
 Discito, Mensuras quæ numerosq; docent.
 Premia nanque feres suscepti magna laboris,
 Ad cœlum monstrant hæc tibi scripta uiam.
 Qua patet immensis spacijs pulcherrimus orbis,
 Si metas horum cernere mente uoles.
 Sidera uel quam cœli regione uagentur,
 AEterni cursus quas habeantq; uices.
 Cur Luna inuoluat cæca caligine fratrem,
 Cur Lunæ usuram lucis & ille neget
 Venturos etiam casus quæ fata gubernent
 Quas populis clades astra inimica ferant
 Hæc si nosse uoles, prius est doctrina tenenda,
 Quam breuiter tradunt hæc elementa tibi.
 Cunctq; hominū mentes, quæ cœlo semina ducunt,
 Errent a patria sede domoq; procul,
 Hæc doctrina ipsas terrena mole solutas
 Cœlesti reduces rursus in arce locat.

Cim. Qu. 5443

Bibl. Jæc

CANON SVBTENSARVM

	0	1	2	3	4	
1	2505	2509	17743	2608	351202	1907
2	5815		180341		352170	2505
3	8727		181250		35207	700467
4	11516		186159		360523	703369
5	14544		189066		36330	706270
6	17451		191975		366437	
7	20362		194883		369144	
8	23271		197792		372151	
9	26180		200700		375158	
10	29088		203608		378064	
11	31997		206517		380971	
12	34906		209425		383878	
13	37815		212333		386785	
14	40724		215241		389692	
15	43632		218149		392598	
16	46541		221057		395505	
17	49450		223965		398412	
18	52359		226873		401318	
19	55268		229781		404225	
20	58177		232689		407131	
21	61086		235597		410038	
22	63995		238505		412944	
23	66904		241413		415851	
24	69813		244321		418757	
25	72721		247229		421663	
26	75630		250137		424570	
27	78539		253045		427476	
28	81448		255953		430382	
29	84357		258861		433288	
30	87265		261769		436194	
	89	88	87	86	85	

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

	0	1	2	3	4	
31	90174	2909	264677	2908	439100	1906
32	93083		267585		442006	511339
33	95992		270493		444912	616292
34	98901		273401		447818	619196
35	101809		276308		450724	622099
36	104718		279216		453630	625002
37	107627		282124		456536	627905
38	110536		285032		459442	630808
39	113445		287940		462348	633711
40	116353		290847		465253	636614
41	119262		293755		468159	639517
42	122171		296663		471065	642420
43	125079		299570		473970	645323
44	127988		302478		476876	648226
45	130896		305385		479781	651129
46	133805		308293		482687	654031
47	136714		311200		485592	656934
48	139622		314108		488498	659837
49	142531		317015		491403	662739
50	145439		319922		494308	665642
51	148348		322830		497214	668544
52	151257		325737		500119	671447
53	154165		328645		503024	674349
54	157074		331552		505929	677251
55	159982		334459		508834	680153
56	162891		337367		511740	683055
57	165799		340274		514645	685957
58	168708		343181		517550	688859
59	171616		346088		520455	691761
60	174529		348995		523360	694663
	89	88	87	86	85	

CANON SVBTENSARVM

5	6	7	8	9	
1374455	1048178	1221580	1394612	1567215	59
2377553	1051071	1224467	1397492	1570091	58
3380250	1053964	1227354	1400373	1572964	57
4383148	1056857	1230231	1403253	1575837	56
5386045	1059749	1233112	1406133	1578705	55
6388943	1062642	1236014	1409013	1581581	54
7391840	1065534	1238900	1411893	1584453	53
8394737	1068426	1241788	1414772	1587325	52
9397634	1071318	1244674	1417652	1590197	51
10400531	1074210	1247560	1420531	1593069	50
11403428	1077102	1250446	1423410	1595941	49
12406325	1079994	1253332	1426289	1598812	48
13409222	1082886	1256218	1429168	1601684	47
14412119	1085778	1259104	1432047	1604555	46
15415016	1088669	1261990	1434926	1607426	45
16417913	1091561	1264876	1437805	1610297	44
17420809	1094452	1267791	1440684	1613168	43
18423706	1097344	1270647	1443562	1616038	42
19426602	1100235	1273532	1446441	1618909	41
20429498	1103126	1276417	1449319	1621779	40
21432395	1106017	1279302	1452197	1624649	39
22435291	1108908	1282187	1455075	1627519	38
23438187	1111799	1285072	1457953	1630389	37
24441083	1114690	1287957	1460831	1633259	36
25443979	1117580	1290841	1463708	1636129	35
26446875	1118471	1293726	1466586	1638999	34
27449771	1123361	1296610	1469463	1641868	33
28452667	1126252	1299494	1472340	1644738	32
29455563	1129142	1302378	1475217	1647607	31
30458458	1132032	1305262	1478094	1650476	30
34	83	82	81	80	

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

5	6	7	8	9	
3161354	134921	1308146	1480971	1653345	29
3264249	1378112	1311030	1483848	1656214	28
3367144	1407022	1313914	1486724	1659081	27
3470039	143592	1316798	1489601	1661951	26
3572934	146482	1319681	1492477	1664819	25
3675825	149372	1322564	1495353	1667687	24
3778724	152261	1325447	1498229	1670555	23
3881619	155151	1328330	1501105	1673423	22
3984514	158040	1331213	1503981	1676291	21
4087408	160929	1334096	1506857	1679159	20
4190303	163818	1336979	1509733	1682027	19
4293198	166707	1339862	1512608	1684894	18
4396092	169596	1342744	1515484	1687761	17
4498987	172485	1345627	1518359	1690628	16
4501881	175374	1348509	1521234	1693495	15
4604775	178263	1351392	1524109	1696362	14
4707669	181151	1354274	1526984	1699229	13
4810563	184040	1357156	1529859	1702095	12
4913457	186928	1360038	1532734	1704962	11
5016351	189816	1362920	1535608	1707828	10
5119245	192704	1365802	1538482	1710694	9
5222139	195592	1368683	1541356	1713560	8
5325032	198480	1371564	1544230	1716426	7
5427926	201368	1374446	1547104	1719292	6
5530819	204255	1377327	1549978	1722157	5
5633713	207143	1380208	1552852	1725022	4
5736606	210031	1383089	1555725	1727887	3
5839499	212918	1385970	1558599	1730752	2
5942392	215806	1388851	1561472	1733617	1
6045285	218693	1391731	1564345	1736482	0
84	83	82	81	80	

D i

CANON SVBTENSARVM

	10	11	12	13	14	
1	739347	2864 910945	2855 2081962	2252345	2422041	2822 59
2	742211	913807	2084807	2255179	2424863	28 78
3	745079	916655	2087652	2258013	2427685	57
4	747915	919510	2090497	2260847	2430507	2821 56
5	750303	922365	2093342	2263660	2433329	2 51
6	753667	925220	2096185	2266512	2436150	54
7	756531	2865 928074	2099030	2269346	2438971	53
8	759394	930928	2101874	2272179	2441792	52
9	762258	933782	2104719	2275012	2444613	51
10	765121	936636	2107562	2277844	2447434	2820 50
11	767984	939490	2110405	2280676	2450254	49
12	770847	942344	2113248	2283508	2453074	48
13	773710	945197	2116091	2286340	2455894	47
14	776573	948050	2118934	2289163	2458714	46
15	779437	950903	2121777	2292004	2461533	2819 45
16	782298	2866 953756	2124620	2294835	2464352	44
17	785160	956609	2127462	2297666	2467171	43
18	788022	959462	2130304	2300497	2469990	42
19	790884	962314	2133146	2303328	2472809	41
20	793746	965166	2135988	2306159	2475628	2818 40
21	796608	968018	2138830	2308989	2478445	39
22	799469	2857 970870	2141671	2311819	2481264	38
23	802331	973722	2144512	2314649	2484082	37
24	805192	976574	2147353	2317479	2486900	2817 36
25	808053	2858 979425	2150194	2320309	2489717	35
26	810914	982276	2153035	2323138	2492534	34
27	813774	985127	2155876	2325967	2495351	33
28	816634	987979	2158716	2328799	2498168	32
29	819495	990829	2161556	2331629	2500984	2816 31
30	822355	993679	2164396	2334454	2503800	30
	79	78	77	76	75	

IN CIRCVLO RECTARVM LINEARVM.

	10	11	12	13	14	
31	825215	1996530	2167236	2337282	2506616	29
32	828078	1999380	2170076	2340110	2509432	28
33	830935	2002230	2172916	2342938	2512248	27
34	833795	2005080	2175755	2345766	2515064	26
35	836644	2819 2007930	2178594	2348594	2517875	2819 25
36	839513	2010780	2181433	2351421	2520693	24
37	842372	2013629	2184272	2354248	2523509	53
38	845231	2016478	2187111	2357073	2526324	52
39	848090	2019327	2189949	2359902	2529138	2814 51
40	850949	2022176	2192787	2362729	2531951	20
41	853808	2819 2025025	2195625	2365555	2534766	19
42	856666	2027874	2198463	2368381	2537580	18
43	859524	2030722	2201300	2371207	2540391	47
44	862382	2033570	2204137	2374031	2543206	2819 46
45	865240	2036418	2206974	2376855	2546019	45
46	868098	2039266	2209811	2379684	2548832	44
47	870956	2819 2042114	2212648	2382509	2551644	43
48	873811	2044962	2215485	2385334	2554458	42
49	876670	2047809	2218322	2388159	2557270	41
50	879527	2050656	2221158	2390981	2560082	2818 40
51	882384	2053503	2223994	2393806	2562894	39
52	885241	2056350	2226830	2396632	2565706	38
53	888098	2819 2059197	2229666	2399456	2568517	2819 37
54	890954	2062043	2232502	2402285	2571328	36
55	893810	2064889	2235337	2405104	2574139	35
56	896666	2067735	2238172	2407927	2576950	2818 34
57	899522	2070581	2241007	2410750	2579760	33
58	902378	2073427	2243842	2413571	2582570	32
59	905234	2076272	2819 2246677	2416396	2585380	2816 31
60	908090	2079117	2249511	2419219	2588190	30
	79	78	77	76	75	

D ij

CANON SVBTENSARVM

15	16	17	18	19	
1 2591000	2209 2759165	2926499	1 1092436	63258431	59
2 2593809	2761965	2929280	3095702	3261182	58
3 2596613	2764761	2932061	3098468	3263931	57
4 2599427	2767556	2934842	3101234	3266681	56
5 2602236	2770351	2937623	3103999	3269430	55
6 2605045	2773146	2940403	3106764	3272179	54
7 2607853	2775941	2943183	3109529	3274927	53
8 2610661	2778735	2945963	3112294	3277675	52
9 2613469	2781529	2948743	3115058	3280423	51
10 2616277	2784323	2951523	3117822	3283171	50
11 2619084	2787117	2954302	3120586	3285918	49
12 2621891	2789911	2957081	3123349	3288665	48
13 2624698	2792704	2959860	3126112	3291412	47
14 2627505	2795497	2962638	3128875	3294159	46
15 2630312	2798290	2965416	3131638	3296906	45
16 2633119	2801082	2968194	3134400	3299652	44
17 2635924	2803874	2970972	3137162	3302398	43
18 2638730	2806666	2973750	3139924	3305144	42
19 2641536	2809458	2976527	3142686	3307889	41
20 2644342	2812250	2979305	3145448	3310634	40
21 2647147	2815041	2982081	3148209	3313379	39
22 2649951	2817832	2984857	3150970	3316123	38
23 2652757	2820623	2987633	3153731	3318867	37
24 2655562	2823414	2990409	3156491	3321611	36
25 2658366	2826204	2993185	3159251	3324355	35
26 2661170	2828994	2995960	3162011	3327098	34
27 2663974	2831784	2998735	3164770	3329841	33
28 2666777	2834574	3001510	3167529	3332585	32
29 2669580	2837364	3004284	3170288	3335327	31
30 2672383	2840153	3007058	3173047	3338069	30
74	73	72	71	70	

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

15	16	17	18	19		30
312675136	2842942	3009832	3175805	3340811	29	
322677989	2845731	3012606	3178565	3343553	28	
332680792	2848520	3015380	3181321	3346294	27	
342683595	2851308	3018153	3184079	3349035	26	
352686397	2854096	3020926	3186837	3351776	25	2740
362689199	2856884	3023699	3189594	3354516	24	
372692001	2859672	3026472	3192351	3357256	23	
382694802	2862459	3029244	3195108	3359996	22	
392697603	2865246	3032016	3197864	3362736	21	2719
402700404	2868033	3034788	3200620	3365475	20	
412703205	2870819	3037559	3203375	3368214	19	
422706005	2873605	3040330	3206130	3370953	18	
432708805	2876391	3043101	3208885	3373691	17	8
442711605	2879177	3045872	3211640	3376429	16	
452714405	2881963	3048643	3214395	3379167	15	
462717204	2884748	3051413	3217150	3381905	14	7
472720003	2887533	3054183	3219904	3384642	13	
482722802	2890318	3056953	3222658	3387379	12	
492725601	2893103	3059723	3225412	3390116	11	6
502728400	2895888	3062492	3228165	3392852	10	
512731198	2898672	3065261	3230918	3395588	9	
522733996	2901456	3068030	3233671	3398324	8	
532736794	2904240	3070798	3236423	3401060	7	
542739592	2907023	3073566	3239175	3403795	6	
552742389	2909806	3076334	3241927	3406530	5	
562745186	2912589	3079102	3244679	3409265	4	
572747983	2915371	3081869	3247430	3411999	3	
582750780	2918153	3084636	3250181	3414733	2	
592753577	2920935	3087403	3252932	3417467	1	
602756373	2923717	3090170	3255682	3420201	0	
74	73	72	71	70		

CANON SVBTENSARVM

20	21	22	23	24	
18421914	1733586395	51748761	8909589	4070021	7 59
21425667	1589110	1751460	8912666	4072680	7 58
31428400	1591825	1754156	8915143	4075337	6 57
41431113	1594540	1756852	8918020	4077993	5 56
51433865	21597154	1759548	8920696	4080649	5 55
61436597	1599968	1762243	8923372	4083305	5 54
71439325	1602682	1764938	8926048	4085960	5 53
81442060	1605395	1767633	8928723	4088615	5 52
91444791	1608108	1770327	8931398	4091269	4 51
101447522	1610821	1773021	8934072	4093923	50
111450253	1613533	1775715	8936746	4096577	49
121452983	1616245	1778409	8939420	4099231	3 48
131455713	1618957	1781101	8942093	4101884	47
141458442	1621669	1783794	8944766	4104537	2 46
151461171	1624380	1786486	8947439	4107189	45
161463900	1627091	1789178	8950112	4109841	44
171466629	1629802	1791870	8952784	4112493	1 43
181469357	1632512	1794562	8955456	4115144	42
191472085	1635222	1797253	8958128	4117795	41
201474813	1637932	1799944	8960799	4120446	2650 40
211477540	1640642	1802635	8963470	4123096	1 39
221480267	1643351	1805345	8966140	4125746	38
231482994	1646060	1808015	8968810	4128395	37
241485724	1648768	1810704	8971480	4131044	35
251488447	1651476	1813393	8974149	4133693	2549 35
261491173	1654184	1816082	8976818	4136341	34
271493899	1656892	1818771	8979487	4138989	33
281496624	1659599	1821459	8982155	4141637	8 32
291499349	1662306	1824147	8984821	4144284	31
301502075	1665012	1826834	8987491	4146932	7 30
69	68	67	66	65	

IN CIRCVLO RECTARVM LINEARVM.

20	21	22	23	24	
31504795	3667718	3829521	3990159	4149579	29
32507523	3670424	3832208	3992826	4152226	6 28
33510247	3673130	3834895	3995493	4154872	27
34512971	3675835	3837581	3998157	4157518	5 26
35515694	3678541	3840267	4000825	4160163	25
36518417	3681246	3842953	4003491	4162808	24
37521140	3683951	3845639	4006156	4165453	4 23
38523862	3686655	3848323	4008821	4168097	22
39526584	3689359	3851008	4011486	4170741	21
40529306	3692062	3853692	4014150	4173385	3 20
41532027	3694765	3856376	4016814	4176028	19
42534748	3697468	3859060	4019478	4178671	18
43537469	3700170	3861743	4022141	4181313	2 17
44540190	3702872	3864426	4024804	4183955	16
45542910	3705574	3867109	4027467	4186597	15
46545630	3708276	3869791	4030130	4189239	1 14
47548350	3710977	3872473	4032792	4191880	13
48551070	3713678	3875155	4035454	4194521	12
49553789	3716379	3877837	4038115	4197162	2640 11
50556508	3719080	3880518	4040776	4199802	10
51559227	3721780	3883195	4043437	4202442	9
52561945	3724480	3885880	4046097	4205081	2659 8
53564663	3727179	3888560	4048757	4207720	7
54567380	3729878	3891240	4051416	4210359	8 6
55570097	3732577	3893919	4054075	4212997	5
56572814	3735275	3896598	4056734	4215635	4
57575531	3737973	3899277	4059392	4218273	7 3
58578247	3740671	3901955	4062050	4220910	2
59580963	3743369	3904633	4064708	4223547	6 1
60583679	3746066	3907311	4067366	4226183	0
69	68	67	66	65	

CANON SVBTENSARVM

25	26	27	28	29	
1 2 2 8 1 9	26 4 3 8 6 3 2 6	26 4 3 4 2 4 9 7	25 9 1 4 6 9 7 2 3 4	25 6 8 4 3 5 0 6 4 0	25 4 4 5 9
2 4 2 3 1 4 5	5 4 3 8 8 9 4 0	4 4 5 4 5 0 8 8	1 4 6 9 9 8 5 2	8 4 3 3 1 8 4	3 5 8
3 4 2 3 4 0 9 0	5 4 3 9 1 5 5 4	4 4 5 4 7 6 7 9	1 4 7 0 2 4 1 5	7 4 8 5 5 7 2 7	3 5 7
4 4 2 3 6 7 2 5	5 4 3 9 4 1 6 7	3 4 5 4 0 2 7 0	25 9 0 4 7 0 4 9 8 6	7 4 8 5 8 2 7 0	2 5 6
5 4 2 3 9 3 6 0	5 4 3 9 7 7 8 0	3 4 5 5 2 8 6 0	0 4 7 0 7 5 5 3	7 4 8 0 0 8 1 2	2 5 5
6 4 2 4 1 9 9 4	4 4 3 9 9 3 9 2	2 4 5 5 5 4 5 0	0 4 7 1 0 1 1 9	6 4 8 6 3 3 5 4	1 5 4
7 4 2 4 4 6 2 8	4 4 4 0 2 0 0 4	2 4 5 5 8 0 3 9	25 8 9 4 7 1 2 6 8 5	6 4 8 6 5 9 9 5	1 5 3
8 4 2 4 5 2 7 2	4 4 4 0 4 6 1 6	2 4 5 6 0 6 2 8	9 4 7 1 5 2 5 0	5 4 8 6 8 4 3 6	1 5 2
9 4 2 4 9 8 9 5	3 4 4 0 7 2 2 7	1 4 5 6 3 2 1 6	8 4 7 1 7 8 1 5	5 4 8 7 0 9 7 7	25 4 0 5 1
10 4 2 5 2 5 2 8	3 4 4 0 9 8 3 8	1 4 5 6 5 8 0 4	8 4 7 2 0 3 8 0	5 4 8 7 3 5 1 7	0 5 0
11 4 2 5 5 1 6 1	2 4 4 1 2 4 4 9	1 4 5 6 8 3 9 2	8 4 7 2 2 9 4 4	4 4 8 7 6 0 5 7	25 3 9 4 9
12 4 2 5 7 7 5 3	2 4 4 1 5 0 5 9	26 10 4 5 7 0 9 7 9	7 4 7 2 5 5 0 8	4 4 8 7 8 5 9 6	9 4 8
13 4 2 6 0 4 1 5	1 4 4 1 7 6 6 9	0 4 5 7 3 5 6 6	7 4 7 2 8 0 7 1	3 4 8 8 1 1 3 5	9 4 7
14 4 2 6 3 0 6 6	1 4 4 2 0 2 7 8	26 0 2 4 5 7 6 1 5 3	7 4 7 3 0 6 3 4	3 4 8 8 3 6 7 4	8 4 6
15 4 2 6 5 6 8 7	1 4 4 2 2 8 8 7	9 4 5 7 8 7 3 9	6 4 7 3 3 1 9 7	3 4 8 8 6 2 1 2	8 4 5
16 4 2 6 8 3 1 8	1 4 4 2 5 4 9 6	9 4 5 8 1 3 2 5	6 4 7 3 5 7 5 9	2 4 8 8 8 7 5 0	7 4 4
17 4 2 7 0 9 4 9	26 10 4 4 2 8 1 0 4	8 4 5 8 3 9 1 1	6 4 7 3 8 3 2 1	2 4 8 9 1 2 8 7	7 4 3
18 4 2 7 3 5 7 9	0 4 4 3 0 7 1 2	8 4 5 8 6 4 9 6	5 4 7 4 0 8 8 2	1 4 8 9 3 8 2 4	7 4 2
19 4 2 7 6 2 0 9	26 12 4 4 3 3 3 2 0	8 4 5 8 9 0 8 1	5 4 7 4 3 4 4 3	1 4 8 9 6 3 6 1	6 4 1
20 4 2 7 8 8 3 8	9 4 4 1 5 9 2 7	7 4 5 9 1 6 6 5	4 4 7 4 6 0 0 4	25 6 0 4 8 9 8 9 7	6 4 0
21 4 2 8 1 4 6 7	9 4 4 1 8 5 3 4	7 4 5 9 4 2 4 9	4 4 7 4 8 5 6 4	0 4 9 0 1 4 3 3	5 3 9
22 4 2 8 4 0 9 6	9 4 4 2 1 1 4 0	6 4 5 9 6 8 3 3	4 4 7 5 1 1 2 4	25 5 9 4 5 0 3 9 6 8	5 3 8
23 4 2 8 6 7 2 4	8 4 4 2 3 7 4 6	6 4 5 9 9 4 1 6	3 4 7 5 3 6 8 3	9 4 9 0 0 5 0 3	4 3 7
24 4 2 8 9 3 5 2	8 4 4 2 6 3 5 2	6 4 6 0 1 9 9 9	1 4 7 5 6 2 4 2	9 4 9 0 2 0 3 7	4 3 6
25 4 2 9 1 9 7 9	7 4 4 2 8 9 5 7	5 4 6 0 4 5 8 1	2 4 7 5 8 8 0 1	8 4 9 1 1 5 7 1	4 3 5
26 4 2 9 4 6 0 6	7 4 4 3 1 5 6 2	5 4 6 0 7 1 6 3	2 4 7 6 1 3 5 9	8 4 9 1 4 1 0 5	3 3 4
27 4 2 9 7 2 3 3	7 4 4 3 4 1 6 7	5 4 6 0 9 7 4 4	1 4 7 6 3 9 1 7	7 4 9 1 6 6 3 8	3 3 3
28 4 2 9 9 8 5 9	6 4 4 3 6 7 7 1	4 4 6 1 2 3 2 5	1 4 7 6 6 4 7 4	7 4 9 1 9 1 7 1	2 3 2
29 4 3 0 2 4 8 5	6 4 4 3 9 3 7 5	4 4 6 1 4 9 0 6	1 4 7 6 9 0 3 1	7 4 9 2 1 7 0 5	2 3 1
30 4 3 0 5 1 1 1	6 4 4 4 1 9 7 8	3 4 6 1 7 4 8 6	25 8 0 4 7 7 1 5 8 8	6 4 9 2 4 2 1 5	2 3 0
64	63	62	61	60	

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

25	26	27	28	29	
31 4 3 0 7 7 3 6	5 4 4 6 4 5 8 1	3 4 6 2 0 0 6 6	0 4 7 7 4 1 4 4	6 4 9 2 6 7 6 7	1 2 9
32 4 3 1 0 3 6 1	5 4 4 6 7 1 8 4	3 4 6 2 2 6 4 6	0 4 7 7 6 7 0 0	5 4 9 2 9 2 9 8	1 2 8
33 4 3 1 2 9 8 6	5 4 4 6 9 7 8 6	2 4 6 2 5 2 2 5	25 7 9 4 7 7 9 2 5 5	5 4 9 3 1 8 2 9	25 3 0 2 7
34 4 3 1 5 6 1 0	4 4 4 7 2 3 8 9	2 4 6 2 7 8 0 4	8 4 7 8 1 8 1 0	5 4 9 3 4 3 5 9	0 2 6
35 4 3 1 8 2 3 4	4 4 4 7 4 9 9 0	2 4 6 3 0 3 8 2	8 4 7 8 4 1 6 5	4 4 9 3 6 8 8 9	25 2 9 2 5
36 4 3 2 0 9 5 8	4 4 4 7 7 5 9 1	1 4 6 3 2 9 6 0	8 4 7 8 6 9 1 9	4 4 9 3 9 4 1 8	9 2 4
37 4 3 2 3 4 8 1	3 4 4 8 0 1 9 2	1 4 6 3 5 5 3 8	7 4 7 8 9 4 7 3	3 4 9 4 1 9 4 7	9 2 3
38 4 3 2 6 1 0 4	3 4 4 8 2 7 9 2	26 0 0 4 6 3 8 1 5	7 4 7 9 2 0 2 6	3 4 9 4 4 4 7 6	8 2 2
39 4 3 2 8 7 2 6	2 4 4 8 5 3 9 2	0 4 6 4 0 6 9 2	6 4 7 9 4 5 7 9	3 4 9 4 7 0 0 4	8 2 1
40 4 3 3 1 3 4 8	2 4 4 8 7 9 9 2	0 4 6 4 3 2 6 8	6 4 7 9 7 1 3 2	2 4 9 4 9 5 3 2	7 2 0
41 4 3 3 3 9 7 0	2 4 4 9 0 5 9 1	25 9 9 4 6 4 5 8 4 4	6 4 7 9 9 6 8 4	2 4 9 5 2 0 5 6	7 1 9
42 4 3 3 6 5 9 1	1 4 4 9 3 1 9 0	9 4 6 4 8 4 2 0	5 4 8 0 2 2 3 6	1 4 9 5 4 5 8 6	7 1 8
43 4 3 3 9 2 1 2	1 4 4 9 5 7 8 8	8 4 6 5 0 9 9 5	5 4 8 0 4 7 8 7	1 4 9 5 7 1 1 3	6 1 7
44 4 3 4 1 8 3 3	1 4 4 9 8 3 8 6	8 4 6 5 3 5 7 0	5 4 8 0 7 3 3 8	25 5 0 4 9 5 9 6 3 9	6 1 6
45 4 3 4 4 4 5 3	26 10 4 5 0 0 9 8 4	8 4 6 5 6 1 4 5	4 4 8 0 9 8 8 8	0 4 9 6 2 1 6 5	5 1 5
46 4 3 4 7 0 7 3	0 4 5 0 3 5 8 2	3 4 6 5 8 7 1 9	4 4 8 1 2 4 3 8	0 4 9 6 4 6 9 0	5 1 4
47 4 3 4 9 6 9 3	0 4 5 0 6 1 7 9	7 4 6 6 1 2 9 3	3 4 8 1 4 9 8 8	25 4 9 4 9 6 7 2 1 5	5 1 3
48 4 3 5 2 3 1 2	26 12 4 5 0 8 7 7 6	7 4 6 6 3 8 6 6	3 4 8 1 7 5 3 7	9 4 9 6 9 7 4 0	4 1 2
49 4 3 5 4 9 3 1	9 4 5 1 1 3 7 2	6 4 6 6 6 4 3 9	3 4 8 2 0 0 8 6	9 4 9 7 2 2 6 4	4 1 1
50 4 3 5 7 5 4 9	3 4 5 1 3 9 6 8	6 4 6 6 9 0 1 2	2 4 8 2 2 6 3 5	8 4 9 7 4 7 8 8	3 1 0
51 4 3 6 0 1 6 7	8 4 5 1 6 5 6 3	5 4 6 7 1 5 8 4	2 4 8 2 5 1 8 3	8 4 9 7 7 3 1 1	3 9
52 4 3 6 2 7 8 5	8 4 5 1 9 1 5 8	5 4 6 7 4 1 5 0	1 4 8 2 7 7 3 1	7 4 9 7 9 8 3 4	2 8
53 4 3 6 5 4 0 2	7 4 5 2 1 7 5 3	5 4 6 7 6 7 2 7	1 4 8 3 0 2 7 8	7 4 9 8 2 3 5 6	2 7
54 4 3 6 8 0 1 9	7 4 5 2 4 3 4 7	4 4 6 7 9 2 9 8	1 4 8 3 2 8 2 5	6 4 9 8 4 8 7 8	1 6
55 4 3 7 0 6 3 5	6 4 5 2 6 9 4 1	4 4 6 8 1 8 6 9	25 7 0 4 8 3 5 3 7 1	6 4 9 8 7 3 9 9	1 5
56 4 3 7 3 2 5 1	6 4 5 2 9 5 3 5	4 4 6 8 4 4 3 9	0 4 8 3 7 9 1 7	5 4 9 8 9 9 2 0	1 4
57 4 3 7 5 8 6 7	6 4 5 3 2 1 2 8	1 4 6 8 7 0 0 9	0 4 8 4 0 4 6 2	5 4 9 9 2 4 4 1	25 2 0 3
58 4 3 7 8 4 8 2	5 4 5 3 4 7 2 1	3 4 6 8 9 5 7 8	25 6 9 4 8 4 3 0 0 7	5 4 9 9 4 9 6 1	0 2
59 4 3 8 1 0 9 7	5 4 5 3 7 3 1 3	2 4 6 9 2 1 4 7	9 4 8 4 5 5 5 2	4 4 9 9 7 4 8 1	25 1 9 1
60 4 3 8 3 7 1 2	5 4 5 3 9 9 0 5	2 4 6 9 4 7 1 6	9 4 8 4 8 0 9 6	4 4 9 9 9 0 0 0	9 0
64	63	62	61	60	

E ij

CANON SVBTENSARVM

	30		31		32		33		34		35
1	001519	259	152875	2491	301659	2466	448329	2439	594340	2411	59
2	005038	3	155167	2	304123	6	451265	9	596751	2410	58
3	007556	8	157335	2	306591	5	453707	8	599161	0	57
4	010074	7	160311	2	309056	5	456145	8	601571	0	56
5	012591	7	162843	1	311121	4	458583	7	603981	2409	55
6	015108	6	165314	1	313985	4	461020	6	606390	8	54
7	017614	6	167825	2490	316449	4	463456	6	608798	8	53
8	020190	6	170315	0	318913	3	465802	6	611206	8	52
9	022650	5	172805	2459	321376	3	468328	5	613614	7	51
10	025171	5	175294	9	323839	2	470763	5	616021	6	50
11	027686	4	177783	8	326301	2	473198	4	618427	6	49
12	030200	4	180271	8	328763	1	475632	4	620833	6	48
13	032714	3	182759	7	331224	1	478066	3	623239	5	47
14	035227	3	185246	7	333685	2450	480499	3	625644	5	46
15	037740	3	187733	7	336145	0	482932	2	628049	4	45
16	040253	2	190220	6	338605	0	485364	2	630453	4	44
17	042765	2	192706	6	341065	2459	487796	2	632857	3	43
18	045277	1	195192	5	343524	9	490228	1	635260	3	42
19	047788	1	197667	5	345985	8	492659	1	637664	3	41
20	050299	250	200162	4	348441	8	495090	2410	640066	2	40
21	052809	0	202646	4	350898	7	497520	0	642468	1	39
22	055319	0	205130	4	353355	7	499950	2429	644869	1	38
23	057829	2509	207614	3	355812	6	502379	9	647270	2400	37
24	060338	9	210097	3	358268	6	504808	8	649670	0	36
25	062847	8	212580	2	360724	5	507236	8	652070	2399	35
26	065355	8	215062	1	363179	5	509664	7	654469	9	34
27	067863	7	217544	1	365634	4	512091	7	656868	8	33
28	070370	7	220025	1	368088	4	514518	6	659266	8	32
29	072877	7	222506	2480	370542	4	516944	6	661664	8	31
30	075384	6	224986	0	372996	3	519370	5	664062	7	30
	56		58		57		56		55		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

	30		31		32		33		34		35
31	077390	6	227466	0	375449	3	521795	5	666459	7	29
32	080396	5	229946	2479	377902	2	524220	5	668856	6	28
33	082901	5	232425	9	380354	2	526645	4	671252	9	27
34	085406	5	234904	8	382806	2	529069	4	673648	5	26
35	087911	4	237382	8	385259	1	531491	3	676043	5	25
36	090415	4	239860	7	387709	2450	533916	2	678438	4	24
37	092919	3	242337	7	390159	0	536338	2	680832	4	23
38	095422	3	244614	6	392609	2449	538760	1	683226	3	22
39	097925	2	247290	6	395058	9	541182	1	685619	3	21
40	100427	2	249766	5	397507	8	543603	1	688012	2	20
41	102929	1	252241	5	399855	8	546024	2420	690404	2	19
42	105430	1	254716	5	402403	8	548444	0	692796	1	18
43	107931	2500	257191	4	404851	7	550864	2419	695187	1	17
44	110431	0	259665	4	407298	7	553283	9	697578	2390	16
45	112931	0	262139	3	409745	6	555702	8	699968	0	15
46	115431	2499	264612	3	412191	6	558120	8	702358	2389	14
47	117930	9	267085	2	414637	5	560538	8	704747	9	13
48	120429	8	269557	2	417082	5	562956	7	707136	8	12
49	122927	8	272029	2	419527	5	565373	7	709524	8	11
50	125425	7	274501	1	421972	4	567790	6	711912	7	10
51	127922	7	276972	1	424416	3	570206	6	714299	7	9
52	130419	7	279443	2476	426859	3	572622	5	716686	6	8
53	132916	6	281913	6	429302	3	575037	5	719072	6	7
54	135412	6	284383	2469	431745	2	577452	4	721458	6	6
55	137908	5	286852	9	434187	2	579866	4	723844	5	5
56	140403	5	289321	9	436629	1	582280	3	726229	4	4
57	142898	5	291789	8	439070	2440	584693	3	728613	4	3
58	145393	4	294257	8	441510	0	587106	2	730997	4	2
59	147887	4	296725	7	443950	0	589518	1	733381	3	1
60	150381	3	299192	7	446390	2439	591929	1	735764	3	0
	59		58		57		56		55		

CANON SVBTENSARVM

35	36	37	3	59		
1 738 147	2382 880 205	2354 6010474	2323 6158507	2291 6295464	2260 59	59
2 740 519	2 882558	2 5021796	2 6161198	1 6297724	2259 58	58
3 742 911	1 884910	2 6025118	1 6163489	1 6299981	9 57	57
4 744 192	2380 887162	1 6027439	1 5165780	2290 6302142	9 56	56
5 747 672	0 889613	1 5029760	2320 6168070	2289 6304501	8 55	55
6 750 052	0 891964	2350 6032080	0 6170259	9 6306759	8 54	54
7 752 432	237 894114	0 5014400	2319 6172648	8 6309016	7 53	53
8 754 811	9 896664	2349 6036719	9 6178316	8 6311273	6 52	52
9 757 190	3 899013	2 6039038	9 6177224	8 6313529	5 51	51
10 759 568	8 9991361	8 6041357	8 6179512	7 6315784	5 50	50
11 761 946	7 903709	7 6043679	7 6181799	6 6318039	4 49	49
12 764 323	7 906056	7 5045992	7 6184083	6 6320293	4 48	48
13 766 700	6 908403	7 6048309	6 6186371	5 6322547	3 47	47
14 769 076	6 910750	9 6050629	5 6188656	4 6324800	3 46	46
15 771 452	5 913096	5 6052940	5 6190940	4 6327053	2 45	45
16 773 827	5 915442	5 6055255	5 6193224	4 6329305	2 44	44
17 776 202	4 917787	5 6057570	4 6195508	3 6331557	1 43	43
18 778 576	4 920132	4 6059884	4 6197791	3 6333808	1 42	42
19 780 950	4 922476	4 6062198	3 6200074	2 6336059	1 41	41
20 783 324	3 924820	3 6064511	3 6202356	2 6338310	2250 40	40
21 785 697	2 927163	2 5066824	2 6204638	1 6340560	2249 39	39
22 788 069	2 929505	2 6069136	2 6206919	2230 6342809	9 38	38
23 790 441	1 931847	2 6071448	1 6209199	0 6345058	8 37	37
24 792 812	1 934189	1 6073759	2310 6211479	2279 6347306	7 36	36
25 795 183	2379 936510	1 6076069	0 6213759	9 6349557	7 35	35
26 797 553	0 938871	2340 6078379	2309 6216037	8 6351800	6 34	34
27 799 923	2369 941211	0 6080688	9 6218315	8 6354046	6 33	33
28 802 292	9 943551	319 6082997	9 6220593	7 6356292	5 32	32
29 804 661	9 945890	8 6085306	9 6222870	7 6358537	5 31	31
30 807 030	8 948228	8 6087614	8 6225146	6 6360782	4 30	30
54	53	52	51	50		

IN CIRCVLO RECTARVM LINEARVM

35	36	37	38	39		
31 5809398	8 5950566	8 6089922	7 5227422	6 6363026	4 29	29
32 5811766	7 5952904	7 6092229	7 5229692	5 6365270	3 28	28
33 5814133	6 5955241	7 6094536	6 5231973	5 6367513	3 27	27
34 5816499	6 5957578	6 6096842	5 5234248	4 6369756	3 26	26
35 5818866	5 5959914	6 6099147	5 5236522	4 6371999	2 25	25
36 5821230	5 5962250	5 6091452	4 5238796	3 6374241	1 24	24
37 5823595	4 5964585	4 6103756	4 5241069	3 6376482	2240 23	23
38 5825959	4 5966919	4 6106060	4 5243342	2 6378722	0 22	22
39 5828323	4 5969253	3 6108364	3 5245614	1 6380962	2239 21	21
40 5830687	3 5971586	3 6110667	3 5247885	1 6383201	9 20	20
41 5833050	2 5973919	2 6112970	2 5250156	0 6385440	8 19	19
42 5835412	2 5976251	2 6115272	1 5252426	0 6387678	8 18	18
43 5837774	2 5978583	2 6117573	2300 6254696	0 6389916	7 17	17
44 5840136	1 5980915	1 6119873	0 6256966	2269 6392153	7 16	16
45 5842497	1 5983246	1 6122173	0 6259235	8 6394390	6 15	15
46 5844858	2360 5985577	2230 6124473	2299 6261503	8 6396626	6 14	14
47 5847218	0 5987907	0 6126772	9 6263771	7 6398862	5 13	13
48 5849578	2359 5990237	2329 6129071	8 6266038	7 6401097	5 12	12
49 5851937	8 5992566	8 6131369	8 6268305	7 6403332	4 11	11
50 5854295	8 5994894	8 6133667	7 6270572	6 6405566	3 10	10
51 5856653	7 5997222	7 6135964	7 6272838	5 6407795	3 9	9
52 5859010	7 5999549	7 6138261	6 6275103	5 6410032	2 8	8
53 5861367	7 6001876	6 6140557	6 6277368	4 6412264	2 7	7
54 5863724	6 6004202	6 6142853	5 6279632	3 6414496	2 6	6
55 5866080	6 6006528	5 6145148	4 6281895	3 6416728	1 5	5
56 5868436	5 6008853	5 6147442	4 6284158	2 6418959	2230 4	4
57 5870791	4 6011178	4 6149746	4 6286420	2 6421185	0 3	3
58 5873145	4 6013501	4 6152030	3 6288682	1 6423419	2229 2	2
59 5875499	3 6015826	4 6154323	2 6290943	1 6425648	8 1	1
60 5877852	3 6018150	3 6156615	2 6293204	0 6427876	8 0	0
54	53	52	51	50		

CANON SVBTENSARVM

	40		41		42		43		44		
1	6430104	2217	6562783	2194	6693468	1	6822111	2126	6948676	1	59
2	6432331	7	6564978	4	6695625	2160	6824237	6	6950767	1	58
3	6434558	7	6567173	4	6697782	0	6826363	6	6952858	1	57
4	6436785	6	6569367	3	6699949	2159	6828489	5	6954949	2090	56
5	6439011	5	6571560	3	6702108	9	6830614	4	6957019	2039	55
6	6441236	5	6573753	2	6704267	8	6832738	3	6959128	81	54
7	6443461	4	6575943	1	6706425	7	6834861	3	6961216	8	53
8	6445685	4	6578135	2190	6708582	7	6836984	3	6963304	8	52
9	6447909	3	6580326	0	6710739	6	6839107	2	6965392	7	51
10	6450132	3	6582516	2189	6712895	6	6841229	1	6967479	6	50
11	6452355	2	6584703	9	6715051	5	6843350	1	6969569	6	49
12	6454577	2	6586894	8	6717206	5	6845471	2120	6971655	5	48
13	6456799	1	6589082	8	6719361	4	6847591	0	6973736	5	47
14	6459020	2210	6591270	8	6721515	3	6849711	2119	6975821	4	46
15	6461240	0	6593458	7	6723668	3	6851830	9	6977905	3	45
16	6463460	2219	6595645	6	6725821	2	6853949	6	6979988	3	44
17	6465679	9	6597831	5	6727973	2	6856067	7	6982071	2	43
18	6467898	8	6600016	5	6730125	1	6858184	7	6984153	2	42
19	6470116	7	6602201	5	6732276	1	6860301	6	6986235	1	41
20	6472333	7	6604386	4	6734427	2150	6862417	6	6988316	2080	40
21	6474550	6	6606570	3	6736577	2149	6864533	5	6990396	0	39
22	6476766	6	6608753	3	6738726	9	6866648	4	6992476	2079	38
23	6478982	6	6610936	2	6740875	9	6868762	4	6994555	9	37
24	6481198	5	6613118	2	6743024	8	6870876	3	6996634	8	36
25	6483413	5	6615300	1	6745172	7	6872989	3	6998712	7	35
26	6485628	4	6617481	2180	6747319	6	6875102	2	7000785	7	34
27	6487842	3	6619661	0	6749465	6	6877214	1	7002866	6	33
28	6490059	3	6621841	0	6751611	6	6879325	1	7004942	6	32
29	6492263	2	6624021	2179	6753757	5	6881436	2110	7007018	5	31
30	6494480	1	6626200	9	6755902	5	6883546	0	7009093	4	30
	49		48		47		46		45		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

	40		41		42		43		44	
31	6496692	1	6623379	8	6758047	4	6885656	2109	7011167	4
32	6498903	1	6625557	7	6760191	3	6887765	9	7013241	3
33	6501114	2210	6627734	7	6762334	3	6889874	8	7015314	3
34	6503324	2209	6629911	6	6764477	2	6891982	7	7017387	2
35	6505533	9	6632087	6	6766619	1	6894089	7	7019459	1
36	6507742	8	6634263	5	6768760	1	6896196	6	7021530	1
37	6509950	8	6636438	4	6770901	2140	6898302	6	7023601	2070
38	6512158	7	6638612	4	6773041	0	6900408	5	7025671	0
39	6514365	7	6640786	3	6775181	2139	6902513	4	7027741	2069
40	6516572	6	6642959	3	6777320	9	6904617	4	7029810	9
41	6518778	6	6645132	2	6779459	8	6906721	3	7031879	8
42	6520984	5	6647304	2	6781597	7	6908824	3	7033947	7
43	6523189	5	6649476	1	6783734	7	6910927	2	7036014	7
44	6525394	4	6651647	2170	6785871	6	6913029	2	7038081	6
45	6527598	3	6653817	0	6788007	6	6915131	1	7040147	6
46	6529801	3	6656087	2169	6790143	5	6917232	2100	7042213	5
47	6532004	2	6658256	9	6792278	5	6919332	0	7044278	4
48	6534206	2	6660425	8	6794413	4	6921432	2099	7046342	4
49	6536408	1	6662593	8	6796547	4	6923531	9	7048406	3
50	6538609	2200	6664761	7	6798681	3	6925630	8	7050469	3
51	6540829	0	6666928	6	6800814	2	6927728	7	7052532	2
52	6543039	2199	6669094	6	6802946	2	6929825	7	7054594	1
53	6545248	9	6671260	6	6805078	1	6931922	6	7056655	1
54	6547407	5	6673426	5	6807209	1	6934018	6	7058716	2060
55	6549606	8	6675591	4	6809340	2130	6936114	5	7060776	0
56	6551804	7	6677755	3	6811470	2129	6938209	4	7062836	2059
57	6554001	7	6679918	3	6813599	9	6940303	4	7064895	3
58	6556198	6	6682081	3	6815728	8	6942397	4	7066953	8
59	6558394	6	6684244	2	6817856	8	6944491	3	7069011	7
60	6560590	5	6686406	2	6819984	7	6946584	2	7071068	7
	49		48		47		46		45	

CANON SVBTENSARVM

45	46	47	48	49	
1 7073125	2017 7195418	2010 7315521	3 7433394	5 7549004	7 59
2 7075181	7 7197438	2019 7317104	2 7435335	5 7550911	7 58
3 7077226	6 7199457	9 7319436	2 7437284	5 7552818	6 57
4 7079291	5 7201476	8 7321467	1 7439225	4 7554724	6 56
5 7081145	4 7203424	7 7323449	1980 7441173	3 7556630	5 55
6 7083399	3 7205511	6 7325429	0 7443116	2 7558537	4 54
7 7085452	2 7207527	6 7327405	1979 7445058	2 7560439	4 53
8 7087504	2 7209543	6 7329383	9 7447000	1 7562343	3 52
9 7089556	1 7211559	5 7331367	8 7448941	1 7564246	2 51
10 7091607	1 7213574	4 7333349	7 7450882	1940 7566148	2 50
11 7093658	2050 7215588	3 7335322	6 7452822	1939 7568050	1 49
12 7095708	2049 7217601	3 7337298	6 7454761	8 7569951	1900 48
13 7097757	9 7219614	3 7339274	6 7456699	8 7571851	0 47
14 7099806	8 7221627	2 7341250	5 7458637	7 7573751	1899 46
15 7101854	8 7223639	2 7343225	4 7460574	7 7575650	8 45
16 7103902	7 7225651	1 7345199	4 7462511	6 7577548	8 44
17 7105949	6 7227662	2010 7347173	3 7464447	5 7579446	7 43
18 7107995	6 7229672	2009 7349146	2 7466382	5 7581343	7 42
19 7110041	5 7231681	8 7351118	2 7468317	4 7583240	6 41
20 7112086	5 7233689	8 7353090	1 7470251	3 7585136	5 40
21 7114131	4 7235697	7 7355061	0 7472184	3 7587031	4 39
22 7116175	3 7237704	7 7357031	1970 7474117	2 7588925	4 38
23 7118218	3 7239711	7 7359003	1969 7476049	2 7590819	4 37
24 7120261	2 7241718	6 7360970	9 7477981	1 7592713	3 36
25 7122303	1 7243724	5 7362939	8 7479912	1930 7594606	2 35
26 7124344	1 7245729	4 7364907	7 7481842	1929 7596498	1 34
27 7126385	2040 7247733	4 7366874	7 7483771	9 7598389	1 33
28 7128425	0 7249737	4 7368841	6 7485700	9 7600280	0 32
29 7130465	2039 7251741	3 7370807	6 7487629	8 7602170	1890 31
30 7132504	9 7253744	2 7372773	5 7489557	7 7604060	1889 30
44	43	42	41	40	

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

45	46	47	48	49	
31 7134543	2032 7255746	1 7374738	4 7491484	6 7605949	8 59
32 7136581	7 7257747	1 7376702	4 7493410	6 7607837	8 58
33 7138618	7 7259748	1 7378666	3 7495336	6 7609725	7 57
34 7140655	6 7261749	2000 7380629	3 7497262	5 7611612	6 56
35 7142691	6 7263749	1999 7382592	2 7499187	4 7613498	6 55
36 7144727	5 7265749	3 7384554	1 7501111	3 7615384	5 54
37 7146762	4 7267746	8 7386535	1960 7503034	3 7617269	4 53
38 7148796	4 7269744	7 7388475	0 7504957	2 7619153	4 52
39 7150830	3 7271741	6 7390435	1959 7506879	2 7621037	3 51
40 7152863	2 7273737	6 7392394	9 7508801	1 7622920	2 50
41 7154895	2 7275733	5 7394353	8 7510722	1920 7624802	1 49
42 7156927	1 7277728	4 7396311	7 7512642	1919 7626683	1 48
43 7158958	1 7279722	4 7398268	7 7514561	9 7628564	1 47
44 7160989	0 7281716	4 7400225	6 7516480	8 7630445	1880 46
45 7163019	2030 7283710	3 7402181	6 7518398	8 7632325	1879 45
46 7165049	2029 7285703	2 7404137	5 7520310	7 7634204	8 44
47 7167078	3 7287695	2 7406092	4 7522233	6 7636082	8 43
48 7169106	8 7289687	1 7408046	4 7524149	6 7637960	8 42
49 7171134	7 7291678	1990 7410000	3 7526065	5 7639838	7 41
50 7173161	6 7293668	0 7411953	2 7527980	4 7641715	6 40
51 7175187	6 7295658	1989 7413905	1 7529894	4 7643591	5 39
52 7177213	5 7297647	8 7415856	1 7531808	3 7645465	5 38
53 7179238	5 7299635	8 7417807	1 7533721	3 7647341	4 37
54 7181263	4 7301623	7 7419758	1950 7535634	2 7649215	3 36
55 7183287	3 7303610	7 7421709	1949 7537546	1 7651088	3 35
56 7185310	3 7305597	6 7423657	8 7539457	0 7652961	2 34
57 7187333	2 7307583	5 7425605	8 7541367	0 7654833	1 33
58 7189355	2 7309568	5 7427553	8 7543277	1910 7656704	1 32
59 7191377	1 7311553	4 7429501	7 7545187	1909 7658575	1870 31
60 7193398	0 7313537	4 7431448	7 7547076	8 7660445	1869 30
44	43	42	41	40	

F ij

CANON SVBTENSARVM

	50	51	52	53	54		
1	7662314	1859 7771290	1810 7881898	1790 7988105	1750 8091879	8	59
2	7664133	8 7775120	1829 7883688	1769 7989855	1749 8093588	8	58
3	7666051	8 7776947	8 7885477	9 7991604	8 8095296	8	57
4	7667919	7 7778777	8 7887266	8 7993352	8 8097004	7	56
5	7669738	6 7780605	7 7889054	7 7995100	7 8098711	6	55
6	7671652	5 7782432	6 7890841	6 7996847	6 8100417	5	54
7	7673517	5 7784258	6 7892627	6 7998593	6 8102122	5	53
8	7675382	4 7786084	5 7894413	5 8000339	5 8103827	4	52
9	7677246	4 7787909	4 7896198	5 8002084	4 8105531	3	51
10	7679110	3 7789733	4 7897983	4 8003828	3 8107234	2	50
11	7680973	2 7791557	3 7899767	3 8005571	3 8108936	2	49
12	7682835	2 7793380	2 7901550	2 8007314	2 8110638	1	48
13	7684687	1 7795202	2 7903332	2 8009056	1 8112339	1	47
14	7686558	1860 7797024	1 7905114	1 8010797	1 8114040	1700	46
15	7688418	0 7798845	1810 7906895	1 8012538	1740 8115740	1699	45
16	7690278	1859 7800665	0 7908676	1780 8014278	1739 8117439	8	44
17	7692137	9 7802485	1819 7910456	1779 8016017	9 8119137	8	43
18	7693995	8 7804304	9 7912235	9 8017756	8 8120835	7	42
19	7695853	8 7806123	8 7914014	8 8019494	8 8122532	7	41
20	7697710	7 7807941	7 7915792	7 8021232	7 8124229	6	40
21	7699566	6 7809758	6 7917569	6 8022969	6 8125925	5	39
22	7701422	5 7811574	6 7919345	6 8024705	5 8127620	4	38
23	7703277	5 7813390	5 7921121	5 8026440	5 8129314	4	37
24	7705132	4 7815205	5 7922896	5 8028175	4 8131008	3	36
25	7706936	3 7817020	4 7924671	4 8029909	3 8132701	2	35
26	7708839	3 7818814	3 7926445	3 8031642	3 8134393	1	34
27	7710692	2 7820647	2 7928218	2 8033375	2 8136084	1	33
28	7712544	1 7822459	2 7929990	2 8035107	1 8137775	1690	32
29	7714395	1 7824271	1 7931762	1 8036838	1 8139465	0	31
30	7716246	1850 7826082	1810 7933513	1770 8038569	1730 8141155	1689	30
	39	38	37	36	35		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM

	50	51	52	53	54		
31	7718096	1849 7827892	1810 7935303	1770 8040299	1729 8142844	8	29
32	7719945	9 7829762	1809 7937073	1769 8042028	9 8144532	8	28
33	7721794	8 7831511	9 7938842	8 8043757	8 8146220	7	27
34	7723642	8 7833330	8 7940611	8 8045485	7 8147907	6	26
35	7725490	7 7835128	7 7942375	7 8047212	6 8149593	5	25
36	7727337	6 7836935	6 7944146	6 8048938	6 8151278	5	24
37	7729183	5 7838741	6 7945912	6 8050664	5 8152963	4	23
38	7731028	4 7840547	5 7947678	5 8052389	5 8154647	3	22
39	7732871	4 7842352	5 7949443	5 8054114	4 8156330	3	21
40	7734716	3 7844157	4 7951208	4 8055839	3 8158013	2	20
41	7736559	3 7845961	3 7952972	3 8057561	2 8159695	1	19
42	7738402	2 7847764	2 7954735	2 8059283	2 8161376	1	18
43	7740244	1 7849566	2 7956497	2 8061005	1 8163057	1680	17
44	7742085	1 7851368	1 7958259	1 8062726	1720 8164737	1679	16
45	7743926	1840 7853169	1 7960020	0 8064446	0 8166416	8	15
46	7745766	0 7854970	1800 7961780	1760 8066166	1719 8168094	8	14
47	7747606	1839 7856770	1799 7963540	1759 8067885	8 8169772	7	13
48	7749445	8 7858569	9 7965299	8 8069603	8 8171449	7	12
49	7751283	8 7860368	8 7967057	8 8071321	7 8173126	5	11
50	7753121	7 7862166	7 7968815	7 8073038	6 8174802	5	10
51	7754958	6 7863963	6 7970572	6 8074754	6 8176477	4	9
52	7756794	6 7865759	6 7972328	6 8076470	5 8178151	4	8
53	7758630	5 7867555	5 7974084	4 8078185	4 8179825	3	7
54	7760465	4 7869350	5 7975838	5 8079899	4 8181498	2	6
55	7762299	3 7871145	4 7977593	4 8081613	3 8183170	1	5
56	7764132	3 7872919	3 7979347	3 8083326	2 8184841	1	4
57	7765965	2 7874732	3 7981100	2 8085038	1 8186512	1670	3
58	7767797	2 7876525	2 7982852	2 8086749	1 8188182	1669	2
59	7769629	1 7878317	1 7984604	1 8088460	1710 8189851	5	1
60	7771460	1830 7880108	1790 7986355	1750 8090170	1709 8191520	8	0
	39	38	37	36	35		

CANON SVBTENSARVM

55	56	57	58	59		
1 3193188	1667 3192002	6 3188290	3 3482022	1540 3573171	7 59	
2 3194355	7 3193623	5 3189373	3 3483562	0 3574668	6 58	
3 3196522	6 3195253	4 3191456	2 3485102	1535 3576164	6 57	
4 3198188	6 3196877	4 3191038	1 3486641	5 3577760	5 56	
5 3199354	5 3198501	3 3194619	1580 3488180	8 3579155	4 55	
6 3201519	4 3200127	2 3196199	1579 3489718	7 3580649	3 54	
7 3203183	3 3201746	1 3197773	9 3491255	7 3582142	3 53	
8 3204846	2 3203367	1620 3199357	8 3492791	5 3583635	2 52	
9 3206508	1 3204987	0 3400935	8 3494326	4 3585127	2 51	
10 3208170	1 3206607	1615 3402513	7 3495860	4 3586619	1 50	
11 3209831	1610 3208226	8 3404090	6 3497394	3 3588110	1490 49	
12 3211491	0 3209844	8 3405666	5 3498927	2 3589600	1489 48	
13 3213151	1559 3211462	7 3407241	5 3500459	2 3591089	8 47	
14 3214810	9 3213079	7 3418816	4 3501991	1 3592577	7 46	
15 3216469	8 3214696	8 3410190	3 3503522	1530 3594064	7 45	
16 3218127	7 3216312	5 3411963	3 3505052	0 3595551	6 44	
17 3219784	6 3217917	4 3413536	2 3506582	1529 3597037	6 43	
18 3221440	6 3219541	4 3415108	1 3508111	8 3598523	5 42	
19 3223096	5 3221155	3 3416679	1 3509639	8 3500008	4 41	
20 3224751	4 3222768	2 3418250	1570 3511167	7 3601492	3 40	
21 3226407	3 3224380	1 3419820	1569 3512694	6 3602975	2 39	
22 3228063	3 3225991	1 3421389	8 3514220	5 3604457	1 38	
23 3229711	2 3227602	1610 3422957	8 3515745	5 3605939	1 37	
24 3231363	1 3229212	0 3424525	7 3517270	4 3607420	1 36	
25 3233015	1 3230822	1609 3426092	6 3518794	3 3608901	1480 35	
26 3234666	1610 3232431	8 3427655	5 3520317	2 3610381	1479 34	
27 3236316	1649 3234039	7 3429223	5 3521839	2 3611860	8 33	
28 3237965	9 3235646	6 3430788	4 3523361	1 3613338	7 32	
29 3239614	8 3237252	6 3432352	3 3524882	1520 3614815	7 31	
30 3241262	7 3238855	5 3433915	3 3526402	1519 3616292	6 30	
34	33	32	31	30		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

55	56	57	58	59		
31 3242909	7 3340463	4 3435477	2 3527921	1519 3617768	1475 29	
32 3244556	6 3342067	4 3437039	1 3529440	8 3619243	5 28	
33 3246202	5 3343671	3 3438609	1 3530958	8 3620718	4 27	
34 3247847	5 3345274	3 3440161	1560 3532476	7 3622192	3 26	
35 3249492	4 3346877	2 3441721	1559 3533993	6 3623665	2 25	
36 3251136	3 3348479	1 3443280	8 3535509	5 3625137	1 24	
37 3252779	2 3350080	1600 3444838	8 3537024	4 3626608	1 23	
38 3254421	1 3351680	9 3446396	7 3538538	4 3628075	1470 22	
39 3256062	1 3353279	1599 3447953	6 3540052	3 3629549	0 21	
40 3257703	1640 3354878	8 3449509	5 3541565	2 3631019	1469 20	
41 3259344	1639 3356476	7 3451064	4 3543077	1 3632481	8 19	
42 3260982	9 3358073	7 3452613	4 3544588	1 3633956	7 18	
43 3262621	8 3359670	6 3454172	3 3546099	0 3635423	6 17	
44 3264259	8 3361266	6 3455725	3 3547609	1510 3636889	6 16	
45 3265897	7 3362862	5 3457278	2 3549119	1509 3638354	5 15	
46 3267534	6 3364457	4 3458810	1 3550628	8 3639820	4 14	
47 3269170	6 3366051	3 3460381	1 3552136	7 3641284	4 13	
48 3270806	5 3367644	2 3461912	1550 3553643	6 3642748	3 12	
49 3272441	4 3369236	2 3463482	1549 3555149	6 3644211	2 11	
50 3274075	3 3370828	1 3465031	8 3556655	5 3645673	1 10	
51 3275708	2 3372419	1590 3466579	7 3558160	4 3647134	1 9	
52 3277340	2 3374009	0 3468126	7 3559654	4 3648595	1460 8	
53 3278972	1 3375599	1589 3469673	6 3561168	3 3650055	1459 7	
54 3280603	1 3377185	8 3471219	6 3562671	2 3651514	9 6	
55 3282234	1510 3378756	7 3472765	5 3564173	2 3652973	8 5	
56 3283864	1629 3380363	7 3474310	4 3565675	1 3654431	7 4	
57 3285493	8 3381950	6 3475854	3 3567176	1500 3655888	6 3	
58 3287121	8 3383536	5 3477397	2 3568676	1499 3657344	5 2	
59 3288749	7 3385121	5 3478939	2 3570175	8 3658799	5 1	
60 3290376	6 3386706	4 3480481	1 3571673	8 3660254	4 0	
34	33	32	31	30		

CANON SVBTENSARVM

	60	61	62	63	64	
1	551708	14148747607	14093810841	48911385	1319898215	459
2	561162	8749016	98312205	48912704	9890489	358
3	566615	28750425	8333569	38914023	88991762	357
4	566667	18751833	78834932	38915341	88993035	256
5	567518	14508753240	68836295	28916655	78994307	155
6	5663968	14198754646	58837657	18917976	78995578	127054
7	5670417	28756051	58839018	1160891922	58996848	126951
8	5671866	8757416	48840178	13598920607	48998117	952
9	5671314	8758360	38841737	8921921	38999386	851
10	5674762	78760263	28843095	78913234	28900654	750
11	5676209	68761665	18844432	78924546	28901921	649
12	5677655	58761067	18845309	68925858	18903187	648
13	5679100	48764463	14008847165	68927169	13109004453	547
14	5680544	48765868	08848521	58928479	08905718	446
15	5681988	38767268	1358849876	48929739	11099006932	345
16	5683431	38768667	38851234	38931098	88908245	344
17	5684874	28770065	78852533	38932406	88909508	243
18	5686316	18771462	78852936	28933714	78910770	142
19	5687757	14408772359	68855238	18935021	68912031	141
20	5689197	14198774253	58856639	13508936327	58913292	126040
21	5690636	88775650	48857939	13428937632	48914552	125939
22	5692074	88777044	38859338	98938936	48915811	838
23	5693512	78778417	38860637	88940240	38917069	737
24	5694949	78789810	28862035	88941543	28918326	636
25	5696386	68781222	18863183	78942845	18919584	635
26	5697822	58782613	13508864710	68944146	13009020838	534
27	5699257	48784003	08896076	58945446	08922093	433
28	5700691	38785351	13898867421	48946746	12999023347	332
29	5702124	38786782	28868765	38948045	9024600	331
30	5703557	28788171	88870108	38949344	8025853	230
	29	28	27	26	25	

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

	60	61	62	63	64	
31	8704989	18739559	78871451	28950642	78927105	129
32	8706420	18790946	68872793	18951919	68928356	125028
33	8707851	14308792332	58874134	18953235	58929606	027
34	8709281	14358793717	58875475	13408954530	48930856	124926
35	8710710	88795102	48876815	13398955824	38932105	825
36	8712138	78796486	38878154	83957117	38933353	724
37	8713565	78787869	28879492	88958410	28934600	723
38	8714992	68799251	28880830	78959702	28935847	622
39	8716418	68800633	18882167	68960994	18937093	521
40	8717844	58802014	1380883503	58962285	12909038338	420
41	8719269	48803394	13798884338	48963575	12309039582	319
42	8720693	38804773	8886172	48964864	889040825	318
43	8722116	28806152	8887506	38966152	689042068	217
44	8723538	28807530	78888839	28967440	789043310	116
45	8724960	18808907	68890171	18968727	689044551	124015
46	8726381	14208810183	68891502	18969013	689045791	014
47	8727801	08811659	58892833	13108971299	589047031	123913
48	8729221	14198813034	48894163	13298972584	489048270	812
49	8730640	88814408	38895492	98973868	389049508	811
50	8732058	78815783	28896821	88975151	289050746	710
51	8733475	68817155	28898149	78976433	289051983	69
52	8734891	68818527	18899476	68977715	189053219	58
53	8736307	58819898	13708900802	58978996	12809054454	47
54	8737722	58821268	08902127	58980276	12799055688	46
55	8739137	48822638	13698903452	48981555	89056922	35
56	8740551	38824007	88904776	38982833	89058155	24
57	8741964	28825375	88906099	38984111	789059387	13
58	8743376	18826743	78907422	28985388	69060618	12302
59	8744787	14108828110	68908744	18986664	689061898	01
60	8746197	08829476	58910065	13208987940	589063078	12290
	29	28	27	26	25	

CANON SVBTENSARVM

65	66	67	68	69		
19064307	12289136638	2206185	52272928	99336846	159	
29065535	89137820	1207321	59274017	82337887	158	
39066763	79139001	0208456	49275105	72338928	1040	57
49067990	69140181	1180209590	32276192	69339950	1019	56
59069216	59141361	1179210723	22277278	59341007	855	
69070441	49142540	8211855	12278363	59342045	754	
79071665	49143718	7212986	11279448	49343084	751	
89072889	39144895	7214117	11302280532	39344119	651	
99074112	29146072	6215247	11229281615	29345155	551	
109075334	19147248	5216376	89282697	19346190	450	
119076555	09148423	4217504	79283778	19347224	349	
129077775	12209149597	3218631	79284859	10309348257	248	
139078995	12199150770	3219758	69285939	10799349289	147	
149080214	89151943	2220884	69287018	89350321	146	
159081432	89153115	1222010	59288096	72351352	1030	45
169082649	79154286	1223135	49289173	79352382	1020	44
179083866	69155457	1170224259	39290250	69353411	943	
189085082	59156627	1169225384	29291326	59354440	842	
199086297	59157796	82226504	19292401	59355468	741	
209087512	49158964	72227625	19293476	49356495	640	
219088726	39160131	62228746	11209294550	39357521	539	
229089939	29161297	52229866	11199295621	29358546	538	
239091151	19162463	42230985	86296695	19359571	437	
249092362	12209163628	32232103	79297766	10709360595	335	
259093572	12099164792	32233220	79298836	10599361618	235	
269094781	99165955	22234337	69299905	99362640	234	
279095990	89167117	22235453	59300974	89363662	133	
289097198	89168279	12236568	49302042	79364583	1020	32
299098405	79169440	12237682	39303109	79365703	1019	31
309099613	69170601	1160223795	39304176	69366722	830	
24	23	22	21	20		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM

65	66	67	68	69		
319100319	59171761	11592139908	29305242	59367740	829	
329102024	49172920	89241020	19306307	49368758	728	
339103228	49174078	79242131	19307371	39369775	627	
349104432	39175235	69243242	11109308434	39370791	526	
359105635	29176391	69244352	11059309497	29371806	425	
369106837	19177547	59245461	89310559	19372820	424	
379108038	09178702	49246569	79311620	10609373834	323	
389109238	12009179856	39247676	69312680	10599374847	222	
399110438	11999181009	29248782	69313739	99375859	121	
409111637	89182161	29249888	59314798	89376870	1010	20
419112835	79183113	19250993	49315856	79377880	1009	19
429114032	79184464	11509252097	39316913	69378889	918	
439115229	69185614	11499253200	39317969	59379898	817	
449116425	59186763	99254303	29319024	49380906	716	
459117620	49187912	89255405	19320079	49381913	615	
469118814	39189060	79256506	09321133	39382919	514	
479120007	39190207	69257606	11009322186	29383925	413	
489121200	29191353	69258706	10999323238	29384930	412	
499122392	29192499	59259805	89324290	19385934	311	
509123584	19193644	49260903	79325341	10599386937	210	
519124775	11909194788	39262000	69326391	10429387939	29	
529125965	11899195931	29263096	69327440	89388941	18	
539127154	89197073	29264192	59328488	79389942	1000	7
549128342	79198215	19265287	49329535	79390942	999	6
559129529	79199356	11409266381	39330582	69391941	99	
569130716	89200496	11399267474	29331628	59392940	84	
579131902	59201635	99268566	29332673	49393938	73	
589133087	49202774	89269658	19333717	49394935	62	
599134271	49203912	89270749	10909334761	39395931	51	
609135455	39205040	59271839	10399335804	29396926	70	
24	23	22	21	20		

G ii

CANON SVBTENSARVM

70	71	72	73	74		
1 9197921	4 9456133	6 9511464	8 9563898	849 9613418	1 59	
2 9393919	3 9457079	5 9512362	7 9564747	9 9614219	800 58	
3 9399908	2 9458024	4 9513259	6 9565595	8 9615019	799 57	
4 9400900	1 9458968	3 9514155	5 9566444	7 9615818	8 56	
5 9401891	9459911	3 9515050	4 9567291	6 9616616	7 55	
6 9402882	590 9460854	2 9515944	4 9568137	5 9617413	6 54	
7 9403872	989 9461796	1 9516838	3 9568981	4 9618209	6 53	
8 9404861	8 9462737	940 9517731	2 9569826	4 9619005	5 52	
9 9405849	7 9463677	932 9518623	1 9570670	3 9619800	4 51	
10 9406836	6 9464616	9 9519514	0 9571513	2 9620594	5 50	
11 9407822	5 9465555	8 9520404	890 9572355	1 9621387	2 49	
12 9408808	4 9466493	7 9521294	889 9573196	840 9622179	2 48	
13 9409793	3 9467430	6 9522183	8 9574036	839 9622971	1 47	
14 9410777	2 9468366	5 9523071	7 9574875	9 9623762	790 46	
15 9411760	1 9469301	4 9523958	6 9575714	8 9624552	789 45	
16 9412742	0 9470236	3 9524844	5 9576552	7 9625341	8 44	
17 9413724	9 9471170	2 9525730	4 9577389	6 9626129	8 43	
18 9414705	8 9472103	1 9526615	3 9578225	5 9626917	7 42	
19 9415685	980 9473035	0 9527499	2 9579061	4 9627704	6 41	
20 9416665	979 9473967	9 9528382	1 9579898	3 9628492	5 40	
21 9417644	8 9474898	930 9529264	0 9580730	2 9629279	4 39	
22 9418622	7 9475828	929 9530146	9 9581563	1 9630069	4 38	
23 9419599	6 9476757	8 9531027	830 9582395	0 9630843	3 37	
24 9420575	5 9477685	7 9531907	829 9583226	9 9631626	2 36	
25 9421550	4 9478612	6 9532786	8 9584057	8 9632408	1 35	
26 9422525	3 9479539	5 9533664	7 9584887	7 9633189	780 34	
27 9423499	2 9480465	4 9534541	6 9585716	6 9633969	779 33	
28 9424472	1 9481390	3 9535418	5 9586544	5 9634748	9 32	
29 9425444	0 9482314	2 9536294	4 9587371	4 9635527	8 31	
30 9426415	9 9483237	1 9537165	3 9588197	3 9636305	7 30	
19	18	17	16	15		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

70	71	72	73	74		
31 9427386	970 9484160	2 9538043	4 9589023	5 9637032	6 39	
32 9428356	969 9485082	1 9538917	3 9589948	4 9637858	5 38	
33 9429325	8 9485001	920 9539790	2 9590672	3 9638683	5 37	
34 9430293	7 9485923	919 9540662	1 9591499	2 9639408	4 36	
35 9431260	6 9486842	9 9541533	870 9592318	1 9640182	3 35	
36 9432227	5 9487761	8 9542403	869 9593141	0 9640955	2 34	
37 9433193	4 9488679	7 9543272	9 9593961	820 9641727	1 33	
38 9434158	3 9489596	6 9544141	8 9594781	819 9642498	0 32	
39 9435122	2 9490512	5 9545009	7 9595600	9 9643268	770 31	
40 9436085	1 9491427	4 9545876	6 9596415	8 9644038	769 30	
41 9437048	0 9492341	3 9546742	5 9597235	7 9644807	8 29	
42 9438010	9 9493255	2 9547607	4 9598054	6 9645575	7 28	
43 9438971	960 9494168	1 9548472	3 9598870	5 9646342	6 27	
44 9439931	959 9495080	0 9549336	2 9599685	4 9647108	5 26	
45 9440890	8 9495991	9 9550199	1 9600495	3 9647873	5 25	
46 9441849	7 9496902	8 9551061	0 9601313	2 9648638	4 24	
47 9442807	6 9497812	7 9551922	9 9602126	1 9649402	3 23	
48 9443764	5 9498723	6 9552783	860 9602930	0 9650165	2 22	
49 9444720	4 9499634	5 9553643	859 9603749	9 9650927	2 21	
50 9445676	3 9499545	4 9554502	8 9604559	8 9651689	1 20	
51 9446631	2 9499456	3 9555360	7 9605368	7 9652450	760 19	
52 9447585	1 9499367	2 9556217	6 9606177	6 9653210	759 18	
53 9448538	0 9499278	1 9557074	5 9606985	5 9653969	8 17	
54 9449490	9 9499189	0 9557930	4 9607792	4 9654727	7 16	
55 9450441	8 9499099	9 9558787	3 9608598	3 9655484	6 15	
56 9451392	7 9499010	8 9559643	2 9609403	2 9656240	6 14	
57 9452342	6 9498921	7 9560499	1 9610208	1 9656995	5 13	
58 9453291	5 9498832	6 9561345	0 9611012	0 9657751	4 12	
59 9454239	4 9498743	5 9562197	9 9611815	9 9658505	3 11	
60 9455186	3 9498654	4 9563048	850 9612617	8 9659258	2 10	
19	18	17	16	15		

CANON SVBTENSARVM

75	76	77	78	79		
1 9660011	2 9703660	3 9744355	4 9782080	5 9816827	6 59	
2 9660763	1 9704163	2 9745008	3 9782684	4 9817181	3 58	
3 9661514	750 9705063	1 9745660	2 9783287	3 9817934	2 57	
4 9662164	749 9705766	700 9746312	1 9783889	1 9818436	1 56	
5 9663013	8 9706466	699 9746963	650 9784490	600 9819017	510 55	
6 9663761	7 9707165	3 9747613	649 9785090	599 9819537	0 54	
7 9664503	7 9707863	8 9748262	8 9785689	9 9820137	542 53	
8 9665255	5 9708561	7 9748910	7 9786288	8 9820686	8 52	
9 9666001	6 9709258	6 9749557	6 9786886	7 9821234	7 51	
10 9666746	4 9709954	5 9750203	6 9787483	6 9821781	6 50	
11 9667490	3 9710649	4 9750849	5 9788079	5 9822277	5 49	
12 9668233	3 9711343	3 9751494	4 9788674	4 9822872	5 48	
13 9668976	2 9712036	3 9752138	3 9789268	4 9823417	4 47	
14 9669713	1 9712729	2 9752781	2 9789862	3 9823961	3 46	
15 9670459	740 9713421	1 9753423	2 9790455	2 9824504	2 45	
16 9671199	739 9714112	690 9754065	1 9791047	1 9825046	1 44	
17 9671938	9 9714802	689 9754706	640 9791638	0 9825587	1 43	
18 9672677	8 9715491	9 9755346	639 9792228	590 9826128	542 42	
19 9673415	7 9716180	8 9755935	8 9792818	589 9826668	539 41	
20 9674152	6 9716868	7 9756623	7 9793407	8 9827207	8 40	
21 9674888	5 9717555	6 9757260	7 9793995	7 9827741	7 39	
22 9675623	4 9718241	5 9757897	6 9794582	6 9828282	6 38	
23 9676357	4 9718926	4 9758533	5 9795168	5 9828818	6 37	
24 9677091	3 9719610	4 9759168	4 9795753	4 9829354	5 36	
25 9677824	2 9720294	3 9759802	3 9796337	4 9829889	4 35	
26 9678556	1 9720977	2 9760435	2 9796921	3 9830423	3 34	
27 9679287	730 9721659	1 9761067	2 9797504	2 9830951	2 33	
28 9680017	0 9722340	680 9761699	1 9798086	1 9831485	1 32	
29 9680747	729 9723020	679 9762330	630 9798667	0 9832015	0 31	
30 9681476	8 9723699	9 9762960	620 9799247	580 9832540	530 30	
14	13	12	11	10		

IN CIRCVLO RECTARVM LINEARVM.

75	76	77	78	79		F
31 9682204	7 9724378	18 9763589	8 9799827	572 9833079	52	
32 9682931	6 9725056	7 9764217	8 9800406	8 9833608	7	
33 9683657	6 9725733	6 9764845	7 9800934	7 9834136	7	
34 9684383	5 9726401	6 9765472	6 9801461	6 9834663	6	
35 9685108	4 9727085	5 9766096	5 9801987	5 9835189	5	
36 9685832	3 9727760	4 9766723	4 9802512	4 9835714	4	
37 9686555	2 9728434	3 9767347	3 9803037	3 9836239	3	
38 9687277	1 9729107	2 9767970	3 9803561	3 9836763	3	
39 9687998	1 9729779	1 9768593	2 9804084	2 9837286	2	
40 9688719	720 9730450	670 9769215	1 9804608	1 9837808	1	
41 9689439	719 9731120	669 9769836	620 9805137	570 9838329	1	
42 9690158	8 9731789	9 9770456	619 9805657	569 9838850	520 11	
43 9690876	7 9732458	8 9771075	8 9806176	9 9839370	519 17	
44 9691593	6 9733126	7 9771693	8 9806693	8 9839889	8 16	
45 9692309	6 9733793	6 9772311	7 9807213	7 9840407	7 15	
46 9693025	5 9734459	5 9772928	6 9807730	6 9840924	6 14	
47 9693740	4 9735124	4 9773547	5 9808246	5 9841440	6 13	
48 9694454	3 9735789	4 9774159	4 9808763	5 9841956	5 12	
49 9695167	2 9736453	3 9774773	4 9809279	4 9842471	4 11	
50 9695879	1 9737116	2 9775387	3 9809796	3 9842985	3 10	
51 9696590	1 9737778	1 9776000	2 9810312	2 9843498	2 9	
52 9697301	710 9738439	660 9776612	1 9810829	1 9844010	1 8	
53 9698011	709 9739099	659 9777223	610 9811346	0 9844521	1 7	
54 9698720	8 9739759	659 9777833	609 9811863	560 9845032	510 6	
55 9699428	7 9740418	8 9778442	8 9812379	559 9845542	509 5	
56 9700135	7 9741076	7 9779050	8 9812896	5 9846051	8 4	
57 9700842	6 9741733	6 9779658	7 9813413	7 9846559	7 3	
58 9701548	5 9742389	6 9780265	6 9813930	6 9847066	6 2	
59 9702253	4 9743041	5 9780871	5 9814447	6 9847572	6 1	
60 9702957	3 9743700	5 9781476	4 9814964	5 9848078	5 0	
14	13	12	11	10		

G iiii

CANON SVBTENSARVM

90	81	82	83	84		
1984833	49877138	49901085	49925816	39945511	359	
29849087	19877791	39903489	39926169	29945816	258	
39849590	29878245	29903591	29926521	19946123	157	
49850092	19878697	19904194	19926873	19946429	30056	
59850593	09879148	09904691	4009927124	3509946719	29955	
69851093	5009879158	4009905092	3999927574	3429947023	954	
79851593	4999880048	4499905494	99927923	89947117	653	
89852092	39890497	89905891	89928271	79947625	852	
99852590	79890949	79906291	79928613	79947922	751	
109853087	69881392	69906688	69928965	69948218	550	
119853583	69881818	59907084	59929311	59948513	449	
129854079	19882283	59907479	49929656	49948807	348	
139854574	49882728	49907873	39930000	39949100	347	
149855068	39883172	39908266	39930343	29949393	246	
159855561	29883615	29908659	29930683	19949685	145	
169856053	19884057	19909051	19931028	19949976	29044	
179856544	19884498	09909442	3909931367	3409950166	28943	
189857035	499884938	4409909212	3899931707	3399950555	942	
199857525	4399885378	4399910221	99932046	89950844	841	
209858014	89885817	89910610	89932384	79951132	740	
219858502	79886255	79910998	79932721	69951419	639	
229858989	69886692	69911385	69933057	69951705	538	
239859477	69887128	69911771	59933393	59951990	437	
249859961	59887564	59912156	49933728	49952274	336	
259860446	49887999	49912540	39934062	39952557	335	
269860930	39888431	39912921	39934395	29952840	234	
279861411	29888866	29913306	29934727	19953122	133	
289861895	19889296	19913688	19935058	19953403	28332	
299862376	09889719	4109914069	99935389	3309953683	27931	
309862856	4809890159	4209914449	3799935719	3299953962	830	
9	8	7	6	5		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

90	81	82	83	84		
319861336	4799890588	99914328	89936048	89954240	829	
329861819	89891017	89915206	89936376	79954518	728	
339862293	79891445	79915584	79936703	69954795	627	
349862770	69891872	69915961	69937039	69955071	526	
359863246	69892298	59916337	59937355	59955346	425	
369863722	59892723	49916712	49937680	49955620	324	
379864197	49893147	49917086	39938004	39955893	223	
389864671	39893571	39917459	39938327	29956165	122	
399865144	29893994	29917832	29938649	19956437	121	
409865616	19894416	19918204	19938970	3209956708	27020	
419866087	09894837	09918575	3709939190	3199956978	26919	
429866557	4709895257	4209918945	3699939609	99957247	818	
439867027	4699895677	4199919314	39939928	89957515	717	
449867496	39896096	39919682	79940246	79957782	716	
459867964	79896514	79920049	79940563	69958049	615	
469870431	69896931	69920416	69940879	59958315	514	
479870897	59897347	59920782	59941194	49958580	413	
489871362	59897762	59921147	49941509	49958844	312	
499871827	49898177	49921511	39941823	39959107	311	
509872291	39898591	39921874	29942136	29959370	210	
519872754	29899004	29922236	29942448	19959632	19	
529873216	19899416	19922598	19942759	3109959893	2608	
539873677	09899827	4109922959	3609943069	09960153	2597	
549874137	4609900237	4099923319	3599943379	3099960412	86	
559874597	4599900646	99923678	89943688	39960670	75	
569875056	39901055	89924036	79943996	79960927	64	
579875514	79901463	79924393	79944303	69961183	53	
589875971	69901870	69924750	69944609	59961438	52	
599876427	69902276	59925106	59944914	59961693	41	
609876883	59902631	49925461	59945219	49961947	30	
9	8	7	6	5		

CANON SVBTENSARV M

85	86	87	88	89		
1 9962200	2 9975843	2 9986447	1 9994009	100 9998527	49 59	
2 9962452	1 9976045	1 9986598	150 9994109	99 9998576	9 58	
3 9962703	1 9976246	100 9986748	149 9994208	9 9998625	8 57	
4 9962954	230 9976449	199 9986897	8 9994307	8 9998673	17 56	
5 9963204	249 9976645	8 9987045	3 9994405	7 9998720	6 55	
6 9963453	3 9976843	7 9987193	7 9994502	6 9998766	5 54	
7 9963701	7 9977040	7 9987340	6 9994598	5 9998811	4 53	
8 9963948	6 9977237	6 9987486	5 9994693	4 9998855	4 52	
9 9964194	6 9977433	5 9987631	4 9994787	4 9998899	3 51	
10 9964440	5 9977628	4 9987775	3 9994881	3 9998942	2 50	
11 9964685	4 9977821	3 9987918	3 9994974	2 9998984	1 49	
12 9964929	3 9978015	2 9988061	2 9995066	1 9999025	40 48	
13 9965172	2 9978207	1 9988203	1 9995157	90 9999065	39 47	
14 9965414	1 9978398	1 9988344	140 9995247	89 9999104	9 46	
15 9965655	0 9978589	190 9988484	139 9995336	8 9999143	8 45	
16 9965895	240 9978779	189 9988623	3 9995424	3 9999181	7 44	
17 9966135	239 9978968	8 9988761	3 9995512	7 9999218	6 43	
18 9966374	3 9979156	7 9988899	7 9995599	6 9999254	5 42	
19 9966612	7 9979343	7 9989036	6 9995685	5 9999289	4 41	
20 9966849	6 9979530	6 9989172	5 9995770	4 9999323	3 40	
21 9967085	5 9979716	5 9989307	4 9995854	3 9999356	3 39	
22 9967320	5 9979901	4 9989441	3 9995937	2 9999389	2 38	
23 9967555	4 9980083	3 9989574	2 9996019	2 9999421	1 37	
24 9967789	3 9980268	2 9989706	1 9996101	1 9999452	10 36	
25 9968022	2 9980450	1 9989837	1 9996182	80 9999482	29 35	
26 9968254	1 9980631	180 9989968	110 9996262	79 9999511	8 34	
27 9968485	210 9980811	0 9990096	120 9996341	8 9999549	7 33	
28 9968715	229 9980991	179 9990227	8 9996419	7 9999566	7 32	
29 9968944	9 9981170	3 9990355	7 9996496	7 9999591	6 31	
30 9969173	8 9981348	7 9990482	6 9996573	6 9999619	5 30	
4	3	2	1	0		

IN CIRCULO RECTARVM LINEARVM.

85	86	87	88	89		
31 9969401	7 9981525	6 9991608	6 9996649	5 9999644	4 29	
32 9969638	6 9981701	6 9991734	5 9996724	4 9999668	3 28	
33 9969854	5 9981877	5 9991859	4 9996798	3 9999691	2 27	
34 9970079	5 9982052	4 9991983	3 9996871	2 9999713	1 26	
35 9970304	4 9982226	3 9992106	2 9996943	1 9999735	1 25	
35 9970528	1 9982399	2 9992228	1 9997014	1 9999756	20 24	
37 9970751	2 9982571	1 9992349	1 9997085	70 9999776	19 23	
38 9970973	1 9982742	0 9992470	0 9997155	69 9999795	3 22	
39 9971194	220 9982912	170 9992590	0 9997224	8 9999813	7 21	
40 9971414	219 9983082	169 9992710	119 9997292	7 9999830	6 20	
41 9971633	8 9983251	3 9992827	8 9997359	6 9999846	6 19	
42 9971851	8 9983419	7 9992944	6 9997425	6 9999862	5 18	
43 9972069	7 9983586	6 9993060	5 9997491	5 9999877	4 17	
44 9972286	6 9983752	5 9993175	4 9997556	4 9999891	3 16	
45 9972502	5 9983917	4 9993290	4 9997620	3 9999904	1 15	
46 9972717	4 9984081	4 9993404	3 9997683	2 9999916	1 14	
47 9972931	4 9984245	3 9993517	2 9997745	1 9999927	1 13	
48 9973145	3 9984408	2 9993629	1 9997806	1 9999938	10 12	
49 9973358	2 9984570	1 9993740	110 9997867	60 9999948	9 11	
50 9973570	1 9984731	160 9993850	0 9997927	59 9999957	8 10	
51 9973781	210 9984891	159 9993960	100 9997986	3 9999965	7 9	
52 9973991	209 9985050	9 9994069	8 9998044	7 9999972	6 8	
53 9974200	8 9985209	8 9994177	7 9998101	6 9999978	6 7	
54 9974408	7 9985367	7 9994284	6 9998157	5 9999984	5 6	
55 9974615	7 9985524	6 9994390	5 9998212	5 9999989	4 5	
56 9974822	6 9985680	5 9994495	4 9998267	4 9999993	3 4	
57 9975028	5 9985835	4 9994599	4 9998321	3 9999996	2 3	
58 9975233	4 9985989	4 9994703	3 9998374	2 9999998	1 2	
59 9975437	3 9986143	2 9994806	2 9998426	1 9999999	1 1	
60 9975640	3 9986295	1 9994908	1 9998477	0 9999999	0 0	
4	3	2	1	0		

FINIS.

COPERNICUS' WORKS PUBLISHED BY THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES FOR THE FIVE-HUNDREDTH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH

NICHOLAS COPERNICUS COMPLETE WORKS

Vol. I. *The Manuscript of Nicholas Copernicus' "On the Revolutions". Facsimile.* Edited by Paweł Czarторыski. Introduction by Jerzy Zathey, translated by Zygmunt Nierada and Erna Hilfstein. Supervised by Edward Rosen. Reproduction technique by Jan Dorociński. London-Warsaw-Cracow, 1972.

Vol. II. Nicholas Copernicus, *On the Revolutions*. Edited by Jerzy Dobrzycki. Translation and commentary by Edward Rosen. London-Warsaw-Cracow, 1978; Baltimore, 1978.

Vol. III. Nicholas Copernicus, *Minor Works*. Edited by Paweł Czarторыski. Translation and commentary by Edward Rosen with the assistance of Erna Hilfstein. London-Warsaw-Cracow, 1985.

Vol. IV. *The Manuscripts of Nicholas Copernicus' Minor Works. Facsimiles.* Edited by Paweł Czarторыski. Tables assembled by Małgorzata Golińska-Gierych and prepared for publication by Jacek Soszyński. Reproduction technique by Władysław Trojanowski. Warsaw — Cracow, 1992.

MIKOŁAJ KOPERNIK DZIEŁA WSZYSTKIE

Tom I. *Rękopis dzieła Mikołaja Kopernika "O obrotach". Facsimile.* Redaktor tomu Paweł Czarторыski. Wstęp Jerzy Zathey. Technika facsimile Jan Dorociński. Warszawa-Kraków, 1972.

Tom II. Mikołaj Kopernik, *O obrotach*. Redaktor tomu Jerzy Dobrzycki. Przekład: Mieczysław Brożek (ks. I), Stefan Oświecimski (ks. II-VI). Komentarz: Aleksander Birkenmajer (ks. I, rozdz. 1-11), Jerzy Dobrzycki (ks. I, rozdz. 12 — ks. VI). Warszawa-Kraków, 1976.

Tom III. Mikołaj Kopernik, *Pisma pomniejszych*. Redaktor tomu Paweł Czarторыski. I. Astronomia, trygonometria, medycyna: Jerzy Dobrzycki, Jerzy Drewnowski, Małgorzata Golińska-Gierych, Grażyna Rosińska. II. Przekład listów obyczajowych, sielskich i miłosnych Teofilakta Symokaty: Paweł Czarторыski, Anna Słomczyńska. III. Pisma monetarne: Marian Biskup, Paweł Czarторыski. IV. Dokumenty działalności administracyjno-gospodarczej i archiwalnej: Marian Biskup, Paweł Czarторыski, Jerzy Drewnowski, Jan Obląk, Marek Troszyński. V. Listy: Jerzy Drewnowski. Warszawa-Kraków (in course of issue).

Tom IV. *Rękopisy pism pomniejszych Mikołaja Kopernika. Facsimile źródeł.* Redaktor tomu Paweł Czarторыski. Tablice zebrała Małgorzata Golińska-Gierych, a do druku przygotował Jacek Soszyński. Technika facsimile opracował Władysław Trojanowski. Warszawa-Kraków, 1992.

NICOLAI COPERNICI OPERA OMNIA

Vol. I. *Nicolai Copernici „De revolutionibus”*. Codicis propria auctoris manu scripti imago phototypa. Voluminis edendi tutelam gessit Paulus Czartoryski. Prolegomenis instruxit Georgius Zathej. Praefationem et prolegomena in linguam Latinam verterunt Iulius Domański (qui et ultimam versionem admovit limam), Georgius Drewnowski, Andreas Kempfi, Gabriela Pianko, Georgius Wojtczak. Imaginis phototypae conficiendae curam gessit Ioannes Dorociński. Varsaviae–Cracoviae 1973.

Vol. II. *Nicolai Copernici De revolutionibus libri sex*. Edidit Ricardus Gansiniec. Opus postumum retractavit Iulius Domański, Georgio Dobrzycki adiuvante. Commentariis instruxerunt: Alexander Birkenmajer (lib. I., cap. 1–11), Georgius Dobrzycki. Commentarios in linguam Latinam verterunt: Andreas Kempfi (lib. I, cap. 1–11), Georgius Wojtczak (lib. I. cap. 12–14, lib. II), Georgius Danielewicz (lib. III–VI). Varsaviae–Cracoviae 1975.

Vol. III. *Nicolai Copernici Scripta minora* (in preparation).

Vol. IV. *Nicolai Copernici Scripta minora. Fontium imagines lucis ope depictae*. Voluminis edendi tutelam gessit Paulus Czartoryski. Textus in linguam Latinam vertit Iulius Domański. Tabulas collegit Margarita Golińska-Gierych easque ad impressionem paravit Hiacinthus Soszyński. Tabularum conficiendarum curam gessit Ladislaus Trojanowski. Varsaviae–Cracoviae 1992.

NICOLAS COPERNIC ŒUVRES COMPLÈTES

Vol. I. *Fac-similé du manuscrit du „De revolutionibus”*. Direction du volume Paweł Czartoryski. Introduction Jerzy Zathej. Traduction française de l'introduction Yvonne Poulle-Drieux (traduction établie sur la version anglaise d'Edward Rosen). Technique de reproduction Jan Dorociński. Paris–Varsovie–Cracovie, 1973.

Vol. II (French version). *Fac-similés des manuscrits des écrits mineurs*. Édité par Paweł Czartoryski. Traduction française des textes d'introduction Michel-Pierre Lerner et Alain Segonds. Planches réunies par Małgorzata Golińska-Gierych et préparées pour l'édition par Jacek Soszyński. Technique de reproduction Władysław Trojanowski. Paris–Varsovie–Cracovie, 1992.

The French translation and commentary of *The Revolutions* prepared by Michel-Pierre Lerner, Alain Segonds and Jean-Pierre Verdet will be published separately by the Éditions des Belles Lettres in Paris.

НИКОЛАЙ КОПЕРНИК. ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

Том I. *Рукопись произведения Николая Коперника „О вращениях”*. Факсимиле. Редактор тома Павел Чарторыски. Вводная статья Ежи Затей. Русский перевод вводной статьи Иван Николаевич Веселовский (перевод основан на текстах польском и французском). Техническое воспроизведение Ян Дороциньски. Варшава–Краков, 1973.

Том II. Николай Коперник, *О вращениях*. Перевод и комментарий Иван Николаевич Веселовский. Переработал и дополнил Стефан Осьвецимски. Редактор тома Анна Сломчиньска. Варшава—Краков, 1986.

Том IV. *Рукописи небольших произведений Николая Коперника. Факсимиле источников*. Редактор тома Павел Чарторыски. Таблицы собрала Малгожата Голиньска—Герых. Подготовка таблиц к печати Яцек Сошиньски. Технику факсимиле разработал Владыслав Трояновски. Перевод вступительной части Зофия Орлов—Стшижевска. Варшава—Краков, 1992.

Biblioteka Główna UMK

300044824458

Biblioteka
Główna
UMK Toruń
Starodruki

415282

Biblioteka Główna UMK

300044824458

